

İçindekiler

Sunuş...	2
Antikapitalizm, Türkiye ve Planlama TMMOB Şehir Plancıları Odası Yönetim Kurulu	3
8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 26. Kolokyumunda Katkı ve Teşekkür Ödülleri Alan Bilim ve Meslek İnsanları	4
Cumhuriyetin 75. Yılında Planlama Sergisi N. Tunga Köroğlu, Ebru Ölmez	7
Haluk Alatan ile Söyleşi Önemli Bir Planlama Deneyimi: Ankara Metropoliten Alan Nazım Plan Bürosu	22
Ankara Metropoliten Alan Planlama Deneyimi: 1970-1984 Nazım Plan Bürosunun Kuruluşu, Örgüt Yapısı Planlama Yaklaşımı ve Sorunlar Özcan Altıbaşı	32
Aktör ve Eylem: Plan ve Kurumsalcı Planlama Üzerine N. Tunga Köroğlu	46
Yeni Planlama Paradigması ve Kurumsallaşma Süreçleri Üzerine Serap Kayaslı	52
"Yoksulluk, Kent Yoksulluğu ve Planlama" Konulu 8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 26'ncı Kolokyumunun Değerlendirmesi	55
İdari Yargıya Konu Olan 18. Madde Uygulamaları; Konya Kenti Örneği Çağlar Meşhur	57
Kentlerde, Kişi Başına Düşmesi Gereken Açık Yeşil Alan Büyüklüğünün Değerlendirilmesinde Kullanılabilecek Matematiksel Model Önerisi Reyhan Gedikli	62
Kentsel Yoksulluk Bahriye Ak, Melike Kazanç, Ela Kılıçoğlu	77
Dergilerden Seçmeler	85
Geçmişten Sayfalar	88
İmar Mevzuatı	91
Kitap Tanıtımı	93
Tez Özetleri	95
Basın Açıklamaları	99
Planlama Dergisi'nde Yer Alacak Yazılara İlişkin Notlar	100
Planlama Dergisi 1986-2002 Yılları Arası Dizin	101

Dergiye göndereceğiniz yazıların ve görsel malzemelerin basılı kopyası ile birlikte olanaklı ise bilgisayar ortamında hazırlanmış bir kopyasını da iletiniz.

- Yazı ile birlikte, kısa bir özgeçmişinizi de göndermeyi unutmayınız.
- Yazınızda yer alacak görsel malzeme ve şekillerin; kolaylıkla basılabilecek nitelikte fotoğraf, dia veya baskılı kopya olmasına özen gösteriniz.
- Çeviri yazılar ve fotoğraflar için kaynak belirtmeniz zorunludur.
- Yayın Kurulu, gönderilecek yazıların yayına ilişkin kararını yazı ile bildirecek; gönderilen yazılar iade edilmeyecektir.
- Yayın Kurulu, gönderilen yazılarda, yazım kurallarına uygun gerekli düzeltmeleri yapma ve dil yanlışlıklarını gidermeye yetkilidir.
- Yazı ve çevirilerin sorumluluğu yazar ve çevirmenlerine aittir. Şehir Plancıları Odası sorumluluk kabul etmez.

TMMOB Şehir Plancıları

Odası Adına Sahibi

Ü. Nevzat Uğurel

Yayın Sorumlusu

Nevzat Can

Yayın Kurulu

Deniz Altay

Osman Balaban

Kübra Cihangir Çamur

Hayriye Çelik

Funda Erkal

Çağatay Keskinok

N. Tunga Köroğlu

Emre Ögmen

Binali Tercan

Gülçin Tunç

İstanbul

Sırma Turgut

Ebru Küçükler

Basım Tarihi

Ocak 2003

Baskı

Kardelen Ofset

Tel: 0312 431 70 03

Dağıtım

TMMOB Şehir Plancıları Odası

Haray Sokak No:24/11

Kocatepe, 06640/ANKARA

Tel: 0312 417 87 70

Faks: 417 90 55

e-posta: spo@spo.org.tr

Web Adresi: www.spo.org.tr

SUNUŞ...

Bu sayımızda önemli bir planlama deneyimi olan Ankara Metropolitan Alan Hazım Plan Bürosu deneyimini dosya konusu olarak seçtik. 1960'lı yılların sonunda kurulan Büronun çalışmaları ülkemizdeki diğer metropoliten kentlerin planlama etkinliklerine örnek oluşturdular. 1980'lerin ortasında yeni liberal siyasetlerin sonucu olarak planlamanın alanının daraltılmasından AMHPB de payını aldı. Büronun etkinlik alanı bölge planlamanın alanından çıkarılıp yerel yönetim düzeyinde bir etkinliğe dönüştürüldü. Yine de kuşkusuz AMHPB deneyimi bugün dahil büyük kentlerimizin planlama etkinliklerinin ne şekilde örgütlenmesi gerektiği sorusuna da ışık tutuyor. Büronun o tarihlerdeki başkanı Haluk Alatan ile yapılan söyleşi ile başkan yardımcısı Özcan Altaban'ın büronun kuruluşu, örgüt yapısı, planlama yaklaşımı ve sorunlar üzerine yazısı, geçmiş deneyimlerin sonuçlarının kapsamlı biçimde değerlendirilebilmesi ve tartışma zemini yaratılması açısından öneme sahiptir. Ayrıca Büronun plan-uygulama bütünlüğünün sağlanması amacıyla geliştirdiği projelerin ve proje raporlarının listesi yazı eki olarak sunulmaktadır.

Cumhuriyet'in 75'inci kuruluş yılı nedeniyle Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nın hazırladığı Planlama Sergisi çalışmalarının malzemeleri derlenerek Tunga Köroğlu ve Ebru Özmez tarafından yazıya dönüştürüldü. Bu çalışmaların meslek alanımıza ilişkin belleğin oluşturulması açısından katkıları büyüktür. Yoğun bir araştırmanın önemli ürünlerini bir kez daha değerlendirerek kalıcılığına katkıda bulunacağımız düşüncesiyle elinizdeki sayımızda yayınlıyoruz. Kuşkusuz bu birikimin bir planlama müzesinin ve belgelikinin oluşturulmasına katkıda bulunacağı inancını da taşıyoruz.

Planlama Dergisi'nin 2002/1 sayısında planlama sisteminde reform konusu tartışmaya açılmış, planlamanın yeniden kurumsallaşmasının dayanakları, dönüşen paradigmlar, dönüşüm süreçleri karşısında yasal düzenlemeler, "kır" ve "bölge" gibi kavramlara yeni yaklaşımlar üzerine yazılar yayınlamıştı. Elinizdeki son sayıda, başlatılan bu tartışmayı sürdürüyoruz. Bir kurum olarak planlamanın ve bir aktör olarak planlamanın, toplumsal dönüşüm içindeki rolü, işlevi, gücü ve etkileşimi Tunga Köroğlu tarafından ele alınıyor. Serap Kayaşlı yazısında ekonomik, teknolojik değişim süreçlerinin, yerel, ulusal, küresel ölçekte sosyal ve politik dönüşümlere yol açtığını, mekansal planlamanın bunlara koşut olarak değişebilmesi için mekan anlayışı, kurumsallaşma ve yönetim süreçlerinin yeniden gözden geçirilmesi gerektiğini vurguluyor.

Geçmişten sayılar bölümünde de 1980 Haber Bülteni'nde planlamanın kurumsallaşmasında 20 yılın değerlendirmesini yapan Esat Turak'ın yazısına yeniden yer veriliyor.

Konya Kenti örneğinde İmar Yasaı 18. madde uygulamaları ile ilgili açılan davaların karar ve gerekçe yönünden istatistiksel incelemelerinden çıkarılabilecek bazı sonuçlar üzerine Çağlar Meşhur'un yazısı ile Reyhan Gedikli'nin kentlerde kişi başına düşen açık yeşil alan büyüklüğünün değerlendirilmesi için matematiksel model önerisi son sayının özgün iki çalışmasını oluşturuyor.

Yılın son aylarında düzenlenen önemli etkinliklerin bazı ürünlerine ve değerlendirmelerine de yer veriyoruz. 8 Kasım Dünya Şehircilik Günü etkinlikleri kapsamında düzenlenen "Yoksulluk, Kent Yoksulluğu ve Planlama" konulu kolokyumun değerlendirildiği bir yazı ile "Yasadığımız Kent ve Yoksulluk" konulu öğrenci yarışmasında birincilik ödülü alan çalışma bunlardan ikisi.

Ayrıca, Dünya Şehircilik Gününde şehir planlama mesleğine katkı ve teşekkür ödülü verilen değerli bilim insanlarımıza ve meslek üyelerimize bir kez daha saygılarımızda teşekkür ediyoruz.

Planlama Dergisi yazılarının, başta planlama öğrencileri için olmak üzere yeni çalışmalara kaynaklık ettiğini biliyoruz. Bu nedenle 1986 yılından günümüze kadar çıkan toplam 22 sayının dizinini oluşturduk. Yayımlanan makale adı, konusu, yazar adı ve mesleğine göre düzenledikimiz dizin çalışmasının araştırmacılara kolaylık sağlayacağını umuyoruz.

YAYIN KURULU

ANTİKAPİTALİZM, TÜRKİYE VE PLANLAMA

1980'lerin sonunda Sovyetler Birliği'nde ve Doğu Blok'unda yaşanan çözülme; ekonomik, siyasal ve ideolojik süreçler üzerinde önemli etkiler yaptı. Sosyalist sistemlerin böylesine büyük çaplı tasfiyesinin, "iyi topluma" ulaşmakta tek geçerli yolun kapitalizm olduğunu gösterdiğini söyleyenlerin sayısı hiç de az değildi. Neoliberal yayılmanın önünde küçük çaplı olanlar dışında önemli bir engel kalmadığı ve küresel kapitalist entegrasyonun gerçekleşmesinin yakın olduğu kimi zaman açıkça kimi zaman da zımnen zihinlere zerk edildi. Öyle ki, sosyalizmin, alternatif bir sistem olarak değil başka bir dünya tahayyülü olarak bile tartışılması son derece dar çevrelerde ve kısık seslerle ifade edildi. Ne var ki, geride bıraktığımız 10-15 yıl, kapitalizmin bilinen gelişmelerinin küresel liberalizm dolayısıyla daha da belirgin bir biçimde ortaya çıkmasına yetti.

Yoksulluğun çeşitlenip derinleşmesi ve dünyanın yaygın sorunu haline gelmesi, ekonomik krizlerin sıklıkla yaşanmaya başlaması, küresel kurumlar ve ulus aşırı şirketlerin yolsuzluk maksatlı ilişki ve bağlantılarının ortaya çıkması, büyük ölçekli ve yaygın işten çıkarmalar, sermaye hareketlerinin doğayı talanı ve benzerleri neoliberalizm ve küreselleşmenin geride bıraktığımız 10-15 yıllık faturasının bileşenleri oldu. Buna ayrıca, devletin küçültülmesi ve piyasaların liberalleştirilmesi süreçlerini organize eden uluslararası kurumların tek yanlı tutumları ve bu kurumların, uluslararası nitelikleri ile bağdaşmayacak politika önerilerinin yarattığı olumsuzlukları da eklemek gerekir. Tüm bunların, kapitalizm karşıtı hareketlerin gelişmesine ve küresel projenin, bu projenin dışındakilerce çeşitli şoklara maruz bırakılmasına neden olduğu aşikar. Bu şokların ve karşı hareketlerin yarattığı endişe bugünlerde öylesine derinden hissediliyor olmalı ki, bir yandan kapitalizmin nasıl daha çevreci ve sosyal amaçlı olabileceği tartışmaları yapılırken diğer yandan da her an ve hemen her yerde savaş rüzgarları estiriliyor. Amerika'nın 11 Eylül olaylarının arkasına sığınarak Orta Asya ve Arap coğrafyasını, savaş aygıtıyla, yeniden biçimlendirme niyetinin sadece terörizmle mücadele ve petrol paylaşımı olmadığını hepimiz biliyoruz. Dünyanın "süper gücü", neoliberalizme ve küreselleşmeye güvenli coğrafyalar yaratmak ve antikapitalist hareketlerin türeyebilecekleri muhtemel bölgeleri "kurtarılmış" ilan etmek peşinde. Birleşmiş Milletler ile Amerika arasındaki anlaşmazlık Amerika lehine sonuçlanırsa, uluslararası kurumlara olan güven bunalımı artacaktır.

Bu güven bunalımı ve uluslararası kurumlara yönelik tepki, Türkiye'de 3 Kasım seçimlerinde de belirgindi. Her ne kadar yanlış yerlere yönelmiş de olsa, başta IMF ve Dünya Bankası olmak üzere neoliberalizme ve küresel projenin yürütücülerine yönelik tepki son genel seçimlerin sonucunu belirledi. Haksız olmayan bu tepkinin nedenleri, bir yandan günlük yaşam pratiklerimizde her geçen gün artan olumsuzluklarda görülebileceği gibi diğer yandan da mühendislik, mimarlık ve planlama meslek alanlarını da içeren yeni yasal düzenlemelerin hazırlanma pratiklerinde görülmektedir. Ulus üstü kurumların bir nevi "medeniyet" gerekçesi gibi sundukları ve gerçekleştirilmesini istedikleri yasal düzenlemelerin hazırlanması süreci, ilgili tüm tarafların katılımına kapalı ve tek yanlı bir biçimde kotalanmaktadır. Kotalanırken de sadece sermaye çevrelerinden alınan icazet yeterli görülmekte ve toplumsal meşruiyet sağlanmış kabul edilmektedir. Kamu İhale Kanunu, Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu ve Yerel Yönetimler Yasası gibi meslek alanımızla ilgili yasal düzenlemelerin hazırlanma süreçleri anılan olumsuz niteliğin izlerini taşımaktadır. Anılan üç düzenlemenin hazırlanması süreci ve düzenlemelerin niteliği tüm iyimserliğimizi yitirmemize neden olmuştur. Tüm bu düzenlemelerin, "medeniyet" kisvesi altında aslında sermayenin küresel hareketliliğinin önündeki engelleri kaldırmak ve her yeri yerleşilebilir kılmak amaçlı olduğunu artık biliyoruz.

Ayrıca kamu hizmetlerinin özelleştirilmesi ve ticarileştirilmesi de anılan yasal düzenleme taslaqlarında belirgin bir biçimde içermektedir. Yerel Yönetimler Yasası taslağında yetkilerin, birer ticari işletme haline dönüştürülmesi hedeflenen yerel yönetimlere bırakılması söz konusudur. Kamu hizmetlerinden yararlanalar, 'kullanıcı katkı payı' ödemekle mükellef müşteriler olarak tanımlanmaktadır. Çevre Kanununda yapılacak değişiklikler kapsamında da Çevre Bakanlığı'nın öneri sermaye işletmesi tarzında ticari bir niteliğe dönüştürülmesi yani doğanın da bir kazanç kapısı haline getirilmesi niyetinin izleri görülmektedir.

Küresel kapitalizm bir yandan gereksinimleri doğrultusunda dünyayı yeniden biçimlendirmeye uğraşırken diğer yandan da kendisine karşı hareketlerin gelişmesine ve yaygınlaşmasına da yol açmaktadır. Kapitalizm ile anti-kapitalist hareketler arasındaki mücadeleye yakın gelecekte sıklıkla tanıklık edeceğimiz açıktır. Bu tür bir mücadele ortamında planlama kurumunun rolünün belirlenmesi de önemli bir sorumluluk alanıdır. Planlamayı siyasal süreçlerden bağımsız salt teknik bir uğraş olarak kavradığımızda, planlama kurumunun tek yanlı ve sermaye merkezli iktidar odaklarının aracı durumuna düşmesinden rahatsızlık duymanın olanağı kalmaz. Oysa sermayenin düşük artı değerden yüksek artı değere doğru gerçekleştirdiği akışkanlığın belirli sosyal ve mekansal formasyonlar üzerinde yarattığı olumsuzlukları önemsiyorsak bu durumda planlamanın teknik bir uğraş olmanın ötesine geçerek toplum yarar temelli siyasal bir süreç olarak tanımlanması gerektiği anlaşılacaktır. Böyle bir planlama süreci, sadece mekanın fiziksel gelişimine yönelik kararlar üretmeyi değil toplumsal sınıf ve gruplarla ilişkiler kurarak kentleri, sermayenin ve piyasanın mantığına teslim etmemenin yöntemlerini de tanımlamayı hedefleyecektir. Belirtilen her iki planlama yaklaşımından hangisinin tercih edileceğine ilişkin kararı vermesi gereken planlamanın, yakın gelecekte daha da güçlenecek anti-kapitalist toplumsal hareketlerden öğrenebilecekleri çok şeyler olabilir.

8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 26. Kolokyumunda Katkı ve Teşekkür Ödülleri Alan Bilim ve Meslek İnsanları

Sehir planlama mesleğine katkıda bulunan değerli bilim ve meslek insanlarına 8 Kasım Dünya Şehircilik Günü "Yoksulluk, Kent Yoksulluğu ve Planlama" konulu 26. Kolokyumunda plaketleri, kendilerini kısaca tanıtan ve hizmetlerini belirten bir ön sunuş sonrası, Şehir Plancılar Odası tarafından verilmiştir.

Prof. Dr. Cevat Geray, Prof. Dr. Gönül Tankut, Aron Angel, Esat Turak, Prof. Dr. Mehmet Çubuk ödül törenine katılarak, katkı ve teşekkür plaketleri Şehir Plancılar Odası merkez ve şube yönetim kurulu üyeleri tarafından verilmiştir.

Kolokyumda ödül alan meslek ve bilim insanları ile ilgili olarak hazırlanan ön sunuş ile ödül anına ilişkin fotoğrafları yayımlıyoruz.

Türkiye'de, siyasal bir etkinlik ve bir toplumsal kalkınma projesi olarak şehircilikten söz edilince akla ilk önce, değerli bilim ve düşün insanı, aydınlanmacı, yurtsever ve toplumcu insan Prof. Fehmi YAVUZ gelir. Fehmi Yavuz Hoca'mız ne yazık ki aramızda değil. Ancak, Hocamızın iki değerli öğrencisi, iki değerli meslektaşı Prof. Dr. Cevat GERAY ve Prof. Dr. Ruşen KELEŞ hocalarımız aramızda. Bir çok meslektaşımızın, öğrencilik yıllarında kent planlama ile tanışmaları, bu üç değerli hocamızın "Şehircilik: Sorunlar, Uygulama ve Politika" kitabı ile olmuştur. Birlikte çok şey ürettiler. Şehirciliğimiz onların ellerinde kök saldı. Sayısız insanı eğittiler. Sayısız bilimsel çalışma ürettiler. Eğitmeyi ve üretmeyi kesintisiz sürdürüyorlar. Türkçe'nin şehircilik alanında gelişimine öncülük ettiler. Bilim dünyasındaki görevlerini toplumsal sorunlara bütüncül bir bakış çerçevesinde yerine getirdiler.

Prof. Dr. Cevat GERAY

Kamu yönetim alanındaki mesleki deneyimini bilim dünyasına taşıdı. Toplum kalkınması, halk eğitimi ve kooperatificilik alanında sayısız bilimsel ve uygulamaya dönük çalışmalar üretti. Kentsel sorunların kırsal gelişme sorunlarıyla yakından ilişkisini vurguladı. Şehircilik alanındaki çalışmalarını bu ayrılmaz ilişki üzerinde yönlendirdi. Kamusal ve toplumsal görevlerini, üstün bir bilinç düzeyiyle yerine getirdi. 12 Eylül Döneminde onu üniversitesinden ve öğrencilerinden ayırdılar. Üniversitesine geri döndü. Cumhuriyet karşıtlığına karşı mücadelesinden hiç bir zaman vazgeçmedi.

Prof. Dr. Ruşen KELEŞ

Şehircilik alanında, kentleşme ve çevre siyasaları alanlarında sayısız eser üretti. Bilim insanının taşıması gereken bir sorumlulukla Şehirciliğin Türkçe sözlüğünü üretti. Türkçenin bilim dili olmasında öncü görevler üstlendi. Kentleşme siyasalarının kamusal ve toplumsal yararlar çerçevesinde gelişimini savundu. Şehircilik alanımıza sayısız temel bilimsel çalışma kazandırdı. Kent plancılarının her zaman başvurduğu temel eserleri üretti.

Prof. Dr. Gönül TANKUT

Yalnızca Şehir ve Bölge Planlama Bölümü değil Orta Doğu Teknik Üniversitesi onlarla kuruldu, onlarla gelişti. Kendine güvenen, bir aydın, bir düşün insanı. Yeni kurulmuş Cumhuriyetin özgür düşünce ortamında yetişmiş bir kişi. Yani bir Cumhuriyet kadını. O nedenle yeni kurulan Cumhuriyetin "başkentinin imarını" en iyi o yazdı. Kendisine Yunus Nadi Sosyal Biliim Ödülünü kazandıran "Bir Başkent'in İmarı" çalışması yeni kuşaklar için vazgeçilmez ve çok şey öğrenilecek bir başvuru kaynağıdır. Mimarlık, şehircilik ve siyaset bilimi alanlarındaki eğitimi kendisine bütünsel bir bakış açısı kazandırmıştır. Kendisini dar çalışma alanlarıyla sınırlamamıştır hiç bir zaman. O nedenle ufkü çok geniştir. Akademik görevlerinin ve bilimsel etkinliklerinin yanısıra yıllarca koruma kurullarında görev almış, ülkemizin tarihsel kültür varlıklarının korunmasına öncülük etmiştir.

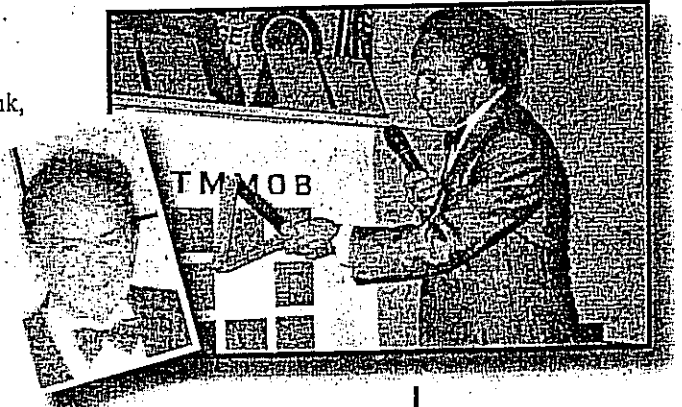

Prof. Dr. Mübeccel KIRAY

Türkiye'de toplum bilimin gelişmesinde öncü rolü üstlendi. Kent planlama öğrencileri onu yakından tanırlar. Kent planlamanın toplumsal bir içerikle geliştirilmesinde onun toplum bilim çalışmaları önemli bir zemin oluşturmuştur. "Ereğli: Sanayileşmeden Önce Bir Sahil Kasabası" başlıklı çalışması Türkiye'deki kent toplum bilimi çalışmalarının öncüsüdür. Kent planlama öğrencileri bu çalışmanın sunduğu kuramsal çerçeve ve yöntemle kent planlama çalışmalarına temel olan kent araştırmalarını gerçekleştirdiler.

Aron ANGEL

Ülkemizin ilk şehircisi. Şehirciliğin mühendislik, mimarlık, tarihsel koruma, hukuk alanlarının tümünün birikimine sahip bu ilk şehircimizin, bu zarif meslektaşımızın 1940'larda İstanbul planlaması için önerdikleri bugün hala daha geçerliliğini koruyor. İstanbul'un planlamasında yönetimlerin yaptıkları yanlışların yaşayan bir tanığıdır o. O günlerdeki heyecanını bugün de sürdürüyor.

Prof. Dr. Sümer GÜREL

ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü'nün kuruluş yıllarında etkin görev aldı. Bir çok meslektaşımız temel tasarım eğitimini önce ondan aldılar. Sayısız öğrenci yetiştirdi. Kent planlama ve tasarım eğitimi modeli üzerine yıllarca çalıştı. Kent planlama eğitiminin Türkiye'de yaygınlaşmasına en önemli katkıyı o yaptı. Akademik ve bilimsel çalışmalarını ilk yıllardaki heyecanı ile sürdürüyor.

PLANLAMA
2002/4

Prof. Dr. Rifki ASLAN

Kent toplum bilimi ve iktisadi, planlama iktisadi alanlarında şehirciliğimize önemli katkılarda bulundu. Ulusal ve uluslararası planlama kurumlarında çalıştı. Kent ve bölge planlama alanında önemli projelerde görev aldı. Mesleki deneyimini kent ve bölge planlama eğitimine taşıdı. Akademik görevler üstlendi.

Esat TURAK

Mesleki örgütlenmemize o önderlik etti. Odamızın bir numaralı üyesi. Yıllarca üniversitede öğrenci yetiştirdi. Mesleğin kuramsal ve uygulamaya dönük birikimine önemli katkılar yaptı. Her iki etkinliğini hiç bir zaman birbirinden koparmadı. Akademik çalışmaları kadar Türkiye'de kent ve bölge planlama alanında da çalışmalar yaptı. Çok sayıda kent planladı. Mesleğimizin onuru.

Kemal Ahmet ARU

Akademik ve bilimsel çalışmalarının yanı sıra ülkemizdeki bir kent planlama yarışmasını kazanan ilk Türk kent plancısı. Ülkemizin sayısız kentinde onun planlama ve tasarım çalışmalarına rastlayabilirsiniz. Özgün ve artık tarihselleşmiş örnekler olarak bu çalışmalar kentlerimizin zenginliğidir. Dünya Şehircilik Günleri'nin kurumsallaşmasında en büyük pay ona aittir. Şehircilik alanındaki mesleki birikimini bilimsel çalışmalara dönüştürdü. Onun "Türk Kentleri" eseri, kent planlama ve tasarım öğrencilerinin temel başvuru kaynağıdır.

Prof. Dr. Rauf BEYRU

İki ayrı kentte iki ayrı üniversitenin Şehir ve Bölge Planlama bölümlerinin kuruluşunda görev aldı. Orta Doğu Teknik Üniversitesi ve Ege Üniversitesi'nde mimarlık ve şehircilik eğitiminin kurumsallaşmasına öncülük etti. Akademik ve bilimsel çalışmalarının yanı sıra kamu yönetiminde görev aldı. Kamu yönetimindeki mesleki deneyimini akademik ve bilimsel çalışmalarıyla bütünleştirdi. Kent ve bölge planlama alanında, kuram ile uygulama arasındaki bağı hiçbir zaman koparmadı. Kent ve bölge planlamanın kurumsallaşmasına önemli katkılar sağladı. Akademik çalışmalarının yanı sıra sayısız ulusal ve uluslararası mimarlık ve şehircilik yarışmasında ödül kazandı.

Prof. Dr. Mehmet ÇUBUK

Dünya Şehircilik Günleri'nden ne zaman söz edilse önce onun adı akla gelir. Dünya Şehircilik Günü kutlamalarının ve artık gelenekselleşen Şehircilik Günü Kolokyumu'nun temelini o attı. Dünya Şehircilik Günü Türkiye kutlamaları onun sayesinde kurumsallaşma olanağı buldu. Kentsel tasarımın Türkiye'de gelişimine öncülük etti. Akademik çalışmalarının yanı sıra sayısız kentsel tasarım, kentsel koruma ve planlama projeleri üretti. Türkiye'de imar planlama anlayışı yerine şehircilik sistemi ve anlayışını savundu. Şehircilik eğitiminin İstanbul'da bölüm düzeyinde kurumsallaşmasına öncülük etti. Şehirciliğe katkısı nedeniyle uluslararası bir ödül aldı.

Cumhuriyetin 75. Yılında Planlama Sergisi

N. Tunga KÖROĞLU
Ebru ÖLMEZ

Araş. Gör., Şehir ve Bölge
Planlama Bölümü, ODTÜ

Y. Şehir Plancısı, Bayındırlık
ve İskan Bakanlığı

Bu yazı, Bayındırlık ve İskan Bakanlığının 1998'de Cumhuriyetin 75 yılı nedeni ile düzenlediği etkinlikler kapsamında açılan "Türkiye Cumhuriyetinin 75. Yılında Planlama" konulu serginin metin ve görsel malzemelerinden üretilmiştir.

Sergi fikri, ilk olarak Mesleki Eğitim ve Geliştirme Dairesi Başkanı Şehir Plancısı ve Kamu Yönetimi Uzmanı Hülya İlgen tarafından Cumhuriyet'in 75. Yılı için her kurumun faaliyetler düzenlemesi prensibinden hareketle düşünülmüş, planlanmış, Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürü şehir plancısı Feridun Duygulu tarafından onaylanarak, uygulanmasını olanak sağlanmıştır. Çalışma, Şehir Plancısı, Ebru Ölmez ile Şehir ve Bölge Plancısı N. Tunga Köroğlu tarafından kent planlama yazını taranarak metin hazırlanmış ve fotoğraflar dergi ve kitaplardan, Plan örneklerinin bir kısmı İmar İskan Bakanlığı yayınları ve arşivinden bir kısmı ise basılı dokümanlardan, derlenerek alınmıştır.*

Bu yazıda, serginin metnine sadık kalınarak, bazı düzeltmeler yapılmıştır. Görsel malzemelerden ise ancak belirli bir kısmına yer verilebilmiştir. Sergi Cumhuriyetin 75 yıllık tarihinde planlama ile ilgili yasalardaki değişikliklere dayalı olarak dört ayrı dönem içinde ele alınmıştır. Birinci dönem Cumhuriyetin kuruluşundan 1938 sonuna kadar olan yılları; ikinci dönem, 1939'dan 6785 sayılı İmar

Kanununun yayımlandığı 1956 yılına kadar geçen yılları, üçüncü dönem, 1956'dan 3194 sayılı İmar Yasasının yayımlandığı 1985'e kadar olan yılları; ve dördüncü dönem ise 1985'den günümüze kadar olan süreyi ele almaktaydı. Bunun dışında, bölge planlama, gecekondular, toplu konut ve belediyeler ile İller Bankası ilişkileri ayrı bölümler olarak ele alınmıştır. Ancak Şehir Plancıları Odasının Planlama Dergisinde yayınlanış sürecinde birinci ve ikinci dönemler, yani Cumhuriyetin kuruluşundan 6758 sayılı İmar kanununun çıkarıldığı 1956 yılına kadar olan dönem, birleştirilerek bu sayıda yer verilmektedir. Üçüncü ve dördüncü dönemleri oluşturan 1956 sonrası gelişmeler ve kurumların ele alındığı bölümler ise gelecek sayıda yer alacaktır.

29 Ekim 1923'de Türkiye'nin Genel Görünümü

Cumhuriyet döneminin ilk yerleşme sorunları Kurtuluş Savaşı sonunda kentlerimizin yanmış ve yıkılmış durumu ve göçmen mübadelenin ortaya çıkardığı sorunlardır (Tekeli, 1980: 51). Cumhuriyet kurulduğunda Anadolu kentleri, Kurtuluş Savaşı sonrasında yakılıp yıkılmış bir durumda yeni bir döneme girmişlerdir. Kurtuluş Savaşı sırasında ülkenin yerleşme düzeni altüst olmuştur. Düşmanın ele geçirdiği kentlerde oturanlar, ülkenin iç kısımlarına göç etmiştir. Kentleri kurtarılanlar evlerine geri dönmek istemiş, kimi

*sergide yer alan fotoğraflar dergi ve kitaplardan; Plan örneklerinin bir kısmı İmar İskan Bakanlığı yayınları ve arşivinden bir kısmı ise basılı dokümanlardan, yazılı metinlerin tamamı ise planlama literatüründen, derlenerek alınmıştır.

dönebilmiş kimi ise evlerinin yakılıp yıkıldığını görmüşlerdir. Özellikle Ege Bölgesinde İzmir, Aydın gibi kentler büyük ölçüde yanmışlardı. Bu süreçte, Türkiye cumhuriyeti sınırları içinde kalan Yunanlılar ülkelerine gitmek istiyor, Balkanlarda kalan Türk vatandaşları ise yurtlarına dönmek istiyordu.

"Lozan Mübadele Anlaşması" gereğince 150 bin kadar Rum Türkiye'den ayrılmış ve 400 bin kadar Türk de göçmen olarak yurdumuza gelmiştir. Ancak, gerçekte mübadelenin kapsadığı sayı çok daha yüksek olduğu tahmin edilmektedir. Böylece yaklaşık olarak on yıllık bir süre içinde bir milyonu bulan bir kitle ülkeye gelmiş, bundan daha fazlası ise Anadolu'dan ayrılmıştır. O yıllardaki nüfusun neredeyse onda biri çok kısa sayılabilecek bir süre içinde yer değiştirmiştir (Yavuz, 1978: 995).

Gerçekte, bu nüfus hareketi önemli yerleşme sorunları yaratırken, savaş sonrasında yıkılmış olan kentlerimizin işler duruma getirilmesi de o denli önemli bir sorun olmuştur. Bu kentlerimiz içinde en çok zarara uğramış olanı İzmir'dir. İzmir gerek bölgesinin ekonomisini düzenleyen, gerekse de o tarihlerde ülke sanayisinin beşte birini içinde bulunduran ulusal bir merkez olarak önemli idi. Savaş sonunda İzmir, sanayisinin neredeyse bütünü, iş merkezlerinin büyük bir kısmını ve nüfusunun yarısını yitirmiş bulunuyordu.

Cumhuriyetin kuruluşunu izleyen yıllarda, bugünkü anlamda açıkça belirlenmiş bir kentleşme ve yerleşme politikası yoksa da, ülkenin yerleşme biçimini etkileyen mekansal örgütlenmesinin yapısında önemli değişimler sağlayan ilginç uygulamalara girişilmiştir. Bu uygulamalara Ankara'nın başkent yapılması, ülke iç pazarını bütünleştirecek demiryolu programı, sanayinin Anadolu'nun küçük kentlerine yayılması, Anadolu kentlerine Ankara'daki ideolojik gelişmeyi taşıyacak "Halkevi" sisteminin kurulması örnek gösterilebilir.

20. Yüzyılın başlarında, İstanbul dünya ekonomisiyle ilişki içine girmiş ve bunun sonucunda limanları buharlı gemiler, halkı telgraf ve özel posta hizmetleri ile tanışmış, devlet işleri ise paşa konaklarında değil devlet dairelerinde görülmeye başlamıştır. İstanbul'un toplumsal ve ekonomik hayatı, bir arada değişmiş ve birbirini etkilemiştir. Tiyatro ve eğlence yerleri açılırken, Avrupa'dan gelen lüks tüketim malları, İstanbul'un hayatına girmiştir. 20. yy.da İstanbul'da önce araba, daha sonra ise denizde şehir hatları, iş merkezlerinde tramvay ve banliyölerde demiryolları yaygınlaşmıştır. Kent içi ulaşım ile birlikte bir yandan yollar genişletiliyor, öte yandan kent, apartmanlar ve yeni konut alanları ile tanışıyordu. İç göç artmış, 1919'da nüfusu 1 milyonun üzerine çıkmıştır. Ancak 19'uncu yüzyılın sonlarında İstanbul'un

hızlı bir dönüşüm yaşaması ve yapılarda ahşap malzeme kullanımı, yangınlara neden olmuştur. Aslında 19'uncu yüzyılın ortalarında "Altıncı Daire-i" Belediyenin kuruluşu, bu dönüşüme hazırlık niteliğinde olsa bile, ne "Ebniye Nizamnamesi", ne de mevzi planlar İstanbul'un yanıp yıkılmasına engel olabilmıştır.

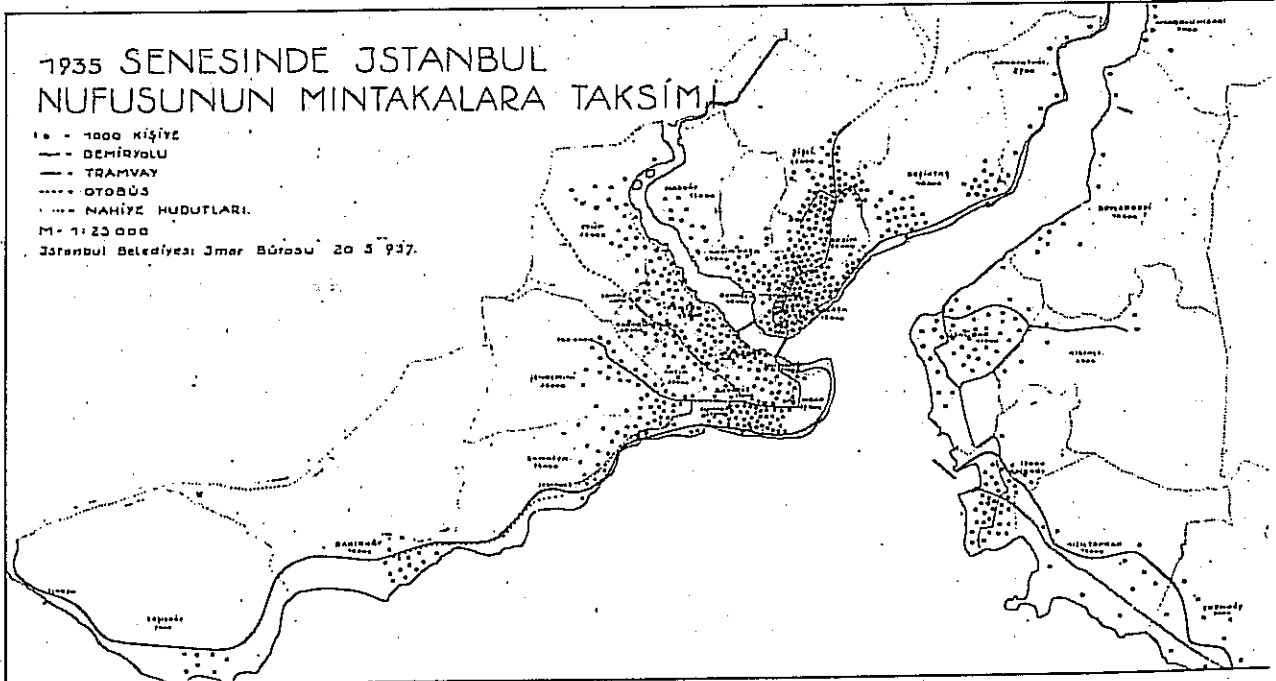
Cumhuriyetin ilan edildiği yıllar, İstanbul'un büyük siyasal dönüşümleri yaşadığı savaş içinden ve geçtiği nüfusunun azaldığı yıllar olmuştur. Nüfusu 1919'da 1.129.000 iken, 1927'de 690.857'ye düşmüştür.

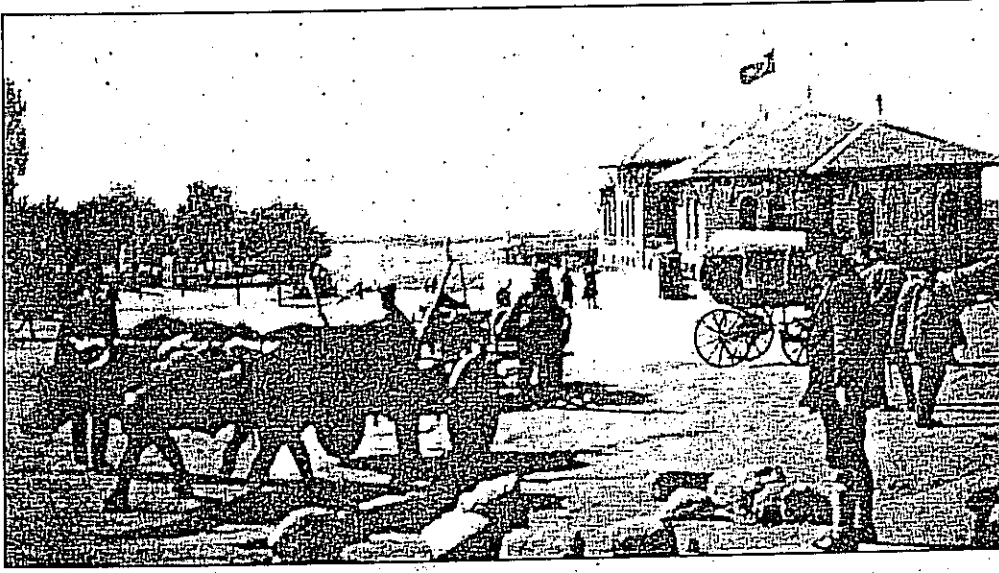
Ankara'da Kurtuluş Savaşı için örgütlenirken, Ankara'nın imgesi Anadolu'nun ulusal kent soy-luluğa dayanacak olan devrimi ile özdeşleşmiştir. Kurtuluş Savaşı sonrasında siyasal bağımsızlı-ğını sağlayarak padişahlığı kaldırmak isteyen bu hareket dışa bağımlılık, padişahlık ve hilafet imgesi ile özdeşleşmiş İstanbul'u tekrar başkent seçse idi çok şey kaybedecekti.

Ankara bir kurtuluş savaşının karargahıdır ve bu kararı Kurtuluş Savaşı'nın örgütlenme akılcılığı içinde değerlendirmek gerekir (Tekeli, 1984: 323). Ankara'nın başkent seçilmesinin kararı savaş sonrasında bir anda İstanbul'a karşı tepki olarak doğmaktan çok, savaşın örgütlenmesi içinde oluşmuştur. Ankara'nın başkent seçilmesi

Kurtuluş Savaşının saygınlığına karşı çok kolay olmamıştır. İstanbul'da yetişmiş olan Türk aydın-ları ve İstanbul üzerinde daha kolay denetim kura-cağını düşünen yabancı ülkeler bu karara karşı çıkmışlardır. Karar sonrasında, yabancı ülkelerin elçiliklerini Ankara'ya taşımaları bile önemli sorun olmuştur.

Ankara'nın başkent seçilerek Anadolu'nun içinde çağdaş bir kent olarak kuruluşunun başarılması, genç Cumhuriyetin, başarısı ile özdeşleşmiştir (Tekeli, 1978). Ankara, Cumhuriyet rejiminin yalnız bir örnek kenti olarak geliştirilmek isten-memiş aynı zamanda İstanbul'daki dışa bağlı kentsoylulardan farklı biçimde gelişmesi istenen Cumhuriyet kent soyluluğunun yaşam biçiminin de simgesi olması istenmiştir. Bunun ötesinde, Ankara'nın başkent olarak seçilmesi ve küçük bir kasabanın çağdaş bir kent haline dönüştürül-mesi ülkede henüz gelişmemiş fiziksel planlama tekniklerinin Genç Cumhuriyetin kıt bütçesi ile Avrupa Ülkelerinden getirilmesini gündeme getir-miştir. Ankara kentinin başkent ilan edilmesi ile girilen planlama çabaları, planlamayı etkileyen güçler, uygulamanın ele alınış biçimi, uygulamayı saptıran etkiler, planlama ve uygulama için kuru-lan örgütler, düzenlenen yasalar Türkiye Cum-huriyetinin fiziksel planlama pratiğini derinden etkilemiştir (Tankut, 1993).

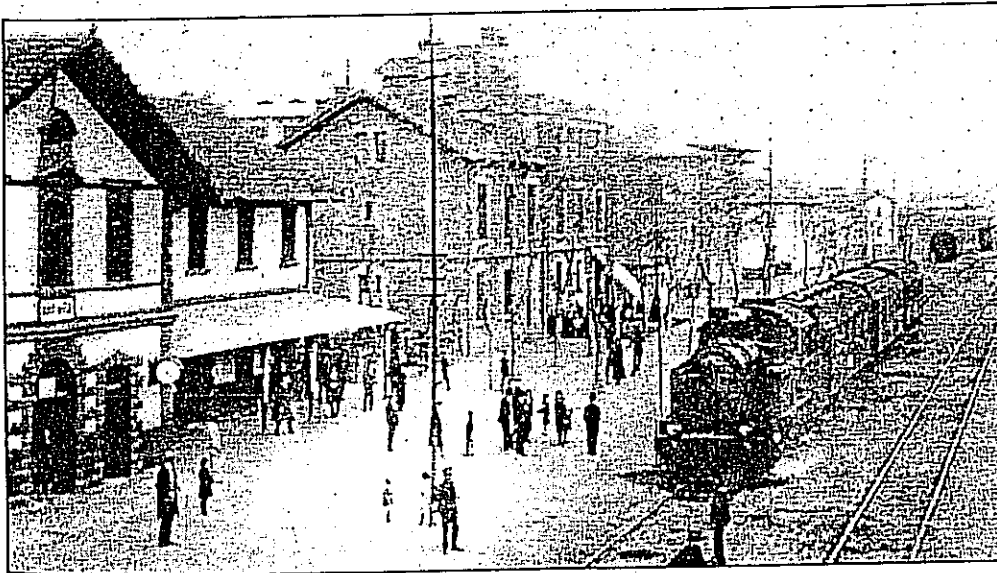
Ankara Kentinin Doğuşu:

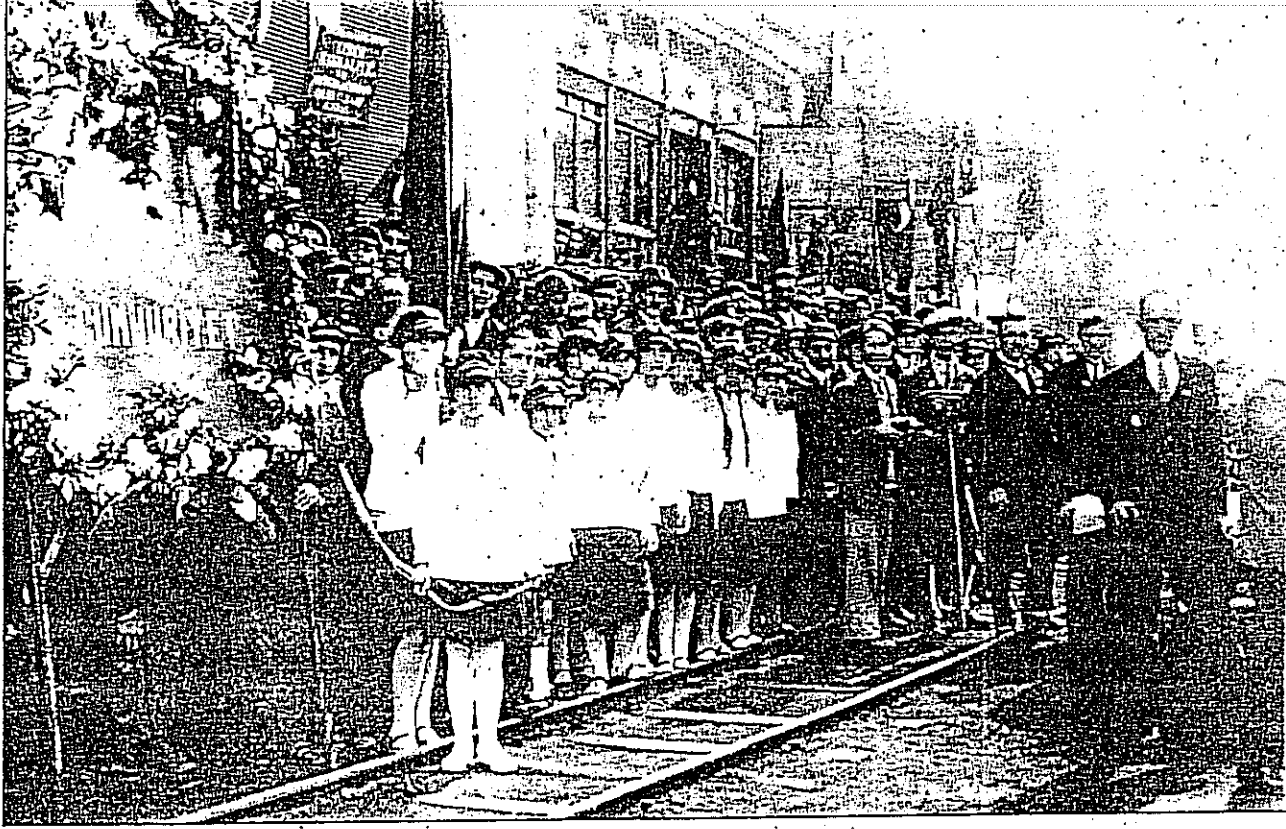
Osmanlı İmparatorluğunun gerileme döneminde eski önemini yitiren kent, 19 uncu yüzyılın sonlarında Vali Abidin Paşa zamanında (1886-1894) bazı imar eylemlerine sahne olmuştur. Örneğin, kagir kanallarla Elmadağ'dan ve Kayaş'tan kente su getirilmiştir. 1887 yılında demiryolunun kente ulaşması, uzun asırlardır dünyaca ünlü olan Ankara tiftiği ticaretinin de yeniden artmasını sağlamıştır. Ankara'nın demiryolu ile İstanbul'a bağlanması, şehri fiziksel, ekonomik ve toplumsal yönlerden etkilemiştir. Demiryolunun yarattığı canlılıktan başka, çevre ve Anadolu tüccar üreticiden topladıkları mallarını Ankara'ya getirip buradan İstanbul'a taşımağa başlamışlardır. Nitekim

etkilemiştir. Daha 1919 yılı sonunda Ankara'ya Mustafa Kemal ile birlikte yaklaşık 5000 kişilik bir nüfusun gelmesi, 1915'te büyük bir yangınla harap olan bu küçük kentin, nasıl bir yük altına girdiğini gösterir.

Ulusal savaşın zaferle sonuçlanmasının ardından 13 Ekim 1923'te Ankara başkent olmuş ve 29 Ekim 1923'te de Cumhuriyet ilan edilmiştir. Bütün bu kararlar kentin önemini kat kat artırmış, buna karşın zaten yetersiz olan altyapı ve konut koşullarını büsbütün işin içinden çıkılmaz duruma düşürmüştür. Gerek bu nedenler, gerekse yeni Cumhuriyetin yeni Başkente yaraşır bir biçim verme isteğiyle, Ankara'nın imarı için çalışmalar zaman geçirmeden başlanmıştır.

1924 yılında 417 sayılı yasa ile Ankara Belediyesi, Şehremaneti olarak değiştirilmiş ve Hükümet tarafından bir Şehremini görevlendirilmiştir. Ankara Belediye başkanları 1948 yılına kadar atama ile görev yapmışlar, bu süre içinde 1930 ile 1948 yılları arasında Valilik ve Belediye Başkanlığının yetkileri, aynı kişide toplanmıştır.

İstanbul Şehremanetinin meclisine seçilmek ve seçmen olabilmek için belli miktarlar üzerinde taşınmaz mal vergisi ödenmesi gerekiyordu. Böyle bir kuralın Ankara için de uygulanması Ankara Şehremanetinin meclisinde eski Ankaralıların etkenliğini artıracaktı. Oysa yeni rejimin kurucuları, kendi başarılarını bunların eline bırakmak istemiyorlardı. Bundan ötürü Ankara Şehremaneti Meclisi'nin secimi demokratikleştirildi ve taşınmaz mal iyeliği koşulu kaldırıldı.

Ankara'nın imarı için 1924 ve 1925 yıllarında alınan kararlar ve çıkarılan yasalar çok önemlidir. Bunlardan, kentin gelişmesinin eski kent (kale ve çevresi) ile Çankaya arasında kurulacak yeni mahallelerle sağlanması kararı ile bu yörelerde konut alanları için Şehremanetine kamulaştırma yetkisi veren 583 sayılı yasa dikkati çekmektedir. Bu yasa ile Yenışehir semtinde (Bugünkü Sıhhiye ve Kızılay Civarı) 4 milyon metre karelik bir alan kamulaştırılmıştır. Yasanın en önemli özelliği kamulaştırılan toprakların piyasa değeri üzerinden değil, vergi değeri esaslı üzerinden kamulaştırılmasıdır. Böyle bir yasa çıkartılırken mecliste

toprak üstündeki değer artışının kişiye değil kamuya ait olacağı hararetle savunulmuş, buna karşın bu tartışmalar, pratikte kent üstünde özel iyeliği sınırlayıcıyı ya da oluşan değer artışlarını kamuya döndürülebilmesine önlemlerin alınması yönünde bir gelişmeye öncülük edememiştir. Bu konuda, imar konusuyla yakından ilgilenmiş olan Fatih Rifki ATAY, Çankaya adlı kitabında "Ankara belediyesinin emrine vermek üzere, Yenışehir tarafında geniş topraklar aldığımız zaman kanuna bir tek madde koymayı hatıra getirmemiştik. "Bu arsalar bina yaptıracak olanlara, yaptıracakları binaya lazım olduğu kadar ve alındığı yıl kullanılmak şartıyla satılacaktır." Bir küçük madde daha unutmuştuk; "Ankara emval-i metrukesi ve hazine toprakları, Ankara İmar sandığına sermaye olarak ayrılacaktır." Çünkü hemen spekülasyona dalmıştık. Herkes saklayıp ileride satmak üzere arsa edinmek hırsına kapılmıştı. Şehir imarlarının başlıca düşmanı spekülasyon olduğunu düşünecek halde bile değildik demektedir (Yavuz, 1980).

Cumhuriyet, kapitalist gelişme çizgisini yadsımyor, aksine bunu benimsiyordu. Yaratılacak ulusal

PLANLAMA
2002/4

kentsoylu sınıf için Ankara'nın kentleşme rantları önemli bir kaynak olacaktı (Tekeli, 1980: 50-55). 583 sayılı yasa imar görececek alanların değer artışının bölüşülmesinde uzlaşmacı bir tutum içindedir. Toprağı kamulaştırılanlara kentleşen arsaların % 25'ini vermektedir.

Bu sırada, konut sorunun çözümüne yardımcı olacak iki kurum getirilmiştir. 1926 yılında Emlak Eytam Bankası kurulmuştur. Bu kararla, ilk kez konut kredisi verebilen bir finansman örgütü yaratılmıştır. 1927 yılında da Ankara'da yaşamaları yüzünden yüksek kira ödemek zorunda kalan bürokratların bu kayıplarını karşılamak üzere devlet kira tazminatı vermeye başlamıştır. Böylece devlet konut sorununu çözmeye alanına kendisi girmeyip bu alanı özel küçük girişimcilere bırakmaktadır.

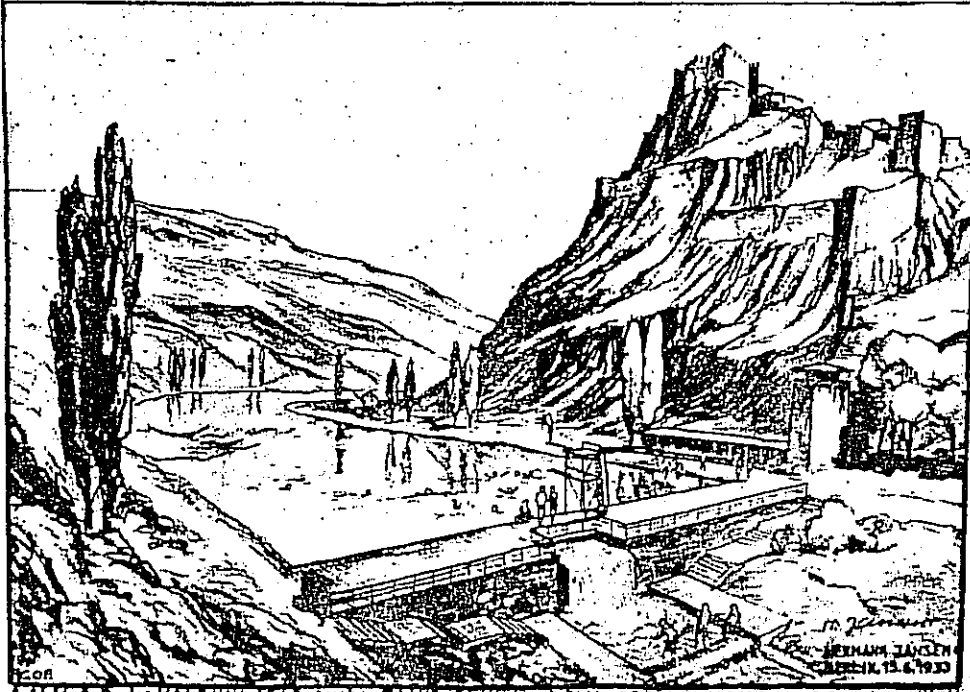
1927 yılında Şehremini Asaf Bey döneminde Höyistler'e eski ve yeni kent için Löhler planları diye bilinen planlar yaptırıldı. Eski kent için hazırlanana planın uygulama olanağı bulunmadığından reddedildi. Yeni kent için hazırlanan plan ise, konut sıkıntısı yüzünden hemen uygulamaya konuldu. Ancak, kısa bir süre sonra, daha yeterli bir plan hazırlamak için Berlin'de Prof. Hoffmann ile ilişki kuruldu. Prof. Hoffmann Berlin Yüksek Mühendis Mektebinde öğretmen olan Prof.

Herman Jansen ile Prof. Bröx'i önerdi. Prof. Jansen Berlin kent Planlama yarışması birinciliğini kazanmıştı.

Böylece yeni kentin oluşturulmasında yabancı teknik uzmanların becerilerine başvurulmuş oluyordu. Yarışma hazırlıkları ilerlerken, Şehremanetinin teknik kadrosunun kentin imarını yönetemeyeceği, plan çalışmalarını yönlendiremeyeceği anlaşıldığından (Tankut, 1993) 1928 yılında 1351 sayılı yasa ile "Ankara Şehri İmar Müdürlüğü" kuruldu. Bu müdürlük hem planlama ve hem de uygulama yetkileri ile donatılmıştı. Şehremanetine değil "Dahiliye Vekaletine" bağlıydı. Bu müdürlük Ankara İmar Planının ve beş yıllık imar programını hazırlayacak veya hazırlatacak, Bakanlar Kuruluna onaylatacaktır. Plan değişiklikleri Bakanlar Kurulu kararına bağlı olacaktı. Ankara İmar Müdürlüğü Hazine, Evkaf ve Şehremanetinin mülkiyetindeki toprakları devralabilecekti. Borçlanmak, tahvil çıkarmak, hakkına sahipti. Hazırlayacağı program her yıl Bakanlar Kurulunda onaylatacağı bütçeye göre uygulamaya koyacaktı. Daha sonraki yıllarda arazi kullanma denetimi konusunda özel yasalarla güçlendirilecekti.

Ankara kenti imar planı yarışmasında yarışmanlar kararlarında serbest değildi, çeşitli bakımlardan

sınırlanmışlardı. En önemli sınırlamalar o zamana kadar yapılan uygulamalardan geliyordu. Bu uygulamalar kentin gelişme yönünü ortaya çıkarmıştı (Tankut, 1993). Ayrıca yarışmanlara, planın 50 yıl sonra 250-300 bin nüfus kapsayacak şekilde hazırlanması önemli bir planlama girdisi olarak verilmiştir. Hazırlattırılan plan ve raporları inceleyen kurul, Prof. H. Jansen'in planını seçmiş ve ondan sonra da uygulama planlarının hazırlanmasına geçilmiştir.

ANKARA: KALENİN AŞAĞISINDA TANIL OLAN ROMA SİDİ CİVARINDAKİ BANYO HAVUZU

Jansen Planında Doğu Toplumu İçinde Bir Batı Kenti Yaratma Umudu

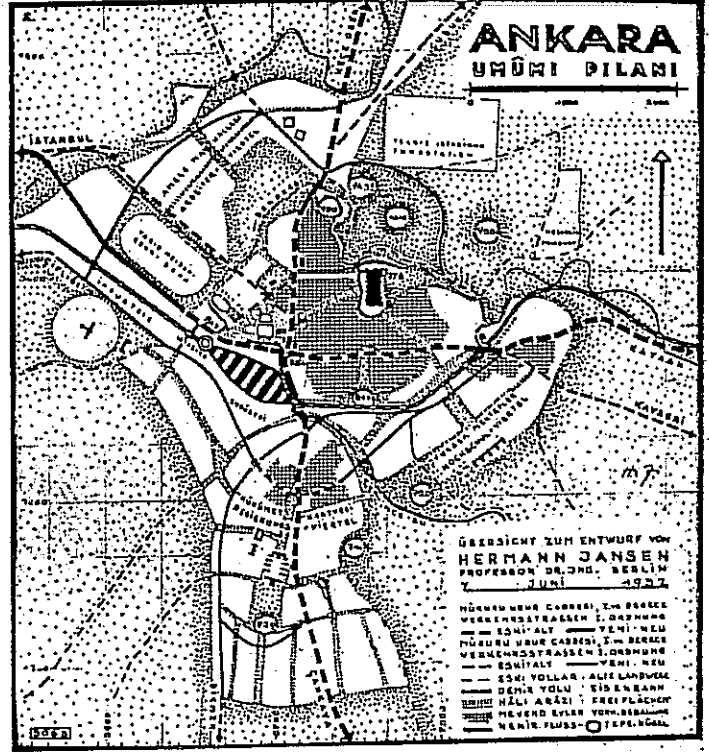
Kentin imar planının yapılması için 1927 yılında uluslararası bir yarışma açılmış, bu yarışmayı Alman H. Jansen'in hazırladığı planı kazanmıştır. Planda 1500 ha alan üzerinde ortalama 120-240 kişi/ha gibi düşük bir yoğunlukla 270.000 kişinin yaşayacağını varsayılmıştır. Bu planda,

- Kale ve çevresi korunmuş,
- Eski kenti Çankaya'ya bağlayan yol (Atatürk Bulvarı) kentin en önemli arteri olarak kuzey-güney doğrultusunda genişletilerek açılmış,
- Güneyde eski kent Çankaya arasında Parlamento ve Bakanlık yapılarını içeren bir Bakanlıklar Sitesi düşünülmüş,
- Eski kent ile İstasyon arasındaki düşük kotlu araziler Gençlik Parkı, 19 Mayıs Spor sitesi, Hipodrom gibi açık alanlarla spor ve dinlenme kullanışlarına ayrılmış.
- Kentteki Kale, Kocatepe, Hacettepe, Rasattepe, Maltepe gibi yüksek noktalar değerlendirilmiş ve birer bakış noktası olarak görsel açıdan önemlerinin artırılmış
- Belli bir yeşil alan sistemi kurulmuş,
- Kuzey-güney (Atatürk Bulvarı) ve doğu-batı (Talatpaşa Bulvarı) yönlerinde iki ana arterin kenti boydan boya geçmesi planlanmıştır.

23 Temmuz 1932'de onanan "kesin İmar Planı" ile 1928 Jansen yarışma projesi arasında; geleneksel dokunun kendi haline bırakılması planın çekirdeğinin Kale'den Çankaya'ya yönelmesi Kızılay Meydanı'nın düzenlenmesi başta olmak üzere farklılıklar olmuştur. Bunları, çeşitli baskılar ve spekülasyon gelişmeler yanında planı gereğince uygulayabilecek etkin bir yönetim ve ekonomik gücün bulunmamasına bağlamak mümkündür (Yavuz,).

Tüm sorunlarına karşın Jansen planı, bazı değişikliklerle 1950'lere kadar Ankara'nın gelişmesini yönlendirmiştir. Öngörülen plana tam uymasa da geniş yeşil alanlara sahip, düşük yoğunluklu, ana caddelerinde özenle yapılmış kurumsal binaların sıralandığı, temiz ve çağdaş görünümlü bir kent ortaya çıkmıştır.

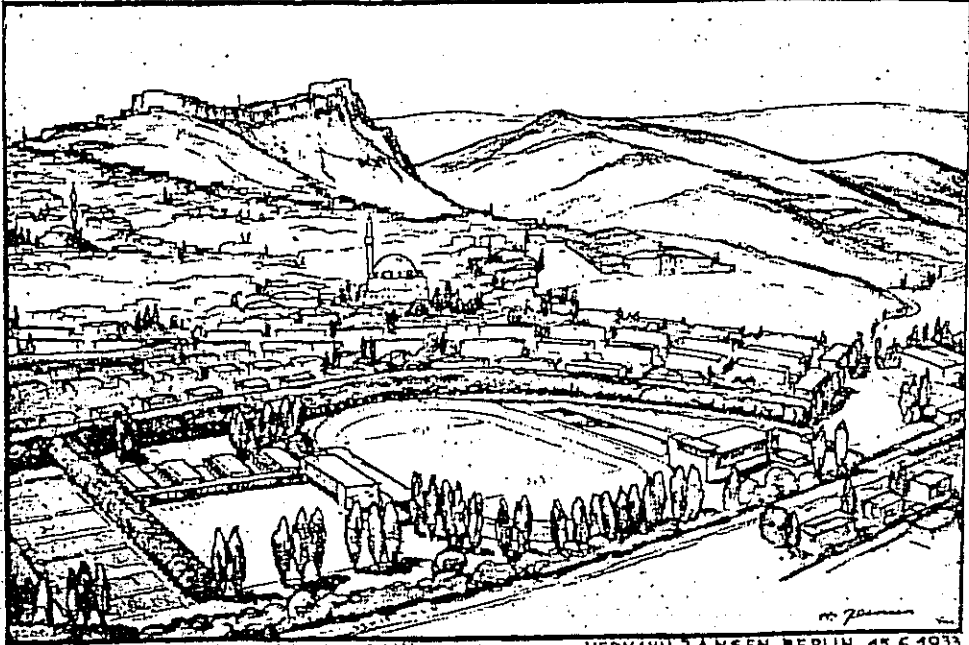
Bu yıllar hemen 1929 Dünya Bunalımının sonrasındır. Bunalım bütün ülkelerin siyasal yaşamını

etkilediği gibi genç Cumhuriyeti de etkilemiştir. Bunalımla birlikte Cumhuriyet hükümeti, ekonomide devletçilik politikası, siyasal yaşamda ise tek parti rejimini benimsemiştir. Devlet-Parti bütünlüğü artırılmış, "Halka rağmen halk için" sloganı ile özetlenen bir halkçılık ilkesi uygulamaya başlamıştır. Mustafa Kemal'in 1929'lara kadar yaptığı laiklik, Arap alfabesinin bırakılması, Medeni Kanunun çıkarılması gibi reform eylemleri bu dönüm noktasından sonra nitelik değiştirmiş özel kurumlar eli ile yürütülen kampanyalara dönüşmüştür. Her toplumsal girişim parti ve devlet dışında ama onunla bütünleşmiş kurumlar eli ile yürütülüyordu. Tasarruf ve İktisat Cemiyeti, Halkevleri, Türk Hava Kurumu, Dil kurumu Tarih Kurumu vb. bunlar yeni kültürün topluma yayıcıları oluyordu.

Bu dönemde devletçilik uygulamasına geçilmiş olmakla beraber bu devletçilik, Cumhuriyet yöneticilerinin ulusal kentsoylu sınıfını yaratmak isteklerinden vazgeçme niteliğini taşımamaktadır. Ankara'nın yapımı, devlet ihaleleri ulusal burjuvaziyi oluşturmaya devam etmektedir. Bunların bir çoğu bürokrasiden gelecektir. Bürokrasinin üst kademeleri ve oluşan yeni kentsoylu sınıfı iç

PLANLAMA
2002/4

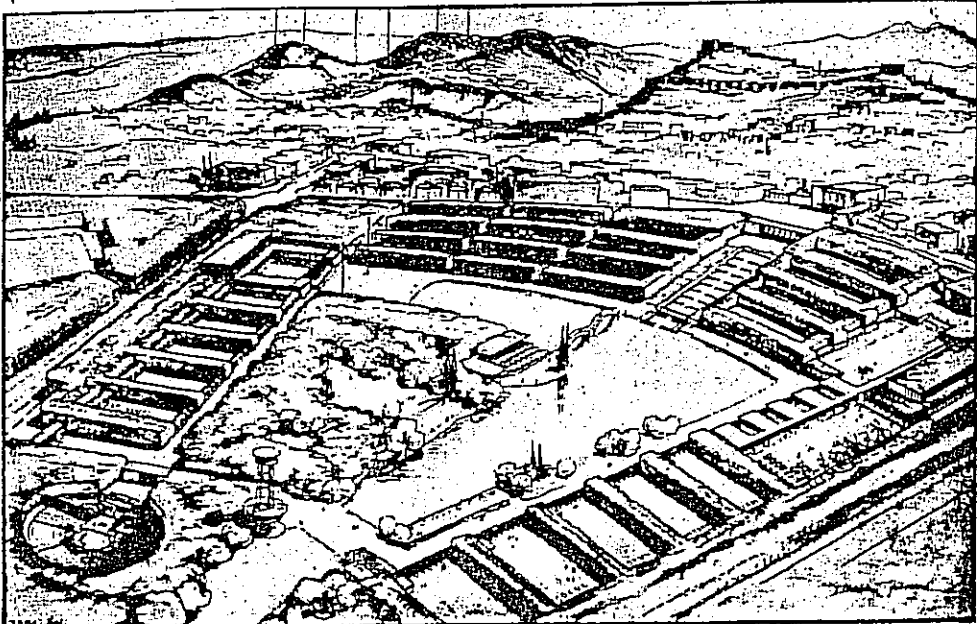

ANKARA: CEBİCİDE SPOR MEYDANI

HERMANN JANSEN, BERLIN. 15.6.1933

içedir. Bu nedenle bürokraside düşey yükselme kanalları bazı halde kentsoyluluğa girişi de sağlamaktadır. Bunalım sonrasında her ülkenin kendine yeterli bir ekonomik politika izlemesi bu oluşan kentsoylu sınıfının bir ulusal görüntü içinde kalmasına olanak vermektedir. Oluşan bu kentsoylu sınıf ve merkezileşmesi artan devlet bürokrasisi, Jansen'in fiziki planının içeriğini doldurmakta belirleyici rol oynayacaktır.

Uygulama bu çelişki içinde gelişmiştir. Kent toprağının kamulaştırılmasına karşın tekrar özel iyeliği açılması, plan üzerinde spekülasyon baskılarının doğmasına neden olmuştur (Yavuz, 1980: 13-16). Kentsel toprak üzerindeki bu çıkar çatışmaları, yarışmasını bir süre sonra vali ve belediye başkanı N. Tandoğan ile Jansen arasındaki uyumsuzluklarda gösterecektir. Sonunda Prof. Jansen'in "Planın altından imzayı silebilirsiniz"

ANKARA: GENÇLİK PARKI

HERMANN JANSEN, BERLIN 17.3.1934

tümcesi ile belirlenen durum sonucu 17.1.1939 tarihinde görevine son verilmiştir.

Kentin gelişmesinde bir durgunluk dönemi olarak görülen İkinci Dünya Savaşından sonra tüm dünyada olduğu gibi kentleşme Türkiye’de etkisini artırmış ve özellikle büyük kentler, kırdan göç eden nüfusun baskısı altına girmiştir. Orta Anadolu’nun ortasında bulunan başkent Ankara bu göç olgusu ile birlikte çok büyük oranda nüfus artışlarına uğramıştır. Sonuç olarak Jansen Planında veri olarak alınan ve 1980’de ulaşılacağı öngörülen 300.000 nüfus 1950 tarihinde aşılmıştır.

Ankara’nın imarının başarılı ya da başarısız yönlerinin incelenmesi bir yana, önemli olan Orta Anadolu’da büyük bir çekim merkezin yaratılmış olmasıdır (Tekeli, 1984: 330). Gelişmekte olan ülkelerin pek çoğu, bir merkeze bağlı olmanın sıkıntısını duymakta ve her fırsatta dile getirmektedirler. Geri, ileri, bütün dünya milletleri dengeli bir yerleşmeyi, sosyal adaleti sağlamak, insan gücünden, öteki yer altı ve yerüstü kaynaklardan akılcıca yararlanmak için temel koşul olarak kabul etmektedirler. İkinci Dünya Savaşından sonra gerçekleştirilen ve uygulama alanı bulan bölge planlaması bu amaca yönelmiştir. İşte bu nedenlerle, daha bölge planlamasının adı bile yokken, Atatürk’ün devlet merkezini, bin yıldan fazla Bizans’a başkentlik yapmış olan İstanbul’dan kaldırarak Ankara’ya getirmesi yalnız Türkiye açısından değil, dünya ölçüsünde önemli bir olay sayılmaktadır.

Harap olan kentlerin yeniden yapımı, göçmenlerin yerleştirilmesi ve Ankara’nın planlı bir şekilde geliştirilmesi İkinci Dünya Savaşının belli başlı yerleşim sorunları olmuştur (Tekeli, 1980: 53). İkinci Dünya Savaşının sona ermesinden başlayarak hızlanan kentleşme olgusu en önemli sorun olmuştur (Yavuz, 1978: 993).

1930’ların başında ülke geçimsel kalkınma politikası belirlenmiştir. O günkü teknolojik olanaklar ve devlet düzeninin sınırı içinde bir sanayi planı yürürlüğe konulmuştur. 1934-1938 yıllarını içine alan Birinci Beş yıllık Sanayi Planı hazırlanmıştır. Gerçi bu plan, o yıllarda önceliği olan gereksinimleri karşılamak üzere kurulacak fabrikaların projelerini bir araya getiren iş programı niteliğinde bir belge olmakla birlikte, Cumhuriyetin

ilk yıllarında kalkınma için tutulacak yol olarak sanayileşmenin benimsendiğini göstermektedir (Yavuz, 1978: 55).

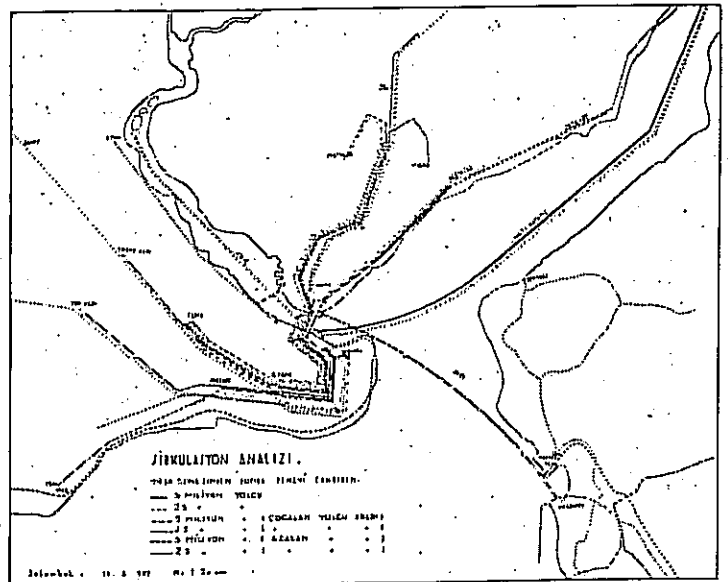
Sanayi Plan Paftası

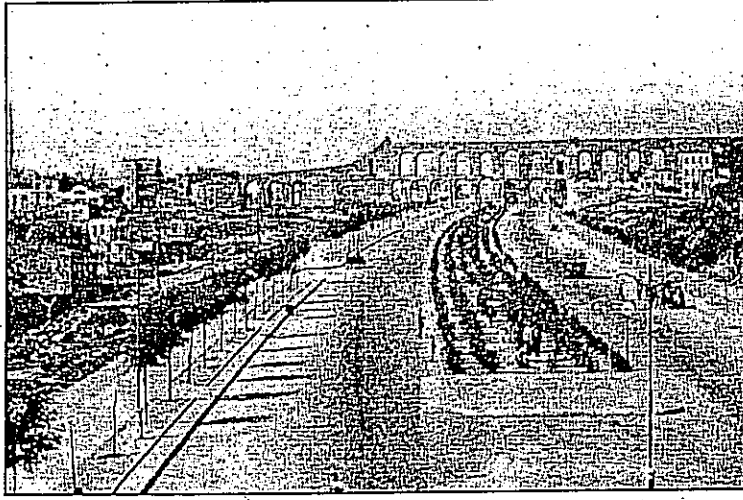
İkinci Dünya Savaşı sonrasında Türkiye’nin dünya ile bütünleşmesi, kalkınmadaki temel tercihi sanayileşmenin önce iç ve dış kaynaklara dayalı olarak kalkınmaya, demiryolu ve karayolu politikasına, devletçilikten özel kesim yoluyla kalkınmaya geçmesine yol açmıştır. Marshall yardımı, çok kısa sürede Türkiye’ye 40 binden çok traktörün girmesine ve tarımın makineleşmesine neden olmuştur.

Dış yardım ve kredi kaynaklarının öncelikle tarıma yönelmesiyle sulama ve enerji altyapı yatırımlarının artması ulaştırma ve pazarlama kolaylıklarının gelişmesi ve fiyat destekleme ve ayarlama önlemlerinin uygulanması tarımda makineleşme sonucunu yaratmıştır. Teknik değişimin finansmanını kolaylaştıran bu gelişmelerle, Türkiye’de tarımın makineleşmesinde önemli bir aşamaya sahne olmuştur.

Tarımsal makineleşme alanındaki bu önemli gelişmelere karşın, Türkiye’de teknolojik değişim yeterince yaygınlaşmamış ve tarım teknolojisi genel olarak ilkel düzenini korumuştur.

1950’lerde, dış kaynaklı yatırımların öncelikle tarıma yönelmesi, tarımın hızla makineleşmesi ve ulaştırma ve pazarlama kolaylıklarının geliş-

mesiyle tarımsal gelirlerin artarak sanayileşmenin belli-bir ölçüde desteklenebilmesini sağlamıştır. Buna koşut olarak kentte, makine ve araç dış alınımı kısıtlayan savaşın önleyici etkisinin kalkması ve sanayinin yıpranmış donatımının yenilenmiş olması gibi olanaklardan yararlanılarak yabancı sermaye ve dış yardımın desteği ile bir sanayi kalkınma çabasına girilmiştir. Böylelikle, 1950 ve onu izleyen yıllarda, kentsel etkinlikler, ancak ticaret ve öteki hizmetlerin yapı ve belli imalatçı sanayi kollarının az çok hızlı gelişmesini sağlamıştır.

Tarımın makineleşmesi, arazi büyüklüklerinin elverişsizliği ve bölünmüşlüğü kırsal alandaki hızlı nüfus artışları gibi kırsal alanın itici özel-

liklerine karşılık, kentte doğmaya başlayan iş olanaklarının kentsel alanları çekici hale getirmesi Türkiye'de kentleşmenin başlamasına neden olmuştur.

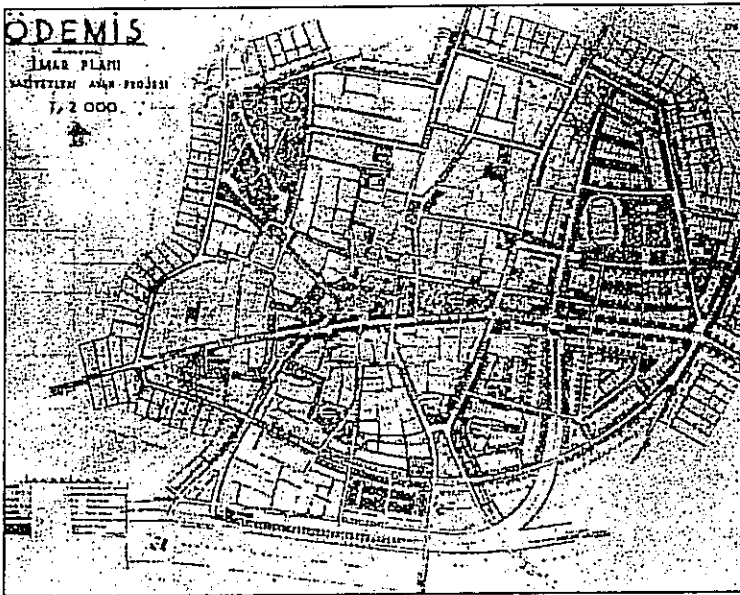
Emeğin verimsiz kullanılışı ve gizli işsizlik Türkiye'deki kentleşmenin ülke ekonomisi açısından en zararlı niteliğidir. Emek verimli olarak kullanılmadığı için artı ürün yaratılamamakta, kamu harcamaları için kaynak olmak üzere vergi toplanamamaktadır. Böyle olunca, kamu kurumları gerekli sosyal ve fiziki altyapı yatırımlarını yapamamaktadır. Okul, sağlık kurumları yeterli düzeye varamamaktadır. Kentlerin köyleşmesi olarak adlandırılan yeni kentleşmiş nüfusun kent kültürüne uyum sağlayamaması olayı bu olanaksızlıklar nedeni ile ortaya çıkmaktadır.

Yeni kentleşen aileler kentte yeterli barınma olanakları bulamadıklarından kendi evlerini kendileri yapmak zorunda kalmaktadır. Bu konuda parasal gereksinimler bir yana, teknik hiçbir yardım bulamadıkları için yaptıkları konutlar içinden çıktıkları toplumun kültürel ürünü olmaktadır. Kent içinde kırsal konutlar türemektedir. Türkiye'de ilk örneklerine 1940'lardan sonra rastlanan gecekondular kentleşme sürecinin hızlanmasına bağlı olarak olağanüstü bir artış göstermiş ve giderek bazı kentlerde yerleşmenin egemen biçimi olmaya başlamıştır.

Ülkemizdeki kentleşme biçiminin yarattığı diğer bir sorun bölgeler arası eşitsizliktir. Marmara Bölgesi bir Avrupa ülkesi düzeyinde kentleşmişken, öteki bölgeler kentsellik oranı bakımından oldukça geri kalmıştır. Kentler içindeki gelir dağılımı farklılıklarını dolaysız sonucu olan barınma ve hizmet standardı farklılıkları, gecekondular ile onlar dışında kalan konutlarda açıkça izlenebilmektedir.

Türkiye'de kentleşmenin bir de mikro ölçekteki sorunları vardır. Bunlar, kent imar planlarının uygulanmasına, kentsel işlevlere arazi üzerinde yer ayrılmasına, kent estetiğinin kentin tarihsel ve doğal değerlerinin korunmasına ilişkin sorunlardır. Trafik düzensizlikleri, yeşil ve açık alanların yetersizliği otopark gereksinmesi hava kirlenmesi ve bakımsız sokaklar gibi sorunlar bu gruba girmektedir.

1950-60 yıllarında, İstanbul açısından en önemli kentsel olgu, dönemin başbakanı Adnan Men-

deres'in doğrudan kontrol ettiği 4 yıllık imar çalışmalarını. Tarihi kent dokusunu büyük bir rahatlıkla yok eden, bu imar etkinliğinin Türk kent tarihi açısından simgesel bir konumu vardır. Bu dönemde imar etkinliklerinin amacı trafiği rahatlatmak için yollar ve meydanlar açmak kenti güzelleştirmek ve dini yapıları restore etmek olarak tanımlanmıştır.

Ülkemizde kentsel planlama deneyimi, kentleşmenin hızlandığı yıllara kadar (1950) yüzyıllık civarında bir geçmişe erişmesine karşın, hızlı kentleşmenin yarattığı sorunlarla başa çıkabilmiş değildir. II. Dünya Savaşı'ndan sonra tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de yoğunlaşan kentleşme hareketiyle özellikle büyük kentler kırdan göç eden nüfusun baskısı altına girmiştir. Sonuçta Ankara kentinin gelişmesi kontrol edilememiş Jansen planındaki 1978 yılı hedefi 300.000 kişilik nüfusa 1950'li yılların başında ulaşılmış gecekondular ise 1940'ların son yarısına doğru kente damgasını vurmaya başlamıştır.

1955 yılında uluslararası bir yarışma daha açılmış Nihat Yücel ve Raşit Uybadin tarafından hazırlanan, 5720 hektarlık bir alanı kapsayan proje birinci olmuş ve 1957 yılında onaylanmıştır. Bu planla Ankara;

–Yalnızca belediye sınırları içinde, batı ve kuzey-doğu yönlerinde bir çevre yolu ile kuşatılmış

–Yağ lekeli şeklinde bir gelişme gösteren,

–Tek merkezli

–Gecekondusuz,

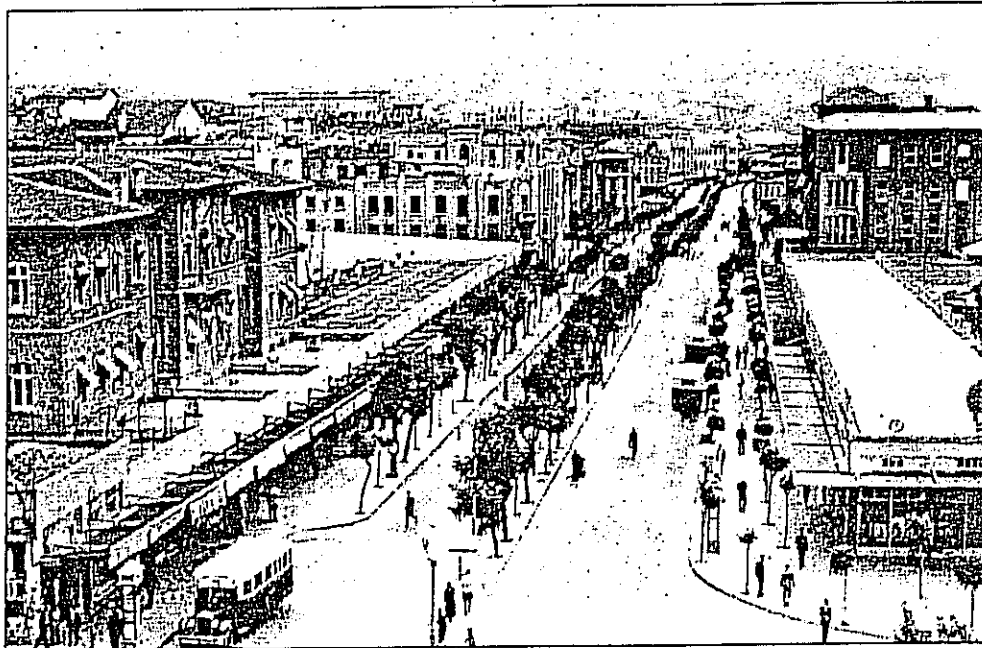
–Oldukça yoğun ve görece homojen,

–750.000 nüfuslu bir kent olarak tasarlanmıştır.

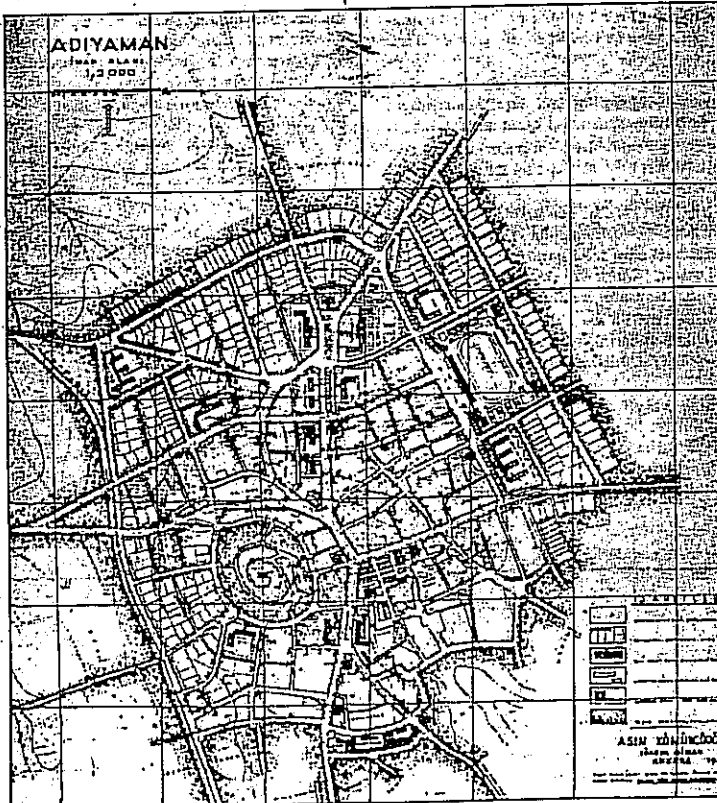
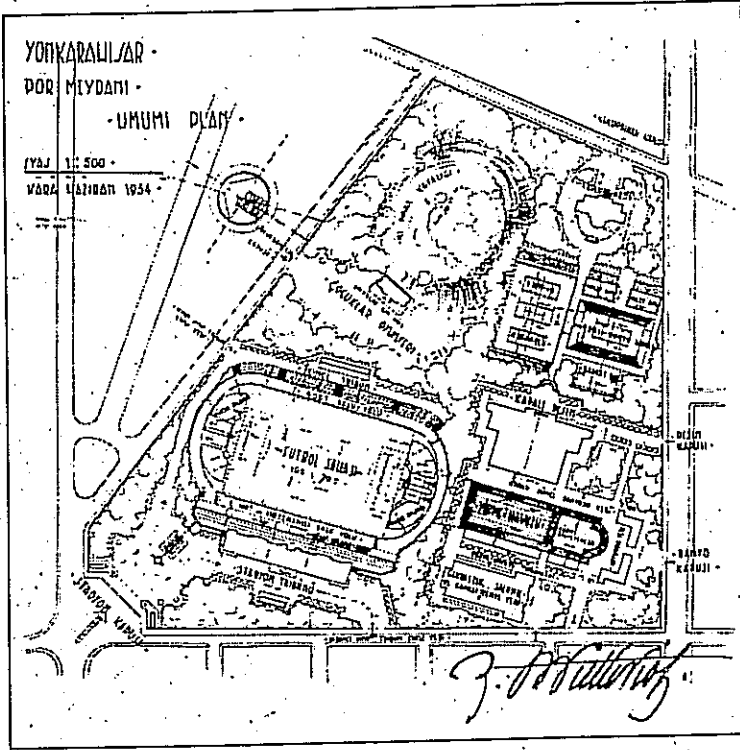
Planın olumsuz yanları, 100 yıl için hedeflenen 750.000 kişilik nüfusa 1965'e gelmeden ulaşılmış olması, belediye sınırı ile sınırlandırılmış planlama yaklaşımının plan ve belediye sınırı içinde yoğunluk artırımı talepleri ve plan sınırı dışında kaçak yapılaşmayı getirmesi olarak sıralanabilir.

Toplumsal güçleri iyi kestirmeyen planlama, şehir imgesinin yıkılması ile karşı karşıya kalmış, sonuçta bir yanda düzenli apartman blokları diğer yanda gecekondular olmak üzere ikili bir yapı kente damgasını vurmuştur (Yavuz, 1008-1010).

Türkiye'de kent planlama başından beri fiziksel sorunların fiziksel niteliği ağır basan planlarla çözümü kapsamında ele alınmıştır. 1848 Ebnîye Nizamnamesi ile başlayan bu gelenek, 1956 İmar Yasası ile yerleşerek, kent planlama kuram ve uygulamamızın temelini oluşturmuştur. Öyle ki, bugün aralarında kent plancılarının da bulunduğu çevrede kent planlaması ile imar planlaması yani imarcılık, kentsel toprak kullanım şekilleri,

PLANLAMA
2002/4

kentlerin makro biçimi, kent içi dolaşım sistemleri, kentsel altyapı ve sosyal donatım kalıpları ile yapı düzeni gibi konularda olması istenen durumları gerçekleştirmeye yönelik bir fiziksel planlama türü; fiziksel planlama ise kentlerin ve kent yönetimlerinin fiziksel sorunlar dahil tüm sorunları içeren kent planlama çalışmalarının bir alt bölümüdür.

Yasal düzenlemelerde bir tek planlama türünden söz edilmektedir; "İmar Planlama" İmar planlama ve bununla tüm fiziksel planlama eyleminin kastedildiği söylenebilir.

Ülkemizdeki fiziksel planlamanın bir "imar planlaması" niteliğinde olmasının bir nedeninin 6785 sayılı İmar Yasasının çıkarıldığı 1956 yılına dek Avrupa ve Amerika gibi planlamanın doğduğu ülkelerinde de kent planlamasına bu tür bir yaklaşım içinde olmalarıdır. İnsanları sağlıklı, rahat ve güzel kentlerde yaşatmayı amaçlayan kent planlaması yaklaşımlarının etkileri II. Dünya Savaşı sonrasına dek sürmüştür. Kent planıcıları bu amaçlar içinde, güzelliğin yani estetiğin önemli bir amaç olması gerektiğini savunmaktaydılar (Tekeli, 1980).

İmar ve İskan Bakanlığının kurulduğu yıllarda önemle üzerine eğildiği konu "Bölgesel Planlama" olmuştur. 5 Ekim 1961'de yürürlüğe giren 91 sayılı kanun ile Devlet Planlama Teşkilatı kuruluncaya kadar bu Bakanlıkça yürütülen bölge planlama eylemleri Devlet Planlama Teşkilatı kurulunca ortak bir uğraş haline dönmüştür. Ancak bu uğraş kısa zamanda terkedilmiş Kalkınma Planları ile Fiziksel Planlama arasında kurulmaya çalışılan bağlantı kopmuştur.

İmar ve İskan Bakanlığında bölgesel planların üretilmesinden vazgeçildikten, sonra en geniş kapsamlı planlar çevresel düzenleme planları kalmıştır. Kentsel alanların düzenlenmesi ise ana uğraş olarak sürdürülmektedir.

1923-1956 yıllarını kapsayan dönemde planlamada yasal ve kurumsal düzenlemeler:

- 642 Sayılı Kanun (1925 yılı): Ebnîye Kanunu'nun bazı maddelerinin değiştirilmesi ve yangın yerlerinin düzenlenmesi ile ilgili hükümler getirmektedir.

• 1351 Sayılı Kanun (28 mayıs 1928): "Ankara Şehri İmar Müdürlüğü Teşkilat ve Vezâifine dair Kanun"

• 1351 Sayılı Kanuna ek 1504 sayılı Kanun: Ankara İmar Sınırları içinde yapılacak inşaatın harita, plan, ve programa uygunluğunun İmar Müdürlüğünce onaylanması, yol, park, meydan gibi yerlere ayrılan yörelerde inşaat yasağı ve bu yerlerin kamulaştırılması.

• 1580 Sayılı Belediyeler kanunu (14 Nisan 1930): İmar planı yaptırma zorunluluğu, bu kanunla bütün belediyeleri kapsamıştır.

• 1593 Sayılı Umumi Hıfzısıhha Kanunu (1930 yılı): Nüfusu 20 000'i aşan ya da ilk sayım dönemi arasında %15 den fazla artan belediyelere 3 yıl içinde imar planı yapma zorunluluğunu yüklemiş yangın, deprem ve benzeri afetlerden yıkılan yerlerde bu süreyi 6 aya indirmiştir.

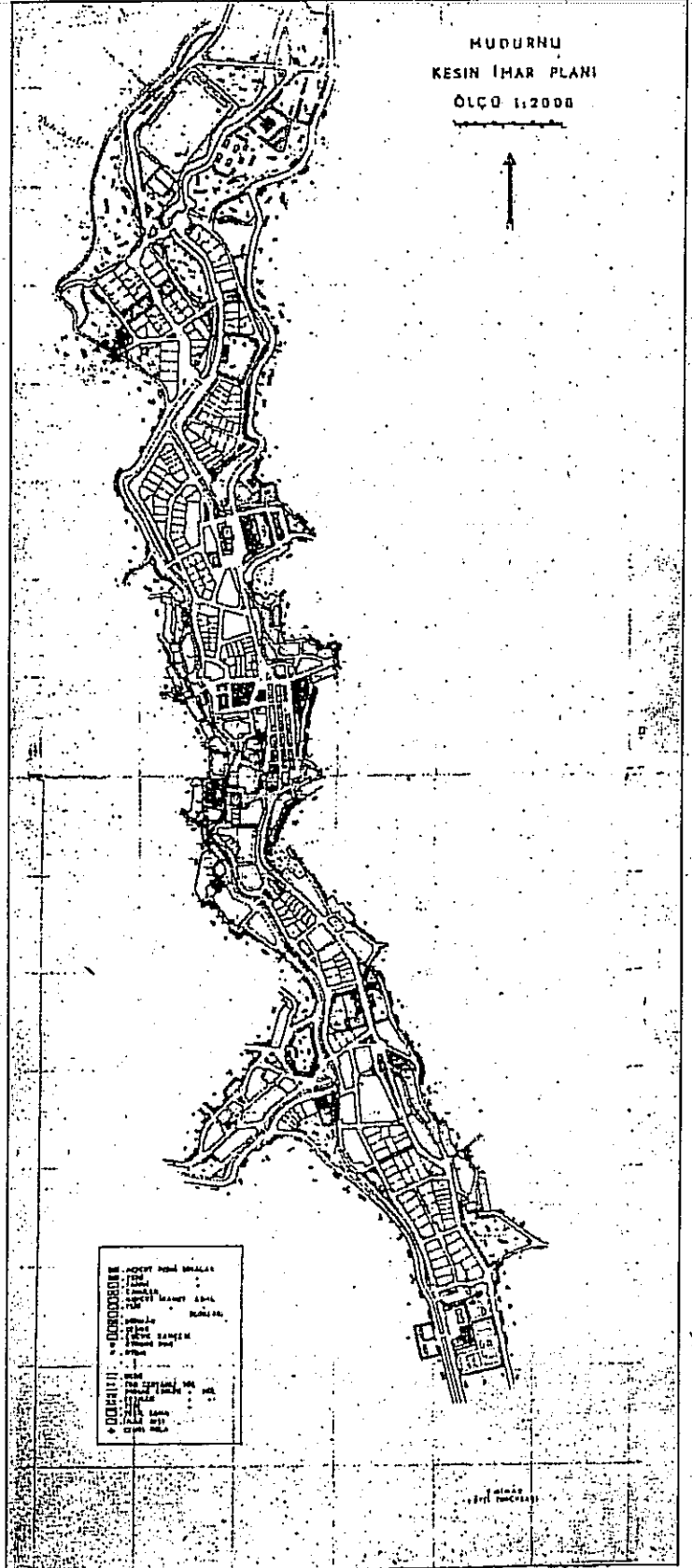
• 1504 Sayılı kanuna ek 1663 Sayılı Kanun (1933 yılı): Ankara İmar Müdürlüğünce imar sınırları içindeki arsaların birleştirilmesi (tevhit) ve plana göre parsellenip (ifraz) sahiplerine %15'e kadar eksigi ile dağıtılma yetkisinin tanınması,

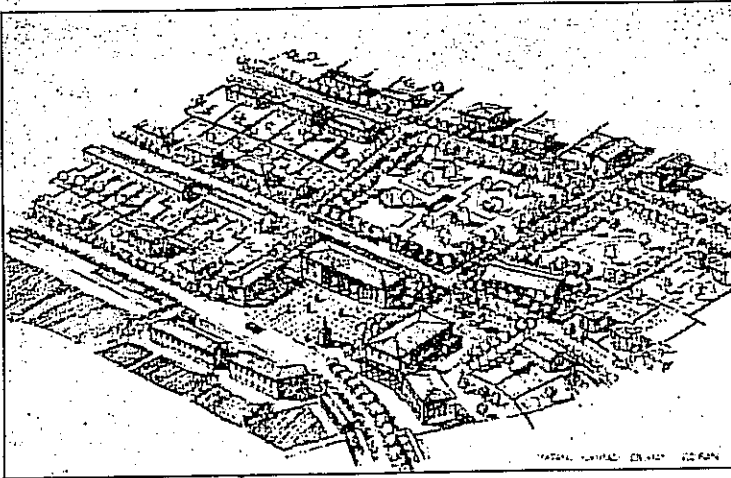
• 2290 sayılı Belediye Yapı ve Yollar Kanunu (1933 yılı): her belediyeye 5 yıl içinde ve gelecek 50 yıl için, kent planı yaptırma zorunluluğu konması, Belediyelerin harita ve imar projeleri yapı ve onarımlar ve yapıda uyulması gerekli teknik koşullar ile ilgili hükümlerin getirilmesi,

• Belediyeler bankasının Kurulması (1933 yılı): Hükümet ilgili kanunda yer alan bazı hususların teknik eleman ve para yetersizliği yönünden uygulanmayacağını görerek, bu gibi işlere kredi sağlamak üzere 15 milyon lira sermayeli "Belediyeler bankasını" kurmuştur.

• 1580 Sayılı Belediye kanuna ek 2763 Sayılı kanun (1935 yılı): Nüfusu 10.000 den yukarı belediyelerin harita ve imar planlarını, içme sularını, spor alanları ve kanalizasyon işlerini 2490 sayılı kanuna göre yaptırmağa İçişleri Bakanlığının yetkili kılması bu amaçla İçişleri Bakanı'nın "belediyeler İmar Heyetleri'nin kurulması, belediyeleri, bu işler için gerekli ödeneği bütçelerine koymalarının kabul edilmesi.

• "Belediyeler İmar-Fen heyetinin kurulması" (1936 yılı): Belediyelere teknik yardım sağlamak

amacı ile kurulmuştur. Bu kurul, belediyelerin yapacağı halihazır harita, imar planı ve su işlerinde müşavirlik, kontrollük yapmak ve yaptırmakla görevlendirilmiştir.

- "Ankara şehri İmar Müdürlüğünün Ankara belediyesine bağlanması" (1937 yılı)

- "3458 Sayılı Kanun" Mimarlık ve Mühendislik Kanunu (1938 yılı)

- "4759 Sayılı Kanun" (23.6.1945 yılı): İller Bankasının kurulması; Belediyeler Bankası ile Fen Heyetinin işbirliği halinde çalışmaları 1945 yılına kadar devam etmiştir. 12 yıllık uygulamadan elde edilen denemeler sonucunda, belediyeler Bankası ve Fen heyeti yerine İller Bankası kurulmuştur. Banka, Belediyeler adına halihazır harita ve imar planlarını yapmak ve yaptırmakla görevlendirilmiştir.

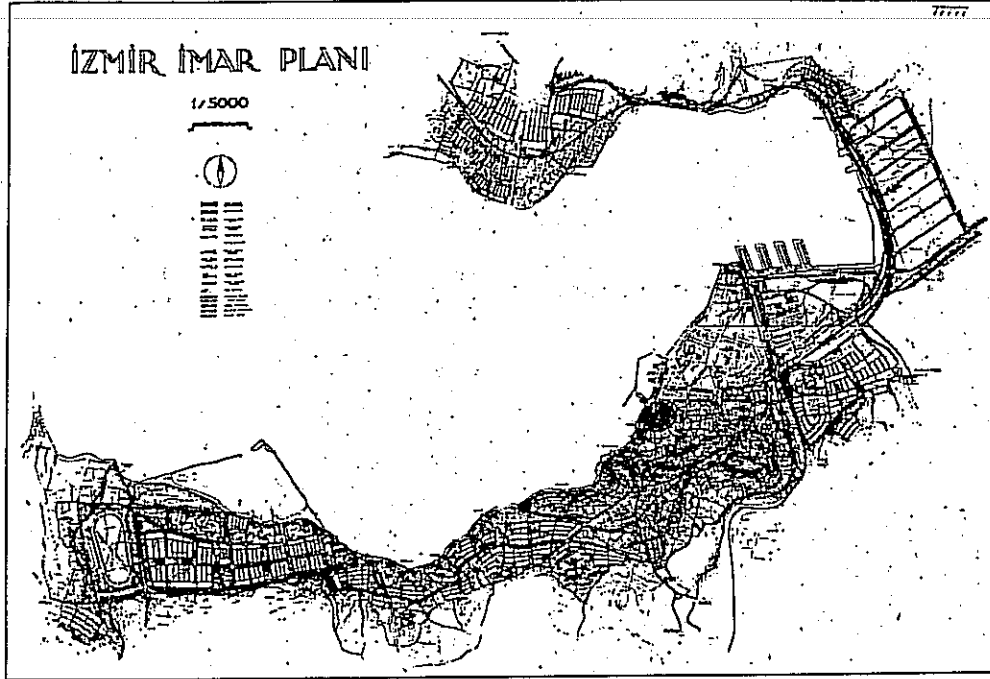
- "5237 Sayılı Belediye Gelirleri Kanunu" (1948 yılı): Yol, kanalizasyon ve su tesislerinin giderleri ile harita ve imar planlarına katılma payları, yapı, ruhsat ve denetleme harcı vb. ile ilgili hükümlerin getirilmesi.

- Belediyeler Kanununa bazı maddeler eklenmesine dair 5656 Sayılı Kanun" (1950 yılı): Konut yapmak ve bunları o belde oturanlara kiraya vermek veya satmak görevinin Belediye Hizmetleri arasına alınması için belediyelere yetki verilmesi.

- "6085 Sayılı karayolları Trafik Kanunu" (1950 yılı): Yol güvenliği dolayısıyla imarla ilgili bazı hükümlerin getirilmesi.

- 5218 ve 5228 Sayılı Kanunların yerine çıkarılan 6188 Sayılı Bina yapımını teşvik ve izinsiz yapılan binalar hakkındaki Kanun" (1953 yılı): Bir yandan ucuz konut yapımını teşvik etmek, öte yandan izinsiz bina yapımını önlemek amacı ile ilgili hükümlerin getirilmesi.

* Sergide yer alan fotoğraflar dergi ve kitaplardan; plan örneklerinin bir kısmı İmar İskan Bakanlığı yayınları ve arşivinden, bir kısmı ise basılı dokümanlardan, yazılı metinlerin tamamı ise H. İlgen'in TODAİE'ye verdiği KYUP tezinden ve planlama literatüründen derlenerek alınmıştır.

KAYNAKÇA

Tankut, Gönül (1993) Bir Başkent'in İmarı: Ankara (1923-1939). İstanbul: Anahtar Kitaplar.

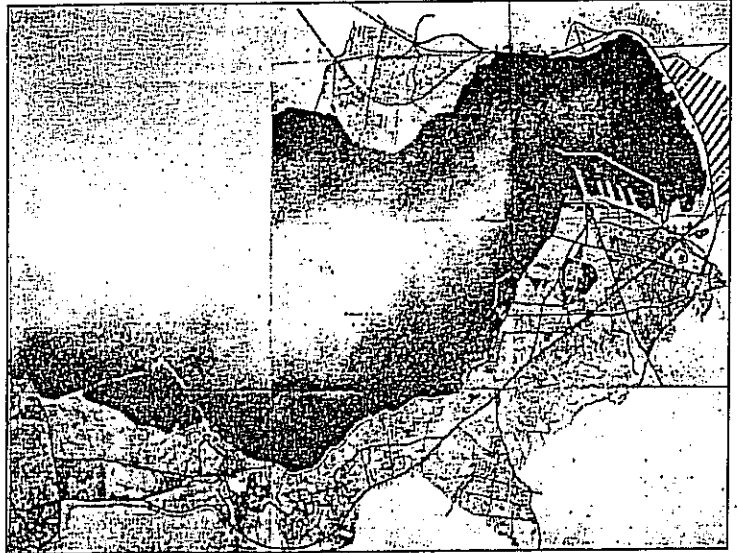
Tekeli, İlhan ve İlber Ortaylı (1978) Türkiye'de Belediyeciliğin Evrimi, Ankara: Ayyıldız Matbaası.

Tekeli, İlhan (1984) "Ankara'nın Başkentlik Kararının Ülkesel Mekan Organizasyonu ve Toplumsal Yapıya Etkileri Bakımından Genel bir Değerlendirme". Tarih içinde Ankara. 321-334, ODTÜ, Ankara.

Yavuz, Femhi (1878) Ülke Ölçüsünde Planlı Çalışmalar, Şehircilik Sorunları: Uygulama ve Politika (der. F. Yavuz, R. Keleş ve C. Geray) 47-66. Ankara: A.Ü., SBF Yayını.

Yavuz, Femhi (1978) Son 50 Yılın Değerlendirmesi, Şehircilik Sorunları: Uygulama ve Politika (der. F. Yavuz, R. Keleş ve C. Geray) 993-1039. Ankara: A.Ü., SBF Yayını.

Yavuz, Femhi (1980) Kentsel Topraklar: Ülkemizde ve Başka Ülkelerde. Ankara: A.Ü SBF Yayını.

Haluk Alatan ile Söyleşi

Önemli Bir Planlama Deneyimi: Ankara Metropolitan Alan Nazım Plan Bürosu

SUNUŞ

*Türkiye 1930'lardaki büyük sanayi yatırımları kararla-
rından sonra 1960'larla birlikte yeniden bir planlama
dönemine girdi. Planlamanın kurumsal çerçevesinin bu
dönemde geliştiğini görüyoruz. Bu planlı dönem, ülke-
nin farklı kentleşme ve bölgesel gelişme dinamiklerini
yaşadığı 1950'li yılları izledi. Biliyoruz ki, bu yıllarda
kırdan kente göç nedeniyle özellikle büyük kentlerin
gelişmesi beklenmedik ölçüde oldu.*

*Ankara Metropolitan Alanı Nazım Plan Bürosu
(AMNPB), planlamanın kurumsal bir çerçeveye ulaştı-
ğı 1960'lı yıllarda kuruldu. Büro'nun deneyimi diğer
metropoliten kentlere örnek oluşturdu. Ankara o yıl-
larda hızla büyürken yeni bir kent planına ihtiyaç vardı.
Plan üretmek üzere o yıllarda uygulanan yöntemlerin
metropoliten kentlerin ihtiyaçlarını yeterince karşıla-
mayacağı düşünülmekteydi ve Ankara Metropolitan
Alan Nazım Plan Bürosu bu yöntemlerden tamamen
farklı, yeni ve özgün bir kent planlama deneyiminin
başarılı bir örneği olarak gelişti.*

*Haluk Alatan AMNPB'nin kuruluşunda görev aldı,
başından sonuna kadar büronun başkanlığını yürüttü;
ta ki, 1980'lerde büronun etkinlik alanının bölge plan-
lamaya ilişkin bir etkinlik olmaktan çıkarılıp yerel
yönetim düzeyinde bir etkinliğe dönüştürülerek Ankara
Büyükşehir Belediyesi'ne bağlanması kadar.*

*Metropoliten planlamadan, bölge planlamadan, yani
kent planlamanın ana çerçevesini oluşturan plan türle-
rinden vazgeçmek kuşkusuz olanaksız. Tersine bunları
yeniden kurmak, güçlendirmek gerekiyor. Bunun için
de, 16 yıl süreyle özerk birer kamu hizmet birimi olarak
çalışan Nazım Plan Bürolarının deneyimlerinden
yararlanma şansına sahibiz.*

Ç.K.: Sayın Alatan, AMNPB hangi koşullarda
ve nasıl kuruldu? Ne tür güçlüklerle karşılaştı-
nız? Büro çalışmaya başladığında Ankara'daki
temel sorun alanları nelerdi ve ilk çalışmalar
neler oldu?

H.A.: İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra giderek
artan kırsal alandan kentlere göç, nüfus artışı
ile birleşerek şehirlerimizi her geçen gün ağır
ve olumsuz koşullara götürüyordu. Ankara da
bu olayın dışında kalamazdı. Şehrin olanakları
ile çekimi ve kırsal alanların itimi, Başkenti güç
durumda bırakıyordu. Nitekim 1957 yılında
uluslararası bir yarışma ile elde edilen Yücel-
Uybadın Planı'nın 1980'ler için öngördüğü
nüfus 1960'larda aşılmış ve yeni bir plan için
çalışmalara başlama zamanı gelmişti. Planlama
tarihimize "Nazım Plan Büroları" deyiimiyle
geçecek dönem, işte bu ortamda doğdu.

1960'lara kadar şehir planlarının elde edilmesi
başlıca üç yolla oluyordu: müelliflere ihale yolu,
İller Bankası'nca doğrudan plan yapılması ve
yarışmalar yoluyla. İller Bankası'nın planla-
maya yaptığı büyük katkıları burada belirtmek
durumundayız. Ülkemize özgü, örneği dünyada
pek bulunmayan bu kurum, o günlerde birbiri
arkasına planlama yarışmaları düzenleyerek
unutulmayacak bir hizmeti yerine getiriyordu. İşte
bu ortamda, gerek İmar ve İskan Bakanlığı'nda
gerek plancılar arasında, gerekse akademik çev-
relerde, büyük kentler için plan elde etmenin yeni
bir yolunun nasıl olacağı konusunda tartışmalar
yapılıyordu.

Kuruluş süreci ilginç bir şekilde iki yönlü olarak gelişti. 1965 yılında İstanbul Sanayi Planı'nın Milli Güvenlik Kurulu'na sunulması ile süreç başladı ve Kurul, kentin Nazım Planı yapılmadan bir sanayi planı yapılamayacağına, bu nedenle öncelikle Nazım Planın elde edilmesi gerektiğine karar verdi. İkinci yön, Mimarlar Odası Ankara Şubesi'nin, o yıllarda Ankara'nın yeni plan ihtiyacı nedeniyle, mutlaka bir nazım plan yapılması gerektiğini ısrarla savunması idi.

Bir yandan Milli Güvenlik Kurulu, diğer yandan Mimarlar Odası Ankara Şubesi'nin görüşleri aynı noktada bulundu. Bu koşullarda, Bakanlar Kurulu, Milli Güvenlik Kurulu'nun yukarıda sözü edilen kararına dayalı olarak, Nazım Plan Büroları'nın kuruluşuna ait Kararname'yi çıkardı. Sadece üç maddelik bu Kararname'nin planlama tarihimizde önemli bir yeri olduğuna inanıyorum.

Kararname'nin birinci maddesi, İstanbul, Ankara ve İzmir kentlerinin planlarının yapımını, İmar ve İskan Bakanlığı'na görev olarak veriyordu. İkinci maddesi, bu amaçla kurulacak büroların harcamaları için, İller Bankası'ndaki bir havuza belediyelerin katkıda bulunacaklarını belirtiyor ve kanımca en önemli hüküm olarak, kurulacak büroların özerk olacaklarını söylüyordu. Üçüncü madde ise, Bakanlığın uygulamalar için yasa önerisi getirebileceği hükmünü taşıyordu. Bu Kararname uyarınca önce İstanbul, sonra Ankara ve daha sonra İzmir Nazım Plan Büroları kuruldu. Ben göreve 1968 Mayısında çağrıldım.

İmar ve İskan Bakanlığı Planlama ve İmar Genel Müdürü sayın Fikret Ungan, beni makamına çağırarak Büro Başuzmanlığı görevini önerdi. Tahmin edeceğimiz gibi çok heyecanlandım ve düşünmek için süre istedim... Süre sonunda ise, kişisel bir koşul ileri sürmezken, Büro'nun ve Planın hazırlanma koşullarını sordum: Onama nasıl olacak; Belediye'nin İmar Müdürlüğü'nün konumu nedir; Büro elemanlarının seçimi ile çalışma düzeninde ne kadar serbest olacağım? Genel Müdür'ün olumlu cevapları üzerine de görevi kabul ettim.

Burada, planlama tarihinde Metropolen Nazım Plan Büroları döneminin açılmasında, zamanın Başbakanı Sayın Süleyman Demirel'in katkısını unutmamak gerekir. Nazım Plan fikrine inanan bir teknik adam olarak Sayın Demirel, konunun daima destekçisi olmuştur. Keza dönemin İmar

ve İskan Bakanı Sayın Haldun Menteseoğlu da Büro'nun kuruluşundan, çalışmaların rayına oturmasına kadar her konuda bizlere yardımcı oldu. Elbette, bütün kuruluş dönemi boyunca ve devamında Sayın Genel Müdür Ungan, deyim yerindeyse, bizlere kol-kanat gerdi. Sorunlarımızı çözmede hep yanımızda oldu.

Büronun ilk elemanları ben, bir plancı ve bir desinatör olarak üç kişi idi. İlerde "eşgüdüm"ün önemine değineceğim; ancak ilk aşamada beni düşündüren, "Ankara Belediyesi, yani bir anlamda Belediye İmar Müdürlüğü ile ilişkimizin ne olacağı" idi. Şanslıydım, zira İmar Müdürü, Bakanlığımızda uzun süre Şehircilik Dairesinde Başkanlık da yapmış olan değerli dostum, büyüğüm Turgut Tuncay idi. Belki de bu nedenle, bahsettiğim biz üç kişi, ilk dönemde İmar Müdürlüğü'nün Atatürk Bulvarı'ndaki binasının üst katında çalışmaya başladık. Doğaldı, zira kentin planları, planlama hakkındaki bütün dokümanlar, bilgiler İmar Müdürlüğü arşivlerinde idi.

Bundan sonra önemli bir adım atıldı: Turgut Tuncay, Ankara Metropolen Alan Nazım Plan Bürosu Sekreterliği'ne getirildi. Bu çok önemliydi, çünkü böylece Belediye ile Bakanlık birbirine bağladık. Büro Bakanlığa bağlıydı ama bilgiler Belediyeydi. Turgut bey hem Bakanlık hem Belediyeyi biliyordu. Bu nedenle Büro'nun Sekreterliği'ne getirilmesi çok olumlu oldu. Onun tecrübesinden çok yararlandım. Büro'nun Bakanlık ile Belediye arasındaki konumu nedeniyle izlediğimiz yaklaşıma "iki yönlü çalışma" demiştim bir toplantıda, yani iki taraf vardı ama biz iki tarafta da değildik, Dedeman İşhanı'ndaydık! Öyle bir yer seçimi ki, Bakanlığa da Belediyeye de eşit uzaklıkta. Bunu olumlu olarak kullandık. Büro sekreterliğinden ayrılıncaya kadar Turgut bey ile gayet olumlu bir çalışma düzeni yürüttük. Bu suretle, ileride değineceğim eşgüdüm konusunun belki de en önemli adımını, Belediye ile Bakanlık arasındaki ilişkiyi en yüksek düzeyde sağlayarak atmış olduk, kendisini saygıyla anıyorum.

Güçlük değil ama başlangıçta üzerinde çok düşündüğüm ve çalıştığım bir konu, büro elemanlarının seçimi oldu. Bu konudaki titizliğimin sonucunu, onaltı yıl birlikte çalışarak Planı hazırladığımız ve onaya sunduğumuz çok kıymetli bir ekibi teşkil ederek aldım. Böyle önemli, sorumlu ve

Kuruluş süreci ilginç bir şekilde iki yönlü olarak gelişti. 1965 yılında İstanbul Sanayi Planı'nın Milli Güvenlik Kurulu'na sunulması ile süreç başladı ve Kurul, kentin Nazım Planı yapılmadan bir sanayi planı yapılamayacağına, bu nedenle öncelikle Nazım Planın elde edilmesi gerektiğine karar verdi. İkinci yön, Mimarlar Odası Ankara Şubesi'nin, o yıllarda Ankara'nın yeni plan ihtiyacı nedeniyle, mutlaka bir nazım plan yapılması gerektiğini ısrarla savunması idi.

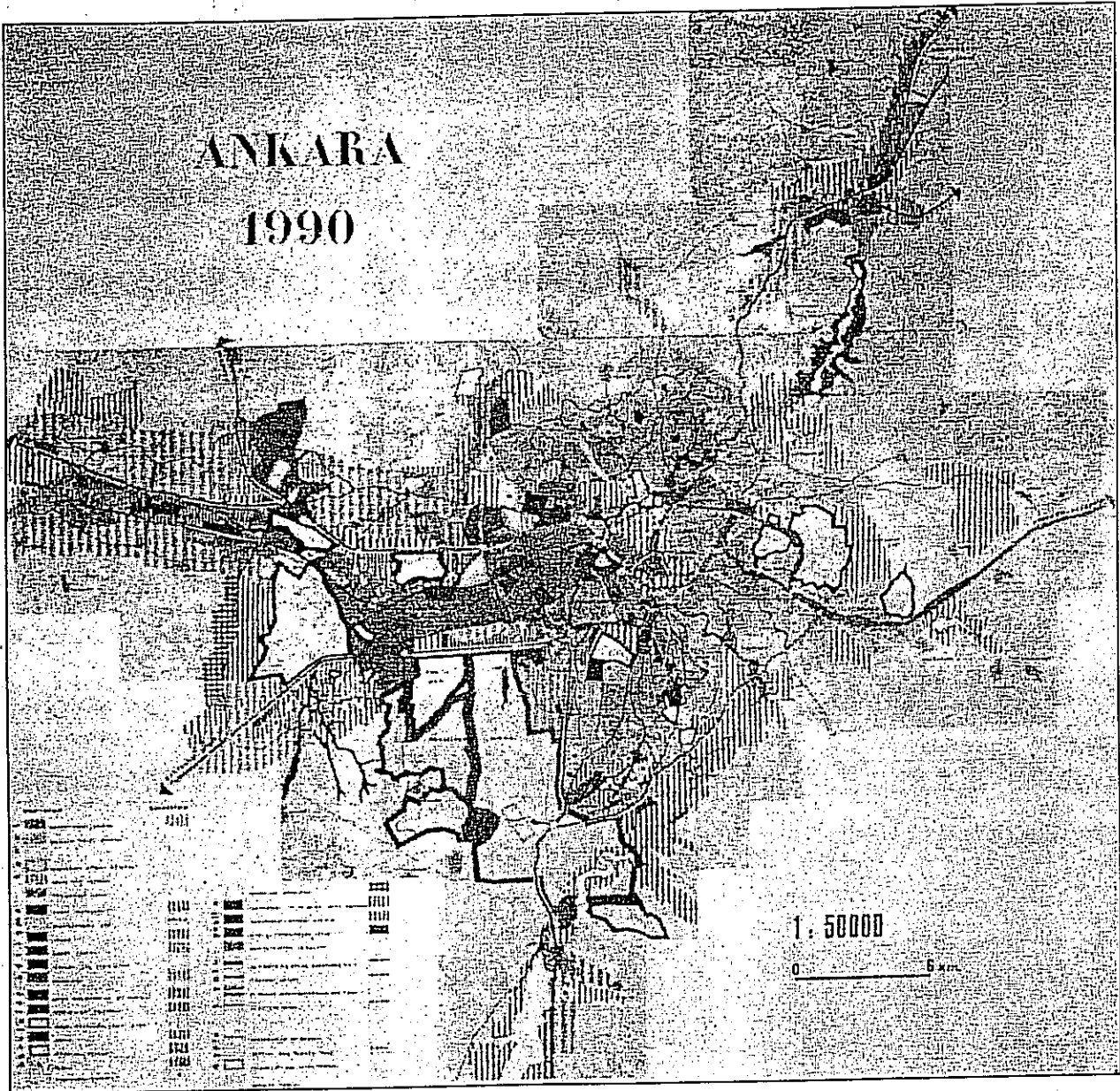
PLANLAMA
2002/4

hassas bir çalışma konusunda, ekibin bir bütün olarak, tek bir ses halinde çalışmasının önemini takdir edersiniz. Onaltı yıl boyunca, ben bu ekibin bütünlüğünü, birlikteliğini korumaya çalıştım. Daha da önemlisi, deyim yerinde ise bu "beyin kadro"sunu olduğunca sınırlı, en çok yirmi kişiye varan bir sayıda tuttum. Hemen belirtmek gerekir ki, özellikle tespit çalışmaları sırasında, anketörlerle Büroda eleman sayısının iki yüzlere vardığı olmuştur. Bu esneklik, üzerinde durulacak önemli bir konudur sanıyorum.

Zorluk karşıtı, kolaylıklar da vardı tabii. Öncelikle İmar ve İskan Bakanlığı ve Ankara

Belediyesi İmar Müdürlüğü ile, daha sonra, Başkentte olmamızın yararı ile, Genel Müdürlükleri veya merkezi, Ankara'da olan kuruluşlarla çok sıkı ilişki ve bilgi alışverişinde bulunduk. İşte örnekler: Devlet İstatistik Enstitüsü, Karayolları, Devlet Su İşleri Genel Müdürlükleri, Maden ve Tetkik Arama Enstitüsü. Devlet Planlama Teşkilatı ve nihayet tüm Bakanlıkların planlama ile ilgili birimleri. Kapsamlı çalışmalar yürüten bu kuruluşlara ve sağladıkları verilere, kolayca erişebiliyor olmamız nedeniyle, Büro'nun teknik kadrosunu sınırlı tutabildik.

İlk çalışma konumuz Ankara ile ilgili mevcut

bilgilerin, dokümanların toplanması oldu. Önceki planlama çalışmalarını ve sonuçlarını derledik. Öncelikle Ankara kenti tarihi ile ilgili yayın ve dokümanları topladık. Türk Tarih Kurumu kanalıyla bu bilgilere ulaştık. Bu çalışmanın bir başka amacı, Ankara Kalesi'nin kuzey yamacında taş düşme tehlikesi altında bulunan gecekonduların kaldırılması ve bu nedenle Kale'ye ait bir planın yapılması yönündeki İmar İskan Bakanlığından gelen talebin karşılanması idi. Bu bölgedeki gecekondularda bir anket çalışması yaparak görüş ve isteklerini aldık. Sonuçta oradaki gecekondularda yaşayan insanları, Bent Deresi'nde ve Kale'ye çok da uzak olmayan bir konumda inşa edilen, sosyal mesken bloklarına naklederek, Kale'nin kuzey yamacının temizlenmesini sağladık.

Kale çalışması, bizim için önemli bir fırsattı. Hem Bakanlığın istediğini yaptık, hem de Kale'yi planladık. Kenarından da olsa gecekondular sorununa girdik. O arada gecekondular Yasası çıktı. Yasa gecekondular alanlarında, tasfiye, ıslah ve önleme bölgeleri tanımlıyordu. ıslah bölgeleri hemen hemen tüm mevcut gecekondular alanlarını kapsıyor, tasfiye bölgesi ise yüzde 3 civarında kalıyordu. Bizim için en önemli olanı, "önleme" bölgeleriydi; zira şehrin gelişme yönünü belirlerken "Gecekondular Önleme Bölgeleri"nden yararlandık.

Şehrin "taşıyıcı iskeleti" dediğimiz Atatürk Bulvarı, demiryolu, hipodrom, Gençlik Parkı ile önemli altyapı noktalarını esas alarak, plan şemasını ve ona bağlı altyapı çalışmasını başlattık. Şema ortaya çıktıktan sonra da 100 uygulama projesi ile planın esasını belirledik.

Bir yandan planın elde edilmesi sürecinde uygulanacak metodun seçimi için literatür taraması ve durumun tesbiti çalışmaları devam ederken Büro elemanları da yavaş yavaş yeni görevlerine başladılar. Bu arada, biz de Ankara Nazım Plan Bürosu ile özdeşleşen yeni yerimize, Dedeman İşhanı'na 1970 Nisanında taşındık ve en önemli ilk çalışmamız olan "Arazi Kullanışı" tesbitine başladık.

Göreve geldiğimiz günden beri düşündüğüm ve literatür çalışmalarımız ile güçlenen plan çalışmalarında uygulayacağımız beş ilkeyi saptadık:

1. Kentte birbirlerinin işleyişini etkileyen, belirleyen alt sistemlerin mevcudiyetini kabul ederek, kenti bir bütün, bir sistem olarak ele almak,

2. Bilgi toplama faaliyetini geniş kapsamlı olarak yürütmek,

3. Plan'a tüm olanaklar (alternatifler) yelpazesini inceleyerek, alternatif gelişme şemaları yöntemiyle varmak,

4. Kentin fiziki yapısını, bir arazi kullanış-ulaşım bütünü olarak ele almak,

5. Başlangıçtan itibaren uyguladığımız şekilde, aktif planlamayı, yani uygulama/planlama bütünlüğünü sağlamak.

Arazide yürütülen çok ayrıntılı kullanış (land use) tesbiti sonucu, kentin 1970 yılındaki mevcut durumunu çıkarttık. Arazi kullanış çalışmasına paralel olarak bir dizi anket çalışması yapıldı. Bunlar: İstatistik Enstitüsü Başkanı Sayın Zeki Avrallıoğlu'nun yönetim ve denetiminde gerçekleştirilen ve konut bölgelerinde yüzde dört örnekleme (ki bu ölçekte bir şehir için çok yüksek bir orandır) ile yapılan sosyal anket ve hanehalkı anketi; İktisadi ve Ticari Bilimler Akademisi öğretim üyelerinin yönetim ve denetiminde gerçekleştirilen ve 38.000 işyerinde yürütülen iki kademe "ekonomik yapı" anketi; ulaşım anketi ve resmi kuruluşlar anketidir. Ulaşımında, çıkış-varış (Orijin-Destinasyon) ve kordon anketleri yapıldı. Bu sonuncu anket kapsamında kırk bin araç sürücüsüyle konuşuldu. Tüm bu anketler (ki 7000'den fazla aileyi kapsıyordu) ayrıntılı arazi kullanış bilgilerimize dayandırıldı. Ne yazık ki bu bilgiler, o zamanlar bugünkü gelişmişlik düzeyinde olmayan bilgisayarlara aktarılıp ayrıntılı olarak işlenemedi. Gene de yayınladığımız dokuz kitaptan, özellikle ekonomik araştırmalara ait olanda tablolar halinde derlendi.

Bizi başlangıçta çok düşündüren birkaç konu vardı:

- Kentteki izinli yapılaşma ile izinsiz yapılaşma arasındaki büyük fark ve ayırım,
- Şehir'in, sakinlerine hizmet sunan, bunu kentsel servisler aracılığı ile yapan bir "kollektif şirket" olduğu düşünülürse, bu servis alanlarındaki (eğitim ve sağlık kurumları ile yeşil alanlar, altyapı, vb) büyük eksiklik,
- kamu mülkiyetindeki arazilerin azlığı.

Kamu mülkiyetindeki alanların artırılmasını ilke olarak benimsedik. Bu çerçevede kooperatiflere, servis alanlarını kamuya bağışlamaları koşulu ile öncelik verdik.

Şehrin "taşıyıcı iskeleti" dediğimiz Atatürk Bulvarı, demiryolu, hipodrom, Gençlik Parkı ile önemli altyapı noktalarını esas alarak, plan şemasını ve ona bağlı altyapı çalışmasını başlattık.

PLANLAMA
2002/4

Plancı tarafsız olmalı, sadece kamu çıkarı söz konusu olunca taraf olmalıdır.

Plancı, ilgili tüm kamu kuruluşlarıyla yakın ilişki içinde çalışmalıdır.

Ç.K.: Plancı nasıl hiri olmalı, ne niteliklere sahip olmalı?

H.A.: Plancının rolü, plancının görevi ve taşınması gereken özellikler hakkında, son dönemde yapılan iki toplantıdan söz edeceğim: Birincisi 1995'de Sidney'de düzenlenen Uluslararası Şehir ve Bölge Plancıları Birliği (ISOCARP)'nin yıllık kongresi. Bu toplantının konusu "Uyum ve Arabuluculuk (Adaptasyon-Mediasyon)" idi. Plancının sorun çözmede, eşgüdüm sağlamada, her türlü ilişkisinde sahip olması gereken bu iki özellik, kendi dışındaki kurum ve kuruluşlarda da sağlanması gereken bir olgudur.

İkinci toplantı, 2002 Mayıs'ında İstanbul'da Yıldız Teknik Üniversitesi'nde gerçekleştirilen "Planlama Eğitimi Yeniden Düşünmek" başlıklı uluslararası toplantı idi. Bu toplantıda plancının, daha da ötede bir planlama bürosu başkanının sahip olması gereken özellikler şöyle sıralandı:

- çok iyi bir teknisyen olmak;
- işine büyük bir sevgi ile bağlılık;
- nazik, dürüst, diplomat ve sanatkar olmak.

Bu sonuca, "siz bir Mesih arıyorsunuz!" diyenler oldu. Bu vasıfların hangilerine sahibim bilmiyorum, ama her biri çok yetkin olan çalışma arkadaşlarımla Ankara Metropolen Alan Nazım Planı'nda sonuca vardığımızı biliyorum.

Planlama çalışmalarının devamı boyunca, mühendislik eğitimi de almış olmamın çok yararını gördüm. Su getirmenin esasları, boşaltma, yani kanalizasyon sisteminin teknik yönleri, karayolu yapımı, topoğrafya ve ona uyum. Bütün bu, şehirciliğin dayandığı teknik öğelerin, teknik altyapının koşullarının belli bir düzeyde bilinmesinin çok önemli olduğunu düşünüyorum. Bu nedenle planlama eğitiminde bu yönde bir yaklaşıma yer verilmesi gerekir.

Plancının arabuluculuğundan söz etmiştik: Yerel yönetimlerle merkezi yönetim arasında, büro elemanlarıyla talep ve istekler arasında, belediye ile büro, belediye ile bakanlık arasında, değişen siyasi iktidarlar arasında, dolayısıyla partiler ve görüşleri arasında, değişik disiplinler arasında, çevreciler, peyzajcılar, mimarlar, mühendisler, karayolu uzmanları, ekonomistler, haritacılar, altyapı mühendisleri arasında, üniversitedeki kuramsal çalışmalar ile pratik sorunlar arasında arabulucu olacaktır. Bütün bu ilişkilerde, plancı tarafsız olmalı, sadece kamu çıkarı söz konusu

olunca taraf olmalıdır. Plancının geçmişle gelecek arasında bir konumu var, bu da çok önemli.

Plancının estetik yaklaşımı da olmalı. İtalyan plancılarla çalışırken bir gözlemim oldu, ne zaman bir "şehir"den söz edilse, aslında teknik eğitim almış bu kişiler "bella citta" yani "güzel şehir" sıfatını kullanarak güzellik konusunu vurguluyorlardı, kültürleri böyle ve bu dillerine böyle yansıyor. Bu anlamda sanatkar da olması gerekir plancının.

Plancı, ilgili tüm kamu kuruluşlarıyla yakın ilişki içinde çalışmalıdır, biz öyle yaptık. Nezaket, insanlarla temas, diplomasi çok önemlidir. Bu alanda sempati bile işin içine giriyor. Osmaniye Sanayi Bölgesi örneğinde, plan kararının kavram olarak ortaya çıkışından, araziye uygulanmasına kadar bütün safhalarda çelişkileri çözümleyici, aktif bir rol oynadık. Yani arabuluculuk yaptık. Amacımız kısa bir sürede bir makro gelişim stratejisine varmak ve bu stratejinin gerçekleşmesi için aktif yatırımcı olacak veya karar oluşturacak tüm kurum ve kuruluşların bu stratejiyi benimseyen ve destekleyen bir tavır almalarını sağlamaktır.

Organize Sanayi Bölgesi'nin yer seçimine özel bir önem veriyorduk. Çünkü biliyorduk ki, bu sanayi bölgesi, "Batı Koridoru" diye nitelediğimiz gelişim aksının gerçekleşmesi için çekim noktası olacaktı. Osmaniye Sanayi Bölgesi yer seçiminin doğruluğunu kanıtlamak için, gerek Devlet Planlama Örgütü'nden, gerekse konu ile ilgili tüm kamu kuruluşlarından, ayrıca bu konuda yani sanayi alanları yer seçiminde çalışmış kişileri yerine götürüp olumlu görüşlerini aldık. Bu suretle Ankara'nın önemli bir gereksinimi olan sanayi alanı yer seçimine karar verdik.

Sanayi konusunda, küçük sanayi çarşılarının da kent ve planlama açısından özel bir yeri var. Bu konuda, Sanayi Bakanlığı'nın küçük sanatlar alanında çalışan birimi ile ve oradaki başkan ile kişisel bir ilişki kurdum. Zira şehrin herhangi bir yerinde arazi alan ve sanayi çarşısı kurmak isteyen girişimciler bize geliyorlar ve "Biz sanayi Bakanlığı'ndan kredi aldık, yerimizi onayın" diyorlar, aynı girişimciler Sanayi Bakanlığı'na giderek: "Nazım Plan Bürosu bize yer gösterdi, kredimizi çıkarın" diyorlar. Başkan'la olan ilişkimizle bir telefon konuşmamızla böyle girişimleri önleyiyor, dahası çok sıkı bir işbirliğine gidiyorduk.

Osmaniye Sanayi Bölgesi'nin gerçekleşmesi

için çok önemli olan enerji sorununu da, Türkiye Elektrik Kurumu'ndaki ilişkilerimiz sonucu, atıl durduğunu öğrendiğimiz "trafo"nun, Osmaniye Köyü yakınına taşınıp kurulması ile çözdük.

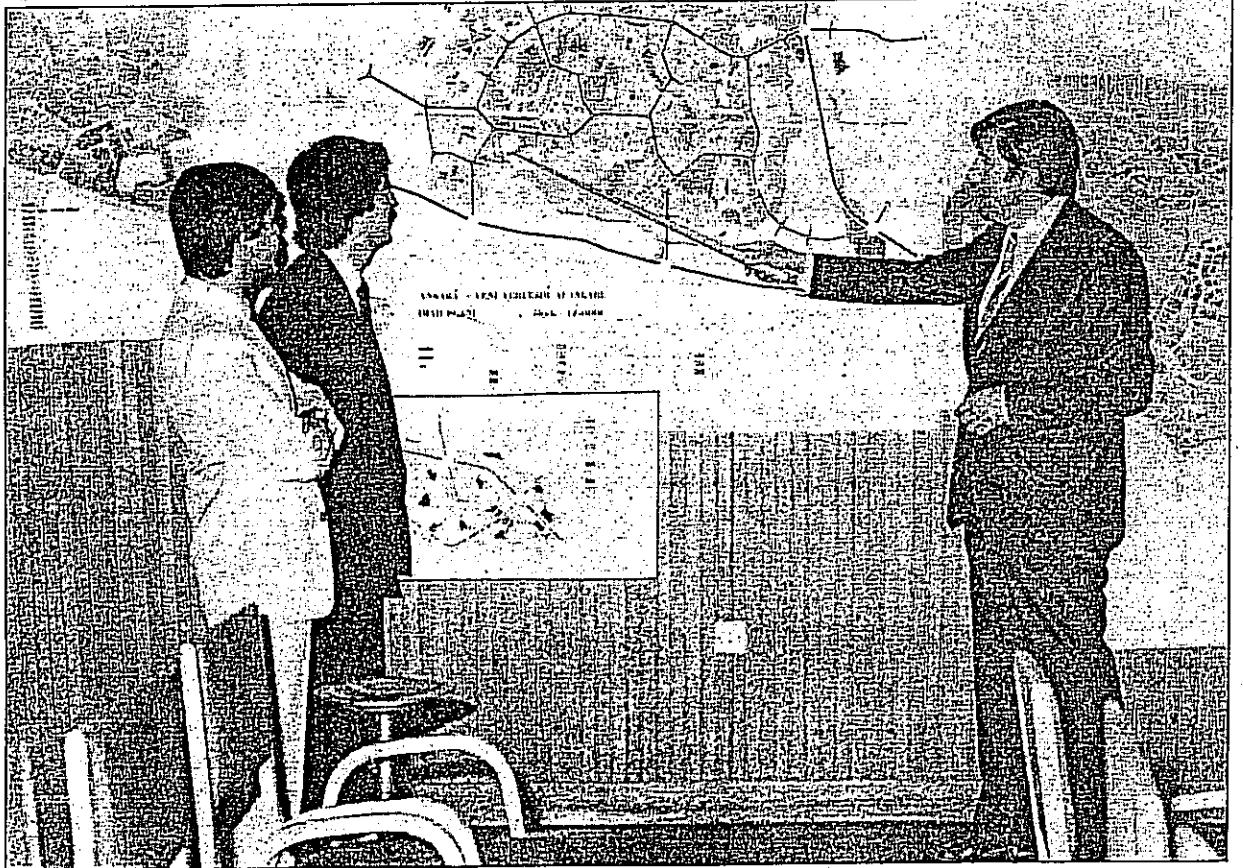
Plancının arabuluculuk rolüne en önemli örnek, Belediye Başkanları ile kurduğumuz yakın ilişkidir. Sayın Ekrem Barlas, başkanlığının ilk günlerinde "Ne yapmamı önerirsiniz?" diye sordu. Kendisine yeri de, projesi de hazır olan Botanik Parkı'nı gerçekleştirmesini önerdim. Bize inandı ve Park gerçekleşti. Sayın Barlas görev süresi boyunca bize hep inanmış ve maddi manevi yardımlarını her zaman sürdürmüştür.

Sevgili meslekdaşımız, heyecanlı ve atak Vedat Dalokay göreve başladığında kavşaklarda göbek yapmaya takılmıştı. Planın ana kararlarına ters düşmeyen bu girişimlerine onay verdik ve onunla da heyecanını ve girişimciliğini yönlendirerek olumlu çalışmalar yaptık: Akkundu Projesi (sonradan Batıkent) ve "Altın Park" bu çalışmalara iki örnektir.

Ç.K.: Geçmiş deneyimlerinizden hareketle kent planlamanın ve plancının önümüzdeki dönemde gündeminde olması gereken konular nelerdir?

H.A.: Öncelikle belirtmeliyim ki, uygulama-planlama bütünlüğü, arazi politikası, özel alanlar, tarım, orman, arazi kullanışı, koruma, korunacak alanlar, sürdürülebilirlik, servis normları, standartlar, arazi mülkiyeti sınırlamaları, plan türleri ve elde etme yöntemleri, plan hiyerarşisi, bölgelemeler, idari sınırlar, planın Anayasa ve diğer yasalara göre konumu, merkezi yönetim yerel yönetim ilişkileri, denetleme mekanizmaları, üzerlerinde tek tek durulması, sorunları ve çözüm öneri seçenekleri düşünülmesi gereken konulardır.

Katıldığım toplantılardan birinde ekoloji ve sürdürülebilir gelişmenin öneminden, ekonomik, demografik, teknolojik, sosyal açıdan değişen dünyada küreselleşmenin fiziksel mekandaki yansımalarından, bunun sonucu olarak yerel özelliklerin yitirilmesi tehlikesinden, kentsel

İmar ve İstın Bakanlığı'nda Eryaman Yeni Yerleşim Alanı Nazım Planının sunuşu sırasında (8 Temmuz 1982) Hafuk Alatan, Ömer Kırat, Kunt Mehmet Kuntasal

PLANLAMA
2002/4

hizmet sorunlarından, planlamayla sosyal planlama arasında aracılık yapılmasının gereğinden, küreselleşme yani yeni emperyalizmin tehlikelerinden, özelleştirme politikalarının sonuçlarından sözettim. Bunlar önümüzdeki yıllarda plancıların gündemini meşgul eden konular olacaktır.

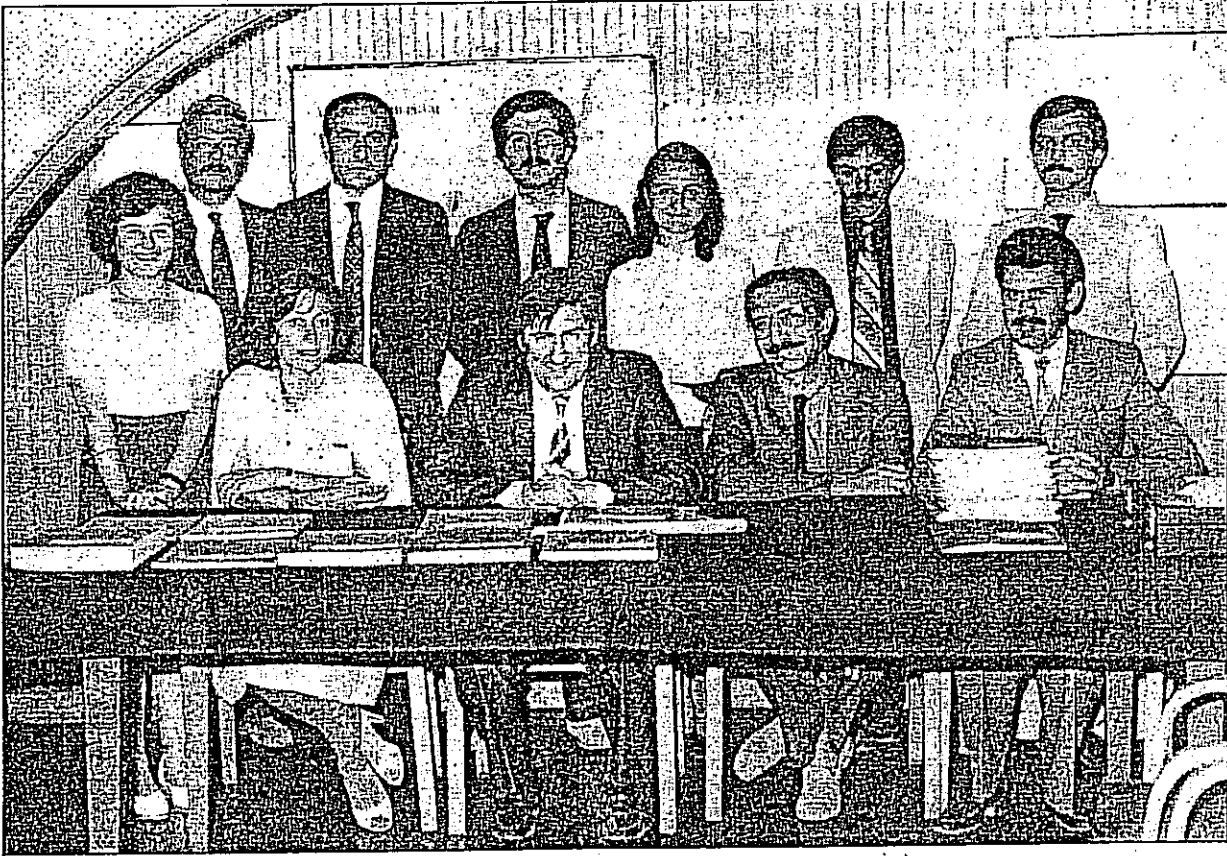
Çok hızlı gelişen, büyüyen ve değişen kentlerimizde altyapıda daha esnek bir çözüme nasıl gidilmesi gerektiği üzerinde önemle durulması gerekir. Mesela büyük bir alanda kanalizasyon yapılacaktır. Biliyoruz ki, bir ağaç gibi kalın gövdeden dallara doğru gidilmesi gerekir. Ama ilginç olan pratikte önce dallardan başlanmasıdır, peki bu dalları, bu gövdeye göre nasıl hesaplayacağız? Mühendisler 1/1000 ölçekli planı istiyor, bunu hesaplamak için. Ama 1/1000 plan yapıldıktan sonra, bu zaten biliniyor. Baştan hangisinin en uygun çözüm olduğunu, en azından "olşa olsa" yöntemiyle bilmemiz gerekir ki, ona göre ilk etapta planlama ve mühendislik arasında karşılıklı geri besleme sağlanabilsin. Altyapı planlamasında bu bakış açısının geliştirilmesi gerekir.

Devletin denetimindeki alanlara bakarsak, büyük altyapı projeleri, elektrik santralleri, barajlar, otoyollar, dağıtım şebekeleri, havaalanları, istasyonlar demiryolu güzergahları vb. var. Bundan başka, devlet arazi mülkiyeti ve mülkiyet ilişkilerini vergilendirmeyi yönlendirici kararları alıyor. Plan bütün bunlar için önemli bir uygulama aracıdır. Bu nedenle plan yapılırken ilk gidilecek yer, yatırımcı kuruluşlar olacaktır.

Ç.K.: Yani gelişme taleplerini ya da gelişme yönündeki girişimleri, planın organik bir parçası haline getirmek gereğinden, yatırım kararlarını plan kararlarını sonradan zorlayan ve değiştiren değil de planı birlikte oluşturan temel öğeler olarak ele alınmak gerektiğinden söz ediyorsunuz.

H.A.: Evet, kesinlikle öyle. Zaten planı yönlendirici kararların aracıdır. Ama özelleştirme, devleti ikinci plana itmektedir. Bu önemli bir sorun, çünkü o zaman plancının görevi çok zorlaşıyor.

Plan yönlendirici kararların aracıdır. Ama özelleştirme, devleti ikinci plana itmektedir.

Büro planlama ekibi, İmar ve İskân Bakanlığı'nda proje sunuşu sonrasında topluca (7 Temmuz 1982)

PLANLAMA
2002/4

Ayaktakiler soldan sağa: Ömür Türksoy, Felhi Sinanoğlu, Orat Ünal, Ömer Kural, Nebahat Tokallı, Ahmet Necip Ünal, Kunt Mehmet Kuntlasal
Oturandar soldan sağa: Vildan Okyay, Haluk Alalan, Özcan Allaban, Selçuk Özçelik

Küresel ısınma ve nüfus artışından dünyanın en önemli sorunları olarak söz ediliyor. Bir de üçüncü dünya ülkelerinin, gelişmekte olan ülkelerin bilinen önemli sorunları var: Gecekondu, göç, kırsal itimi, kentin çekimi, popülist politikalar, yasa tanımazlığa verilen ödünler, mali kaynakların kıtlığı, kaynak israfı, vb. Uzun yıllar kırdan kente göçen insanların şehre uyum sağlamaları konuşuldu, araştırıldı, yazıldı. Büyük kentlerin taşıyamayacağı, kaldıramayacağı ölçüde nüfuslarının artarak devam etmesi tamamen ters bir olgu gündeme getirdi: Kentlerin kırışması ve kıra dönüşümü. Gerçekten de ekonomik, idari ve fiziksel değişimin yanında en büyük tahribat, sosyal ve kültürel yaşamda olmuştur. Cumhuriyetin ilanından sonra 1920'lerde, 1930'larda, 1940'larda kentlerde yaşanan büyük değişim, büyük reform popülist politikaların da etkisiyle bugün geri döndürülmeye çalışılmaktadır. Gerek fiziksel, gerek sosyal, kültürel altyapı yetersizliği büyük şehirleri bir kaosa itmekte ve günden güne yaşamı güçleştiren bir hale getirmektedir. Maalesef bugün planlıların çoğu planlamanın tıkanmış olduğunu, bir çıkmazda, bir kısır döngü içinde bulunduğunu düşünüyor.

Yerel yönetimin parasal, teknik, yasal olanaklarının sınırlılığı, onları yerel baskılara karşı koyamamaları planlarda kamu yararını daha az gözetilen değişimlere itmektedir. Evvelce kentte bir tek belediye başkanı ve ona bağlı belediye şubeleri vardı. Hepsiyle ilişki kurulup, başkandan talimatlar gönderildi mi iş biterdi. Bu ilişkiyi kurmak çok önemli. Şimdi ilçe belediyeleri ile idari otoriteyi sağlamak güçleşmiştir. Plancı bütün bu olumsuz koşullarda elindeki çok az sayıdaki aracı kamu yararına dikkatle kullanmak durumundadır.

Ç.K.: Bir metropoliten kentin planlamasından söz ederken aslında içinde birçok yerel yönetimin karar ürettiği, iktisadi ilişkiler açısından oldukça geniş bir etki alanı ile tanımlanan bir bölgenin planlamasından söz ediyoruz. O zaman, metropoliten planlamanın merkezi olarak yürütülen bir planlama etkinliği olması gerekmiyor mu?

H.A.: Kesinlikle öyle.

Ç.K.: Yoksa karşınıza şöyle bir sorun çıkıyor: Büyükşehirlerin yakınında, onun iktisadi etki alanı içinde küçük küçük yerel yönetimler kendi

nazım ve uygulama planlarını üretiyorlar. Bu durumda, yakındaki büyükentin mekansal gelişme dengelerini alt üst eden imar haklarının verildiği örneklere sıkça rastlıyoruz. Bu tür kendi başına kararlar üretilmesinin o çevrenin oluşumu açısından son derece olumsuz etkileri var. Tabii bunun siyasi erkin bir aracı olarak kullanıldığına da tanık oluyoruz. Bunlar yeterli kurumsal teknik yapılara sahip olmadıkları için spekülasyon gelişmelere açık hale geliyorlar. Mutlaka böyle olur denemez ama örnekleri çok fazla.

H.A.: Bir kentin planı yapılırken, çevresi ve yakın çevresinin iyi tanınmasının önemi açıktır. Ankara için bu fırsat, İmar ve İskan Bakanlığı Bölge Planlama Dairesi'nde 1967 yılında yürüttüğümüz "İl Programlama" çalışması ile ortaya çıkmıştır. Bu çalışma, Konya'dan sonra Türkiye'nin ikinci büyük ili olan Ankara ilinde mevcut 21 ilçede, ki 4'ü kentte bulunuyordu, eğitim, sağlık yatırımları ile altyapı projelerini 5 yıllık plan dönemlerine uygun olarak programlıyordu. İl Programlama çalışması Ankara kentinin, il içindeki konumunu ve çevresini tanımamızın yanında, kentin etki alanını da belirlemiştir. Bu sınır, kuzeyde Çubuk, güneyde Gölbaşı, batıda Sincan ve doğuda Kayaş'ı içine alıyordu. Nazım Plan çalışmalarımızda bu ilçe ve yerleşmelere özel bir ilgi gösterdik. Gerek Çubuk, gerekse Gölbaşı ve Sincan planlama çalışmalarına katıldık ve yetkililerle büromuzda sorunlar ve çözümleri hakkında görüşmelerde bulunduk. Sık sık da yerinde incelemeler yaptık. Doğaldır ki, yakın çevredeki bu yerleşmelerin gelişimi Ankara Şehrini doğrudan ilgilendiriyordu. Daha sonraları tüm ili kapsayan "Bölge Müdürlüğü" görevini de, diğer yerleşmelerdeki gelişmelerin denetimi amacıyla kabul ettim. Bu çalışmaların odak noktası hep Ankara Metropoliten Alan Nazım Plan Bürosu oldu. Bu suretle tüm bu yerleşmelerdeki özellikle de yakında olanların gelişmelerini denetimde tutabildik.

Ç.K.: Yani siz bir anlamda, biraz yarı özel, Bakanlığa bağlı, belediye ile ilişkileri kuran, ama bu arada metropoliten alan içinde, çevre belediyelere de belli danışmanlık hizmeti veren bir kurum olarak çalıştınız öyle mi?

H.A.: Zaten o üçlü kararnamede, ikinci maddede "özerk kurumlar" diyor, o zaman için bu

Bizim plan hep, "1990 Nazım Planı" olarak geçiyor. Halbuki bizim 1990'dan sonra şehrin ne şekil alacağı hakkında da görüşlerimiz vardı.

PLANLAMA
2002/4

1972 yılında
vardığımız
genel makro-
form şemasının
1982'de onan-
masına kadar
geçen 10 yılda
gerçekleştirilen
bu proje ve
yatırımlar 1990
Nazım Pla-
nı'nın tümüyle
hayata geçi-
rilmesinde ve
gerçekleşme-
sinde en büyük
rolü oynamış-
lardır.

PLANLAMA
2002/4

inanılmaz ölçüde ileri bir görüştü. İmar İskan Bakanlığı'na bağlı, ama yarı özerk. Bu dengeyi kurmak çok önemli. Zaten hayatta herşey denge değil mi?, yarı özerk bürolar olarak çalıştık biz, bu çok önemli.

Ç.K.: Hangi konularda eksiklikler saptıyorsunuz? Büro çalışmalarında gerçekleştiremedikleriniz neler?

H.A.: Bizim plan hep, "1990 Nazım Planı" olarak geçiyor. Halbuki bizim 1990'dan sonra şehrin ne şekil alacağı hakkında da görüşlerimiz vardı. Bunları gösterdik ve uygulanma şartlarını kitabımızda belirttik. Büronun hep yaşayacağını sanıyorduk. Eğer biz veya Büro işlerin üzerinde devamlı kalabilseydi o zaman bunları yönlendirmek mümkün olabilirdi. Onun için bir kamu bürosunun devamlılığı çok önemlidir. Belli bir dönemde ancak genel fikirler ortaya konabiliyor, bu fikrin ayrıntılarına girmek için zamanı beklemek ve gerekli müdahaleleri talepler geldikçe yönlendirmek gerekiyor. Ama maalesef öyle bir şey olmadı, büro kapatıldı. Yine de bazı ana koridorları belirttik. Bakanlara planı anlatırken, "biz sadece yaptığımızı anlatıyoruz, yapamadıklarımız da belki bu kadar" diyordum, nitekim büronun devamlılığını gerektiren girişimleri maalesef yapamadık.

Mesela, ulaşım konusunda, biz Ankara'yı çember içine alan bir çevre yolu önermiyorduk. Yeni yerleşim alanlarının içinden geçen, onları kesen bir yol düşünmüyorduk. Biz o yolu daha batıdan, Ova Çayı ve Çubuk Çayı boyunca gelip, yerleşmelere teğet geçen bir yol olarak düşünmüştük. Havaalanını değiştirmeyi beceremedik. Mürted Havaalanı'nın olduğu yer kentin havaalanı olması gerekirdi. Zira oraya demiryolu gidiyor. Esenboğa'ya demiryolunu bağlayamıyorsunuz, ama Mürted'e bağlayabiliyorsunuz. Bu bağlantı sağlandığında bütün dünyada olduğu gibi havaalanında inen kişi trene binecek ve 10-15 dakika içinde Ankara'nın merkezine ulaşacak. Ankara'nın hava trafiğinin yüzde 80'i Batıdan geliyor. Bugün Batı yönünden gelen uçakların Mürted bölgesinden itibaren kente varması için 30 km, kentten Esenboğa'ya ulaşması için de 30 km. daha gerekiyor. Yani uçaklar tek yönde 60 km, aynı yönden geri dönüyorsa yaklaşık 120 km.lik bir mesafe için fazladan yakıt kullanıyor. Bu değişikliğin sadece maddi yönü

bile bunları karşılamaya yeterdi. Bunu maalesef başaramadık.

Tabii gecekonduların konusu önemliydi. Osmaniye Sanayi Bölgesi ile gecekonduların yakın ilişkisi vardı. Bu konuya kapsamlı biçimde yaklaşamadık. Çayyolu'nda gelişme önerdik ama bu bölgedeki dağınıklığı gideremedik.

Gerçekleştiremediğimiz işlerden biri de İkinci Meclis'le ilgili. Bu yapıyı "Ankara Belediye Binası" olarak önermiştik. Bütün dünyada, şehir merkezinde tarihi binalar belediyedir. İkinci Meclis Binası çok güzeldir, konferans salonu, toplantı odaları ile Ankara Belediyesi için ideal bir yerdi. Karşısında olan ve ona benzeyen Ankara Palas binasıyla da mimari bütünlük sağlıyor. Bunu maalesef başaramadık.

Bir başka eksik kalan konu da, büroda ayrıntılarla uğraşacak birimi kurmaktır. Burada daha çok mimarlar, tasarımcılar olacak ve kentteki ayrıntı konularda görüşler, projeler üreteceklerdi.

Ç.K.: Türkiye'de planların uygulanmadığı ya da uygulanmadığı söylenir, Ankara Nazım Planı için bu ne kadar doğru?

H.A.: Daha önce saydığım beş ilkedeki Planlama-Uygulama bütünlüğüne ait olan ilke uyarınca, ilk günden itibaren çok önemseydiğimiz eşgüdümü iyi sağladığımızı sanıyorum. Bu yolla birçok yatırımı, planlama kararlarımıza uygun olarak yönlendirdik: Adalet Sarayı yer seçimi, büyük konut projeleri (Batıkent, Yeni Yerleşim Alanı), metro güzergahı, ana yollar, küçük sanayi bölgeleri, Sincan-Osmaniye Sanayi Bölgesi, gecekondular önleme bölgeleri, Botanik Parkı, Seğmenler Parkı, resmi kuruluşların yer seçimleri vb. Bu çalışmalar yüze yakın rapor ve açıklama bilgileri ile gerçekleştirildi. 1972 yılında vardığımız genel makroform şemasının 1982'de onanmasına kadar geçen 10 yılda gerçekleştirilen bu proje ve yatırımlar 1990 Nazım Planı'nın tümüyle hayata geçirilmesinde ve gerçekleşmesinde en büyük rolü oynamışlardır.

Ç.K.: AMANPB'nun planlama eğitimine de katkıları oldu, bunlardan söz eder misiniz?

H.A.: Kuramsal çalışmaların pratiğe aktarılmasına önem verdik. Üniversite ile temaslarımız hiç kesilmedi. Toplantılar, konferanslar düzenledik. İstanbul Teknik Üniversitesi'nden, Ankara Siyasal

Bilgiler Fakültesi'nden hocaları çağırdık. Orta-doğu Teknik Üniversitesi zaten bizimle iç içeydi. Planlama öğrencileri bizde staj yaparlardı.

1991 yılında İzmir'de yapılan Dünya Şehircilik Günü'nde bana verilen ödülün ana nedeni, Büro'yu bir eğitim merkezi gibi yönetmem idi. Gerçekten de, pek çok akademisyen, öğrenci ve plancı, Büro bilgilerinden ve dokümanlarından çeşitli çalışmalarında, yüksek lisans ve doktora tezlerinde yararlanmışlardır. Tabii yayınladığımız 9 kitap da bu alanda yararlı olmuştur.

Ç.K.: Geleceğe yönelik düşünce ve önerileriniz nelerdir?

H.A.: Sacayağı diye isimlendirdiğim bir öneri paketini Bakanlıktaki son görevim olan planlamadan sorumlu müsteşar yardımcılığım sırasında hayata geçirmeye çalıştım ama başaramadım.

Bu üçlünün birinci ayağı, planlamadan sorumlu bir bakanlığın kurulmasıdır. Ne yazık ki 1984 yılında kapatılan İmar ve İskan Bakanlığı'ndan sonra ülkede planlama alanında bir boşluk doğmuştur. Önerdiğim bu yeni bakanlık (Şehircilik ve Konut Bakanlığı), planlama ve iskan konusuna hakim olacaktır.

İkinci ayak, ülke için bir "Milli Fiziki Plan"ın yapılmasıdır. Her ne kadar bu konuda "Atlas" adı altında bir çalışmaya başlanmış ise de, plan anlamında bir sonuca ulaşılmamıştır. Tüm dünyada da örneği pek bulunmayan bu çalışmaya Prof. Cabianca'nın İtalya için önerdiği ve gerçekleştirdiği ülke fiziksel planlaması örnek alınarak başlanabilir. Bu öneride ilk adım ilk karar, "koruma" dır. Tarihi değerlerden, fiziksel değerlere, doğal değerlerden sosyo-ekonomik değerlere kadar, akla gelecek tüm değerlerin korunması ilk hedeftir. Tesbit çalışmalarının çoğunun yapılmış veya mevcut olduğuna inanıyorum. Bölge ve çevre düzeni planlarına, ulaşım ana hatlarına esas olacak üst kademe kararları üretecek plan, üçüncü ayak olan yasal çerçeveye de girdi sağlayacaktır.

Yeni bir "İmar Yasası", önerinin üçüncü ayağını oluşturuyor. Bugün, İmar Yasası, ilgili yasalar, yönetmelikler ile planlamadan sorumlu kurumlar arasında küçümsenmeyecek bir çelişkiler ve karmaşa durumu vardır. Yeni yasa, bu çelişkiler yumağını çözmek üzere en üst kademedan baş-

layarak ana esasları koyacaktır. İmar Yasası'nda, kat yükseklikleri, bahçe duvarları, kapıcı dairesine değgin ayrıntı maddeleri kesinlikle olmamalıdır.

Burada belki de ele alacağımız bir örnek, İtalyanların 1942 tarihli çok özde kararları içeren "İmar Yasası" (Legge Urbanistica) dır. Ayrıntılara girmeden sözkonusu yasanın bölüm başlıklarına bakmak, bir fikir verecektir:

- Şehircilik disiplini ve amacı;
- İskan Bakanlığı ve Yüksek Danışma Kurulu;
- Şehircilik bölgeleri-İdari birimler;
- Uygulama Esasları (Şehircilik Disiplini);
- Eşgüdüm sağlayan bölgeler, planları ve uygulama süreleri;
- Belediye Nazım Planları, kapsamaları, yapma esasları, ilan, itiraz, onama süreçleri (safhaları, etapları);
- Uygulama süreleri;
- Belediyeler arası planlar;
- Detay planlar (uygulama planları);
- Detay planlarının içerikleri, ilan, itiraz, onama süreçleri;
- Normlar;
- Kamulaştırma (şehirsel alanlarda);
- Kamulaştırılacak alanlarda yapılacak işlemler (tahsis vs.);
- Sınırların düzeltilmesi;
- İnşa durumları (izin vs.);
- Yollar, meydanlar (özel mülkten bu kullanıma geçen alanlar);
- Yasaklamalar (örnek: özel bahçeler);
- Yıkım (yasa dışı yapılaşma);
- Parselasyon;
- Mali planlama (4 yıllık program);
- İnşa izinleri, normlar, kamulaştırma sırasında ve sonrasında yapılacak işler;
- Cezalar;
- Son, uygulama maddeleri.

Yukarıda belirtilen sacayağının üç ayağı, yani Bakanlık-Milli Fiziki Plan-Yasa teşkil edilebilirse eğer, ülkenin planlama sistemi tam anlamıyla kurulmuş olur ve ondan sonra çeşitli düzeylerdeki planlama çalışmalarını, gerekli kurumsal ilişkileri kurarak, veri akışını doğru sağlayarak, birbiriyle çelişmeden, birbirini bütünüleyen şekilde yürütmek mümkün olabilir.

Bakanlık-Milli
Fiziki Plan-
Yasa teşkil
edilebilirse
eğer, ülkenin
planlama
sistemi tam
anlamıyla
kurulmuş
olur

Ankara Metropoliten Alan Planlama Deneyimi: 1970-1984

Nazım Plan Bürosunun Kuruluşu, Örgüt Yapısı, Planlama Yaklaşımı ve Sorunlar

Özcan ALTABAN

Doç. Dr., ODTÜ Şehir ve
Bölge Planlama Bölümü
Öğretim Üyesi
1970-1982 AMNPB Uzmanı
ve 1975-1982 Büro Başkan
Yardımcısı

Bu yazının amacı Ankara Nazım Plan Büro-
su'nun örgüt yapısı, planlama yaklaşımı
ve planlama-uygulama bütünlüğü içinde
ortaya çıkan sonuçları, 1970-1984 dönemi için
açıklamak ve özellikle geniş meslek topluluğuna
bu dönemi daha iyi tanıtabilmek olacaktır.

NAZIM PLAN BÜROLARININ KURULUŞUNUN ARKA PLANI

Türkiye'de 1958 yılında İmar ve İskan Bakan-
lığı'nın 7116 sayılı yasa ile kuruluşu ve kent-
metropoliten alan ve bölge planlama için örgüt-
lenmesi planlama tarihimiz yönünden önemli bir
gelişmedir.

İmar planının elde edilmesi için bu Bakanlığın
kurulmasından önce (Bayındırlık Bakanlığı'nca)
ve sonra genelde üç yöntem izlenmiştir (İnkaya,
1970; Tekeli, 1975):

- Yarışma yoluyla plan elde edilmesi
- İhale yoluyla plan elde edilmesi.
- Bakanlıkça (İller Bankası'nca) plan yapılması
- Bakanlık tarafından 1965-1969 yılları arasında
Metropoliten Alan Nazım Plan Bürolarının kuru-
luşu ile oluşturulan dördüncü plan elde etme yolu-
nun arka planı özetle aşağıda açıklanacaktır.

Demokrat Parti iktidarının düşüşe geçtiği,
ekonominin zora girdiği 1956 yılında dönemin
başbakanının şahsen yürüttüğü bir imar hareke-
tiği (geniş bulvarları, sahil yolları açılması gibi
plansız-programsız bir eylemi) yaşayan İstanbul

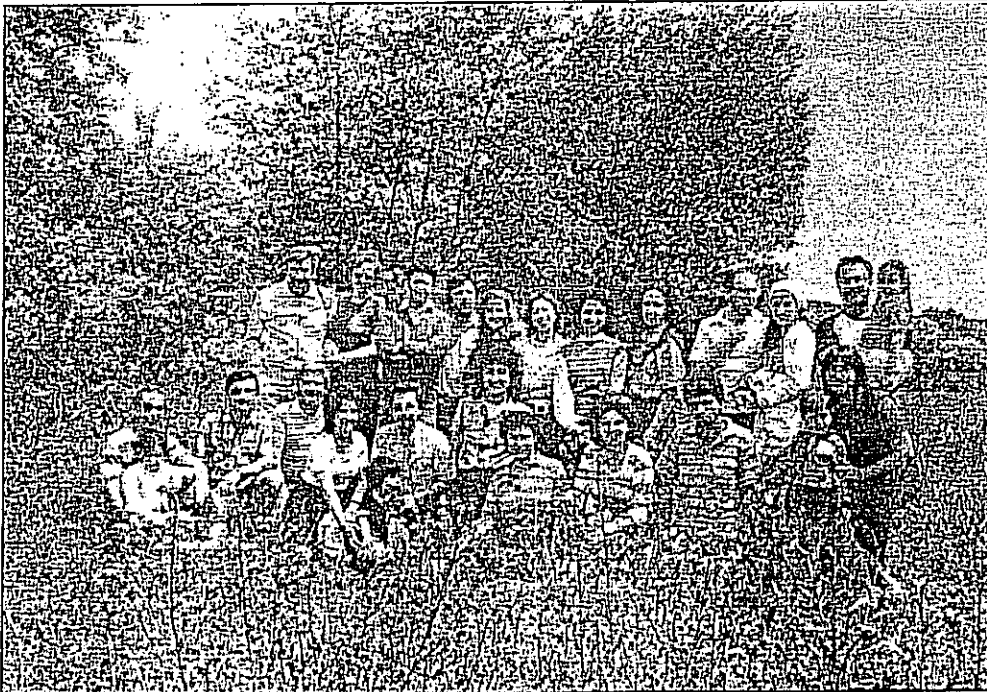
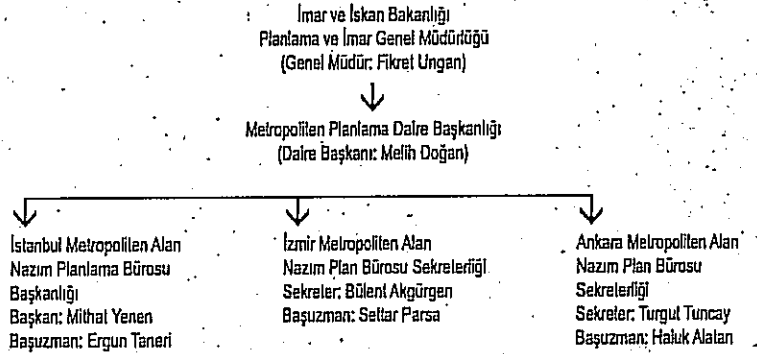
için, 1958 yılında İmar ve İskan Bakanlığı'na
bağlı İstanbul İmar ve Planlama Müdürlüğü
oluşturulmuştu. Profesör Piccinato da bu büronun
baş müşaviri olarak görevlendirilmişti. Bakanlığa
bağlı bu planlama müdürlüğü tarafından nazım
plan için hazırlıklar yapılmakta idi. Ancak bu
müdürlük, 1960 Devrimi sonrasında desteklen-
medi ve 1961 yılı başında kapatıldı. Yeni bir
planlama örgütü kuruluncaya kadar İstanbul
Belediyesi'nde toplanan bir grup mimar ve plan-
cının çabasıyla İstanbul planı ile ilgili kuruluşların
ve üniversitelerin, meslek odalarının katılımıyla
"Geçiş Devresi Tedbirleri Şurası" belediye çatısı
altında toplandı ve üç gün süren tartışmalar
sonucunda hazırlanan rapor Bakanlığa sunuldu.
Ancak, Bakanlık o tarihte İstanbul planlaması için
yeniden örgütlenmeyi ve araştırmaları destekle-
yecek bir kaynak bulamadı. İstanbul Belediyesi
kendi sınırlı kaynaklarıyla (Turgut Cansever,
Sahip Özden ve önceki planlama müdürlüğün-
den katılan uzmanlar ve genç üniversite mezunu
mimarlar ile takviye edilen) küçük bir planlama
grubu oluşturdu. Cansever'in yönettiği bu grup
Belediyedeki İmar ve Planlama Müdürlüklerinin
olanakları içinde İstanbul için 1/ 15.000 ölçekli
bir arazi kullanım planı ve 1/5000 ölçekli Boğa-
ziçi Koruma Planı niteliğinde oldukça kapsamlı
belgeler hazırladı. Bu çalışmalar o tarihte İstanbul
Belediyesi'ndeki bir mekanda yer alan, Tuğrul
Akçura'nın başkanı olduğu Marmara Bölge
Planlama ekibinin de önemli katkısıyla geliştiril-
mesine rağmen onay aşamasına kadar getirilemedi

ve büro 1963 sonunda dağıtıldı. 1960 Mayıs'ında bir devrim hareketiyle Ankara'da yeni bir yönetim dönemi başladı. 1961 Anayasası ile ülkenin yeniden yapılanması, demokratikleştirilmesi ve kalkınması için çok önemli kurumsal düzenlemeler başlatıldı. 1963 yılında DPT'nin hazırladığı beş yıllık kalkınma planları devreye sokuldu. İşte ülkede yeni ufukların açıldığı bu dönemde, 1963 yılında toplanan Milli Güvenlik Kurulu tarafından İstanbul için bir genel planlama yapılması ve özellikle de plansız bir şekilde yayılmış sanayi kuruluşlarının kente getirdiği sorunları çözmek üzere öncelikle İstanbul Sanayi Nazım Planı hazırlanması gündeme geldi.

Milli Güvenlik Kurulu'nun bu talebi doğrultusunda İstanbul Belediyesi ve Marmara Bölge Planlama grubunun teknik desteğiyle İstanbul Sanayi Nazım Planı taslağı Milli Güvenlik Kurulu'na sunuldu. Bu kurulun toplantısında konunun görüşülmesi sırasında İstanbul, İzmir, Ankara gibi üç büyük şehir için nazım planı yapılması için önemli bir gelişme oldu. Milli Güvenlik Kurulu'nun 30.06.1965 tarihli ve 86 sayılı kararı gereğince T.C. Bakanlar Kurulu 20.07.1965 tarih ve 6/4970 sayılı bir kanun yayınladı. Bu kanuna göre İstanbul, Ankara ve İzmir'de Nazım Plan Bürolarının kurulması, görevlerinin belirlenmesi ve bu

planların belediyelerce aynen uygulanması için kanuni tedbirlerin alınması ve mevzuatta gerekli değişikliklerin yapılması için İmar ve İskan Bakanlığı görevlendirildi.

Yukarıda özetle verilen İstanbul planlamasına ilişkin gelişmeler, sonuçta üç büyük şehirde nazım plan bürolarının kurulması için yasal zemini hazırlamış oldu. Önce İstanbul (1965), sonra İzmir (1968) ve üçüncü olarak da 29 Ocak 1969 tarihli kararname ile Ankara Metropolitan Alan Nazım Plan Bürosu kuruldu ve faaliyete geçti. Ülkemizde kent planlama tarihi içinde belirli bir döneme adını yazdırmış olan nazım plan bürolarının ilk kuruluş aşamasındaki kademelenme ve görev dağılımını bu vesileyle tekrar belirtmek ve hatırlatmak özellikle genç meslektaşlar için yararlı olacaktır.

ANKARA NAZIM PLAN BÜROSU- NUN ÖRGÜT YAPISI VE ÖZELLİK- LERİ

1969 yılında Ankara Nazım Plan Bürosu'nun ilk kuruluşunda üç kişilik bir grup oluşturuldu. 1970'lerin ortasında bu ekip 10 kişiye ulaştı. Araştırmaların ve alan çalışmasının en yoğun olduğu 1970-1974 yılları arasında büronun uzman kadrosu 17-18 kişiyi geçmedi. Büro Başkanı H. Alatan'ın böyle kapsamlı bir planlama görevini yürüteceği ekibini küçük tutmasının arkasında bir kaç neden sayılabilir. Öncelikle bu ekibin nitelikli elemanlardan oluşması için büro başkanının çok seçici ve titiz olmasını ve büroya bakanlıkça ayrılan fonun sınırlı olmasını sayabiliriz. İkinci olarak büronun kuruluşunda Belediye ve İmar Müdürlüğü'nün elemanları ve olanaklarından yararlanma isteği olmalıydı, fakat pratikte bu çok geçerli olmadı. Bir diğer konu ise, büronun kuruluşundan itibaren çok sayıda stajyer eleman istihdam etmek suretiyle, kapsamlı bilgi toplama, alan çalışması ve anket yapmak üzere örgütlenmenin yürütülmesinde büro uzmanlarının çok yoğun ve verimli biçimde fiilen rol üstlenmesiydi.

Ankara Nazım Plan Bürosu yüklendiği kapsamlı planlama görevini sınırlı sayıda, farklı disiplinlerden nitelikli elemanlarla yürütürken Türkiye'de o tarihe kadar yapılmamış araştırma ve analiz tekniklerini ilk defa uygulama başarısını da gösterebilmiştir (Tekeli, 1998) Büronun bu çalışma düzeyini yakalayabilmesinin en önemli nedeninin, büronun iç yapısındaki tutarlılık ve dayanışma olduğunu belirtmeliyiz. Tekeli (1975), büronun yapısını şöyle değerlendirmiştir: "Büro içinde o dönemde, şehir planlama çevrelerinde yaygın olan planlama değerlerine önem veren, iç dayanışması yüksek bir örgüt yapısı doğmuştu. Böyle bir büro; Türk teknisyenlerinin kendi teknik görüşlerine dayanarak plan elde etmeye önem veriyordu."

İşte bu nitelikleri olan büro, Ankara projesinde uluslararası ilişkilere girmemiş, bağlı olduğu Bakanlık yetkilileri de, talepler gelmesine karşın, bu konuda ısrar etmemiştir. Ankara Nazım Plan Bürosu'nun örgüt yapısını oluşturan ekip elemanlarının tamamının mesleki nitelikleri, planlamanın kuramsal ve pratik yönlerindeki birikimlerinin yeterlilik düzeyi, etik açıdan güvenilirlikleri, büronun profesyonel ve akademik çevrelerde ve oldukça geniş kamuoyunda saygınlık kazanmasını ve desteklenmesini sağlamıştır.

Büronun ilk kuruluş yıllarında üniversiteler ve meslek odaları temsilcilerinin katıldığı bir Danışma Kurulu da bir süre görev yaptı. Dönemin meslek alanında önemli temsilcilerinden oluşan bu kurul hem güncel hem de planlama metodolojisi hakkında fikir üretilmesinde büroya önemli destekler sağladı.

AMNPB'da ilk defa toplanan kapsamlı kent bilgileri ve çok sayıdaki analitik veriler üniversitelerde oldukça çok sayıda yüksek lisans ve doktora çalışmasına kaynaklık etmiş, şehir planlama disiplininin gelişmesine katkıda bulunmuştur. Büroda çeşitli tarihlerde görev yapmış, çalışmalara katılmış uzmanların önemli bir bölümü de yurtiçinde ve yurt dışında akademik kariyer yapma olanaklarına kavuşmuştur.

AMNPB'NİN PLANLAMA YAKLAŞI- MINA İLİŞKİN SAPTAMALAR

Ankara Nazım Plan Bürosunun kurulduğu yıllarda özellikle İngiltere'de 1968 tarihli Planlama Danışma Grubu'nun raporu ile planlama anlayışına yenilik getiren görüşler ortaya çıkmıştır. Planlamanın 1947 sonrası izlediği durağan, arazi kullanım esaslı yaklaşımının dinamik kentsel ve bölgesel yapıların sorunlarına cevap vermediği anlaşılmıştı. Esnek ve farklı boyutlarda politika ve stratejileri olan, uygulama araçlarıyla desteklenen, katılıma açık, arazi kullanım ve ulaşım planlaması bütünlüğü getiren, konut, sanayi, çalışma alanları, merkezler, rekreasyon, ulaşım ve altyapı konularında politikalar üreten "yapısal planlamaya" geçiş dönemi başlamıştı. Ankara Nazım Plan Bürosu'nda görevli elemanlar batıda, İngiltere ve ABD'de kent, bölge ve metropoliten planlama yaklaşımındaki değişiklikleri yakından izliyordu ve bu deneyimlerden de yararlanmak istiyordu. Nitekim AMNPB'de 1970'ler başında kurulan ekibin yaptığı ilk işlerde birisi yapılacak kapsamlı metropoliten planlama metodolojisini ve sürecini belirlemek olmuştu. Bu konuda ekibin izleyeceği yöntem ve kuramsal çerçevenin oluşturulmasında İngiliz ve ABD deneyimlerini yakından izleyen Osman Armangil'in ve diğer uzman arkadaşların çalışmalarını hatırlamak yerinde olacaktır. (AMNPB, 1973).

Büronun yöntemle ilgili ilk kararı planlama faaliyetlerinin sadece kentin fiziksel çevre öğeleriyle ilgilenmeyip, kentin ekonomik ve sosyal yapısı

Büro içinde o dönemde, şehir planlama çevrelerinde yaygın olan planlama değerlerine önem veren, iç dayanışması yüksek bir örgüt yapısı doğmuştu.

ve değişkenlerini de analiz ederek plan elde etme modelini kurgulamasıydı. Plan elde etme hiçbir zaman mevcut durumun uzantısı olarak düşünülmedi. Aksine, kontrol edilebilecek değişkenler dikkate alınarak Ankara'nın ve kentli nüfusun sorunlarına, varolan kısıtlar içinde de olsa en iyi çözümleri araştırmaya yönelik bir planlama anlayışı benimsenmiştir (AMNPB, 1973).

Bu tür bir planlama anlayışı elde edilecek planın uygulanabilmesi için gerekli örgütsel, yasal ve mali çerçeveyi, politikaları da fiziki planla birlikte öneren bir planlamadır (AMNPB, 1978). Bu demektir ki bir yandan mekansal planlama kuramsal çerçeveye ve uygulama alanında araştırmalara dayalı olarak yürütülürken diğer yandan uygulamayı kolaylaştıracak politikalar ve araçlara ilişkin öneriler geliştirilmesine, bunları planın onay aşamasına kadar, mümkün mertebe gerçekleştirilmesine yönelik yoğun bir çaba harcanması gerekiyordu. İşte bu anlayışla hareket eden AMNPB nazım planı bir şekilde hazırlayıp, onaylattıktan sonra görevini bitirmek yerine, planlama ile uygulama arasındaki köprüleri kurmayı amaçlayarak etkileşimli bir planlama sürecini yerleştirmeyi ve kurumsallaştırmayı hedefliyordu.

Büronun tasarladığı böyle bir planlama sürecinin başarılı olması ve somut bazı sonuçlar vermesi ancak büro dışındaki aktörler ile, planlamayla ilgili akademik ve mesleki çevre ile, ilgili kamu kuruluşlarıyla yakın işbirliği yapılmasına ve olabilecek en geniş katılım ortamına açıklık ile sağlanabilecekti. Nitekim, AMNPB bu işbirliği ve katılım olanak ve fırsatlarını yoğun bir şekilde 1978'e kadar ve giderek azalan bir oranda 1980'lere kadar kullanabildi.

AMNPB planlama yöntemini belirlerken hiçbir zaman sezgisel ağırlıklı bir tek plan üretmeyi tercih etmedi. Planlanan Ankara metropoliten alanı ve kentinin gelişmesinde değişik yapı ve form özelliklerini sergileyen, farklı değişkenlerle oluşan alternatif senaryolar üretilmesini esas alan bir yaklaşımı uygulamış ve sürecin gerçekleştirilme en yakın biçimde sürdürülmesini seçmiştir. Alternatif kentsel yapıların uygulanabilirliğini yatırım ve işletme maliyetlerini de düşünerek performans ölçütleri ile değerlendirmeyi de içeren bu yaklaşımın karar vericileri ve ilgili çevreleri eğitici ve ikna edici bir rol oynadığı pratikte kanıtlanabildi.

Planlama ve uygulama bütünlüğünü içeren bir yaklaşım benimseyen AMNPB'nin geliştirdiği alternatif yapısal planlar arasından seçilen Ankara kentinin batı ve güneybatı yönlerinde desentralize edilmesini öngören makroformun gerçekleştirilebilmesi için öncelikle geniş alan ihtiyacı olan kullanışların (konut, sanayi, kamu kuruluşları) doğru konumlarda ve kamu eli ile yer seçmesi ve bunların kolaylıkla ulaşılabilir olması, bu konunun kamu yönetiminin her kademesinde anlatılması ve kabul ettirilmesi gerekiyordu.

ANKARA BELEDİYESİ'NDE VEDAT DALOKAY DÖNEMİ (1973-1977) VE NAZIM PLAN BÜROSUNUN KARARLARININ UYGULANMASI FIRSATI

Vedat Dalokay'ın belediye yönetimi ve danışmanlar kurulu, sosyal demokrat politikaları öne çıkaran, halk yararına iş gören bir belediye yönetimini savunuyordu. Nitekim Ankara'da Dalokay'ın, İzmit'te Erol Köse'nin geliştirdiği politikalar 1970'lerde Yeni Belediyeçilik Hareketi ilkelerinin ve programının gelişmesine öncülük etmiş ve dönemin sosyal demokrat görüşlü belediye yönetimleri bunu örnek alarak önemli projeler başlattılar.

Ankara Belediyesi öncelikle kentte yaşayanların insan onuruna yaraşır yaşam koşullarına kavuşturulması olanaklarını zorlamak gerektiğine inanan bir program ve kentin planlı gelişimini önermekteydi. (Ankara Belediyesi, 1976)

Ankara Belediyesi'nin geliştirdiği politikalar arasında önemli ve öncelikli konular şöyle sıralanıyordu:

- Kent içi ulaşım sorunlarının çözümü için metro ve raylı ulaşım (toplu taşıma) sisteminin kurulması,
- Kentte yeşil alan ve sosyal-teknik altyapı projeleri,
- Gecekonduya seçenek olarak Akkondü projesi,
- Hava kirliliğinin önlenmesi için tedbirler, başkent'in yeşil kuşak içine alınması, kentsel yoğunluk artışlarının önlenmesi.

Vedat Dalokay yönetimi AMNPB'nin geliştirdiği şehrin batıya açılması stratejisini gerçekleştirmede Ankara metrosunun etkin bir araç olabileceğini, Akkondü projesinin batıda yer seçmesiyle kentin

... planlama ile uygulama arasındaki köprüleri kurmayı amaçlayarak etkileşimli bir planlama sürecini yerleştirmeyi ve kurumsallaştırmayı hedefliyordu.

PLANLAMA
2002/4

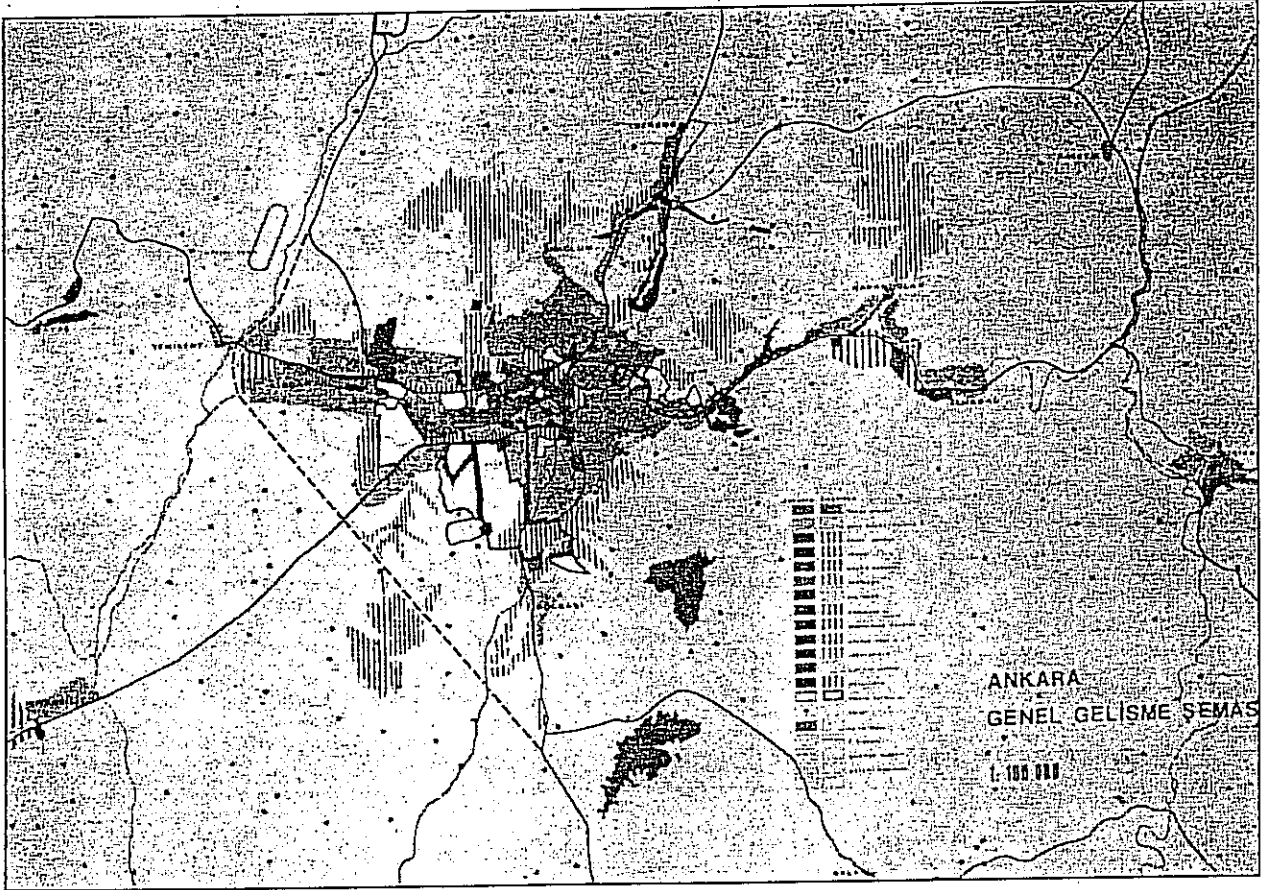
dışta gelişmesini yönlendirilebileceğini ifade ediyordu (Ankara Belediyesi, 1976).

Ankara Belediyesi 1973-1977 döneminde AMNPB ve İmar ve İskan Bakanlığıyla Akkodu projesi için işbirliği yaptı. Bu projenin ilk yer seçimi alan etüdü ve sınırlaması ve ön planlama-kamulaştırma girişimlerinde AMNPB aktif olarak yer aldı ve yaklaşık 1100 hektarlık Akkodu yerleşim projesi bu dönemde başlatıldı. Fakat kamulaştırma işleminde kaynak bulma sorunları ortaya çıktı. Daha sonra Batıkent adını alan bu büyük projenin örgütlenmesi ve kamulaştırılması uygulama eyleminin başlatılması ve sürdürülmesi 1977-1980 arasında Ali Dinçer yönetimi, 1983-1988 arasında Mehmet Altınsoy ve 1989-1993 döneminde Murat Karayalçın yönetimlerinin çabalarıyla mümkün olabildi. Batıkent yerleşimi AMNPB'nin nazım planla öngördüğü kentin batı koridoruna desentralize edilmesi stratejisinin en önemli aracı oldu.

Akkodu-Batıkent projesi merkezi yönetimin arsa ve konut politikalarını da doğrudan etkiledi. 1979 yılında Ecevit hükümeti döneminde Yeni

Yerleşim Alanları Kararnamesi çıkarıldı. Ankara, İstanbul ve İzmir'de kamu eliyle yeni yerleşim-toplu konut alanlarında arsa ve konut üretimini hedefleyen projeler başlatıldı. Bu üç büyük proje için kentlerin nazım planlarıyla uyumlu yer seçimi ve planlı kentsel gelişmeyi yönlendirme amacı taşınması ve öncelikle dar gelirli grupların konut ihtiyacını karşılama politikası çok önemli bir gelişmeyi başlattı. Üç kentte toplam alanı 2660 hektarı bulan (1628 hektarı kamulaştırma ile sağlanan) yeni yerleşim alanlarında yaklaşık 665.000 kişilik bir nüfusa hitabedecek konut alanlarının kamu eliyle açılması Ankara-Yenimahalle projesinden (1948-1952) sonra Cumhuriyet tarihinin en büyük kentsel proje paketini oluşturdu. (İmar ve İskan Bakanlığı, 1979)

Merkezi yönetimin 1979'da başlattığı bu önemli projeye öncülük eden yine Ankara oldu. Sincan-Eryaman bölgesinde 1200 hektarlık 250.000 kişilik nüfus alacak yeni yerleşim alanı Ankara Nazım Plan kararlarına uygun olarak seçildi. 1/5000 ölçekli ilk planları AMNPB tarafından hazırlandı ve Arsa Ofisi'nce kamulaştırıldı. Uygulama ve gerçekleştirilmesi Yiğit Gülöksüz yönetimindeki

Toplu Konut İdaresi tarafından 1992'de başlatıldı ve büyük ölçüde gerçekleştirildi.

1983-1989 arasındaki Mehmet Altınsoy'un başkanlığı olduğu Ankara Belediyesi nazım plan kararlarına uygun olarak güneybatı (Eskişehir yolu) koridorunda 400 hektarlık bir kooperatif konut alanını kamulaştırdı ve planlı toplu yerleşim için önemli bir fırsat daha yaratılmış oldu.

Sincan-Etimesgut ve Elvanköy bölgelerinde İmar ve İskan Bakanlığı tarafından kamulaştırılan gecekondu önleme ve sosyal konut alanlarıyla AMNPB'nin öngördüğü batı ve güneybatı koridorlarında yeni gelişme alanlarının ve kooperatif konut alanlarının açılmasıyla 1.1 milyon nüfusa hitabedecek metropoliten alan konut bölgeleri hazırlanmış oldu. Böylece 1990'lara kadar Ankara Nazım Planı ile önerilen konut-yerleşim alanlarının % 60'ı aşan bölümü için planlı gelişme olanakları yaratıldı.

ANKARA METROPOLİTEN ALAN NAZIM PLANININ ÖZELLİKLERİ VE UYGULAMA SONUÇLARI

Ankara Metropoliten Alan Nazım Plan Bürosu (AMNPB), 1970-1973 yıllarında yürüttüğü kapsamlı araştırma ve analiz çalışmaları sonucunda 1990 hedefli nazım plan şemasını geliştirdi. Ankara Nazım Planı ilk aşamada geniş kapsamlı planlama anlayışı içinde başlatıldı. 1974-1978 yılları arasında ise uygulamayı yönlendirecek büyük projelerin geliştirilmesi ve gerçekleştirilmesi için ilgili yönetimler, girişimciler ve tüm aktörler ile işbirliği yaparak faaliyetini sürdürdü (Bkz. Ek 2) (AMNPB 1977; 1978).

AMNPB üretilen 1/50.000 ölçekli şemanın esnek bir prensipler planı olduğunu, bu şemanın kent gelişimini, yaşanabilir standartları haiz olarak, doğru yöne -ağırlıklı olarak batı ve güneybatı koridorlarına- kanallı etme amacıyla ortaya koyduğunu, fiili uygulamaların belirli bir etaplama ve programlama içinde kesinleştirilmesi ve projelendirilmesini savunmuştur (AMNPB, 1977). AMNPB'nin bu yaklaşımı hemen tüm planlama çevrelerinde kabul gördü. 1990 hedefli şemanın bir imar planı deneyiminden çok yapısal plan niteliğinde yönlendirici bir çerçeve olduğu ve bunun ışığında yeni bir planlama anlayışı ve sürecini gündeme getirdiği meslektaşlar tarafın-

dan ifade edildi (Bademli: 1986; Günay: 1988; Altaban: 1998).

Ankara'nın 1990 Nazım Plan deneyimi, Jansen ve Yücel-Uybadin Plan dönemlerinde kuzey ve güneyi kapalı bir topografik çanak içinde oluşturulan ve aşırı ölçüde yoğunlaşan bir kentin planlama ve politikalarla desteklenerek yönlendirilebildiğini, özellikle 1974-1980 arasında uygulamaya aktarılan toplu konut ve yeni yerleşim alanları, sanayi bölgeleri, kurumsal alan projeleri ile kanıtlamıştır.

Ankara Nazım Plan bürosunun geleceğe dönük olarak nüfus tahminleri de 1985'e kadar tutarlılık göstermiştir. 1985 sonrası Ankara'nın büyümesi yavaşladı. 1990 nüfusu ancak 2.8 milyona ulaştı. AMNPB Ankara İlini, metropoliten alanı ve kentin sorunlarını, yaptığı kapsamlı bilgi toplama, araştırma ve analizlere bağlı olarak iyi tanıdığı ve anladığı için kentin gelişmesinde rol alan karar verici, politikacı, meslek çevresi üniversiteler, sivil ve resmi kurumlar ve kamuoyu ile güvenilir bir örgüt olarak kurduğu ilişkiler ve işbirliği sayesinde önemli ölçüde başarılı olmuştur.

Ankara kent nüfusu 1970-1985 arasındaki 15 yılda %85 oranında (1 milyon) artarken toplam konut alanı 1970'e göre %59 düzeyinde genişlemiştir. Toplam kentsel alan ise %95 gibi büyük ölçüde ve plana göre yönlendirilmiş biçimde artmıştır (Tablo 2).

Planlı olarak gelişmeye açılan düzenli konut alanları 1970-1985 arasında %160 gibi çok yüksek oranda artmış, buna karşılık mevcut düzensiz alana ilave olan gecekondu ve kaçak yapıları alan %17 gibi düşük seviyede kalmıştır (Tablo 2).

1970 yılında düzensiz konut tüm kentsel -inşa edilmiş- leke içinde %44.5, toplam konut alanı içinde ise %69'luk oranla çok baskın durumda idi (AMNPB, 1977). Oysa 1985'deki ölçümlere göre önemli bir değişim izlenmiş ve gecekondu alanlarının kentsel lekedeki ağırlığı %27'ye, toplam konut alanları içindeki oranı ise %51 düzeyine gerilemişti (Tablo 2). Ancak bu rakamlar alansal değerleri vermektedir.

Düzensiz konut alanları kendi üzerinde düşey büyüme ile yoğunlaşmıştır. İmar affı beklentileri ve 1983'ten itibaren görülen uygulamalarla gecekondu alanları apartmanlaşma sürecine girmiştir. Bu tür sağlıksız dönüşümlere karşın 1985 yılında

Batıkent yerleşimi, AMNPB'nin nazım planla öngördüğü kentin batı koridoruna desentralize edilmesini stratejisinin en önemli aracı oldu.

PLANLAMA
2002/4

Buna karşın
1970-1984
yılları arasında
Ankara örne-
ğinde varlığını
zorluklara
rağmen koru-
yabilen aktif
ve sürekli
bir planlama
kurumu-
nun kentsel
gelişmeyi
yönlendir-
mede önemli
ölçüde başa-
rılı olduğu da
görülmekte-
dir.

da düzensiz alanlarda yaşayan nüfus yaklaşık olarak %45 oranında ağırlığını sürdürmekte idi.

Ankara kentinin 1970-1985 arasındaki gelişmesi, Ankara 1990 Nazım Planına başvurarak şu şekilde değerlendirilebilir:

Ankara nüfusuna onbeş yılda 1 milyon kişi eklenmiş ve kent nüfusu 1.236 milyondan 2.286 milyona ulaşmıştır. Bir milyonluk bu artı nüfusun hem mevcut kent dokusu üzerinde yoğunluğu artırarak hem de yeni gelişme alanlarında düzenli ve de düzensiz biçimde yerleştiği düşünülebilir.

AMNPB kayıtlarına göre ise 1970-1985 arasındaki ilk onbeş yılda nazım plana uygun olarak gelişmeye açılan konut alanları (5189 ha) nazım plan önerisinin (9985 ha ek alan) %52'sini bulmaktadır. Ancak planla gelişmeye açılmak yetmemektedir. Nitekim onbeş yılda gelişmeye açılan alanların ancak %33'ü gerçekleşebilmiştir. Aynı dönemde fiilen kentleşmiş ilave konut alanlarının (5552 ha) %80'i düzenli-planlı olarak, %20'si ise düzensiz-gecekondu-kaçak yapıları alanı olarak gerçekleşmiştir. Düzensiz olarak gerçekleşen (1062 ha) konut alanlarının %62'si ise hisseli tapulu olarak özel mülkiyetteki arazilerde, %38'i ise hazine malı topraklar işgal edilerek oluşturulmuştur. Düzenli olarak gerçekleşen konut alanının %74'ü ise Nazım Planda öngörülen yerlerde, %26'sı ise Nazım Plan'da ölmeyen fakat mevzii imar planlarıyla izin verilmiş olan yerlerde bulunmaktadır.

Sonuç olarak 1970-1985 yılları arasında Ankara'da planlı olarak arsa sunumu ve gerçekleştirme oranı çok önemli boyutlardadır. Bu dönemde planlı arsa sunumunun %87'lik bir bölümü kamu eli ile sunulan kentsel arsalaradır. Ancak kamu toprağı olarak konut kullanımına açılan arsaların da onbeş yılda %64'ünün gerçekleştirilebildiği saptanmıştır.

Dikkati çeken bir diğer önemli konu, kamu mülkiyetinde konut alanı stoku olmasına rağmen, gerçekleşen ilave konut alanlarının %20'lik bir bölümünün yeni gecekondu/hisseli tapulu kaçak olarak gelişmiş olması ve ilave nüfusun %15'lik kısmının da bu düzensiz alanda yerleşmiş olmasıdır. Bu durum da göstermektedir ki mevcut konut politikaları kente eklenen nüfusun %20'sine

hitabetmemektedir. Dolayısıyla özel hisseli tapulu arsa piyasası bu dönemde de Ankara'da etkili olabilmıştır. Buna karşın 1970-1984 yılları arasında Ankara örneğinde varlığını zorluklara rağmen koruyabilen aktif ve sürekli bir planlama kurumunun kentsel gelişmeyi yönlendirmede önemli ölçüde başarılı olduğu da görülmektedir. Ayrıca Ankara kenti bir AMNPB tarafından hazırlanan 1970 arazi kullanım planı ve ODTÜ Grubunun 1985'de Ankara Büyükşehir Belediyesi için hazırladığı arazi kullanım planı değerlerinin karşılaştırmasında 1990 nazım imar planı ile önerilen ilave kullanımlarda birlikte değerlendirilmesinde 1970-1985 arasındaki onbeş yılda endüstri ve depolama alanlarında %300'lük kamu kuruluşları alanında %350'lik yeşil-açık alan ve spor alanlarında %40'lık, eğitim alanlarında %29'luk sağlık ve sosyal alanlarda %34'lük, ulaşım-haberleşme ve altyapı alanlarında %55'lik bir artış olduğu saptanmıştır (Altaban, 1986).

Ankara'da 1983'ten sonra planlama kurumunun yapısı değişti. Ankara Nazım Plan Bürosu 1983 sonrası yeni siyasal dönemin politikaları ışığında arsa ve konut piyasasında rol alan girişimcilerin projelerini engelleyici bir kurum olarak teşhis edildi. Önce 1970'lerin başarılı planlama bürosunun başkanı Haluk Alatan görevden alınmış ve kısa süre sonra da büro kapatılmıştır. Nazım Plan Bürosu 1984'te Ankara Büyükşehir Belediyesi'ne devredilerek imar daire başkanlığı içinde şube müdürlüğüne dönüştürülmüştür. Bu değişiklikler 1984 tarihli 3030 sayılı yasaya ve 3194 Sayılı İmar Yasası ile getirilen tabloya uygundur. Ancak Ankara, planlama alanında sahip olduğu özellikli kurumsal yapısını yitirmiştir. Yeni yasal düzenlemeler sonucu planlama ve uygulamada Büyükşehir Belediyesi, ilçe belediyeleri, belde belediyeleri ve mücavir saha dışında Valilik olmak üzere Ankara Metropoliiten Alanında dört ayrı kademede yetki dağılımı gerçekleşmiştir. Bu durumun yarattığı sorunlar son 17-18 yıldan beri yaşanmaktadır. Ankara kentinin gelişmesi büyük ölçüde piyasa güçlerine bırakılmış durumdadır. 1984 sonrası gelişmeler, planlama ve uygulama için bütünleşme yerine parçalanmayı, kurumlar arası eşgüdüm yerine çelişki ve çekişmeleri, Nazım Planlara uyum yerine mevzii planlarla oluşturulan dağınıklık ve tutarsızlıkları açıkça ortaya koymuştur.

Tablo 1: 1970-1984 Yılları Arasında Ankara 1990 Nazım Planına Uygun Olarak Planlanan Toplu Konut ve Yerleşim Alanları

	Planlama Alanı (ha)	Planlama Nüfusu	Öngörülen Konut Üntesi
1. Gecekondu Önleme Bölgeleri	1684	326,000	80,000
2. Yeni Yerleşme ve Sosyal Konut Alanları	2835	567,000	126,000
3. Kooperatif Konut Alanları	615	184,500	41,000
4. Özel Yapımcı Şirket Projeleri	35	12,250	2,750
TOPLAM	5189	1,089,750	249,750

Tablo 2: 1970-1985 Ankara Kentsel Alan ve Nüfus Gelişimi

	Nüfus ve Alanlar		Büyüme Oranı (%) 1970-1985	Konut/Kentsel Alan Oranı (%)	
	1970	1985		1970	1985
Kentsel Nüfus	1,236,152	2,285,904	85%		
-Düzenli Konut Alanı	2770 ha	7200 ha	160%	20%	27%
-Düzensiz Konut Alanı	6136 ha	7255 ha	17%	45%	27%
Toplam Konut Alanı	8933 ha	14225 ha	59%	65%	54%
Diğer Kentsel Kullanımlar	4385 ha	12667 ha	161%	35%	46%
TOPLAM KENTSEL ALAN	13778 ha	26892 ha	95%	100%	100%

KAYNAKÇA

Altıbaşı, Ö. (1998), "Cumhuriyetin Kent Planlama Politikaları ve Ankara Deneyimi", *75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık*, Türkiye İş Bankası ve Tarih Vakfı Ortak Yayını, 1998, ss: 41-54, İstanbul.

AMNPB (1973 ve 1976), *Ankara Metropolitan Alan Nazım Plan Bürosu Özel Çalışma Raporu*, Ankara.

AMNPB (1977), *Planlama-Uygulama Karar ve Projeleri Teknik Rapor*, Ankara.

AMNPB (1977), *Ankara Nazım Plan Şeması Raporu 1970-1990*, Ankara.

AMNPB (1978), "Ankara Metropolitan Alan Nazım Planı", Türkiye'de Metropolitan Alan Planlaması ve Sorunları Kolokyumuna sunulan bildiri, 6-7-8 Kasım 1978, İstanbul.

Ankara Belediyesi (1976), *Başkanlık Uzmanları Çalışma Raporları*, Ankara.

Armangil, O. (1973), "Plan Elde Etme Yöntemi Genel Çerçevesi", *Özet Çalışma Raporu* içinde, ss: 1-19.

Bademli, R. (1986), "Ankara Kent Planlama Deneyi ve Ulaşılan Sonuçlar", *Ankara 1985'ten 2015'e*, EGO Yayını, Ankara.

Günay, B. (1988), *Our Generation of Planners, The Hopes, The Fears, The Facts, Case Study-Ankara*, Scupod Seminerine sunulan yayınlanmamış bildiri, Salzburg.

İmar ve İskan Bakanlığı (1979), "Yeni Kentsel Yerleşme Alanları Projesi: Ankara-İstanbul-İzmir", İmar ve İskan Bakanlığı, Ankara.

İnkaya, Y. (1970), "Ankara Metropolitan Alan Nazım Plan Bürosu Çalışmaları", *Mimarlık*, 1970-3.

Tekeli, İ. (1975), "Ankara Nazım Plan Çalışmaları Üzerine", *Mimarlık*, 1975-7.

Tekeli, İ. (1998), "Kent Planlaması ve Kent Araştırmaları", *Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Bilim*, TÜBA Yayınları, Ankara

EK 1

ANKARA METROPOLİTEN ALAN NAZIM PLAN DÖNEMİ (1970-1984) İLE ANKARA BELEDİYESİNCE 1985-1988 VE 1989-1993 DÖNEMLERİNDEKİ KONUT ALANI PLANLAMASININ KARŞILAŞTIRILMASI İÇİN BİLGİLER

1970-84 / AMNPB'nin Etkili Olduğu Dönem:

Planlanan yeni gelişme konut alanı:	5234 ha
Gelişmeye açılan (parselasyon planlı) yeni konut alanı:	3313 ha
1985 Arazi Kullanımı Planındaki ölçülere göre 1970 konut alanına eklenen toplam konut alanı:	4430 ha
1970 ve 1985 nüfus sayımlarına göre Ankara Kent Nüfusu 1.050.000 artmıştır	
1970-84 döneminde gerçekleşen konut alanı yaklaşık 880.000 nüfus alabilecek kapasitededir.	

1985-88 / Ankara Belediyelerince Konut Alanı Planlaması:

3030 Sayılı Büyükşehir Yönetimi ve 3194 Sayılı İmar Yasasına göre (1/5000) kısmi Nazım Plan Alanı:	2228,2 ha
3194'e göre uygulama imar planı alanı:	3173 ha
2981 Sayılı Af Yasasına göre İslah İmar Planı Alanı:	5184,75 ha

1989-93 / Ankara Belediyelerince Konut Alanı Planlaması:

3030 Sayılı Büyükşehir Yönetimi ve 3194 Sayılı İmar Yasasına göre (1/5000) kısmi Nazım Plan Alanı:	6239 ha
3194'e göre uygulama imar planı alanı:	1352,4 ha
3194'e göre parselasyon planı alanı:	1115,5 ha
2981 Sayılı Af Yasasına göre İslah İmar Planı Alanı:	5086,0 ha

Not: (1985-93 Dönemi bilgileri Ankara Büyükşehir Belediyesinin Yıllık Programlarından Derlenmiştir.)

1990 hedefli Ankara Nazım Planı ile 1970 konut alanına ek olarak önerilen kentsel konut gelişme alanı 9985 hektardır. 1970-84 arasında Nazım Plana uygun olarak gerçekleşen ve ayrıca ilave olan toplam konut alanı (4430 ha) 850.000 nüfus alacak kapasitededir. Ayrıca Nazım Planı göre açılacak 6672 ha konut alanı da 1.110.000 nüfus alma kapasitesinde olup 1985'te gerçekleşmemiş durumdadır. 1985-93 yılları arasında Ankara Belediyesi tarafından 3030 ve 3194 Sayılı yasalara uygun olarak 8468 ha kapsayan Nazım Plan (1/5000) ve 4525 ha alan için uygulama imar planı onanmıştır. Ayrıca 2981 Sayılı İmar Affı esasına göre aynı dönemde 10.270 ha alan (gecekondulu alan ve gecekondu tehlikesi olan boş alanlar) yenileme ve dönüşüm için ıslah imar planlı duruma gelmiştir.

Yukarıda verilen bilgiler dikkate alındığında;

- Ankara Belediyesi tarafından 1985-1993 arasında hazırlanan planlar ile yeni gelişme konut alanlarında en az 1.500.000 nüfusa hitabedebilecek bir kapasite yaratılmış durumdadır.
- Ayrıca ilçe belediyelerinin yetki alanında gerçekleştirilen ıslah imar planlaması ile de mevcut kent lekeleri üzerine 2.000.000 civarında ilave bir nüfus yüklenmesi söz konusudur.
- Bu demektir ki 1985-1993 yılları arasında yapılan planlar ile toplam 3.500.000 nüfus için artı bir konut alanı planlanmıştır. Ankara Valiliğinin yetki alanında 1984-1993 yılları arasında 1428 ha mevzii plan onaylandı, bunun içinde de 494 ha, lık konut alanının gerçekleştirildiği (resmi olmayan bilgilere göre) kabul edilmektedir.
- Oysa Ankara'nın Büyükşehir sınırları içindeki nüfusu 1985'ten bu yana giderek düşük bir hızla art-

maktadır. Nitekim 1985 kent nüfusu 2.285.904, 1990 kent nüfusu 2.650.284, 2000 kent nüfusu 3.309.877 kişi olarak gerçekleşmiştir.

- Dolayısıyla Ankara 1990 Nazım Planı ile öngörülen (yüksek göç tahminli) 3.600.000 nüfus hedefi tutmamıştır. Aynı şekilde Ankara 2015 Yapısal Planının hedef nüfus tahmini olan 4.500.000 ve "Ankara 2025" plan şeması ile hesaplanan 6,5-7 milyon nüfus tahmini de tutarlı olamayacaktır.

- Devlet İstatistik Enstitüsünce yapılan 2000 yılı bina sayımı istatistiklerine göre Ankara Büyükşehir Belediye sınırları içinde 988.674 ünite konutun mevcut olduğu anlaşılmaktadır. Bu gerçek rakama göre (aile büyüklüğü 4,0 kişi kabulü ile) mevcut konut stoku 3.950.000 kişilik bir nüfus barındırabilecektir. Oysa Ankara 2000 yılı nüfusu ancak 3.309.877 kişi olup aynı kabul ile bu nüfusun 827.469 ünite konutta yaşadığını ve Ankara'da 2000 yılında en az 160.000 ünite konut fazlası olabileceğini ifade etmek yanlış olmayacaktır.

- İşte yukarıda verilen bilgiler ve hesaplanan rakamlar Ankara Metropoliten Alan Planlaması, uygulama ve denetimi ile ilgilenen yönetimin, meslek çevresinin (ve hatta konut yapımcılarının) ilgisini çekebilecek ve yararlı olabilecektir diye düşünebiliriz. Konuyla ilgilenenlerin kentün, 20-30 km çevresine kadar yayılan gelişigüzel konut kümelerini ve günlük gazetelerde yer alan lüks, bahçeli konut/villa sitelerini izlerken Ankara'nın son 15 yılda planlama yerine tümüyle piyasa dinamiklerine nasıl terk edildiğini daha kolay anlayabileceklerdir.

EK 2

AMNPB'nin 1969-1979 YILLARI ARASINDA PLAN - UYGULAMA BÜTÜNLÜĞÜ AMACIYLA GELİŞTİRİLMİŞ PROJELER

AMNPB 1969-1973 yılları arasında Nazım Plan şemasında 1990'ı temel yapısı ve formuyla belirlemiştir. 1974-1978 yılları arasında Nazım Plan şemasının değerlendirilmesi ve sınanmasına yönelik olarak 1/25000 ölçekte hassas, ölçüleştirilmiş alternatif şemalar çizilmiş, sonunda 4 alternatif ve en sonunda 2 alternatif üzerinde çalışılmış ve uygulama projesine esas olacak öncü projeler seçilmiştir. 1973-1974'de Akkondü (Batıkent) ve 1975-1977 arasında Osmaniye Sincan Organize Sanayi Bölgesinin yer seçimleri yapılmış ve kamulaştırma başlatılmıştır. 1969-1979 yılları içinde 7 adet GÖB kamulaştırılmıştır. AMNPB'nin planlama-uygulama bütünlüğünü sağlamak amacıyla plan kararı ürettiği büyük projelerin özeti aşağıda sunulmaktadır:

A) 1969-1970 Dönemi / Plan kararlarına uygun olarak kamulaştırılması bakanlıkça gerçekleştirilmiş uygulama yapılan Gecekondü Önleme Bölgeleri (GÖB):

1. Sincan GÖB – Fatih Mahallesi	551 ha
2. Tuzluçayır GÖB (%65 işgal edildi)	90 ha (kısmen gerçekleşti)
3. Aktepe GÖB	126 ha
4. Solfasol – Yıldıztepe – Güneşevler GÖB	110 ha (kısmen gerçekleşti)
5. Batıkent içindeki GÖB	185 ha
6. Etimesgut Yeni GÖB	185 ha
7. Karapursak – Solfasol GÖB	437 ha (%80'i işgal edildi)
Toplam	1684 ha (planlama nüfusu 326 bin)

B) 1979-1984 Dönemi / Sosyal konut ve yeni yerleşme alanları

8. Etimesgut-Elvanköy	200 ha
9. Dikmen Sosyal Konut Alanı	85 ha
10. Ergazi-Batıkent	1100 ha
11. Eryaman Yeni Yerleşme Alanı	1200 ha (1979'da başladı devam ediyor)
Toplam	2585 ha – Plan Nüfusu 517.000

C) 1970-1984 Dönemi / Kooperatif konut ve özel sektör toplu konut alanları

12. Çayyolu – Türkkonut – Eskişehir Yolu	365 ha Koop. Konut Alanları
13. Çayyolu – Koop. Alanı	250 ha çoğunlukla 1984-1990
14. ME-SA Batı Sitesi (Batıkent)	15 ha arasında Tamamlandı
15. Oran Toplukonut Sitesi	20 ha (1970-1980)
Toplam	650 ha

A ve B başlığı altındaki projeler kamu eliyle başlatılmış ve büyük ölçüde gerçekleştirilmiş projelerdir. C başlığı altındaki projeler içinde yer alan Oran 1970'de başlatılmış ve 1985'e kadar gerçekleştirilmiştir. ME-SA Sitesi Batı 1975-1977 arasında, Eskişehir yolu – Türkkonut ve Çayyolu Koop Alanları ise 1984-1990 yılları arasında başlatılmış ve büyük ölçekte gerçekleşmiştir. Türkkonut projesi Ankara Belediyesiince örgütlenmiştir. Konut, toplu konut ve kooperatif konutlarını kapsayan, 4919 ha.lık bu yeni yerleşim alanları 1969-1984 arasında Nazım Plan kararlarına uygun olarak gelişmeye açılan alanlardır.

D) AMNPB tarafından plan kararı verilmiş, çoğunluğu kamu mülkiyetindeki alanlarda gerçekleştirilmiş projeler:

16. Ankara Toptancı Hali – Yenimahalle
17. Osmaniye-Sincan Organize Sanayi Bölgesi
18. Ulusal Anıtsal Park – Devlet Mezarlığı
19. DDY- Marşandız Garı- Güvercinlik
20. Siyasal Bilgiler Fakültesi Kampus Alanı – Gölbaşı
21. Orman Genel Müdürlüğü Tesisleri Alanı
22. TRT Sitesi – OR-AN Yolu
23. Adliye Sarayı+Kültür Merkezi – Sıhhiye Eski Toptancı Hali Yeri
24. SSK İdari ve Sağlık Tesisleri Alanı – Akköprü
25. Kamu Kuruluşları Alanı – Eskişehir Yolu

Yukarıda AMNPB tarafından plan kararı ile uygulamaya aktarılan projelerin bir kısmı sunulmuştur. 1970-1980 arasında AMNPB'nin Nazım Plan 1990 şemasına uygun olarak öngördüğü tüm projeler kapsamında; 6247 ha konut alanı, 957 ha çalışma alanı, 1132 ha kamu kuruluşları alanı, 1320 ha eğitim kuruluşları alanı bulunmaktadır.

Bu projeler ile Ankara Kentsel Gelişme stratejisinde öngörülen konut alanlarının yaklaşık %63'ü, sanayi alanlarının %30'u, depolama alanlarının %15'i, kurumsal alanların %40'ı, sağlık alanı ve tesislerinin %80'i, y. eğitimde %100'ü için kararlar geliştirilmiş, yeşil kuşak, büyük park ve açık alanların %40'ı için karar verilmiş projeler başlatılmıştır.

PLANLAMA
2002/4

EK 3

ANKARA'NIN PLANLAMA TARİHİNE İLİŞKİN KISA DEĞERLENDİRME

H. Jansen'in 1932-1938 yılları arasında yönettiği plan dönemi Cumhuriyet hükümetinin Ankara-Yeni Başkent'in İmar ve inşaatı için verdiği önem ve kararlılık en üst düzeydedir. Jansen planına karşı da baskılar ve spekülasyon çıkar amaçlı engellemeler olmuştur. Ancak başta Atatürk olmak üzere merkezi yönetimin kararlılığı ve ağırlığı ile güçlükler aşılabilmiş Jansen planının önemli kent öğeleri ve konut alanları, yollar ve altyapı yatırımları kısıtlı kaynaklara rağmen gerçekleştirilebilmiştir.

Cumhuriyetin ilk 10 yılı içinde başkent mekanının planı olarak yeniden yaratılması için çok özgün yasal ve yönetsel düzenlemeler yapılmıştır. O dönemde vergi değeri üzerinden Sıhhiye'de 400-hektarlık istimlak yapılması 1928 yılında çok güçlü yetkilerle donatılan Ankara İmar Müdürlüğü'nün kurulması ve yarışma ile seçilen Jansen planının elde edilmesi ve desteklenmesi çok önemli ve özgün eylemlerdir.

1928-1938 arasında Ankara kentine damgasını vuran çok önemli uygulamalar yapılmıştır. 1932-1950 arasında Jansen planına göre Yenışehir ve Cebeci'de konut alanları, yüksek okullar bölgesi, Bakanlıklar Sitesi, hastaneler, spor ve dinlenme alanları (Gençlik Parkı, 19 Mayıs Spor Kompleksi, Hacettepe Parkı, Hipodrom), yol ve altyapı projeleri Jansen planına göre gerçekleştirilmiştir.

Jansen planı 50 yıl hedefli 300 bin nüfuslu bir kent için tasarlanmıştı. Ancak 1927'de 75 bin nüfuslu Ankara 1950'de 290 bin nüfusa ulaşmış ve Jansen planının amaçladığı Ankara çok hızlı nüfus artışı ile büyümüş ve yeterliliğini yitirmiştir. 1300 hektarlık imarlı alan 1938'de 16 bin hektara genişletilmiştir.

AMNPB İmar ve İskan Bakanlığı'na bağlı bir plan bürosu olarak kurulmuş, çalışmalarında serbest bırakılmıştır. Fakat yetkileri çok sınırlıydı. Ancak görüş verebiliyordu. İmar Müdürü Nazım Plan sekreteri olarak rol almıştır. Belediyelerle uyumlu ilişkiler kurulmuştur. Fakat Nazım Plan Bürosu'nun uygulama denetimi için hiçbir yetkisi yoktu. AMNPB tüm gücünü ve etkinliğini büro başkanı ve ekibin mesleki ve etik değerleri yüksek, güvenilir olması sayesinde kamu kurumları, Başbakanlık, üniversite ve meslek çevresi tarafından gördüğü destek ve katılımla sağlayabilmiştir.

AMNPB'nin karşılaştığı Ankara'nın sorunları ve ölçeği 1970lerde çok büyüktü. 1970'de 13778 ha.lık bir kentsel alan ve 1.2 milyon nüfuslu bir kent topografik çanak içinde yoğunlaşmış-sıkışmış bir yapıdaydı. Ve kentin yapılı alanının %69'u nüfusun %57'sinin düzensiz alan ve gecekondu bölgesinden oluşuyordu. O tarihlerde 1957 tarihli Yücel Kat Nizamı Planı ile aşırı yoğunluk artışları getirilmiş, 1957 Planına yüklenen imar haklarıyla 750 bin nüfus için planlanmış kentsel alana 1.5 milyon ilave nüfus gelmesi ve toplam kent nüfusunun 2 milyonu aşması hesaplanmıştı. Kent içinde mevcut servis alanları %10 mertebesinde idi ve %90 yetersizlik gösteriyordu. Kentsel standartlar açısından ilk ve orta öğretim alanları, yeşil alanlar çok düşük düzeylerde idi. Dolayısıyla AMNPB'nin planlama stratejisi öncelikle 1990 Ankara'sının mevcut kent lekeleri dışında gelişen bir kentin mutlaka yaratılması idi. 1990'da 3.6 milyon nüfusa ulaşabilecek metropoliten bir kentin en az %46'sının yeni gelişme alanlarında yaşaması için kamu eliyle açılacak toplu yerleşim ve çalışma alanı açılmasına yönelik politikalar ve uygulama araçları gerekiyordu.

AMNPB'nin karşılaştığı planlamanın kapsam ve boyutlarını Jansen Planı ve arkasındaki politik kararlılık ve uygulama araçları (yönetsel, yasal, maddi) ile karşılaştırmak mümkün değildir. Ancak AMNPB'nin 1990 Metropolitlen Alan Nazım Planı ile erişebildiği başarıları sonuçlar şöyle özetlenebilir:

Büro öncelikle kapsamlı planlama yaklaşımı ile başlamış ve 1973-1974'e kadar gerçekleştirilen araştırma ve analizler ile kentsel sorunları çok boyutlu olarak ortaya koymuş ve planlama konusunu doğru teşhis etmiştir.

Büro geliştirdiği plan alternatiflerini ve desentralizasyon stratejisini merkezi ve yerel yönetime kabul ettirmiş meslek çevresi ve üniversiteden tam destek sağlamıştır.

AMNPB'nin temel anlayışı planlama-uygulama bütünlüğü ve planlamanın uzun erimli bir süreç olduğu ve kamusal hizmet oluşudur. Bu anlayış içerisinde AMNPB başta, Haluk Alatan olmak üzere tüm ekibiyle planın uygulamaya aktarılabilmesi için yoğun çaba sarf etmiştir. 1970-1984 arasında AMNPB büyük ölçüde amacına ulaşmıştır.

EK 4

T.C. İMAR VE İSKAN BAKANLIĞI
ANKARA METROPOLİTEN ALAN NAZIM PLAN BÜROSU ELEMANLARI (1968 - 1984 Yılları Arasında
Değişik Dönemlerde Görev Alanlar)

NAZIM PLAN SEKRETERİ		TEKNİK RESSAMLAR	
	Turgut TUNCAY (Y.Mimar)		Erşan ARICI (Mimar)
NAZIM PLAN BAŞ UZMANI			Taner AYTAÇ
	Haluk ALATAN (Y.Müh.Mimar)		M.Ali GÜNAL
BAŞ UZMAN YARDIMCILARI			Enver GÜNGÖR
	Özcan ALTABAN (Y.Mim.Şeh.Plan.)		Mete GÜRER
	Osman ARMANGİL (Y.Mim.Şeh.Plan.)		Erol ÖZGEN
	Öztürk BAŞARIR (Y.Müh. Mimar)		Ahmet ÖZMEN
	Teoman ÖZTÜRK (Y.Müh. Mimar)		Binzet PÜRSÜNLERLİ (Y.Ressam)
UZMANLAR			Erdal TOKYÜREK
	Mehmet ARAN (İnş.Müh.)		Kamuran TUNABOYLU
	Cemal ARKON (Y.Şeh.Plan.)		Melek ÜNAL
	Ümit ARMANGİL (Y. İnş. Müh.)	GRAFİKÇİLER	
	Niyazi ATAKAN (Şeh.Plan.)		Hüseyin BALCI
	Hülagü BULGUÇ (Şeh.Plan.)		Hüseyin DÖNMEZ
	Cengiz ÇAKAN (Şeh.Plan.)		Zeynep SARIASLAN
	Yaşar ERGİN (Y.Müh.Mimar)		Mehmet TANLI
	Ruhi GÜLLER (Y.Mimar)		Haşmet ULUSOY
	Ömer KIRAL (Y.Şeh.Plan.)		Gönül UMUT
	Ömür KIZILGÜN (Şeh.Plan.)	MEMURLAR	
	Gülümser KOCABİYOĞLU (Y.Şeh.Plan.)		Rızan ÇINAROĞLU
	Mehmet Kunt KÜNTASAL (Şeh.Plan.)		Ayşen POLAT
	Yusuf OKÇUOĞLU (Şeh.Plan.)		Kültigin POLAT
	Vildan OKYAR (Y.Şeh.Plan.)		Mukadder ÖZÇELİK
	Ali Lütfü ÖNCEL (Y.Şeh.Plan.)	SEKRETERLER/DAKİTİ MEM.	
	Selçuk ÖZÇELİK (İnş.Müh.)		Pınar AYANOĞLU
	Şerafettin ÖZTÜRK (Y.Mimar)		Ülkü BADEMLİ
	Meriç ÖZTÜRKCAN (İst.Bilgi.Uzm.)		Ayşen SUNGUR
	Erkal SERİM (Şeh.Plan.)		Mehmet YÜRÜYEN
	Melih SEVGÖR (Şeh.Plan.)	MÜSTAHDEMLER	
	Scmahat SEVİNÇ (Şeh.Plan.)		Halil AYDEMİR
	Fethi SİNANOĞLU (İktisatçı)		Raşit COŞKUN
	Melek ŞENSES (Y.Böl.Plan.)		Ömer GÖKÇÜK
	Nebahat TOKATLI (Şeh.Plan.)		Ali Osman TAŞ
	Ali TÜREL (Y.Şeh.Plan.)	ŞOFÖRLER	
	Oral ÜNAL (Matematikçi)		Satılmış DEMİRTAŞ
	Ahmet Necip ÜNAL (İktisatçı)		Hacı GÖRGÜCEN
	Kaya YAŞINOK (Şeh.Plan.)		Fahri OĞULTEKİN

EK 5

ANKARA METROPOLİTEN ALAN NAZIM PLAN BÜROSU YAYIN LİSTESİ KİTAPLAR

YAYIN NO:

1. Ankara Nazım Plan Çalışmaları, Mart 1970, Ocak 1971
2. Ankara Kent Nüfus-İşgücü çalışması, 1976
3. Ankara Kentsel Servisler ve Çevre Standartları, 1973
4. Özet Çalışma Raporları 1973, Mart 1977
5. Ankara Nazım Plan Şeması Raporu 1970-1990, Mart 1977
6. Ankara Sanayi Bölgesi ile İlgili çalışmalar, Mayıs 1977
7. Ankara Kenti Ekonomik Araştırmaları, Eylül 1978
8. Ankara 1970-1990 Nazım Plan Şeması Özet Raporu, Eylül 1978
9. Ankara Nazım Planına İlişkin Uyumlu Zorunlu Plan Hükümleri, Nisan 1981
10. Urban Development Strategy-A Summary Ankara, 1970-1990- September 1978

TEKNİK RAPOR VE NOTLAR:

1. Program Dokümanı No:1 (Prof. Astengo), Haziran 1969
2. Program Dokümanı No:2 (Prof. Astengo), Haziran 1969
3. Adliye Sarayı Yer Seçimi Çalışması, Haziran 1969
4. Doküman No:3
5. Doküman No:4, Mart 1970
6. Doküman No:5, Mart 1970
7. Ankara'da Kurulmasında Yersel Avantajlar Bulunan Muhtemel Endüstriler, Mart 1970
8. Ankara Nazım Plan Çalışmaları, Mart 1970
9. Temel Liste, Haziran 1970
10. Arazi Kullanışı Hakkında Prof. Astengo ile Görüşmeler Özeti, Temmuz 1970
11. Arazi Kullanış Kodlaması Hakkında Rapor
12. Ulaşım Çalışmaları Hakkında Genel Not, Ekim 1970
13. Ankara Nazım Plan Bürosu Genel Çalışma Programı Revizyonu, Kasım 1970
14. II. Beş Yıllık Plan Döneminde Türkiye'de Kentsel Konut Sorunu, Ankara'nın Mevcut ve 1990 Yılına Kadar Olan Süre İçinde Konut İhtiyacı Üzerine Notlar
15. Kültür Merkezi Projesi Ön Raporu, Nisan 1971
16. Trafik Kazalarının Artış Nedenleri ve Önleme Çareleri Hakkında Not
17. Ankara Bölgesel Etki Alanının Hesaplanmasında Bir Yaklaşım: Çekim Formülü Temmuz 1971
18. Ankara Metropolis Alan Nazım Plan Bürosu'nun Hava Kirliliği ile İlgili Notu, Ağustos 1971
19. Alfabetik Liste, Ağustos 1971
20. Planning Ankara Metropolitan Area, Aralık 1971
21. Bazı Ön Kabullere Göre Ankara 1990 Yılı Toplam Kullanış Alanı Talep Hesap Sonucu Özeti, Aralık 1971

22. Ankara İçin Yapılan Çevresel Doğal Arazi Çalışmaları ve Tarihî Eserlerle İlgili Çalışmalara Ait Rapor
23. Alternatif Stratejilerin Değerlendirilmesi (Çeviri)
24. Ankara Kentinde Mekansal Yer Değiştirme Özellikleri
25. Kızılay Çarşılı Yaya Alt Geçişi Hakkında Görüş, Nisan 1972
26. NIPC (Chicago) Çalışmasında 2015 Yılı Alternatifleri, Mayıs 1972
27. Şehir ve Bölge Planlarının Değerlendirme Metodolojisi Hakkında (Çeviri)
28. Gelecek Şehir Kompleksinin Biçim ve Yapısı (Çeviri)
29. Ekonomik Yapı Çalışması
30. Nazım Planların İncelenmesi İçin Kriterler Hakkında Not, 1972
31. Planlamayı Yönlendirecek Hedeflerin Belirlenmesi İçin Ön Çalışma
32. Plan Yapma Projesinin Safhaları
33. Planlama Hedefleri Çalışma No:2, Temmuz 1972
34. Gecekondu Sorunu
35. Ankara Şehrinin Ulaşım Sistemlerinin Değerlendirme Projesi İlk İnceleme Raporu, Ağustos 1972
36. Alternatiflerin Hedeflere Göre İlk Değerlendirmesi, Eylül 1972
37. İzmir Nazım Planı, Stefan Ott, Eylül 1972
38. Sosyal Sigortalar Kurumunun Etik'teki Mevzii İmar Planı Teklifi Hakkında Ankara Metropolis Alan Nazım Plan Bürosunun Görüşü
39. "Orta Anadolu Bölgesi" Kitabı Hakkında Rapor
40. Ankara 1970 Sosyal Araştırma Konut Anketi Amaç ve Yöntem, Nisan 1973
41. Ankara Şehri Nüfus Araştırması,
42. Plan Elde Etme Yöntemi Genel Çerçevesi, Nisan 1973
43. Danışma Kurulu Toplantısı, Nisan 1973
44. Ankara Şehri İkinci Otobüs Terminali Yer Seçiminde Göz Ötünde Bulundurulması Gereken Konular, Temmuz 1973
45. Planın Tamamlanması İçin Çalışma Programı (Prof. Astengo), Kasım 1973
46. Kültür Merkezi Olarak Seçilen Alanın Bugünkü Mülkiyeti ve Bu Alanın Nasıl Kullanılacağı Konularında Bazı Sayısal Bilgi ve Düşünceler, Aralık 1973
47. Yeni Bakanlıklar Sitesi Ön Raporu
48. II. Bakanlıklar Sitesinin Konumu ve Önerilen Gelişme Planı Hakkında Not, 1973
49. Ulus Kent Merkezi 6101 Ada 2 Parselin İmar Durumunu Belirlemek İçin Hazırlanmış İnceleme Raporu
50. Hükümet Programı Işığı Altında Bakanlığın Tutumu ve Gerekli Politikaların Saptanması Hakkında Ön Görüşler, Şubat 1974
51. Rapor (Prof. Astengo), Nisan 1974
52. Ankara'da Bazı Kuruluşlarda İş Saatlerinin Kaydırılması Hakkında Görüş, Haziran 1974
53. Eşdeğer Yıllık Maliyetlerin Karşılaştırılması Yönetimi

54. Atatürk Orman Çiftliğinin Gelecekteki Kullanımı ve Kentsel Kullanıma Açılması Hakkında Görüş, Kasım 1974
55. Ankara Demetevler'de Yasa Dışı Gelişmiş Olan Yapıların Onanmasına Değın Ankara Metropolitlen Alan Nazım Plan Bürosunun Görüşü, Şubat 1975
56. Satelit, Trent ve Koridor Şemalarının Kıyaslanmasında Kıstaslar ve Hipotezler, Şubat 1975
57. Tasarlanan Kültür Merkezi Alanı İçindeki Özel Teşebbüse Ait Arazinin Kamulaştırılma Gerekçesi Hakkında Not, Şubat 1975
58. Programlama-Bütçeleme Sistemi Kuramsal Çerçevesi Hakkında Not, Şubat 1975
59. Endüstri Yer Seçimi Faktörleri
60. Sanayi Bölgeleri Su Kaynakları Çalışması, Şubat 1975
61. Organize Sanayi Bölgesi ile İlgili Çalışmalar, Şubat 1975
62. Ankara'da Bugünkü Çevre Standartları, Şubat 1975
63. Teklif Servisler Yapılırken Kullanılan Varsayımlar
64. Ankara Metropolitlen Alan Nazım Plan- Bürosunun İmar Planı Dışındaki Kooperatifler Hakkında Notu, (Rapor: 4) Mayıs 1975
65. Ankara Kentinde Yeşil Alan Arzı ve Kullanım Özellikleri, Haziran 1975
66. Atatürk Orman Çiftliği Arazisinin Gelecekteki Kent Makroformu İçindeki Yeri ve Kullanımı, Haziran 1975
67. Hükümet Programı Işığında Bakanlığın Tutumu ve Gerekli Politikaların Saptanması Hakkında Görüşler, Haziran 1975
68. Ankara'nın Planlaması (A.O.Ç. Semineri), Haziran 1975
69. Ankara Kentinin Gelişmesi ve Nüfus Tahminleri Hakkında Not, Temmuz 1975
70. Ankara Belediye Sınırları İçindeki 4 İlçenin Mahalle Nüfus, Alan ve Brüt Yoğunlukları 1965, Temmuz 1975
71. Kamu Kuruluşlarının İmar ve İskan Bakanlığı ve Ankara Metropolitlen Alan Nazım Plan Bürosu ile İlişkileri Hakkında Not, Eylül 1975
72. Rapor 3: Kentsel Maliyetler Hakkında Ön Rapor, Eylül 1975
73. Rapor 2: Ankara Mücavir Alan Sınırları Dışında Kooperatiflerce Önerilen İmar Planları Hakkında Rapor, Eylül 1975
74. Ankara Nükleer Araştırma ve Eğitim Merkezi Hakkında Rapor, Ekim 1975
75. Dış Kordon: Envanter
76. Ankara Toptancı Hali Yeni Yerleşimi Hakkında Not, Ekim 1975
77. Rapor 1: Metropolitlen Planlama Alanlarındaki Büyük Ölçekli Kentsel Gelişme Önerileri Hakkında Rapor, Ekim 1975
78. Metropolitlen Alanlarda Büyük Ölçekli Yerleşme Önerileri Hakkında Raporlar, Kasım 1975
79. Ankara Şehri Demiryolu Geçişi Hakkında Ankara Nazım Plan Bürosunun Görüşü
80. Ankara Metropolitlen Alan Sınır Çalışması, Kasım 1975
81. Metropolitlen Alanlardaki Gelişme Sorunları Hakkında Rapor 1, Aralık 1975
82. Ulusal Anıtsal Park Yeri Hakkındaki Görüş, Nisan 1976
83. Yenikent Kooperatifi Araştırma Raporunun İnceleme Komisyonunun Raporu, Nisan 1976
84. Ankara Sanayi Bölgesi (Sincan-Osmaniye) 1/50000 Genel Vaziyet Planı Açıklama Notu, Temmuz 1976
85. Prof. Astengo ile Görüşülen Konular ve Hazırlanan Rapor, Temmuz 1976
86. ISOCARP Congress Helsinki Aug. 1976 Subject Problem of the Urban Rural Fringe Theme of Congress: Unurbanized Areas in the Fore of Urban Demand An Example Ankara, Ağustos 1976
87. Çankaya Arkası Yıldızevler Cıvarı Mevzi İmar Planı Önerisi ile İlgili Ankara Nazım Plan Bürosu Görüşleri, Aralık 1976
88. Nazım Plan Büroları İstanbul Toplantısı Raporu, Mart 1977
89. Ankara Metropolitlen Alan Nazım Plan Şeması Raporu Taslağı, Mart 1977
90. Ankara Metropolitlen Alan Nazım Plan Bürosu Planlama-Uygulama Karar ve Projeleri, Mart 1977
91. Bahkent Hakkında Not
92. Kentsel Ulaşım Teknik Semineri Bildirisi, Aralık 1977
93. "Türkiye'de Metropolitlen Alan Planlaması Deneyimleri ve Sorunları" Kolokyumunu için Hazırlanan, AMNPB Bildirisi, Kasım 1978
94. İmar ve İskan Bakanlığı ve Ankara Nazım Plan Bürosu Standartlarına Göre Hazırlanmış 5000, 15000, 45000 Kişilik İskan Üniteleri Çalışması
95. Konut Nüfusu ve Çalışmaların Mekansal ve Sektörel Dağılımı, Mayıs 1979
96. Ankara Yeni Yerleşme Alanları Projesi Hakkında Not, Haziran 1979
97. A Note On The New Settlement Areas Project, Ankara, Haziran 1979
98. Yıldızevler İmar Planı Raporu, Temmuz 1979
99. Gelişme Bölgesi İçin Geliştirilmiş Temel Planlama Kararları, Ağustos 1979
100. Diplomatik Site
101. "Bakanlıklar ve Bağlı Kuruluşlarına ait Bilgiler", 1981 Kamu Kuruluşları Anket Sonuçları
102. Ankara Metropolitlen Area Master Plan Studies and The 1990 Urban Development Strategy, A Summary, Kasım 1981
103. Ankara Nazım Planı İzah Raporu Çerçevesinde Konut Geliştirme Alanları İçin İnceleme ve Uygulamada Geçerli Olacak İlkeler
104. Kırıkkale Çevre Düzeni Hakkında AMNPB'da Yapılan Toplantı Işığında Büro Görüşü,
105. Alfabetik İşkolu ve Kullanış Listesi, Şubat 1982
106. Ulaşım Konusunda Çeşitli Tarihlerde Hazırlanan Rapor ve Teknik Notlar

Aktör ve Eylem: Plan ve Kurumsalcı Planlama Üzerine

Araş. Gör., Şehir ve Bölge
Planlama Bölümü, ODTÜ

N. Tunga KÖROĞLU

Eylemlerimize karar verirken, soyutlama ve sistematik düşünme yetimizi kullanarak plan yaparız. Bu plan, bireyin tüm bilinçli ve birçok bilinçsiz eyleminin tetikleyicisi olarak etkin rol oynar. Ancak eylemin bireysel niteliği dönüşüp, kolektif (ortak ve kitlesel) bir niteliğe büründüğünde söz konusu eylemin planlanması süreci, kişinin özel alanından çıkarak kamusal bir boyut kazanmaktadır. Buna dayanarak yazıda, aktörlerin eylemlerini yönlendiren planı temel alarak, kolektif eylemin aktör-eylem ilişkisi üzerinden nasıl bir toplumsal planlama kurumu yarattığı ve bu planlama kurumunun planlama süreçlerini nasıl etkilediği irdelenecektir.

Birey ve Eylemin Planlanması

Bireyin, davranışlarını düzenleyecek ve kararlarının eyleme geçirilmesini sağlayacak bir komutlar dizisine ihtiyacı vardır. Bu komutlar dizisi, bireyin dünyayı nasıl temsil ettiği ile doğrudan ilişkilidir ve birey, eylemlerini bu temsile göre planlar. (Miller ve diğ. 1960). Eyleme rehberlik edecek bir komutlar dizisi söz konusu olduğunda, planlamayı kendi başına bir eylem olmaktan çok, eylem(ler) ile bir arada var olan ve geleceğe yönelik hedeflerin düzenlenerek sistematik bir dizgiye kavuşturulduğu (ve bunun hayata geçirildiği) bir süreç olarak tanımlamak mümkündür. Planlama mekanik süreçlerin ötesinde, soyutlama yetisini kullanarak bilinçli ve amaca yönelik eylem için sistemli ve birbirini takip eden hesaplanmış bir bütün için geçerlidir. Amaca, bir grup eylem veya eylemi izleyecek olan etkinin ardından ulaşılabilir. Ancak planlama, eylemler kümesini ve eylemin

gerçekleşmesinin ardından takip edecek olan etkiyi de amaca ulaşılmasını sağlayacak bütünün bir parçası olarak kabul eder. Aksi, yani eylemin içgüdüsel ve mekanik olarak yönlendirilmesi veya amaca yönelik soyutlama içermeyen tek adımlı süreçlerden oluşması durumunda, planlamadan söz edilemez. Yırtıcı bir etoburun avının peşine düşme sürecindeki eylemler dizisi planlanmış bir süreci içermez. Buna karşın, ağız dar bir şişenin içine yelkenli bir gemi yerleştirmek için gerekli aletleri tasarlamak, süreci örgütlemek ve yerleştirme eylemlerinin düşünsel dizisi, tanımlı ve bilinçli bir planlama sürecini gerektirir. Eylem dizisi soyutlanmış olarak akılda yeniden canlandırılmakta ve eylemler sırası ile düzenlenerek plan oluşturulmaktadır. Özetlenecek olursa planlama, mekanik tekil hareketlerin bilinçli olarak seçilip zamanda ard arda dizilerek, mekanda hayata geçirilen eylem kümesini tanımlar.

Soyutlama ve sistematik bir dizin ile bütünleştirmek dışında planlı bir eylemin içerdiği bir diğer önemli özellik, planın sadece uygulamasının değil, ardından gelen olası değişimin de plana dahil edilmesidir. Planın eylem anındaki ve ardından gelen etkilerini, 'eylem etki alanı' kavramı altında toplamak mümkündür. Eylem etki alanı; eylemin uzayda kapladığı alanda yarattığı değişim ve eylemin diğer canlıları etkilemesi düzeyi ile, olmak üzere iki düzeyde tanımlanabilir.

Birinci düzeyde 'eylem etki alanı', eylem sırasında ve takip eden zaman diliminde, fiziksel maddelerin uzayda bulundukları konum, kütlelerinin ve şekillerinin nitelikleri gibi özelliklerde

meydana gelen değişimi açıklar. Toprağı kazma eyleminin salt toprağın yerinin değiştirilmesi olarak tanımlanması ve fiziksel mekanda yaratmış olduğu değişim ile sınırlı açıklanması buna örnek olarak verilebilir. İkinci düzeyde 'eylem etki alanı', diğer aktörler üzerindeki etkisi üzerinden açıklanmaktadır. Buna göre eylemin kim(ler)i, nasıl ve ne ölçüde etkilediği eylemin etki alanının anlaşılmasını sağlamaktadır. Ancak, bu türden bir analizin birinci düzeye göre karşılaştacağı zorluklar, hem farklı, hem de daha fazladır. Toprağın bir emek karşılığı kazılması ve işlemin sonucunda değişen fiziki çevrenin diğer insanların kazma eyleminden sonraki sosyal ilişkilerini de etkileyeceği üzerinden yapılacak bir analiz, etki alanını sosyal ağlar üzerinden mekanda, gelecekteki eylemleri etkileme düzeyi üzerinden ise zamanda 'yayar'¹. Bu nedenle eylemin diğer aktörlere etkisinin ölçülmesi, aktörün fiziksel dünyada ve toplum içinde ne şekilde temsil edildiği ile doğrudan ilişkilidir.

Aktör-eylem ilişkisi, aktörün ilişkilerle örülü bir toplumda değil de tekillerin toplamından oluşan bir toplumda yaşadığı ön kabulüne dayandırdığında, eylemin etki alanı daralır ve aktör eylemlerinde bağımsız hareket edebilir. Aktör, bu kabul üzerinden, eylemlerini planlarken toplumsal ilişkilerinden sıyrılarak tek başına hareket edebilir olmaktadır. Tersten bakılacak olursa, eylemin etki alanı toplumdaki ilişkiler üzerinden değil birinci düzeye yaklaşarak fiziksel dünyanın dönüştürülmüş olmasının metasal sonuçları ile tanımlanır. Bu tür bir aktör-eylem temsiliinde, eylemlerin planlanması sürecinde topluma yer yoktur. 'Aktörün' bir amaca ulaşmak için bir şeyi istemesi; eylemini planlayıp gerçekleştirmenin, isteğine ulaşmasını sağlayacağına inanması ve fizik kanunlarının sınırları içinde bunu planlayarak gerçekleştirmesi yeterlidir. Bu temsilde isteğin gerçekleşmesindeki tek engel, 'aktörün' kendi nefesine hakim olamayarak isteğine ulaştıracak eylemi değil de bir başka eylemi seçmesi ve gerçekleştirmesidir. Buna göre 'aktörün' önündeki tek engel kendisi olmaktadır

(Callinicos, 1988). Bu temsilde diğer aktörlere, kurumlara ve ilişkilere yer yoktur.

Oysa, eylemi ve etki alanını tanımlayan, aktörlerin oluşturmuş oldukları ve içlerinde bulundukları kurumlar ve bu kurumlar ile etkileşim içinde belirleyebildikleri ve bu kurumların sınırları ölçüsünde koyabildikleri hedeflerdir. Buna dayanarak 'aktörün' isteğine ulaştıracak eylemi gerçekleştirmesi, sadece bireyin kendisi tarafından değil, toplumsal ilişkiler tarafından da engellenebilir. 'Aktörün' hedefine yönelik eylemini planladığı gibi gerçekleştirememesi, fiziksel etkenler veya nefesine hakim olamamasından ötürü değil, toplumsal ilişkileri düzenleyen kurumsal kümeden (yapı) ileri gelmektedir. Bu sınırlar, eylemin gerçekleştirilmesi sürecinde planlanan eylem ve artırılan tansiyona kurumların gösterdikleri direnç ile daha net olarak görülebilir. Tansiyon, kurumsal küme tarafından benimsenen sınırları aşarsa, eylem engellenir ve planlanan eylem gerçekleşmemiş olur. Bu durumda 'aktörün' eylemi gerçekleştirebilmesi, toplumsal ilişkilerini ne şekilde kurduğuna bağlı olarak değişir.

Aktörlerin eylemlerine sınırlar koyan bu kurumlar, bir toplumdaki ilişkilerin kurallarını belirleyen ve biçimlendiren bireylerin kendilerince oluşturulmuş toplumsal normlardır ve gündelik hayattaki ilişkilere rehberlik ederek belirsizlikleri azaltırlar ve bireylerin eylemlerini toplumsal olarak sınırlar ve yönlendirirler. Hangi eylemin ne şekilde nerede ve nasıl yapılacağını yazılı olmayan kurallarını tanımlarlar (North, 2002). Bireyin dünyayı temsil edişindeki toplumsal kabulleri de etkileyerek düşünüş yapısını ve eylemleri seçme sürecini etkilerler. Birey bu nedenle kurumsal sınırları içinde dünyanın temsiliini oluşturur ve eylemlerini tanımlar. Ancak burada unutulmaması gereken, North'a (2002) göre kurumların, eylemlerin etki alanlarını hesaplamak ve belirsizlikleri azaltmak amacıyla bireylerin kendilerince oluşturulduklarıdır.

...eylemi ve etki alanını tanımlayan, aktörlerin oluşturmuş oldukları ve içlerinde bulundukları kurumlar ve bu kurumlar ile etkileşim içinde belirleyebildikleri ve bu kurumların sınırları ölçüsünde koyabildikleri hedeflerdir.

¹ Planlama sürecinde olası sonuçların kestirilebilmesi için eylemin etki alanının ölçülebilirliğinin sağlanması gerekmektedir. Elimizde bunun için iki temel araç bulunmaktadır. 'Eylem yarı çapı' ve 'ileriye görme yarı çapı'. "Eylem yarı çapı, bizim başlattığımız bir eylem sonucunda nedensel ilişkilerle meydana gelen ve az veya çok bizim kontrolümüzde kalan faaliyetlerin sayısıdır (yaygınlık derecesi) ve ileriye görme yarı çapı, bir ilk eylem sonucunda nedensel ilişkilerle meydana gelen olayların az veya çok hassas olarak tahmin edebildiğimiz miktardır. İleriye görme yarı çapının artışı rasyonel hesaplama imkanlarımızı artırırken, eylem yarı çapının artışı rasyonel kontrolü artıracaktır." (Tekeli, 1969)

Sapere aude!
'Kendi aklını
kullanma
iradesini
göster'
aydınlanma-
nın sloganı
budur."

Plan ve Kolektif Eylem

Aktörlerin bireysel eylemlerinde olduğu gibi, kolektif eylem söz konusu olduğunda, belirli bir topluluğun hedeflediği eylemlerin gerçekleştirilmesinin toplumsal sınırlarını belirleyen, yukarıda sözü edilen kurumlardır. Buna karşın, bireysel eylemde, aktörün hedefinin özel alanları aşarak birden fazla aktörü etkileme pahasına gerçekleştirilebilmesi, aktörün kurumsal küme içinde iktidar yapıları ile olan ilişkilerine bağlı iken, kolektif eylemde planın uygulanması, çıkar grupları ve sınıflar arası çatışmalarla ve toplumun kurumsal kümesinin sınırları içinde belirlenmektedir. Bu kolektif eylem hedeflerinin belirlenmesi hakkı, modern toplumlarda tek bir kişi, zümre veya tanrısal bir iktidar odağı tarafından verilmeyiz. Bunun yerine, aktörlerin kendileri ile ilgili eylemlerde kendileri adına karar verme ve planlama hakları vardır. Bu hak, Kant'a (1995) göre, aydınlanmanın getirdiği, "insanın kendi kendini mahkum ettiği ergin olmayıştan kurtuluşu" ifade eder. "Ergin olmayış, kişinin kendi aklını başkalarının yönlendirmesi/yönlendirici iradesi olmadan kullanamamasıdır. Kişinin kendini ergin olmayışa mahkum etmesi, aklının eksikliğinden değil, bir başkası olmadan aklını kullanma kararlılığını ve yürekliliğini gösterememesinden kaynaklanır. Sapere aude! 'Kendi aklını kullanma iradesini göster' aydınlanmanın sloganı budur."

Ancak, bu bireysel amaçları çakışan eylemler, ayrı ayrı gerçekleştirilemeyeceği ve kolektif eylemlerin kolektif olarak planlanması gerektiği için beraberinde bir çelişkiyi, modern toplumun içsel çelişkisini, getirmektedir. Kolektif eylem, eylemle ilişkisi olanların ortak bir karar vermeleri koşuluyla planlanıp gerçekleştirilme olanağı bulacaktır. Bu ise sözü edilen hakkın ve getirdiği özgürlüğün, ortak kararlara varmak için kısıtlanması zorunluluğunu ortaya çıkarmaktadır. Tarihsel olarak kazanılmış olan bu hakkın uygulanabilmesi ve sürdürülebilmesi adına, bu hakkın toplumsal kurumlarca sınırlanması gerekmektedir (Wagner, 1994). Böylece bireylerin kararlarında özgür kılınmaları, toplumsal kurumların tanımladığı sınırlar aracılığı ile mümkün olmaktadır.

Bundan ötürü, kolektif eylemin eylemden etkilenenlerce planlanması modern toplumlarda ancak bunun ilişkisel kurallarını oluşturacak olan bir planlama kurumu tarafından mümkündür. Bu

süreçte kolektif eylemlerin iktidar sahibi aktör tarafından değil de yeni bir kurum tarafından planlanması, eylem ile aktör arasındaki ilişkileri de dönüştürmüştür. Kolektif kararın alınması, kararın yarar getireceği topluluğun dışına taşınırken, planlar da salt idari kararlar alan kurumların dışına taşınmaktadır.

Bu şekliyle planlama, modern öncesi toplumlardan farklılaşarak bürokratik bir öge olmaktan çıkar ve modern toplumlardaki idari yapısından kısmen bağımsızlaşır. Yine de, planlama kurumunun bürokrasi ile güçlü bağlarının sürdüğü açıktır, ancak planlamanın niteliğine göre bu bağlar sıklaşıp gevşese de, planlama ve bürokrasi bütünüyle birleşip birbirine indirgenemez veya ayrılıp birbirinden yabancılaşamaz. Bu bağ Tekeli'nin (1969) planlama sürecine yüklenen fonksiyonları gruplamasında daha net tanımlanmıştır. Toplumu düzenleyici (fonksiyonel olarak işleyen) 'esas toplumsal kurum' olarak planlama, bürokratik bir kurumdaki farklılaşması en yüksek seviyelerde olup; karar alma süreçlerine yakınlaşmış ve amaçları belirleyen kurumlarla bağları güçlenmiştir. Tekeli bunun uygulamadaki karşılığına reel sosyalist sistemleri örnek vermektedir. İkinci olarak, toplumsal kurumları düzeltici (yardımcı müesseses) olarak planlama, piyasa kurumunun hatalarını düzeltmek amacıyla kurumlaşmıştır ve yer yer bürokrasi ile bağları sıklaşırsa da amaçlar üzerindeki etkileme gücünü kullanmaya devam etmektedir. Ancak üçüncü tür olarak modern ekonominin bir servis sektörü olarak planlama kurumu, artık amaçların belirlenmesinden uzaklaşmış ve bürokrasinin bir bileşeni olma noktasına indirgenmeye yakın bir konuma gelmiştir. "Bu halde genel bürokratik yapıya paralel olarak gelişen bir planlama vardır. Planlamanın varlığı esas karar veren bürokratik veya idari yapının varlığına ve onunla ilişkisine bağlıdır. Burada belirtilmesi gereken husus bürokratik yapının otomatik olarak planlamanın bulunmasını gerektirmediğidir. Öyle ise planlamanın varlığı belirli bir başka karar verme biçiminin bürokratik yapıya sokulması demektir" (Tekeli, 1969).

Bürokrasi ile kurulu bu ilişkiye karşın, planlamanın karar veren idari örgütlerden bağımsızlığını sağlayan ve planlamanın kurumsallaşmasının ardında yatan, kendi iktidar ilişkilerini ve kurumlaşmasını kurarak kolektif eylemlerin bir

şekilde planlanması ihtiyacından öte, aydınlanma felsefesinin ortaya koyduğu ve modern toplumlardaki dönüşüm ve kurumsal çatışmanın temelini oluşturan 'özgürleşme' ile 'denetim altına alma' kutuplarının çatışmasıdır (Wagner, 1994). Planlama disiplini, katılım ve benzeri araçlarla bu farklılaşma sürecini önarmaya çalışsa da, aktör-eylem ilişkisi ve plan arasında idealleştirilmiş olan 'modern ilişkinin' özgürlükleri kısıtlaması ile ilişki kopmuş olur. Yine de, tüm modern kurumlarda olduğu gibi, planlama kurumunun temellerini, hem toplumu özgürleştirme talebi, hem de toplumu daha düzenli ve rasyonel işleyecek bir yapıya kavuşturma özlemi belirler. Tüm bunlar, kaynakların optimum tahsisi, rasyonel toplumsal ve mekansal örgütlenme, modern hukukun işlerliği ve diğer tüm özellikleri ile idealleştirilmiş modern toplum tasvirine dayanmaktadır. Bu ideal, planlamanın sadece diğer kurumlarca talep edilen eylemleri değil, aynı zamanda dönüştürme gücü ve hedefi olan eylemleri de planlaması ve bu planlama sürecinde toplum ve kurumsal kümede karşıt tansiyonu yükseltmeyi göze almasını da açıklamaktadır.

Planlama kurumu, kendi sınırlarını, alışkanlık ve kurallarını bunun ışığında oluşturmuştur ve modern toplumların diğer kurumları ile değinilen hedeflere yönelik eylemlerin planlanması ve gerçekleştirilmesi aşamasında çatışma alanları yaratmıştır. Örneklenecek olursa, demokrasi kurumu ile çatışma temelinde planlamaya katılım aşamasında gözlenirken, hukuk ile çatışma, mevzuatın sınırlamaları ve geçekundu gibi yasal olmayan gelişmelerde ortaya çıkmaktadır. Planlama kurumunun içinde yer aldığı toplumların her kurumu ile farklı konularda oluşan bu çatışma alanları, pazar kurumu söz konusu olduğunda bütünleşerek daha yaygın ve sürekli bir hal alır. Bunun nedeni, pazarın diğer kurumları ve planlamayı denetim altında tutma gayretinde yatmaktadır. Pazar, planlama kurumunun kolektif eylemlerine alternatif olarak toplumun, aktörlerin bireysel eylemleri ile kendiliğinden işleyebileceğini varsaymaktadır. Bu varsayım, kolektif eylemlerin aktörlerin tekil tercihleri aracılığı ile gerçekleştirilebileceği ve kamusal bir müdahalenin gerekli olmadığı anlamına gelir (Callinicos, 1988). Oysa toplumu tekillerin toplamından ibaret gören bu tür bir bireyci kabul, aktörü eylemin temeline koyar ve kurum ile kurumsal kümeyi (yapıyı) yok sayar.

Kurumsal Küme ve Pazar Toplumunda Planlama

Pazar, eylemde ilişkilerin rolünü yadsımanın ötesinde, tüm toplumsal ilişkilerin iktisadi akılcılık ve faydacı birey temelinde düzenlenmesini ister (Horkheimer ve Adorno, 1996). Bunun anlamı, toplumda kurulan ilişkilerde metanın değişim değeri dışında bir değerinin olmadığı (Polanyi, 1944) ve aktörün, toplumdaki soyut olarak yalnızca bireysel faydasını artırmak için akılcılık temelinde bağımsız olarak eylem kararı aldığıdır. Buna göre, bireysel fayda artırımına yönelik eylemlerin, toplumun tümüne fayda sağlayacağı ve bunun dışında toplumsal bir fayda tanımlanamayacağı için toplumsal faydayı hedefleyen kolektif eylemler de planlanamaz. Ancak tüm bunlar, pazarın tek başına işleyebileceği ön kabulüne dayanmaktadır. Fakat pazar, tek başına işleyebilecek bir kurum değildir. Var olabilmek için düzenleyici yardımcı mekanizmalara ihtiyaç duyar ve diğer kurumların pazarı kabul edip pazar mekanizmasını işler tutmalarına ihtiyaç duyar. Her ne kadar pazar kurumu, tahsis sorununu çözmek ve kolektif eylemleri organize etmek iddiasında olsa da, modern toplumların gelişiminde ve pazarın işler kılınmasında devletin, hukuk, mülkiyet, demokrasi gibi diğer kurumları da kullanarak, toplumu ve piyasayı düzenlemesine ihtiyaç duymuştur (bak. Polanyi, 1944). Bu, pazar ile diğer kurumların görünüşte uzlaşmaz olan yapılarının birlikteliğini açıklamaktadır. Bu birlikteliğin meydana getirdiği kurumsal kümeyi Polanyi 'Pazar Toplumu' olarak adlandırır. 'Pazar toplumu' kendisini oluşturan kurumsal küme aracılığı ile, sözü edilen kolektif eylemlerin ne şekilde, hangi sınırlar ve serbestlikler içinde, kimlerce, nasıl planlanabildiğinin ve radikal tutumlara nasıl ve hangi ölçüde direnç gösterilebildiğinin ip uçlarını verir. Pazar toplumunun belirleyici özelliği toplumsal bir kurum olarak pazarın diğer kurumlar üstünde kurduğu hakimiyettir. Günümüz modern toplumlarında diğer kurumlar, kendi varlıklarının teminatı olarak pazarın egemenliğinin sürmesini gerekli görmektedirler (Polanyi, 1944). Ancak tarihsel olarak, bu bağımlılık, planlamanın farklı alternatiflere yönelmesi yerine, 'pazar mentalitesinin' kabul edilerek iktisadi akılcılık ve iktisadi verimlilik koşulları üzerinden araçsallaştırılmasını doğurmuştur.

...kolektif
eylemin
eylemden
etkilenen-
lerce planlan-
ması modern
toplumlarda
ancak bunun
ilişkisel
kurallarını
olusturacak
olan bir plan-
lama kurumu
tarafından
mümkündür.

Planlama disiplininin tüm uygulamaları, kendisini de 'dönüşlü' olarak etkileyecek şekilde, toplumsal ilişkileri ve kurumları dönüştürmektedir.

Bu kabulün ardında, 'pazar toplumunun' aydınlanmacı akılcılığı dönüştürerek araçsallaşması yatmaktadır (Feyerabend, 1991). Aydınlanma ile birlikte, akıl ve özgürleşmenin birlikteliğinde, tanrısal iktidarın (apriori hegemonya) anonim ilişkiler bazında kamusal alana devredilmesi ve ekonomik sistemin kontrolünün de aristokrat sınıfının elinden alınarak kamudaki aktörlerin (liberal burjuvanın) eline geçmesi akla uygun olarak meşrulaştırılmıştır (Horkheimer ve Adorno, 1996). Böylece, her ne kadar pazarın kontrolü oligopolistik olmaya açık olsa da, 'serbest pazarlarda' iktidarın kan bağı ile aktarılmasının koşulları ortadan kalkmış olur. Bu sayede pazarın kendisi, bireysel eylem alanı olarak modern özgürlüklerin sembolü olarak yüceltilmiştir. Ancak, pazarın belirleyiciliği, zaman içinde aydınlanma akılcılığını araçsallaştıracak ve iktisadi akılcılık ile birlikte, kolektif eylemlerin seçilerek planlanmasında pazar kurumunun taleplerinin öne çıkarılmasına neden olacaktır.

Kurumsalcı Planlama ve Planlama Pratiğinde Kurumsal Dönüşüm

Eylemin, pazarın varsaydığı gibi, sadece aktörlerin bireysel planlarına bağlı kalarak belirlenmediği, ancak toplumsal ilişkilerin sınırları içerisinde de kalmadığı kabul edildiğinde, bu ikisi arasındaki ilişkide yer alan etmenlerin eylemin etki alanının belirlenmesinde rol oynadıkları netlik kazanır. Başka bir deyişle, planda 'eylem etki alanını' belirleyen etkenlerin en başına eylemin planlandığı toplumsal ilişkileri belirleyen kurumların kuralları ve kurumsal kümenin yapısı gelir. Bu koşullarda kolektif eylemin etki alanı, eylemin niteliği ve özel alanı aşır kamusal alana taşındığı ölçüde, eylemde rol alan kurumlarca belirlenir. Planın öngördüğü dönüşüm, planlamanın rasyonel niteliğinin yanı sıra, kurumların plana göstereceği tepki ve planlama kurumunun direnci oranında gerçekleşme olanağı bulacaktır. Bundan ötürü plan, planlama kurumu içerisindeki aktörler ile planlama kurumunun diğer kurumlar ile olan ilişkisine bağlı olarak üretilir. Plancının, hem toplum, hem de planlama kurumu içindeki hareket alanını belirleyen ve eylemleri yönlendirebilme yetisini sınırlandıran budur.

Tüm bu kurumsal sınırlamaların rasyonel bir planlama söz konusu olduğunda anlamını yitirmemesi, planlama sürecinin eleştiri ve sorgulanma kriterlerinin sadece, rasyonelliğin bilimsel kıstaslarınca değil, kurumsal kural ve alışkanlıklarla da belirlenmesinden ileri gelir. Sözü edilen kurumsal sınırlar, planlama sürecinin nasıl olabileceğine ilişkin kıstasları tanımlar ve rasyonel planlamanın kurumlarca kabul edilebilir sınırlarını belirler. Bu kurumsal sınırlar, planlama disiplininin fiziki çevreye ve mekana müdahalesini de şekillendirmektedir.

Bundan ötürü, planlama disiplininde evrensellik iddialarına karşın farklı toplumlarda planlama pratiğinde görülen farklılıkların nedeni, her toplumun kurumsal kümesinin getirmiş olduğu kendine özgü kural ve alışkanlıkların² birbirine benzemeyen planlama kurumlarını yaratmış olmasıdır. Evrensellik iddiasına rağmen bir bilim dalında bu tür farklılaşmaların ortaya çıkabilmesi esasında planlama disiplininin tüm bilim dallarına oranla daha fazla hem uygulamaya yönelik hem de aynı zamanda 'dönüşlü' (reflexivity) olmasından kaynaklanır. Mühendisliklerin bir çoğu uygulamaya dönük olmalarına rağmen planlamanın uygulama alanı sadece fiziksel objeler ve mekan değildir. Planlama disiplininin tüm uygulamaları, kendisini de 'dönüşlü' olarak etkileyecek şekilde, toplumsal ilişkileri ve kurumları dönüştürmektedir. Ancak bu dönüşüm doğrudan olmadığı, genelde hedeflenmediği ve kolaylıkla ölçülemediği için, planlamanın ele aldığı eylemlerin etki alanı hesaplarına 'dönüşlü' olmanın sonuçları ve gereklilikleri yeterince dahil edilmemişlerdir. Oysa toplumsal kurumların planlama disiplini ile bu derecede iç içe ve belirleyici olmaları bu dönüşlü olma durumundan kaynaklanır.

Buna ek olarak, mekanın ve kurumların bir arada dönüşmesi, mekanın ve toplumsal kurumların bütüncül ele alınışını zorunlu kılar. Sadece mekana müdahalenin istenen değişime yol açacağı varsayımı, sosyal ilişkilerle olan bağların üstü örtülerek, mekanın toplumsal olarak yeniden üretiliyor olmasını dışlar ve planlamayı bir mühendislik pratiğine indirgeyerek mekan fetişizmine götürür. Bu ise, fiziki planlama sürecini teknik ve bürokratik bir konuma iter ve planlama-

² North (2002) kurumsal kümenin getirdiği kural ve alışkanlıklara dayalı olarak farklılaşmayı 'kültür' olarak tanımlamaktadır.

nın toplumu dönüştürme gücünü kendi isteği ile, ancak farkında olmaksızın, terk etmesine yol açar. Sonuç olarak bunun anlamı, planlamanın teknik süreçlere dönüşerek apolitikleşmesidir.

Oysa planlamanın ortaya çıkışında, toplumda aktörlerin talep ettiği mekansal organizasyonların hayata geçirilmesinden öte hedefleri olmuştur. En basit şekli ile 'daha iyi bir toplum' için planlamak diye özetlenebilecek olan bu hedeflerin gerçekleştirilmesi ne sadece mekansal (fiziki) müdahaleyle sınırlıdır, ne de teknik bir mühendislik sürecidir. Bu 'iyi toplumun' ne olması gerektiği üstüne politik mücadeleleri içeren ve aydınlanmanın akılcılığı ile yoğunlaşmış olan bir süreçtir. Özellikle belirli bir grubun çıkarları dışında tüm toplumu etkileyen kolektif eylemler söz konusu olduğunda, planlama disiplini benimsenmiş ve rasyonel kabul edilmiş yaklaşımlar da bunun dışında kalmazlar.

Planlamanın 'iyi toplumun' ne olduğu ve nasıl bir mekansal organizasyonu üreteceği tartışmaları ve bunun gerçekleştirilmesinde kurumsal direnç ile desteğin nasıl örgütleneceği konusundan uzak kalması mümkün değildir. 'İyi topluma' iyi toplumun kurumları olmadan ulaşamayacağı gerçeği, planlamanın sadece fiziki çevre ile sınırlı kalmayacağını gösterir. Bundan ötürü, planlama disiplini, sosyal bilimlerin analiz eden konumuna ek olarak, uygulama zorunluluğunun varlığı ve bu zorunluluğun sadece mekan veya kurumların değil planlamanın kendisini de dönüştürecek olması kaçınılmazdır. Buna göre, amacı tanımlanmış kolektif eylem planlanıp uygulamaya geçirildiğinde, sonuca ulaşmadan planlayanlar da 'eylemin etki alanına' girmiş olurlar.

Planlamanın kendisine dönerek planıcıyı da etkilemesi, tartışılmasa da, planıcının önceden bildiği bir gerçektir. Planıcı, bu gerçeğe, yani içinde yaşamak istediği topluma ulaşmak kaygısı ile, plan yapar. Ancak, tüm yukarıdaki tartışmanın dile getirdiği gibi, planını yapmakta ve 'iyi toplumu' kurgulamakta yalnız değildir. Özellikle toplumsal ilişkilerin sürmesi ve belirsizliği azaltarak kişilerin güvende hissetmelerini sağlayan toplumsal kurumlar, bu tür dönüşümlere direneceklerdir. Bu direnç, 'iyi toplum' idealinin niteliğinden değil yapısal olarak kurumların dönüşüme karşı olmalarından kaynaklanır. Geniş bir 'katılım',

veya rasyonel bir meşrulaştırma ile bu direncin bir anda kırılması mümkün olmaz.

Kurumsal dönüşüm, ilişkilerin yavaş yavaş değişmesi ile olsa da, tarihsel olarak gözlenen, bir kurumun bir başka kurum ile yer değiştirmesidir (Polanyi, 1944; North, 2002). Dönüşümün nasıl sonuçlanacağını belirleyen; politik çatışmalar, bir kurumun diğer bir kurumla kurduğu bağlar, toplumda oluşan tansiyon gibi bir çok farklı etkenlerdir. Bu ise kurumsal dönüşümü çatışma alanına taşımaktadır. Planlama için bu çatışma içinde olmak ve rasyonel teknik kararların ötesinde, belirlenen amaçlar için mücadele etmek zorunlu olmaktadır. Bundan ötürü planıcı, sadece fiziki planların belirlenmiş ve toplumca kabul edilmiş temel kriterlerini uygulamanın ötesinde, bir aktör (bireysel ve kurumsal) olarak dönüşüme yönelik mücadele etmek zorundadır. Çünkü 'iyi toplumun' ne olduğu, bu mücadele içinde ve sürekli değişerek belirlenmektedir.

Kaynakça

- Callinicos, A. (1988) *Making History: Agency, Structure, and Change in Social Theory*, Cornell University Press, Ithaca, New York.
- Feyerabend, P. (1991) *Özgür Bir Toplumda Bilim*, çev. Ahmet Kardam, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Horkheimer M. ve T. W. Adorno (1996) *Aydınlanmanın Diyalektiği: Felsefi Fragmanlar*, çev. Oğuz Özgül, Kabalcı Yayınları, İstanbul.
- Kant, I. (1995) 'What is Enlightenment', Isaac Kramnick (der.), *The Portable Enlightenment Reader*, Penguin Books, New York, 1-6.
- Miller, G. A., E. Galanter ve K. H. Pribram (1960) *Plans and the Structure of Behaviour*, Holt, Rinehart and Winston inc.
- North, D. C. (2002) *Kurumlar, Kurumsal Değişim ve Ekonomik Performans*, çev. Gül Çağalı Güven, Sabancı Üniversitesi, İstanbul.
- Polanyi, K. (1944) *The Great Transformation: the Political and Economic Origins of Our Time*, Beacon Press, Boston.
- Tekeli, İ. (1969) 'Çeşitli Planlama Kademeleri ve Tipleri Arasında İç İlişkiler ve Planlama Organizasyonu Üzerine Düşünceler', *Mimarlık Semineri*, Mimarlar Odası, Ankara.
- Wagner, P. (1994) *A Sociology of Modernity: Liberty and Discipline*, Routledge, London.

Yeni Planlama Paradigması ve Kurumsallaşma Süreçleri Üzerine

Şehir ve Bölge Planlama
Bölümü, ODTÜ

Serap KAYASÜ

Bugünün dünyasında çok önemli dönüşüm süreçlerinin yaşanmakta olduğu artık belirgin bir gerçekliktir. Yaşanan ekonomik ve teknolojik değişim süreçleri yerel, ulusal ve küresel ölçeklerde sosyal ve politik dönüşümlere yol açmakta; kişiler, kurumlar ve yönetimler beliren problemlere yeni çözümler üretmek durumunda kalmaktalar. İletişim ve ulaşım teknolojilerinin sağladığı olanaklar, daha az hızlı ve daha küçük ölçeklerde müdahale araçları geliştirmiş olan tüm kurumların yeniden örgütlenmesini gerekli kılmıştır. Bu anlamda küresel karar verme süreçleri, ulusal ve yerel ölçeklerde kurumların ve yönetimlerin hareket alanlarını kısıtlamıştır. Bölgenin yüklendiği yeni ekonomik ve politik işlevler yerellik kavramının içeriğini yeniden tanımlarken, yeni kurumsallaşma süreçleri tartışmaya açılmıştır.

Yaşanan tüm değişimler dünya ölçeğinde devlet ve toplum ilişkilerinin dönüştüğünü ve bu dönüşümün sonuçlarının öngörülemediğini işaret etmektedir. Burada yurttışın karar verme süreçlerine katılım araçları da yetersiz kalmıştır. Devlet ve toplum ilişkilerinin önemli bir ögesi olarak algılanan mekansal planlama süreçleri; tüm bu dönüşümlerden yoğun olarak etkilenmektedir. Bu anlamda mekansal planlama süreçlerinde belirsizlik uzun süredir gündemi oluştururken, planlama paradigmasında yeni yaklaşım arayışlarının ivme kazandığını görmek sevindiricidir.

Son yirmi yılda devlet ve toplum ilişkilerinin yeniden tanımlanması süreci, devletin ekonomik düzenleyici olarak rolünün giderek azaltılması yönünde olmuştur. Bunun ne ölçüde kaynakların yetersizliğinden, ne ölçüde yenilikleri ve dina-

mizmi desteklemek amacıyla kaynaklandığı ayrı bir tartışmanın konusudur (Kayasü, 1998). Ancak politik ve ekonomik gücün tek ve güçlü bir merkezi yönetimde toplanamaması ile değişik çıkarları temsil eden tüm aktörlerin ve kurumların etkileşimi sürecinde karar verme ve uygulama anlamına gelen yönetim yaklaşımının gelişimi içiçe süreçlerdir. Bu anlamda mekansal planlama, devlet ve toplum arasındaki dönüşen etkileşim biçiminde işlevlerini yeniden tanımlamaktadır. Buradaki mekansal planlama kavramı 1990'lı yılların başından bu yana yaygın olarak kullanılan içeriği ile anlaşılmalıdır. Bu anlayışa göre tüm fiziksel yapı ve faaliyetler ile bunların içinde yer aldığı kurumsal/yasal çerçeveler mekansal planlamanın özünü oluşturur (Tewdr-Jones, 2001). Küresel ölçekte son derece önemli dönüşüm süreçleri yaşanırken, mekansal planlama süreç ve pratiğinin değişimlere uyum sağlayamaması etkinlik açısından önemli sorunlar getirecektir. Mekansal planlamanın ekonomik, politik, sosyal ve mekansal dönüşümlere koşut olarak değişebilmesi, özündeki mekan anlayışı ile içerdiği kurumsallaşma ve yönetim süreçlerinin yeniden gözden geçirilmesi ile mümkün olabilecektir.

1980'li ve 1990'lı yıllar çok önemli ekonomik, politik, sosyal ve mekansal dönüşümlere tanıklık etmiştir. Harvey'in (1982) kapitalizmin sürekli değişen formunu tanımlama amaçlı metaforu, 1990'lı yıllardaki çok boyutlu, karmaşık, içiçe geçmiş, akışkan ve sürekli değişen, kısaca kaleydoskopik sosyo-mekansal süreçleri içermek üzere genişletilebilir. Bu ele alış öncelikle sosyo-mekansal kavramını açmayı gerektirirken, ikinci aşamada giderek daha da karmaşıkleşan sosyo-

PLANLAMA
2002/4

mekansal süreçlere yeni analitik yaklaşımların gerekliliğini vurgulamalıdır. Yine bu kadar önemli diğer bir boyut ise bu yaklaşımları hayata geçirecek kurumsal ve yönetsel altyapıların tartışmaya açılması olacaktır.

Mekansal planlama yaklaşımları dolaysız olarak belirli "yer"lerin kaynaklarının kullanımı ve geliştirilmesiyle ilgilidir. Mekanın sosyal süreçlerin içine entegre edilmesi (Soja, 1989) ve ekonomik süreçlerin mekanı içermesi (Krugman, 1995) geniş ölçekli tartışmalara yol açmış olmasına karşın, planlama alanında mekan ve yer kavramlarının nasıl ele alınması gerektiği ve bunun mekansal planlamanın dönüşümü üzerindeki olası etkileri geniş kapsamlı ilgi görmemiştir. Oysa mekana dair kavramsallaştırmalar etkili yönetim yaklaşımlarının altyapısını oluşturacaktır.

Mekanın algılanması ve kullanımı, mülkiyet ilişkileri, üretim süreçleri ve yönetim araçlarından ayrı düşünülemez. Bu anlamda çok yönlü mekan anlayışlarına ve mekansal dönüşümü gerçekleştiren kentsel aktörler arası yaratıcı müzakere süreçlerine gereksinim olduğu açıktır.

Küresel, bölgesel ve yerel ölçeklerde birbirleri ile iç içe geçmiş ilişkiler ağı içinde olan kentler, içerdikleri ekonomik, sosyal ve kültürel altyapıları temsil eden tüm aktörlerin yer aldığı yeni bir yönetim altyapısı ve buna karşılık veren yeni kurumsallaşmalar oluşturmak durumundadır. Günümüz dünyasında artık tek ve güçlü bir merkezi yönetimin sonsuz sağlayıcı ve düzenliyiçi olma rolünün olanaklı olamaması ile yurttaş, sivil toplum kurumları, özel girişimler ve yerel yönetimleri içeren kentsel aktörlerin oluşturduğu müzakere süreçleri üstüste çakıştırıldığı zaman yenilikçi ve yaratıcı yeni araçlar gündeme gelebilir. Burada vurgulanması gereken nokta, mekansal planlamanın dönüşümünde bu araçların değişik yerelliklerde farklı altyapılar oluşturacağıdır. Bu anlamda küresel ölçekteki dönüşümler gözardı edilememekle birlikte, farklı coğrafyaların özgün altyapılarına yönelik yaklaşımların gerekliliği vurgulanmalıdır.

Mekanın üretimi, toplumun politik, ekonomik ve kültürel koşullarının merkezinde gömülü ise (Lefebvre, 1991), mekansal düşüncenin planlama kuram ve pratiğinin tam merkezinde olması gerekir (Healey, 1997). Ancak içinde bulunulan süreçte varolan ekonomik ve politik sorunlardan soyutlanmış bir mekansal yaklaşım da ciddiye alınamaz. Dahası tasarımcı ve teknik uzman olarak

plancıların, mekanı toplumsal karar verme süreçlerinden kopuk olarak geliştirebilmeleri ve bunda başarılı olabilmeleri, içinde yaşadığımız dünyada olanaklı değildir.

1970'li yıllarda başlayan krizler, planlamanın büyümeyi kontrol etmedeki işlevinin sorgulanmasını getirirken; 1980'li yıllardaki yavaşlama dikkatleri mekanın üretiminden karar verme süreçlerine doğru kaydırmıştır. Bu dönemde planlamanın işlevi genel olarak pazar mekanizmalarının hareketlerini kolaylaştırmak olarak tanımlansa da, yerel ölçekli sosyal hareketlerin ivme kazanması bu sürecin diğer bir özelliği olmuştur.

1990'lı yılları tanımlayan olgular genel olarak küresel pazarlardan pay alabilmek için birbirleriyle yarışan kentlerdeki mal ve hizmetlerin tüketilmesine yönelik olarak gelişen yeni dokular ile sosyal ve mekansal parçalanma tehditleri olmuştur. Bu süreç, özellikle Avrupa ülkelerinde geliştirilen kamu politikalarının odağına kentsel alanı yerleştirmiştir. Bu anlamda gelişen ilginin, özel sektörün ve yerel aktörlerin karar verme süreçlerine katılımını sağlayan yeni kurumsal şemaların üretilmesine katkısı olmuştur. Bölgenin değişen içeriğine referans veren bu oluşumlar, yeni bölgeselcilik yaklaşımının da desteğiyle Bölgesel Kalkınma Ajansları'na yeni işlevler kazandırmıştır (Allmendinger ve Tewdwr-Jones, 2000). Ekonomik kalkınma ve mekansal planlama süreçlerini bütüncül olarak ele alan ve yerel olgulara bölgesel bütünlük içinde yaklaşan bu kurumların çözüm geliştirme kapasiteleri yaygın olarak tartışılmıştır (Alden, 1999; Tewdwr-Jones ve McNeill, 2000). Geliştirildikleri ülkelerin planlama süreçlerini değerlendiren ve bu süreçlerin daha iyi işlemesine katkıda bulunacak politik ve kurumsal yeniden yapılanma önerileri içeren bu yaklaşımların, o yerelliklere özgü çözümler barındırdığı bir gerçektir. Burada sorgulanması gereken olgu, Avrupa'ya eklemelenme eğilimini açıkça olarak sergileyen ülkemizde, yeni ve özgün bir planlama paradigmasının öğelerinin tanımlanmasına başlamakta gecikmekte olduğumuzdur.

Geleneksel planlama yaklaşımlarının güncel sorunları ele almadaki yetersizliği üzerine geliştirilen analitik bir çözümleme (Tekeli, 2001) bu konuda yolu açarken; planlama paradigmasının dönüşümü üzerine eleştirel bir değerlendirme (Şengül, 2002) ve planlamada yenilik arayışları

Son yirmi yılda devlet ve toplum ilişkilerinin yeniden tanımlanması süreci, devletin ekonomik düzenleyici olarak rolünün giderek azaltılması yönünde olmuştur.

Planlama paradigmasının ve kurumlarının dönüşümü formel ve enformel ilişki ağlarını içermek durumundadır.

üzerine düşünceler (Göksu, 2002) bir tartışma platformu oluşturmuştur.

Dünya ölçeğindeki planlama süreçlerinin odağına yerleşen sürdürülebilir kalkınma, kentlerin yarışması ve düzenlemenin ortadan kaldırılması (deregulation) kavramları karşısında geleneksel planlama yaklaşımlarının yetersizliği açıktır. Dahası, giderek artan kentli ve yurttaş girişimleri bireylerin yaşam alanları üzerinde söz sahibi olma taleplerini içermektedir. Geniş kapsamlı dönüşümlere, değişerek uyum sağlayamayan kurumların kendilerinin de birer sorun haline gelmesi doğal bir sonuç olacaktır. Bu anlamda kurumların ve karar verme süreçlerinin yeniden yapılanması gündemde olmalıdır.

Avrupa'daki planlama yaklaşımlarında, mekansal planlamanın büyük dönüşümler geçirdiği belgelenmektedir (Albrechts, Alden ve da Rosa Pires, 2001). Ulusal platformlardaki yönetim modellerinin kamusal politikaların üreticilerinden çok, tüketicilerine yönelik hassasiyetler içerdiği tartışılmaktadır (a.g.e.:2). Bunun yanısıra stratejik, ilişkisel ve birçok aktörün/kurumun etkileşimini içeren yeni planlama yaklaşımlarının varolan ve geleneksel planlama süreçlerine yönelik geliştirilmiş kurumlarla çatışma yaşamaları beklenebilir. Bu anlamda dönüşümün formel kurumlardan çok daha fazlasını içermesi gerektiği söylenebilir.

Olası bir tehlike, içinde yaşamakta olduğumuz ekonomik yeniden örgütlenme süreçlerinin mekansal taleplerine yönelik olarak fazla derinleşmemiş çözümler geliştirmek olacaktır. Buna yönelik birinci ele alış mekan kavramının içeriğinin açılması iken, ikincisi mekansal planlamanın çok boyutlu, karmaşık ve sürekli değişen sosyo-mekansal süreçleri içermek üzere örgütlenmesidir.

Kurumlar, 'yerleşik düşünce alışkanlıkları' olarak tanımlanabilirse (Barnes ve Gertler, 1999) bundan, kurumların belirli zamanda ve mekanda varolan sosyal ve kültürel yapılanmalara koşut olarak oluştuğu ve geliştiği anlaşılmalıdır. Bu anlamda planlama paradigmasının ve kurumlarının dönüşümü formel ve enformel ilişki ağlarını içermek durumundadır. Etkili biçimde kurumsallaşmış ilişki ağlarının, belirsizlik ortamlarında uyum kapasitesi ve başarılı uyum süreçleri gerçekleştirdiği deneyimlerle kesinleşmiştir (Storper, 1999). Bu noktada eski güç ilişkileri doğrultusunda kurgulanan geleneksel planlama yaklaşım ve kurumlarının, yeni problemlere ve

açılımlara çözümler geliştiremeyeceği açıktır. Yeni kurumsallaşma süreçleri, sosyo-mekansal dönüşümlerin ilişki ağlarını içermeli ve farklı yerelliklerde özgün ama tutarlı vizyon ve gündemleri geliştirmelidir.

KAYNAKÇA

- Albrechts, L.; Alden, J. ve da Rosa Pires, A. (2001, der.) *The Changing Institutional Landscape of Planning*, Aldershot: Ashgate.
- Allmendinger, P. ve Tewdwr-Jones, M. (2000) "Spatial Dimensions and Institutional Uncertainties of Planning and the 'New Regionalism'", *Environment and Planning C: Government and Policy*, 18:711-26.
- Barnes, T.J. ve Gertler, M.S. (1999, der.) *The New Industrial Geography Regions, Regulation and Institutions*, Routledge Studies in the Modern World Economy, Routledge.
- Göksu, S. (2002), 'Planlamada Yenilik Arayışları Üzerine', *Planlama*, 2002/2-3: 31-34.
- Harvey, D. (1982) *Limits to Capital*, Oxford: Blackwell.
- Healey, P. (1997) *Collaborative Planning: Shaping Places in Fragmented Societies*, London: Macmillan.
- Kayasü, S. (1998) 'Planning in the Age of Globalization', *Ekistics*, 63 (382/383): 144-47.
- Krugman, P. (1995) *Development, Geography and Economic Theory*, Cambridge: MIT Press.
- Lefebvre, H. (1991) *The Production of Space*, Oxford: Blackwell.
- Soja, E. (1989) *Postmodern Geographies: The Reassertion of Space in Critical Social Theory*, London: Verso.
- Storper, M. (1999) 'The Resurgence of Regional Economics', Barnes, T.J. ve Gertler, M.S. (der.) *The New Industrial Geography içinde*, Routledge.
- Şengül, T. (2002) 'Planlama Paradigmalarının Dönüşümü Üzerine Eleştirel Bir Değerlendirme', *Planlama*, 2002/2-3:8-30.
- Tekeli, I. (2002) 'Türkiye Kent Planlamasının Yeniden Kurumsallaşmasını Düzenlerken Düşünülmesi Gerekenler Üzerine', *Planlama*, 2002/1: 4-11.
- Tewdwr-Jones, M. (2001) 'Complexity and Interdependency in a Kaleidoscopic Planning Approach' in Albrechts, L. et. al. (der.) *The Changing Institutional Landscape of Planning*, Aldershot: Ashgate.
- Tewdwr-Jones, M. ve McNeill, D. (2000) 'The Politics of City-Region Planning and Governance', *European Urban and Regional Studies*, 7(2): 119-34.

“Yoksulluk, Kent Yoksulluğu ve Planlama”

Konulu 8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 26’ncı Kolokyumu’nun Değerlendirmesi*

Sehir Plancıları Odası ve işbirliği yaptığı kuruluşlar, yeni olmayan bir konuyu yeni boyutlarıyla ve ilk kez ele alarak, önceliklerimizi belirlemek konusunda bir sorumluluğu yerine getirmiştir. Bu vesileyle, yoksulluk konusundaki mesleki birikimimizin hangi düzeyde bulunduğunu anlama fırsatı sağlanmış, kolokyum konusunun; “tartışıldı, bitti” yerine “tartışma başlatıldı” kabulü ile şehir plancıları ve Odanın sürekli takibindeki konulardan biri olması gerektiği anlaşılmıştır.

Kolokyum, ortak bir konuya farklı disiplinlerin yaklaşım yöntemleri, nitelikleri ve derinlikleri hakkında tanıtıcı ve ufuk açıcı olmuştur. Meslek sınırlarımız içinde yoksulluğu tanımlayışımızın diğer mesleklerin tanımları ile yetinmemesi gerektiği ortaya çıkmaktadır. Diğer yandan kolokyum, bu tanımların kesişimleri ile ilgili tartışma fırsatları sunmuştur. Ayrıca konuyla ilgililenenlerin sanıldığından daha geniş bir çevreyi oluşturduğu ancak kendi alanlarında “savunmada” kaldıkları, öneri, proje ve araç geliştirmekte çekimser oldukları görülmüştür. Sosyologların yanı sıra kamu yönetimi, siyaset bilimi, sosyal hizmet ve eğitim uzmanlarının görüş ve katkılarına da yer verilmesinin, bundan sonraki çalışmalarda ihmal edilmemesi gerektiği anlaşılmaktadır. Çağrılılar ve katılımcılar arasında mesleki dağılımın yanı sıra kurum, kuruluş dengesi de yeterli bulunmamıştır.

Akademik kesimden temsilcilerin sayıca ağırlıkta olmaları, buna karşılık başta sivil toplum kuruluşları olmak üzere diğer kesimlerden temsilcilerin düşük sayıda katılımları sözkonusudur. Plan, proje üreten ve eleştirenlerle birlikte bunları uygulayan ya da yoksulluk sorununu kendi özgün projeleri ile çözen yerel yöneticilerin görüşlerine yer verilememiş olması da eleştirilmiştir.

Bazı disiplinlerin örnek alan araştırma yöntemleri ve sonuçları, şehir plancılarının alan araştırmalarının yeterliliğini ve derinliğini tartışmak gerektiğini de ortaya koymuştur. Mekansal sorunların mekansal analizlerle tanımlanamayacağı, çözümlerine de bu boyuttan ulaşamayacağı varsayımı yeni olmamakla birlikte, soyutlama ve somutlaştırma konusunda kuramsal altyapı eksikliklerimiz bulunduğu gerçeği ile bir kez daha yüzleşilmiştir. Ortak sorunlarımızın farklı sorumluluk çevrelerince ele alınması, yaklaşım ve analiz bütünlüğü sağlamadıkça, birlikte çözüm üretme iradesini geliştirmek için yeterli olamamaktadır. Ortak mekanizmaların oluşturulabilmesi için tarafların hazırlıksız bulundukları, yeni araçlar tanımlayamadıkları da görülmektedir. Bu konuda sosyal adalet, eşitlik gibi son yirmi yıldır hızla içi boşaltılan ve göz ardı edilen kavramlar ile planlamanın bilinen araçlarının işlevsiz kalması, gelir dengesizlikleri ve mülksüzleştirme süreçleri etkili olmaktadır. Yoksulluk yeniden üre-

* Fatma Erdoğan Aras, Osman Balaban, Nevzat Can, Kübra Cihangir Çamur, Funda Erkal, Ersan Ocak, Tunga Köroğlu, Binali Tercun ve Ümit Nevzat Uğurel’in katılımlarıyla gerçekleştirilen 26. Kolokyum değerlendirme toplantısında dile getirilen görüşlerin özetlendiği metindir.

tilen bir sorun olarak tanımlanabildiğinde, kentsel yoksulluğun bir sebep değil sonuç olduğu, kent parçalarına, mekana müdahalenin, iyileştirmenin ve hatta başarılı kabul edilen bazı uygulamaların, "sorunu" çözmekten çok "sonucu" çözmek uzaklığında bulunduğu, artık modası geçtiği düşünülen kırsal yoksulluk konusuna yoğunlaşmanın daha öncelikli olduğu anlaşılmakta, kır ve kenti bir bütün olarak tartışan, kente gelenleri dönüştürdükleri fiziksel çevre ile aynı ağırlıkta, birlikte ele alan çalışmaların bir süredir eksik bırakıldığı ortaya çıkmaktadır. Politika geliştiren bir aktör olarak plancının, yalnızca semptomları azaltıp sorunu daha az görülür bir hale getirmekten öte sorumlulukları olmalıdır. Ancak kolokyum, mesleğimizin araçlarını çok tartışmadığımız bir düzlemde kalmıştır. Ayrıca, yoksulluk konusu şehir plancıları için yalnızca bir gündem maddesi (geçici) midir, kentsel sorunların ayrılmaz parçası (kalıcı) mıdır sorusunu akla getiren kolokyum, kentsel sorunlara bakış açımızı ve samimiyetimizi (benimseme ciddiyetimizi) sorgulamak gerektiğini de ortaya koymuştur.

Kolokyumun "kuramsal açılımlar" bölümünde sunulan iki bildiri, çerçeveyi geniş biçimde çizirken, diğer oturumlarda sunulan bildiriler bu çerçevenin içini dengeli biçimde dolduramamıştır. Çerçeve bildirilerden biri; yoksulluk fenomeninin ne üzerine kurulduğu, yani geçicilik ve kalıcılık içeren iki farklı boyutu, bu farklı boyutların bizi farklı çıkış noktalarına yöneltmesi, birey, toplum, devlet ve uluslararası toplum şeklinde gruplanabilecek aktörlerin konuya yaklaşım farkları, nasıl bir ahlak geliştirdiğimiz ve pratikte neler yaptığımız üzerine bir özet vermektedir. Diğeri ise; yoksulluğun farklı ölçeklerini, insan vücudu (bireysel), hane, yerel, ulusal ve küresel olmak üzere tanımlamakta,

bu ölçeklerin ilişkisi ve eşikleri üzerinde durmaktadır. Bu çerçevelerin bildiri sahiplerine daha önce aktarılabilmesi durumunda bu kez de bildiri sunacakların sayısının ya da sunulacak bildirilerin konularının kısıtlı kalacağı, uygulama ile ilgili tartışmalardan daha çok uzaklaşılacağı endişesi duyulmuştur. Özellikle kolokyumun üzerinde odaklanması gerektiği düşünülen "yoksulluğun üretilmesi ve dönüştürülmesinde planlamanın rolü" oturumları yalnızca bazı kent parçalarını geliştirme amaçlı proje örneklerinin ya yalnızca sonuçları itibarıyla ele alındıkları sunuşlardan oluşmuş, "mekansal dışavurumlar" oturumları ile bağlantısız olarak algılanmıştır. Planlamaya girdi oluşturabilecek verilere ulaşamamıştır. Bu bağlamda konu ile ilgili bilimsel hazırlık, çalışma, değerlendirme eksikliklerimiz ortaya çıkmaktadır.

Kolokyumun kapanış oturumunda tüm sunuşların bir değerlendirmesi, sonuçları ve çözüm önerileri yerine yeni bildirilerle karşılaşılmıştır. Önceki günlerde yer alması gereken bu değerli bildiriler yerine çözümlerin ön plana alınacağı bir yönlendirmenin veya oturum başkanlarının değerlendirme raporlarından oluşan bir kapanış oturumunun eksikliği hissedilmiştir.

Özellikle bütünlüğü olumlu bulunan öğrenci panelinin genellikle son güne bırakılması, paralel oturumlardan biri olarak izleyici sayısının kısıtlanması, mekansal olarak da ikincil konumda bırakılmasının olumsuzlukları bir kez daha kanıtlanmıştır. Sıcak gündem konularına daha enerjik ve özgürce yaklaşabilme potansiyeli yüksek olan gençlerin tartışmalarına yakın durmayı sağlayacak şekilde program düzeni bundan sonraki organizasyonlarda mutlaka değişmelidir.

İdari Yargıya Konu Olan 18. Madde Uygulamaları; Konya Kenti Örneği

Çağlar MEŞHUR

Selçuk Üniversitesi
Ş.B.P Bölümü
Öğretim Görevlisi

Kent planlama, planlı gelişmenin ve değişimin sağlanması için yerleşmelere ilişkin sosyal, mekansal, ekonomik ve kültürel etmenlerin birlikte değerlendirildiği ve bu değerlendirme ışığında alternatiflerin oluşturulup uygulandığı bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Bu süreci, kadastral arazilerin, altyapı ile donatılmış, üzerinde yapılaşma ve yoğunluk kararları verilmiş kentsel arsalarla dönüşümü olarak da ifade etmek olasıdır.

Burada üzerinde önemle durulması gereken konu, toplumsal dinamikler, kamusal işlem ve yatırımlarla gerçekleşen bu dönüşüm ile ortaya çıkan değer artışlarının, taşınmaz sahiplerinin doğal bir hakkı olarak algılanmasıdır. Bu çerçevede, taşınmaz sahipleri ile yerel yönetimler arasında tek taraflı bir ilişkinin varlığı gözlenmekte, bu ilişki içerisinde "planlama", kişisel birikimleri arttırmaya (veya meşrulaştırmaya) yönelik bir işlem olarak algılanır hale gelmektedir.

Söz konusu problemi somutlaştırmak açısından, çalışma kapsamında, öncelikle Konya Büyükşehir Belediyesi Alanı içerisinde üretilmiş ve idari yargıya konu olmuş arazi ve arsa düzenlemeleri üzerinde yapılan bir araştırmaya^(*) ilişkin veriler ortaya konmuştur. Sonrasında, bu araştırma ile elde edilen bulgular iki temel noktada yorumlanmaya çalışılmıştır. Bunlar, planların uygulanması aşamasında, arazi ve arsa düzenlemesi sürecinde

alınan DOP'un (Düzenleme Ortaklık Payı) söz konusu değer artışlarına karşılık düşünülmesi ve yine oluşan değer artışları üzerinde yasal anlamda kontrol yetkisi olmayan yerel yönetimlere, arazi ve arsa düzenlemesi aşamasında önemli bir açılım sağlayacak bir yöntemin ortadan kaldırılmış olmasıdır.

ARAZİ VE ARSA DÜZENLEMESİ

Ülkemizde imar planlarının uygulanması sürecinde temelde üç yöntemden söz etmek mümkündür. Bunlar, kamulaştırma, ifraz-tevhid (ayırma-birleştirme) ile arazi ve arsa düzenlemesidir.

Kamulaştırmanın, mülkiyet hakkının özüne dokunan ve bu hakkı ortadan kaldıran bir işlem olması ile birlikte kamu açısından uzun, pahalı ve eşitsizlikler yaratan bir yöntem olması (Kök-türk;1997); ifraz ve tevhidin de yine taşınmaz sahipleri arasında eşitsizliğe yol açması ve parsel bazında parçacı yaklaşımlar içermesi açısından plan bütünlüğünü bozucu nitelikte olması, arazi ve arsa düzenlemesini kamu tarafından daha sıklıkla kullanılan bir yöntem haline getirmektedir.

3194 sayılı İmar Kanunu'nun arazi ve arsa düzenlemesi 18. madde başlığı altında yer alan "*İmar hududu içinde bulunan binalı veya binasız arsa ve arazileri maliklerinin muvafakati aranmaksızın birbirleri ile, yol fazlaları ile, kamu kurumlarına veya belediyelere ait bulunan yerlerle*

(*) Metin yazarı tarafından, Konya İdare Mahkemesi arşivinde, Konya Kentinin büyükşehir statüsünü aldığı tarihten (1989) Mayıs 2002'ye kadar olan zaman dilimi içerisinde, 18. madde uygulamalarına karşı açılmış idari davaların karar metinleri üzerinde yapılan araştırma.

Yerel yönetimler yasayla tanınan ve uygulama ölçeğinde büyük kolaylıklar sağlayan bu hak ve yetki çerçevesinde, kişilerin (muvafakatı olmaksızın) taşınmazlarına ilişkin olarak tasarrufta bulunulabilmesi, yapılan işlemleri "idari yargı" boyutu açısından da ilginç kılmaktadır.

birleştirmeye, bunları yeniden imar planına uygun ada veya parsellere ayırmaya müstakil, hisseli veya kat mülkiyeti esaslarına göre hak sahiplerine dağıtmaya ve re'sen tescil işlemlerini yaptırmaya belediyeler yetkilidir" hükmünden hareketle yapılan düzenlemeler genel anlamda;

- Kadastral parsellerden (taşınmazların en fazla yüzde otuz beşe kadar olan kısmının) düzenleme ortaklık payı oranında kesinti yapılması,

- Kalan kısım üzerinden taşınmaz sahiplerine arsa tahsisi yapılması işlemlerinden oluşmaktadır.

Yerel yönetimlere yasayla tanınan ve uygulama ölçeğinde büyük kolaylıklar sağlayan bu hak ve yetki çerçevesinde, kişilerin (muvafakatı olmaksızın) taşınmazlarına ilişkin olarak tasarrufta bulunulabilmesi, yapılan işlemleri "idari yargı" boyutu açısından da ilginç kalmaktadır.

İdari Yargıya Konu Olan 18. Madde Uygulamaları;

Konya Örneği

Bu noktadan hareketle yapılan araştırmada, Konya Kentinin idari anlamda "büyükşehir" statüsü kazandığı 1989 yılından 2002 (Mayıs)'ye kadar olan zaman dilimi içerisinde, ilçe belediyelerince yapılmış 3194/18. madde uygulamalarına karşı açılan ve idari yargıya konu olan davalar incelenmiştir.

İdari yargıya konu olan 18.madde uygulamaları

nın büyükşehir ilçe belediyelerine dağılımı ve bu dağılımın oranına ilişkin veriler Tablo 1'de ortaya konmaktadır.

Taşınmaz sahiplerince, uygulamayı yapan belediyelere karşı açılan ve idari yargıya konu olan uygulamalar hakkında; "Red"; "İptal"; "(Ferağat Nedeniyle) Karar Verilmesine Yer Olmadığı"; "Süre Red" veya "Dilekçe Red" şeklinde karar verilmektedir. Bu kararlar çerçevesinde;

Red; belediyece yapılan uygulama işleminin mevzuat hükümlerine uygun olduğunu, bu nedenle davanın reddedildiğini,

İptal; belediyece yapılan işlemin mevzuat hükümlerine uygun olmadığını, bu nedenle işlemin iptal edildiğini,

(Ferağat Nedeniyle) Karar Verilmesine Yer Olmadığı; yapılan işleme karşı dava açıldıktan sonra sorunun giderilmesi ile davacının davadan vazgeçtiğini veya uygulamanın ilgili idarece kaldırıldığını, bu nedenle idari yargı tarafından karar verilmesine gerek kalmadığını,

Süre Red; yapılan işleme karşı açılan davanın süresi içerisinde (bilgi sahibi olunduktan sonra 60 gün içerisinde) açılmadığını,

Dilekçe Red; işleme karşı dava açmak üzere hazırlanan dava dilekçesinin 2577 sayılı Yasa hükümlerine uygun olarak hazırlanmadığını ifade etmektedir.

Tablo 1. İdari Yargıya Konu Olan 18. Madde Uygulamalarının Büyükşehir İlçe Belediyelerine Göre Dağılımı

Merkez İlçe	İdari Yargıya Konu Olan Dava Sayısı	Oran (%)
Karatay Belediyesi	35	30,4
Meram Belediyesi	60	52,2
Selçuklu Belediyesi	20	17,4
Kent Geneli (Toplam)	115	100

Tablo 2. İdari Yargıya Konu Olan 18.Madde Uygulamalarına İlişkin Kararlar

	Red	İptal	Karar Verilmesine Yer Olmadığı		Süre Red	Dilekçe Red	İlçe Genelİ
			Feragat Nedeni İle	Uygulamanın Kaldırılmış Olması Nedeni İle			
Karatay Belediyesi	4	13	13		2	3	35
Meram Belediyesi	6	27	5	6	9	7	60
Selçuklu Belediyesi	3	9	1		3	4	20
Kent Genelİ	13	49	19	6	14	14	115

İdari yargıya konu olan davaların, kararlarına ilişkin veriler ve bunların büyükşehir ilçe belediyeleri düzeyinde dağılımını gösteren veriler ise Tablo 2’de ortaya konmaktadır.

Tablo 1 ve 2’de yer alan veriler, ilçe belediyelerince yapılan 18. madde uygulamalarına karşı açılan tüm davalara ilişkin sayısal bilgilerdir. Burada, verilerin planlama açısından kullanılabilir hale gelmesi bağlamında, üzerinde önemle durulması gereken iki nokta vardır. Bunlardan ilki, aynı uygulamaya karşı, birden fazla kişi tarafından dava açılmış olmasıdır. Çalışmada temel amaç farklı 18. madde uygulamaları düzeyinde ortaya çıkan sorunları tespit etmek olduğundan, aynı uygulamaya karşı açılmış birden fazla davanın tek bir dava olarak değerlendirilmesinin daha doğru olacağı düşünülmektedir. Ayrıca, süre red, dilekçe red ve (feragat nedeniyle) karar verilmesine yer olmadığı kesin kararı ile sonuçlanan davalarda, uygulamaların imar mevzuatı veya şehircilik ilkeleri açısından değerlendirilmediği, kararların “idari usul” anlamında verildiği düşünüldüğünde, bu şekilde sonuçlanan davaların değerlendirme dışı bırakılması daha anlamlıdır.

Ortaya konmaya çalışılan bu görüşler ışığında bir sınıflama yapıldığında, şöyle bir veri tablosu karşımıza çıkmaktadır:

Araştırma kapsamında, şu ana kadar ortaya konan veriler incelendiğinde, 18. madde uygulamalarına karşı açılan davaların, büyük oranda Meram Belediyesi’ne karşı açıldığı görülmektedir (Tablo 1). Ancak Tablo 3’te yer alan veriler incelendiğinde, 18. madde uygulamalarının “iptali” ve davaların “reddi” ile sonuçlanan davaların, merkez ilçeler düzeyinde, oran olarak birbirinden çok da farklı değerler göstermediği, bu bağlamda açılan dava

sayısının bir başarı (veya başarısızlık) kriteri olarak değerlendirilemeyeceği görülmektedir.

Daha önce de ifade edildiği gibi, “red” kararı ile sonuçlanan davalarda, davaya konu olan uygulamalar, şehircilik ilkeleri ve imar mevzuatı açısından sorun taşımamaktadır. Ancak, idari yargı açısından 18. madde uygulamaları düzeyinde ortaya çıkan sorunların tarifenmesi ve buna yönelik olarak olası çözüm önerilerinin üretilebilmesi açısından, “iptal” kararı ile sonuçlanan davalar ve iptal nedenlerinin analiz edilmesi önemlidir.

Araştırma kapsamında ortaya çıkan bulgular ışığında, davaya konu olan 18. madde uygulamalarının iptal edilmesine ilişkin nedenler şu başlıklar altında sıralanabilir:

Kadastral yolların kapanması ile oluşan alanların belediye adına tescil edilmesi	A
İfraz-Tevhid sırasında yapılan terklerin dikkate alınmaması, DOP hesabının yanlış yapılması ve DOP kesintisinin yanlış yapılması	B
En yakın yerden tahsis yapılmaması ve eşdeğerlik ilkesine uyulmaması	C
Müstakil tahsis olanaklı iken hisselendirme yapılması	D
Koruma alanlarının düzenleme sınırları içerisine alınması	E
18. madde uygulamasının zorunlu olmadığı halde yapılması	F
Düzenleme öncesindeki müşterek mülkiyetlerin dikkate alınmaması	G
İmara uygun olmayan parsellerin ortaya çıkarılmış olması	H

(Harflerle ifade edilen) Söz konusu iptal nedenlerinin, merkez ilçeler özelinde nasıl bir dağılım gösterdiği, bunların kent geneli açısından ne kadarlık bir oranı ifade ettiğine ilişkin veriler ise Tablo 4’te ortaya konmaktadır:

Tablo 3. İdari Yargıya Konu Olan 18.Madde Uygulamalarına İlişkin Kararlar

	Red		İptal		İlçe Geneli	
		Oran (%)		Oran (%)		Oran (%)
Karatay Belediyesi	2	17	10	83	12	100
Meram Belediyesi	4	18	18	82	22	100
Selçuklu Belediyesi	2	20	8	80	10	100
Kent Geneli (Toplam)	8	18	36	82	44	100

Söz konusu kararın alındığı tarihten bugüne kadar olan zaman dilimi içerisinde, belediyelerin kapanan kadastral yollardan parsel edinmelerinin önüne geçilmektedir.

Tablo 4'ten izlenebileceği gibi, Konya Büyükşehir Belediyesi Alanı bütününde davaya konu olan 18. madde uygulamalarının iptal nedeni, yaklaşık 1/3 oranında, kapanan kadastral yollardan belediyeler adına hisseli veya müstakil parsel üretilmesi, 1/4 oranında da ifraz-tevhid sırasında yapılan terklerin dikkate alınmaması, DOP hesabının veya DOP kesintisinin yanlış yapılmasıdır. Bir başka anlatımla, söz konusu iki neden, kent geneli için, % 55 oranında uygulamaların iptal nedenini oluşturmaktadır.

Bu noktadan hareketle, araştırma sonucunda elde edilen bulgularla da ilintili olarak, planlama fel-sefesi açısından sorgulaması gerektiği düşünülen iki konu vardır.

KAPANAN KADASTRAL YOLLAR-DAN PARSEL ÜRETME

Tartışılmaya değer bulunan ilk konu, ürettikleri kent planları ile ortaya çıkan değerler üzerinde hiçbir denetim yetkisi olmayan ve söz konusu değer artışları karşılığında yapılan bedelsiz terklerin kamusal mekanlara dönüştürülmesi ve bu mekanların işletilmesi açısından da yeni mali yükler altına giren yerel yönetimlere, arazi ve arsa düzenlemesi sürecinde belli düzeyde de olsa açılım sağlayacak bir yöntemin, idari yargı açısından "iptal" nedeni olarak değerlendirilmesidir.

Yapılan birçok uygulamada, yerel yönetimler, Tapu Kanunu'nun 21. ve İmar Kanunu'nun 17. maddelerine göre (Ersoy;2000) taşarrufu altındaki, kapanan kadastral yollardan, (haklı olarak) kendi adlarına hisseli veya müstakil imar parseli üretmeyi hedeflemektedir. Ancak, Danıştay 6. Dairesi'nin 14.11.1994 tarih ve 1994/4189 (E:

1994/2093) kararında ".....kapanan kadastral yollardan, belediye adına müstakil veya hisseli parseller oluşturulması ile şahıs arazilerinden fazla düzenleme ortaklık payı alınmasının mevzuata uygun olmadığı; söz konusu alanların miktarının, kamu alanlarına ayrılan yerlerin miktarından düşüldükten sonra kalan miktarın DOP olarak parsel sahiplerinden eşit oranda alınması gerektiği....." ifadelerine yer verilmiştir. Dolayısıyla, söz konusu kararın alındığı tarihten bugüne kadar olan zaman dilimi içerisinde, belediyelerin kapanan kadastral yollardan parsel edinmelerinin önüne geçilmektedir.

Özel mülkiyeti, kamu ve toplum yararı için var olan "planlama" kavramını sıkıntıya sokacak, başka bir ifade ile mülkiyeti, sahibine toplum yararı açısından bazı ödev ve görevler yükleyen sosyal bir hak olarak gören yaklaşımı da yadsır bir biçimde koruyan bu kararlar birlikte, yerel yönetimler tarafından yapılmış birçok uygulamanın (Danıştay 6. Dairesi'nin ilke kararı doğrultusunda) İdare Mahkemelerince iptal edildiği görülmektedir.

DÜZENLEME ORTAKLIK PAYI

Araştırmanın sonuçları açısından önemli olduğu düşünülen bir diğer nokta, DOP'un tanımına ilişkindir. Bu tanımlama içerisinde; "Belediyeler veya valiliklerce düzenlemeye tabi tutulan arazi ve arsaların dağıtım sırasında bunların yüzölçümlerinden yeteri kadar saha, düzenleme dolayısıyla meydana gelen değer artışları karşılığında düzenleme ortaklık payı olarak düşülebilir, ancak bu miktar arazi ve arsaların düzenlemeden önceki yüzölçümlerinin yüzde otuzbeşini geçemez. Düzenleme Ortaklık Payları, düzenlemeye tabi tutulan yerlerin ihtiyacı olan yol, meydan,

Tablo 4. İptal Edilen Uygulamaların İlçeler ve Kent Geneline Dağılımı

	Karataş Belediyesi	Meram Belediyesi	Selçuklu Belediyesi	Kent Geneli Toplam Oran (%)	
A	3	7	1	11	30.60
B	2	6	1	9	25.00
C	2	-	2	4	11.11
D	-	2	1	3	8.33
E	2	1	-	3	8.33
F	-	1	2	3	8.33
G	1	-	1	2	5.56
H	-	1	-	1	2.28
Toplam	10	18	8	36	100

park, otopark, çocuk bahçesi, yeşil saha, cami ve karakol gibi umumî hizmetlerden ve bu hizmetlerle ilgili tesislerden başka maksatlarla kullanılamaz” ifadelerine yer verilmektedir.

Bu tanımlama içerisinde ortaya konan ve arazi sahiplerinin, elde ettikleri değer artışına karşılık mülklerinin %35'e kadar olan kısmını kamuya terk ettikleri, bunun da arazi üzerinde gerçekleşen değer artışını karşıladığı yönündeki yaklaşımın çok da anlamlı olmadığı düşünülmektedir. Çünkü, imar mevzuatı gereği, arazi sahibinin bedelsiz terk ettiği bölüm, yol, meydan, park, otopark, çocuk bahçesi, yeşil saha, cami ve karakol kullanımlarına tahsis edilmekte, bu alanlar da arazilerin kentsel arsaya dönüşüm süreci sonunda, büyük oranda yine bu bölgedeki taşınmaz sahiplerince kullanılmaktadır. Başka bir ifade ile taşınmaz sahipleri zaten kendileri tarafından kullanılacak kamusal mekanların oluşumuna “ortak” olmaktadır. Bu açıdan, tamamı yapı parsellerinden oluşan bir kent düşünilemeyeceğinden, DOP kavramının mevzuat içerisinde yer alan tanımı ile “değer artışına” karşılık geldiğini söylemek, ciddi biçimde sorgulanması gereken bir yaklaşımdır.

Kaldı ki, yaptığı işlem ve yatırımlarla, değeri ortaya çıkaran yerel yönetimlere yol, meydan, park, yeşil saha, genel otopark gibi kullanımlar için yapılan terkler, bir yerel yönetim için getiri olmanın ötesinde, gerek söz konusu mekanların oluşturulması, gerekse bakım ve işletme açısından yeni maliyetler getirmektedir. Bu da, yerel yönetimler için, yaptığı yatırım ve işlemlerle ortaya çıkardığı büyük değerlerden pay almak şöyle dursun, yeni mali yükler altına girmek gibi “tuhaflı” bir yapıyı ifade etmektedir.

SONUÇ

Tüm bu değerlendirmeler çerçevesinde, tariflenmeye çalışılan temel sorun (kent planlamanın, genel anlamda, mülkiyetin kullanımına kamu yararı adına sınırlamalar getiren bir araç olduğu da düşünülerek) mülkiyet haklarının korunması adına ortaya konan yaklaşım ve kararların, kamu yararı ve planlamanın özüne aykırı bir durum oluşturmasıdır. Bu açıdan yapılan araştırmanın, planlama açısından sorgulanması gereken bazı noktaları ortaya çıkardığı düşünülmektedir.

Araştırmadan elde edilen bulgular ışığında, planlama felsefesi açısından sorgulanması gereken iki yaklaşımdan ilki, düzenleme ortaklık payı kavramının kent planları ile oluşan değer artışlarına karşılık düşünülüp düşünülmemeyeceği, bir diğeri ise yerel yönetimlerin 18. madde uygulamaları sırasında, düzenleme sahaları içerisinde bulunan kadastral yollardan, kendi adlarına parsel üretmelerinin kamu yararı açısından bir olumsuzluk oluşturup oluşturmayacağıdır.

Aslında bu iki sorunun cevabının, birbiriyle büyük ölçüde ilişkili olduğu açıktır. Danıştay 6. Dairesi'nin söz konusu kararında, yerel yönetimlerin kapanan kadastral yollardan parsel üretmesinin kamu yararına aykırı olduğu gerekçesi ile 18. madde uygulamaları için bir iptal nedeni olarak değerlendirmesinin temel nedeni, yöntemin, taşınmaz sahiplerinin arazilerinden sayısal anlamda daha fazla düzenleme ortaklık payı alınmasına neden olmasıdır.

Ancak, düzenleme ortaklık payının, kent planları ile oluşan değer artışlarına karşılık gelen bir miktar olmasından çok, taşınmaz sahiplerini, zaten kendileri tarafından kullanılacak kamusal mekanların oluşumuna ortak eden bir anlam taşıdığı, yine kapanan kadastral yollardan yerel yönetimlerin kendi adına parsel üretmesinin, kamunun eline arsa piyasasını belli bir düzeyde de olsa yönlendirebilme fırsatı sağlayabileceği bağlamında, kamu yararı açısından bir olumsuzluk değil, aksine fayda üreten bir yöntem olabileceği düşünülmelidir.

Söz konusu edilen sorunu gidermek açısından, teknik anlamda yapılması gereken ise, 18. madde uygulamaları öncesinde, düzenleme sınırları içerisinde yer alan kadastral yolların, uygulamayı yapacak yerel yönetim adına tescil edilmesinin önünü açacak yasal düzenlemelerin yapılmasıdır.

KAYNAKÇA

- 1) Ersoy, M. (2000) “İmar Uygulamalarında Düzenleme İşlemi”. *Mekan Planlama ve Yargı Denetimi*, s.83, Yargı.
- 2) Köktürk, E. (1997) “İmar Planı Uygulamalarında Karşılaşılan Sorunlar ve Kavramlaşma”, *Türkiye 6. Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı*, TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası, Ankara.

Kapanan
kadastral
yollardan yerel
yönetimlerin
kendi adına
parsel üretme-
sinin, kamu-
nun eline arsa
piyasasını belli
bir düzeyde de
olsa yönlendi-
rebilme fırsatı
sağlayabileceği
bağlamında,
kamu yararı
açısından bir
olumsuzluk
değil, aksine
fayda üreten
bir yöntem ola-
bileceği düşü-
nülmalıdır.

Kentlerde, Kişi Başına Düşmesi Gereken Açık Yeşil Alan Büyüklüğünün Değerlendirilmesinde Kullanılabilecek Matematiksel Model Önerisi

Reyhan GEDİKLİ

ÖZET

Bu çalışmada, her ülke hatta ülke içersindeki her kent, her belde için, kendi sosyo-kültürel ve ekonomik koşullarına özgü, açık yeşil alan standartlarının belirlenmesi ile ilgili matematiksel model geliştirilmiştir. Böylece farklı sosyo-kültürel ve ekonomik yapıya sahip kentlerde, toplumun istek ve eğilimlerine uygun olarak kişi başına ne kadar açık yeşil alan düşmesi gerektiği konusuna, farklı bir boyut kazandırılmıştır. Aktif açık yeşil alanları oluşturan parklardan, mahalle parkları ele alınmıştır. Mahalle parkı için geliştirilen bu matematiksel modelin, diğer açık yeşil alanlar (kent parkı, semt parkı, komşuluk birimi parkı, vb.) için de uygulanabilirliği tartışılmıştır. Model, örnek alan seçilen Trabzon kentinde uygulanmış, kentte olması gereken açık yeşil alan büyüklükleri hesaplanmıştır.

GİRİŞ

Bugün kentlerde açık yeşil alanların korunması ve geliştirilmesi gittikçe daha fazla önem kazanmaktadır. Yapılan araştırmalara göre, kent yoğunluğunu getirdiği olumsuz gelişmeler sonucu bunalan insanın, açık yeşil alanlarda ruhsal ve bedensel olarak huzura kavuşacağı, güçleneceği ve yaşama isteği kazanacağı kanıtlanmıştır. Kentsel açık yeşil alanlar, bol güneş, temiz hava ve serbest hareket yapmaya imkan tanıyarak, insana dolayısıyla topluma daha sağlıklı, dengeli, yenileyici ve yararlı bir ortam oluşturur.

Günümüzde donanımı iyi planlanmış kentlerde açık yeşil alan standardı, mevcut durumdaki

ölçütlerle değil, anlamlı ve gerekçeli olarak ortaya konulmaktadır. Bunların başında,

- Toplumun sosyo-kültürel ve ekonomik yapısına uygun kullanım gereksinimleri, istek ve eğilimleri,

- Kentin fiziksel çevresini ve doğal yapısını kısıtlayıcı veya artırıcı özellikleri yer almaktadır (Aydemir ve ark, 1993; Vale, 1991; Richman, 1979; Hardy, 1991; Welch, 1984; Ostrowski, 1968; Nyhuus, 1992). Belirlenen açık yeşil alan standardı, genelde aynı ülkedeki her kentte farklı büyüklükte olmakta ve toplumun değişen sosyo-kültürel ve ekonomik yapısına, gereksinim ve eğilimlerine göre sabit kalmayıp zamanla değişebilmektedir.

Yapılan genel literatür araştırmasında "kişi başına düşmesi gereken açık yeşil alan büyüklüğünün bulunmasıyla ilgili matematiksel model çalışmasına" rastlanılmamıştır. Öte yandan ülkemizde açık yeşil alan konusunda uygulanan, imar mevzuatı içindeki tanımlar özetle; "1985 tarih ve 3194 sayılı imar yönetmeliğine göre çıkarılan açık yeşil alanlar "aktif açık yeşil alanlar" ve diğer açık yeşil alanlar" olmak üzere iki grupta ele alınmaktadır. Aktif yeşil alanlar; park, dinlenme alanları, çocuk bahçeleri, lunapark, spor ve oyun alanları, diğer yeşil alanlar ise; orman alanları, ağaçlandırılacak alanlar, makilik, fundalık ve çalılık, fuar, panayır ve festival alanları ile mezarlıkları kapsamaktadır. Yine 3194 sayılı imar yönetmeliğinde, kişi başına düşen yeşil alan ölçüsü belediye ve mücavir alan sınırları içersinde 7 m² olarak belirlenmiştir. Belirlenen 7 m²'lik birim, çocuk oyun alanı,

mahalle parkı ve park birimlerinin toplamından oluşmaktadır, (Bkz. Tablo 1).

Türkiye'de açık yeşil alan kullanımı açısından bütün kentlerde aynı birim uygulaması zorunluluğu getirilmektedir, (T.C. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, 1993). Belirlenen açık yeşil alan ölçütünün ülkemizdeki bütün kentlerde uygulanmak istenmesi zorunluluğu yanıltıcı sonuçlara neden olmaktadır. Nitekim her kent birbirinden farklı özelliklere sahiptir.

Duygulu, (1989) tarafından, $7m^2/kışı$ ölçütünün nasıl belirlendiği ve ortaya çıktığı konusunda ipuçlarının bulunmadığı kanıtlanmıştır. Başka bir deyişle bu açık yeşil alan ölçütünün Türkiye için bir gerekçesi mevcut değildir. Bu konuda 1972'de çıkarılan 1605 sayılı kanun araştırılarak (TBMM kütüphanesinden elde edilen hem hükümet konut teklifi hem de komisyonda hazırlandığı şekilde) yapılmak istenen değişiklikler gerekçeleriyle madde madde yazıldığı halde, $7m^2/kışı$ konusu hakkında bilgi verilmemektedir. Bu bağlamda, $7m^2/kışı$ standardının bilimsel bir araştırma sonucu ortaya konulmadığı söylenebilir. Ülkemizde açık yeşil alan ölçütünün belirlenmesine ilişkin yapılan diğer araştırmalar aşağıda yer almaktadır.

Çetiner, (1972) tarafından "Şehircilik Çalışmalarında Donatım İlkeleri" adlı çalışmada yabancı ülkelerin kullandığı açık yeşil alan ölçütleri ülkemize uyarlanarak çeşitli standartlar önerilmiştir.

Gürel, (1974) tarafından "Türkiye'de Kent Mekansal Standartları Üzerine Bir Deneme" adlı çalışmada Türkiye'de mevcut açık yeşil alanlar saptanıp, yurt içi (bölgeler arası) ve yurt dışındaki benzerleri ile karşılaştırılıp standartlar önerilmiştir.

Eker ve Ersoy, (1981) tarafından "Kent Planlamada Standartlar" adlı çalışmada çeşitli ülkelerin önerdiği açık yeşil alan standartları derlenmiştir. Benzer şekilde Türkiye'de de çeşitli araştırmacı ve kuruluşlar tarafından yerleşmelerin mevcut açık yeşil alan büyüklükleri derlenerek kişi başına düşen açık yeşil alan olarak kabul edilmiştir.

T.C. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı (1993) tarafından ODTÜ'de yaptırılan "Türkiye'de Kentsel Standartlar Araştırması" adlı çalışmada farklı büyüklükteki ve değişik bölgelerdeki kentlerimizde sosyal donatılar bakımından uyulması gereken asgari alan büyüklükleri belirlenmiştir. Kişi başına düşen açık yeşil alan standartlarının belirlenmesinde yabancı ülkelerdeki ölçütler ile Türkiye'dekiler karşılaştırılıp aynı nüfus grubuna denk gelen ülkelerde ulaşılabilen standartların aritmetik ortalamaları alınarak tek bir değer bulunmuştur. Kişi başına düşen gelir durumu kriter olarak alınıp çeşitli gruplamalar yapılmıştır. Türkiye'de kişi başına düşen gelir miktarı, gelir durumuna göre belirlenen gruplardan birine dahil edilerek Türkiye ile diğer ülkelerin ortalaması arasındaki gelir farkı bulunmuştur. Bu denklemden yola çıkılarak Türkiye 'de kişi başına düşen gelirin 20 yıl sonrası tahmin edilerek mevcut kişi başına düşen kentsel standardın nasıl etkileneceği belirlenmiştir. Böylece bulunan değer o nüfus aralığı için yeni önerinin üst sınırını oluşturmuştur. Bu çalışma, ülkemiz için şimdiye kadar yapılan araştırmalar içerisinde en kapsamlı çalışmalardan biri sayılmasına rağmen burada toplumun istek ve eğilimlerinin bir ölçüde göz ardı edildiği söylenebilir.

Ergin (1989) tarafından "Kentsel Açık yeşil Alan Donanımının Niceliksel Değerlendirilmesi Yönelik Matematiksel Bir Model Önerisi" adlı çalışmada; mevcut açık yeşil alanların büyüklüğü, uzaklığın bir fonksiyonu olarak belirlenmektedir. Önerilen bu yöntem kentlerdeki açık yeşil alan dağılım sisteminin planlanmasında önemli yer tutmaktadır. Fakat kişi başına ne kadar açık yeşil alan düşmesi konusunda bilgi vermemektedir.

Aydemir ve arkadaşları (1993) tarafından "Konut Alanları Donatı Standartları, DKB' de Nitelikli Konut Araştırması" başlıklı çalışmada sosyal ve ekonomik kriterler göz önüne alınarak kişi başına düşen spor donatılarının büyüklükleri önerilmiştir. Spor donatı büyüklüklerinin belirlenmesinde, performans standartları olarak da tanımlanabilecek ölçütler nüfus, saha ya da tesis bazında verilmeye

Türkiye'de açık yeşil alan kullanımı açısından bütün kentlerde aynı birim uygulaması zorunluluğu getirilmektedir, (T.C. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, 1993). Belirlenen açık yeşil alan ölçütünün ülkemizdeki bütün kentlerde uygulanmak istenmesi zorunluluğu yanıltıcı sonuçlara neden olmaktadır.

Tablo 1. İmar Yönetmeliğindeki Kişi Başına Düşen $7m^2/kışı$ Standardının Dağılımı (T.C. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, 1993).

Nüfus Büyüklüğü	5000 Kişi	15 000 Kişi	45 000 Kişi
Yeşil Alanlar $7m^2/kışı$	Oyun ve Çocuk Bahçesi + $1,50m^2$	Oyun ve Spor Alanı $2,00m^2$ Mahalle Parkı $1,00m^2$	Semt Stadı $1,00m^2$ Parklar $1,50m^2$

PLANLAMA
2002/4

çalışılmıştır. Önerilen ölçütler toplumun davranışsal ölçütlerine dayanılarak elde edilmiştir.

Böylece Türkiye’de şimdiye kadar yapılan (yukarıda belirtilen) araştırmalar içerisinde, Aydemir ve Ark. tarafından yapılan araştırmanın, davranışsal verilere (toplumun sosyo-kültürel özelliklerine bağlı olarak) dayanılarak yapılan başarılı bir çalışma olduğu görülmektedir. Bu çalışmanın dışındaki yukarıda belirtilen diğer çalışmalarda çoğunlukla toplumun özüne inilerek açık yeşil alan standartlarının belirlenmesi ile ilgili bir yöntem geliştirilmemiş olduğu söylenebilir. Bu çalışmalarda, açık yeşil alan ölçütü, kentin sosyo-kültürel özellikleri içinde ele alınmamaktadır. Bunun dışında belediyelerce genelde kentin açık yeşil alan ölçütüne ilişkin rakamlar verilirken konunun ayrıntısına inerek amaçlara dönük niteliksel bir değerlendirme yapılması düşünülmemektedir.

Bu eksikliğin bir ölçüde giderilmesi amacıyla çalışmada, mahalle parkları irdelenip davranışsal verilere dayanılarak kişi başına düşmesi gereken mahalle parkı birim alan büyüklüğünün ne olması gerektiğine yönelik matematiksel model geliştirilmiştir. Mahalle parkının seçilmesindeki neden, barındırdıkları etkinliklerin açık yeşil alan kademelenmesindeki diğer parklarda yer alması ve geliştirilen modelin bunlara da (kent parkı, semt parkı, komşuluk birimi parkı) uyarlanabilmesidir.

Barındırdıkları etkinlikler açısından mahalle parkları oturma-dinlenmeye, piknik yapmaya ve doğa ile başbaşa kalmaya uygun alanları/düzenlemeleri kapsamaktadır (Aydemir, 1999). Sosyal mahremiyet sınırı yüksek olan bu etkinlikler mahalle parkının birim alan büyüklüğünü artırır. Bu nedenle modelde sosyal mahremiyet tercihinin öncelik verilmiştir.

Kentsel Alanlarda Açık Yeşil Alan Kademelenmesi

Rekreasyonel kullanım amaçlı açık yeşil alanlar, barındırdıkları etkinlikler ve etkinliklerin çeşitliliğine bağlı olarak şu şekilde kademelenme göstermektedir.

•Konuta yakın açık yeşil alanlar; konuta yakın estetik kaliteyi sağlamayı ve informal etkinlikleri yerine getirmeyi amaçlamaktadır. Doğal pasif ve

aktif oyunlar olan oturma, kitap okuma, güneşlenme, bahçe işleri yapma vb.nin gerçekleştiği çocukların oyun yerleri ve ailelerin rekreasyon etkinliklerini kapsamaktadır (Aydemir ve Ark. 1999; Welc, 1984; Chiara, 1984; Ersoy, 1994).

•Toplu konut içerisinde ya da komşuluk biriminde yer alan açık yeşil alanlar; görsel ve estetik kaliteyi sağlar, küçük informal grupların bir araya gelmesine ve çeşitli etkinliklerin gerçekleştirilmesine (yürüme, oyun oynama, vb.) olanak tanır. Örneğin, yeşil kuşaklar, yürüme yolları, çocuk bahçeleri, oyun yerleri, spor alanları, cep parkları, otopark alanları vb. etkinliklerden oluşurlar. Hizmet ettiği uzaklık 250-500m.’dir (Aydemir ve Ark. 1999; Welc, 1984; Chiara, 1984; Ersoy, 1994).

•Mahallemde yer alan açık yeşil alanlar; pasif rekreasyon etkinliklerini (seyir, dinlenme, oyun, sosyalleşme, vb.) ve çeşitli spor etkinliklerini (basketbol, voleybol, hentbol, yüzme, vb.) içerir. Bunlar mahalle parkı ya da spor alanları, rekreasyon merkezi olabilirler. Mahalle parkı birkaç mahalleye hizmet verebilir. Hizmet ettiği uzaklık 400-800 m.’dir (Aydemir ve Ark. 1999; Welc, 1984; Chiara, 1984; Ersoy, 1994).

•Semtte yer alan açık yeşil alanlar; sosyal, kültürel, fiziksel ve eğitim amaçlı etkinliklerin gerçekleştirildiği alanlardır. Semt parkı yada okul bahçesinde yer alan çeşitli etkinlikleri (çocuk bahçesi, rekreasyon merkezi, tanışma-sohbet etme, kitap okuma, spor alanları, oyun-macera alanları, vb.) kapsarlar. Hizmet ettiği uzaklık 800-1600m.’dir (Aydemir ve Ark. 1999; Welc, 1984; Chiara, 1984; Ersoy, 1994).

•Kentte yer alan açık yeşil alanlar; tarihsel, kültürel ya da doğal alanlarda oluşturulurlar. Kent parkları ve doğal rezerv alanları, kıyıları, piknik alanları, özel spor alanları ya da gruplar için oyun alanlarını içerirler. Taşıtla gidildiğinde yarım saat uzaklıkta yer alırlar (Aydemir ve Ark. 1999; Welc, 1984; Chiara, 1984; Ersoy, 1994).

Açık yeşil alan büyüklüğünü etkileyen etmenler

Davranış verilerini etkileyen etmenlerden bir kısmı,

Bireyin boş zaman etkinlik seçimini sınırlayan etmenlerden oluşmaktadır. Bunlar;

• Bireysel etmenler;

- Gelir düzeyi; rekreasyon için harcanabilir kaynak,
- Cinsiyet, yaş ve meslek; rekreasyonel etkinlik için harcanabilecek fiziksel ve zihinsel enerji,
- Çalışma saatleri; konut dışı etkinliklere ayrılacak zaman dilimi (Aydemir ve ark., 1993, Patmore, 1972, Maw, 1972),
- Alışkanlıklar ve bireyin toplumsal değerlere karşı duyarlılığı (Aydemir ve arkadaşları, 1993, Kağıtçıbaşı, 1979).

• Çevresel etmenler;

- mevcut olanakların çeşitliliği, niteliği; çekiciliği, kullanıcıya ve kullanılabilir zamana getirilen sınırlamalar,
- erişebilirlik; ulaşım için harcanan zaman ve para gibi denetim altına alınabilir / değiştirilebilir etmenler,
- hava koşulları (Aydemir ve ark., 1993).

• Bilgi-algı etmeni;

"Birey, boş zamanında ne yapacağına, nerede yapacağına ilişkin kararı kendi koşulları ve çevre etmenler konusundaki 'bilgisi-algısı' ışığında verir. Eğer sınırlayıcı etmenlerden dolayı istediği etkinliği yapamıyorsa yerine, onu izleyen diğerlerini seçme durumundadır" (Aydemir ve ark., 1993, Maw, 1972).

Bireyin, boş zaman etkinlik seçimi, zaman içinde değişiklik gösterebilir. Çünkü, bireysel ve çevresel sınırlamalar değişkendir. Burada, kişisel tercihi, psikolojik etmenlerden de etkilenmektedir (Aydemir ve ark., 1993).

Diğer bir kısım etmenler ise bireyin parktaki kullanımı ile ilgili etmenlerdir. Park alanı birim alan büyüklükleri,

- potansiyel kullanıcı sayısına,
- kullanım sıklığına,
- barındırdığı işlev çeşitliliğine,
- toplumun sosyal taşıma kapasitesine (Aydemir ve ark., 1993) ve
- park alanının ekolojik taşıma kapasitesine (Çelik, 1996, Aydemir ve ark., 1999) bağlı olarak değişir (Aydemir ve ark., 1999).

Bunlardan son etmen dışında diğerleri toplumun sosyo-kültürel ve ekonomik yapısı ile doğrudan ilişkilidir.

Ayrıca, kentteki yapılaşma yoğunluğu, kentsel açık alanların yaya açısından nitelik ve niceliği de birim alanı büyüklüğünü etkileyen etmenler arasında yer almaktadır.

Yapılan araştırmalara göre, sosyal refah düzeyi yükseldikçe rekreasyonel etkinliklere duyulan gereksinim artmakta (Aydemir, 1989, Westover, 1989), sosyo-kültürel değişimle birlikte rekreasyonel kullanım değişmekte (Kaplan, 1980, Hull ve ark., 1993), erişebilirlikle bağlantılı olarak parka gitme sıklığı (Aydemir ve ark., 1993, Ergin, 1989), yapılan/yapılmak istenilen etkinliklere göre park alanı birim büyüklüğü farklı olabilmekte (Aydemir ve ark., 1993), yaşanan konut yakın çevresinin özelliklerine bağlı olarak (fiziksel, ekolojik, görsel, rekreasyonel donatı varlığı ve kapasitesi, vb.) açık yeşil alandan beklentiler farklılık göstermekte (Jackson, 1986, Aydemir ve ark., 1993, Perçin, 1982), açık yeşil alanların bulundukları konum ve özelliklerine bağlı olarak kullanıcılar değişmekte (Hammit, 1987, Aydın, 1989), konut ile park arasındaki uzaklığa bağlı olarak kullanım biçimi, sahiplenme / sahiplenmeme duygusu farklılık göstermekte (Stokols, 1976, Schreyes ve Knopf, 1984, Westover ve Collins, 1987), bireysel ve ailesel özelliklere göre açık yeşil alanlarda yapılan / yapılmak istenilen etkinlikler (Virden ve Schreyer, 1988), ve sosyal mahremiyet sınırı değişmekte (Westover, 1989, Aydemir ve ark., 1993), dolayısıyla, nüfusun bireysel ve ailesel özelliklerine bağlı olarak aktif açık yeşil alanı büyüklüğü farklı olabilmektedir.

Elde edilen yukarıdaki bilgiler doğrultusunda, modelin adımları aşağıdaki gibi olabilir.

Modelin aşamaları

Kişi başına düşmesi gereken mahalle parkı birim alan büyüklüğünü etkileyen parametrelerin, oluşturulacak yeni model için nasıl işleme girdikleri ile ilgili önerilen yolun adımları aşağıdaki gibi olabilir (Bkz. Şekil 1).

- Yaşanılan konut yakın çevresinden memnun olma/olmama ile mahalle parkına gitme sıklığı, kalış süresi, gitme gerekçesi ve parktaki zamanın değerlendirilmesi / değerlendirilmek istenmesi belirlenebilir.

- Mahalle parkı kullanımı incelenebilir.

- Yaz ve kış mevsimlerinde hafta içi ve hafta

- Eğer sosyalleşme olmuyorsa, gerekçeleri,
- Mahalle parkında bulundukları süre içerisinde diğer kişi, grup ya da ailelerden görsel / işitsel açıdan rahatsız olup olmadıkları ve gerekçeleri,

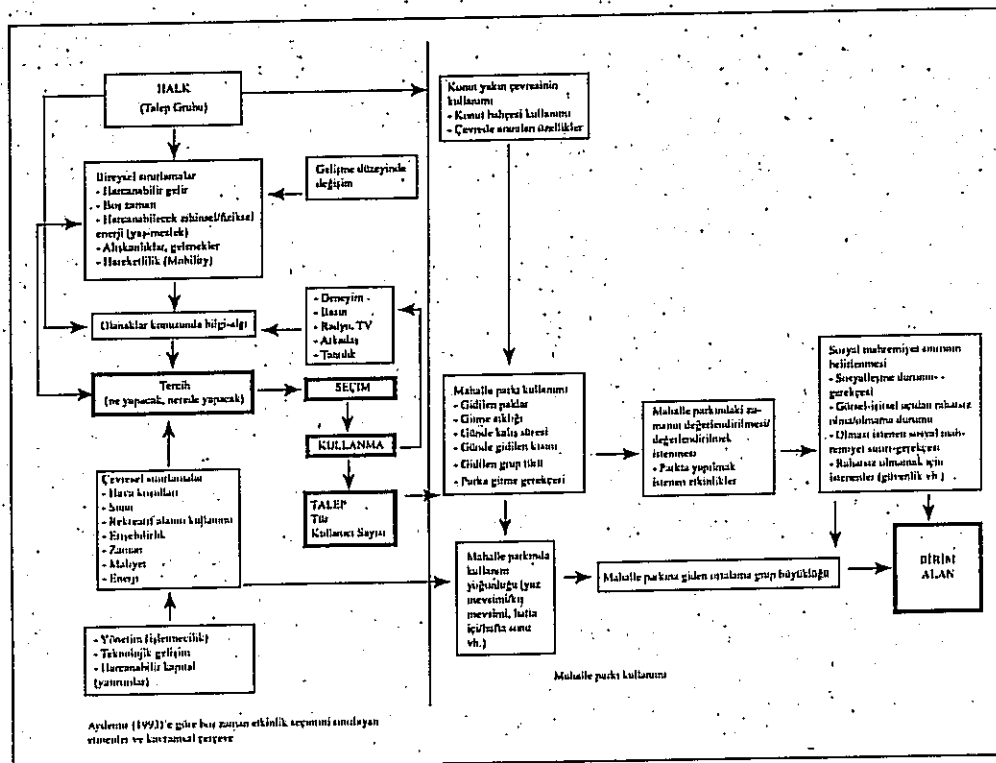
• Eğer görsel/işitsel açıdan diğer kişi, grup ya da ailelerden rahatsız olunuyorsa iki grup arasında olması istenen uzaklıkların ne kadar olması gerektiği ve gerekçeleri,

•• Görsel ya da işitsel açıdan rahatsız olunması için yapılması istenenlerin neler olduğu saptanabilir.

•Parksa yapılan etkinliklere (sosyal, kültürel, sportif etkinlikler) bağlı olarak bireylerin dolaylı olarak sosyalleşme durumları belirlenip sosyal mahremiyet sınırlarının ortaya konulmasına yardımcı olunabilir.

•Mahalle parkı kullanımındaki ortalama grup büyüklüğü belirlenebilir. Burada, mahalle parklarının en yoğun kullanıldığı mevsimdeki bir günde en yoğun kullanılan parklarda aynı anda ve zaman dilimlerinde, gelen grup büyüklükleri tespit edilip, ortalamaları alınarak, toplum için ortalama grup büyüklüğü saptanabilir. (Bkz. Şekil 1).

•• Bireylerin mahalle parkında, bulundukları süre içerisinde diğer kişi, grup yada ailelerle sosyalleşmenin olup olmadığı,

Şekil 1. Kişi başına düşmesi gereken mahalle parkı birim alan büyüklüğünü belirlemede kullanılan cimenler ve cimenler arasındaki ilişkiler

Bu sıralanan adımlardan sonra geliştirilecek model için parametreler belirlenebilir.

Model İçin Gereken Parametreler

Kişi başına düşmesi gereken mahalle parkı birim alan büyüklüğünün hesaplanması için;

Birinci adımda, bir grup içinde bir kişi başına düşen sosyal alan büyüklüğü hesaplanabilir.

Bunun nedeni, iki grup arasındaki uzaklık ile bir grup içindeki bir kişinin kapladığı sosyal alanın belli olmasından kaynaklanmaktadır. Gelh (1987)'e göre bir kişinin kapladığı sosyal alan 40 cm. yarıçaplı bir alandan oluşmaktadır. Buna göre;

Bir grup içinde bir kişi başına düşen sosyal alan büyüklüğünün (A) bulunmasında;

- Bir kişinin kapladığı sosyal alan (A),
- Bir grup içi alan (A_2) ve dolayısıyla bireylerden oluşan grup büyüklüğü (n),
- Bir grup için sosyal alan (A_1) ve dolayısıyla iki grup arasındaki sosyal mahremiyet sınırı (X) bilinmelidir.

İkinci adımda, mahalle parklarına yılboyunca en yoğun gün ve en yoğun kullanım diliminde gelen denek oranı (α) hesaplanabilir. Denek oranının (α) bulunmasında;

- Mahalle parkına gelen denek oranı (YB)
- Mahalle parkına hergün gelen denek oranı (HG)
- Mahalle parkına en yoğun gün ve en yoğun kullanım diliminde gelen denek oranı (EY), bilinmelidir.

Ağırlıklandırma işlemi hergün gitme sıklığı esas alınarak yapıldığı için; her gün mahalle parkına gidenler 1, haftada bir kez gidenler 0.14, vb. ile çarpılmıştır (Bkz. Tablo 2).

Mahalle parklarına, en yoğun gün ve en yoğun kullanım diliminde gelen denek oranı (α) ise; $\alpha = YB \times HG \times EY$ ile elde edilir.

YB: Yılboyunca mahalle parkına gelen denek oranı

HG: Yılboyunca hergün mahalle parkına gelen denek oranı

EY: Yılboyunca en yoğun günün en yoğun kullanım diliminde mahalle parkına gelen denek oranı

Yukarıdaki irdelemeler sonucu geliştirilen matematiksel model Tablo 3'de, kolay erişebilir bireysel ve ailesel özelliklerin (yaş, cinsiyet, meslek, vb.) etkili olduğu durumda geliştirilen matematiksel model ise Tablo 4'de yer almaktadır.

Tablo 2. Mahalle Parkına Gitme Sıklığının Hergün Gidilen/gitmek istenen Sıklığa Göre Ağırlıklandırılması

Gitme Sıklıkları	Katsayılar (min)	Katsayılar (max)
(Hafta İçi-Hafta sonu) her gün	1/1 = 1	1/1 = 1
(Hafta İçi) Haftada 2 kez	2/7 = 0.29	3/7 = 0.4
(Hafta Sonu) Haftada 1 kez	1/7 = 0.14	1/7 = 0.14
(Hafta İçi) 15 günde 1 kez	1/15 = 0.07	2/15 = 0.1
(Hafta Sonu) 15 günde 1 kez	1/15 = 0.07	1/15 = 0.07
(Hafta İçi-Hafta sonu) Ayda 1 kez	1/30 = 0.03	1/30 = 0.03
(Hafta İçi-Hafta sonu) 6 ayda 1-2 kez	1/180 = 0.006	2/180 = 0.01
(Hafta İçi-Hafta sonu) Senece 1 kez	1/365 = 0.003	2/365 = 0.005

Tablo 6. Trabzon'da Mahalle Parkı Kullanımındaki Grup Büyüklükleri

Grup Büyüklüğü (kişi)	Boztepe %	100. Yıl %	A+B	Ortalama %	Toplam Kişi
1-2	26	21	47	24	36
3-4	37	44	81	41	144
5-6	27	19	46	23	127
7-8	4	7	11	6	45
9-10	2	7	9	5	48
11-12	2	-	-	1	12
Ortalama	98	98	196	100	412

Kaynak; Aydemir başkanlığında, 1992'de yapılan bir pilot çalışması bulgusudur.

PLANLAMA
2002/4

Tablo 3. Bir Kentte Nüfus Başına Düşmesi Gereken Mahalle Parkı Birim Alan Büyüklüğünün Bulunmasında Geliştirilen Matematiksel Model

Bir grup içinde bir kişi başına düşen sosyal alan büyüklüğü (A),

$$A = \frac{\pi}{n} \left[\frac{X}{2} + r_1 \left(1 + \frac{1}{\sin \pi/n} \right) \right]^2 \text{ m}^2 / \text{kişi} \quad (1)$$

n: grup büyüklüğü (kişi)

X: iki grup arasındaki sosyal mahremiyet sınırı (iki grup arasındaki uzaklık) (m)

r₁: Bir kişinin kapladığı sosyal alan yarıçapı (m)

Bir kentte, mahalle parklarına, yılboyunca en yoğun gün ve en yoğun kullanım diliminde gelen denek oranına bağlı olarak, kent nüfusu başına düşmesi gereken mahalle parkı birim alanı büyüklüğü (Ap_j);

$$Ap_j = \alpha \cdot A \text{ m}^2 / \text{kişi} \quad (2)$$

α : Mahalle parklarına, yılboyunca en yoğun gün ve en yoğun kullanım diliminde gelen denek oranı

A : Bir grup içinde bir kişi başına düşen sosyal alan büyüklüğü (m²/kişi)

(α)'nın hesaplanması için Bkz. Bölüm model için gereken parametreler'e)

Tablo 4. Etkili Olan Bireysel ve Ailesel Özelliklere Göre Bir Kentte, Nüfus Başına Düşmesi Gereken Mahalle Parkı Birim Alan Büyüklüğünün Bulunmasında Geliştirilen Matematiksel Model

Etkili olan bireysel ve ailesel özelliklere göre bir grup içinde bir kişi başına düşen sosyal alan büyüklüğü (A_{Ej}^Y);

$$A_{Ej}^Y = \frac{\pi}{n_{Ej}^Y} \left[\frac{X}{2} + r_1 \left(1 + \frac{1}{\sin \pi/n_{Ej}^Y} \right) \right]^2 \text{ m}^2 / \text{kişi} \quad (3)$$

n_{Ej}^Y : Alt sınıfın grup büyüklüğü (kişi)

X : iki grup arasındaki sosyal mahremiyet sınırı (iki grup arasındaki uzaklık) (m)

r₁ : Bir kişinin kapladığı sosyal alan yarıçapı (m)

J = 1,2,3,4,5,.....,k

"k"; herbir-bireysel ve ailesel özelliğin (eğitim, meslek, vb.) alt ana sınıflarının sayısıdır. Örneğin cinsiyet, kız ve erkek olmak üzere iki alt ana sınıftan oluşmaktadır.

Etkili olan bireysel ve ailesel özelliklere göre mahalle parklarına, yılboyunca en yoğun gün ve en yoğun kullanım diliminde gelen denek oranına bağlı olarak kent nüfusu başına düşmesi gereken mahalle parkı birim alan büyüklüğü (Ap_{K_N});

$$Ap_{K_N} = \alpha_{N_{Ej}} \cdot A_{Ej}^Y \cdot \text{m}^2 / \text{kişi} \quad (4)$$

α_{N_{Ej}} : Etkili olan bireysel ve ailesel özelliklere göre mahalle parklarına, yılboyunca en yoğun gün ve en yoğun kullanım diliminde gelen denek oranı

A_{Ej}^Y : Etkili olan bireysel ve ailesel özelliklere göre bir grup içinde bir kişi başına düşen açık

GELİŞTİRİLEN MODELİN TRABZON KENTİNDE UYGULANMASI

Geliştirilen modelin, kendi araştırma alanımızda sınanması ve seçilen örnek kentte kişi başına düşmesi gereken mahalle parkı büyüklüğünün belirlenmesi gerekmektedir. Trabzon kentinin örnek çalışma alanı seçilmesinde, seçilen alanın bildik ve araştırmacıya yakın olması, verilere ulaşmada kolaylıklar sağlaması, dolayısıyla araştırma kaynaklarının ve zamanın ekonomik kullanılması nedenleri etkili olmuştur.

Verilerin çözümlenmesinde, belli bir andaki karşılıklı ilişkinin açıklanması için değişkenlerin hesaba katılmasıyla statik modeller kullanılmıştır. Toplumun sosyo-kültürel ve ekonomik yapısı zaman içinde değişebilmektedir. Bu nedenle kullanılan statik modelin dinamik modele dönüşebilmesi için belli zaman aralığında (örneğin 10-15 yıl sonra) tekrar statik modellerle sınanıp değişimin olup/olmadığına, nasıl, hangi yönde ve ne ölçülerde olduğuna karar vermek gerekir (Aydemir, 1993)

Bu çalışmadaki verilerin değerlendirilmesinde; frekans değerleri, ki kare, korelasyon, stepwise selection çoklu regresyon analiz testleri kullanılmıştır. Verilerin analiz edilmesinde, hazır paket bilgisayar programı olan, SPSS'den yararlanılmıştır.

Verilerin derlenmesi

Toplumun bireysel ve ailesel özelliklerine bağlı olarak kişi başına düşmesi gereken mahalle parkı birim alan büyüklüğünün bulunması amacıyla, verilerin elde edilmesinde sosyal içerikli araştırma yapılmıştır. Araştırma konutlarda ve mahalle parklarında olmak üzere anket uygulaması şeklinde olmuştur.

Konutlardaki uygulama alanı olarak Trabzon belediye sınırları içindeki bütün mahalleler (34 mahalle) ile parklardaki uygulama alanı olarak 5 mahalle parkı (Boztepe, 100.Yıl, Fatih, Ganita ve Emperyal) seçilmiştir. Konutlarda yapılan anket uygulamasında "rastlantısal örnekleme" yöntemi kullanılmıştır (İşçil, 1977). Rastlantısal örnekleme yöntemine göre yapılan hesaplamalar sonucu, tüm kenti temsil edecek toplam 872 denek hane sayısı belirlenmiş ve her haneden 15-65 yaş arasındaki bir kişiye anket uygulanmıştır. Uygulanan anket formunun birinci bölümünde; denek ve hane halkının sosyo-ekonomik yapısı (hanede yaşayan, okuyan, çalışan, hane sayısı, çalışma durumları, boş zamanları, çocukların sayısı, yaşları, hane

halkının (varsa) sahip oldukları taşıtların cinsleri ve sayıları, hane halkının yaşadığı konutunun bina cinsi ve oda sayısı, kır-kent bağlantısı) saptanmıştır. İkinci bölümünde; yaşanan çevreye bağlı olarak park kullanım biçimini, yapılan etkinliklerin istek ve eğilimlerin farklılık gösterip / göstermediğini ortaya koymak amacıyla; bahçeli konutlarda yaşayanlar ile diğer konutlarda yaşayanların konut yakın çevresi ile ilişkileri, park kullanım ve istekleri belirlenmiştir. Üçüncü bölümünde; sosyo-ekonomik özelliklere bağlı olarak park kullanımının (gitme sıklığı, kalış süresi, gidilen grup türü vb.) farklılık gösterip göstermediği, dördüncü bölümünde ise; sosyal ve ekonomik faktörlere bağlı olarak sosyalleşme durumu ile sosyal mahremiyet sınırı saptanmıştır.

Mahalle parklarında yapılan anket uygulamasında ise "%10 rastlantısal örnekleme yöntemi" kullanılarak aynı günde ve aynı zaman dilimlerinde olmak üzere park girişlerinde deneklere, anket uygulanmıştır. Denekler, o anda parka gelen her 10 kullanıcıdan biri olarak rastlantısal seçilip belirlenmiştir. Anketin uygulanması, yaz mevsiminde aynı günde ve aynı zaman dilimlerinde gerçekleştirilmiştir. Deneklerle yapılan 553 anket geçerli sayılmıştır. Uygulanan anket formunun birinci bölümünde; bireysel ve ailesel özellikler, ikinci bölümünde ise; çeşitli özelliklere sahip parklarda bireylerin rahatsız olup/olmadıkları ya da sosyalleşmek isteyip istemedikleri ortaya konulmuştur.

Bulgular

Geliştirilen matematiksel modelle, bir kentte, bir günün en yoğun kullanım dilimindeki denek oranının bulunmasında; yıl boyunca, en yoğun kullanılan mevsim baz alındığından, Trabzon'da, yaz mevsimindeki hafta içi mahalle parkı kullanımını ölçüt alınmıştır (Tablo 5). Buna göre;

- Yaz mevsimi hafta içinde, mahalle parklarına giden denek oranı (YB),

$$YB = \text{Yaz mevsimi, hafta içinde parka giden denek} / \text{Toplam denek} \times 100 = 664/856$$

$$= \%77,6$$

- Yaz mevsimi hafta içinde, yıl boyunca her gün parka giden kullanıcı sayısı

$$Hs_{\max} = 49 \times 1 + 227 \times 0,4 + 227 \times 0,1 + 122 \times 0,03 + 20 \times 0,01 + 19 \times 0,005$$

$$= 168 \text{ kişi / gün}$$

$$Hs_{min} = 49 \times 1 + 227 \times 0,29 + 227 \times 0,07 + 122 \times 0,03 + 20 \times 0,006 + 19 \times 0,003$$

$$= 135 \text{ kişi / gün'dür (Katsayılar için)}$$

(Bkz. Tablo 2, gitme sıklığı için Bkz. Tablo 5).

- Yılboyunca her gün parka giden denek oranı (HG); her gün parka giden denek sayısının parka giden denek sayısına bölünmesiyle elde edilir.

$$\text{her gün parka giden denek oranı (HG)}_{min} = 135 / 664 \times 100 = \%20,3 \text{ ve}$$

$$(HG)_{max} = 168 / 664 \times 100 = \%25,3 \text{ tür.}$$

- Parklara, yılboyunca en yoğun gün ve en yoğun kullanım diliminde giden denek oranı (α) ise şöyledir. Yaz mevsimi hafta içinde en yoğun kullanım diliminde parklara giden denek oranı (EY) $\%49,5$ 'dir (Bkz. Tablo 7). $\alpha = YB \times HG \times EY$ den

$$\alpha_{min} = \%77,6 \times \%20,3 \times \%49,5 \Rightarrow \alpha_{min} = \%7,8 = 0,078$$

$$\alpha_{max} = \%77,6 \times \%25,3 \times \%49,5 \Rightarrow \alpha_{max} = \%9,7 = 0,097 \text{ dir.}$$

Meycut durumda, kişi başına düşmesi gereken mahalle parkı birim alanın bulunması

Yaz mevsiminde hafta içi mahalle parklarına yılboyu (YB) gelen denek oranı $\%77$, her gün gelen denek oranı (HG) $\%20,3 - \%25,3$, günün en yoğun kullanım diliminde gelen denek oranı (EY) $\%49,5$ 'dir. Mahalle parklarında 1-2 saat kalınmaktadır. Denekler, $\%41,6$ oranında ailesiyle, $\%39,8$ oranında arkadaşlarıyla yaz mevsimi hafta içinde mahalle parklarına gitmektedir (Tablo 7). Mahalle parklarına giden ortalama grup büyüklüğü (n) 4 kişiden oluşmaktadır (Tablo 6). İki grup arasında olması istenen uzaklıklar arasında, en fazla tercih edilenler 1. derecede 7-9 m. ($\%33,1$), 2. derecede 4-6 m. ($\%25,8$) ve 3. derecede 1-3 m. ($\%20,9$) olarak bulunmuştur (Tablo 8). Eldeki veriler önerilen matematiksel modelde yerine konulduğunda, mahalle parkı birim alan büyüklükleri aşağıdaki gibidir:

1. derecede, iki grup arasında olması istenen sosyal mahremiyet sınırı 7 m. alındığında; geliştirilen modelde bilinmeyenler yerine konulduğunda aşağıdakiler bulunmuştur.

$$A = \frac{\pi}{n} \left[\frac{X}{2} + r_1 \left(1 + \frac{1}{\sin \frac{\pi}{n}} \right) \right]^2 \text{ m}^2 / \text{kişi'den}$$

n: ortalama 4 kişi, X : 7 m., r_1 : 0,4 m. ($\sin \pi / 4 = \sin 180^\circ / 4 = \sin 45^\circ = \sqrt{2} / 2$ 'dir). Veriler formülde yerine konulduğunda; $A = 15,69 \text{ m}^2 / \text{kişi}$ 'dir. (Bir grup içinde kişi başına düşen sosyal alan büyüklüğü)

$$\alpha = YB \times HG \times EY \text{ den, YB: } \%77,6$$

$$HG: \%20,3 - \%25,3, EY: \%49,5$$

$$\alpha_{min} = \%77,6 \times \%20,3 \times \%49,5 \Rightarrow \alpha_{min} = \%7,8 = 0,078$$

$$\alpha_{max} = \%77,6 \times \%25,3 \times \%49,5 \Rightarrow \alpha_{max} = \%9,7 = 0,097 \text{ dir.}$$

$$Ap_k = \alpha \cdot A \text{ m}^2 / \text{kişi'den, } \alpha: (\%7,8 - \%9,7)$$

$$A: 15,69 \text{ m}^2 / \text{kişi}$$

$$Ap_{Kmin} = \alpha \cdot A = 0,078 \times 15,69 \Rightarrow Ap_{Kmin} = 1,22 \text{ m}^2 / \text{kişi}$$

$$Ap_{Kmax} = \alpha \cdot A = 0,097 \times 15,69 \Rightarrow Ap_{Kmax} = 1,52 \text{ m}^2 / \text{kişi'dir}$$

(Kişi başına düşmesi gereken mahalle parkı birim alan büyüklüğü)

Toplunun Tercih ve İsteklerine Bağlı Olarak Kişi Başına Düşmesi Gereken Mahalle Parkı Birim Alanın Bulunması

Her türlü olanaklar ve ortam uygun olsaydı mahalle parklarına yaz mevsiminde daha sık gitmek istenmektedir (Bkz. Tablo 5). Yaz mevsiminde her gün mahalle parklarına gitmek isteyen denek sayısı;

$$Hs_{min} = 270 \times 1 + 422 \times 0,29 + 125 \times 0,07 + 31 \times 0,03 + 3 \times 0,006 + 5 \times 0,003 = 405 \text{ kişi}$$

$$Hm_{max} = 270 \times 1 + 422 \times 0,4 + 125 \times 0,01 + 31 \times 0,03 + 3 \times 0,01 + 5 \times 0,005 = 442 \text{ kişi (Katsayılar için Bkz. Tablo 2).}$$

$$\text{Yaz mevsiminde mahalle parklarına; gitmek isteyen denek oranı (YB)} = 856 / 856 \times 100 = \%100$$

$$\text{her gün gitmek isteyen denek oranı (HG)}_{min} = 405 / 856 \times 100 = \%47,3$$

$$(HG)_{max} = 442 / 856 \times 100 = \%51,6$$

yılboyunca en yoğun gün ve en yoğun kullanım diliminde gitmek isteyen denek oranı (α) ise ; $EY = \%49,5$ (Bkz. Tablo 7).

$$\alpha = YB \times HG \times EY \text{ den}$$

$$\alpha_{min} = \%100 \times \%47,3 \times \%49,5 \Rightarrow \alpha_{min} = \%23 = 0,23$$

$$\alpha_{\max} = \%100 \times \%51,6 \times \%49,5 \Rightarrow \alpha_{\max} = \%26 = 0,26 \text{ 'dir.}$$

1.derecede X = 7m. ye göre bilinmeyenler yerine konulduğunda aşağıdaki büyüklükler bulunmuştur.

$$A = 15,69 \text{ m}^2 / \text{kişi}$$

$$Ap_k = \alpha \cdot A \text{ m}^2 / \text{kişi'den,}$$

$$Ap_{K\min} = \alpha \cdot A = 0,23 \times 15,69 \Rightarrow Ap_{K\min} = 3,61 \text{ m}^2 / \text{kişi}$$

$$Ap_{K\max} = \alpha \cdot A = 0,26 \times 15,69 \Rightarrow Ap_{K\max} = 4,08 \text{ m}^2 / \text{kişi'dir}$$

(Kişi başına düşmesi gereken mahalle parkı birim alanı büyüklüğü)

Tablo 5. Mevsimlere Göre Parklara Götmenin Frekans Dağılımı (%)

MEVSİMLER		1*	2*	3*
Yaz	Hafta içi	77,6	49,5	18,8
	Hafta sonu	67,6	37,4	14,3
Kış	Hafta içi	15,8	4,3	-
	Hafta sonu	17,9	3,4	-
YILBOYU		77,6		
Hafta içi		HERGÜN	20,3-25,3	

Tablo 8. Rahatsız Olmamak İçin Tercih Edilen Uzaklıkların Dağılımları %

Uzaklık	Konutta	Parkta
1-3 m.	34	7,8
4-6 m.	21,7	29,9
7-9 m.	35,2	31
10-12 m.	3,6	18,1
13-15 m.	2,4	3
16-18 m.	0,8	0,3
19-21 m.	1,6	3,5
22- + m.	0,8	6,5

Tablo 7. Yaz Mevsiminde, Hafta içi Mahalle Parkı Kullanımı

PARK KULLANIMI			
GİTME SIKLIĞI	%	GİTMEK İSTEME SIKLIĞI	%
Her gün	7	her gün	31,5
Hafta. 2-3 kez	34	hafta. 2-3 kez	49,3
15 gün 1-2 kez	34	15 gün 1-2 kez	14,6
Ayda 1 kez	18	ayda 1 kez	3,6
6 ayda 1-2 kez	3	6 ayda 1-2 kez	0,3
Senede 1-2 kez	4	senede 1-2 kez	0,7
YILBOYU KULLANIM	77,6	YILBOYUKULLANIM İSTEĞİ	100
HERGÜN KULLANIM	20,3-25,3	HERGÜN KULLANIM İSTEĞİ	47,3-51,6
GÜNDE KALİŞ SÜRESİ	%	GÜNDE KALİŞ SÜRESİ	%
0-1 saat	11,6	0-1 saat	11,6
1-2 saat	39,4	1-2 saat	39,4
2-3 saat	34,3	2-3 saat	34,3
3-5 saat	11,3	3-5 saat	11,3
5 - + saat	3,4	5 - + saat	3,4
GÜNDE GİDİLEN KISIM	%	GÜNDE GİDİLEN KISIM	%
Sabah	3,3	Sabah	3,3
Öğleden sonra	49,5	öğleden sonra	49,5
Akşam	45,7	Akşam	45,7
Gece	1,2	Gece	1,2
GİDİLEN GRUP TÜRÜ	%	GİDİLEN GRUP TÜRÜ	%
Yalnız	3,9	Yalnız	3,9
Arkadaşla	39,8	Arkadaşla	39,8
Aileyle	41,6	Aileyle	41,6
Başka aileyle	2,6	başka aileyle	2,6
Karışık	12,2	Karışık	12,2

...açık yeşil alanlarla ilgili, her kentin kendi özel gereksinim ve davranışlarını yanıtlayacak biçimde birim alan büyüklükleri hesaplanmalı, imar yönetmelikleri yeniden gözden geçirilip, düzenlenmelidir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Geliştirilen Matematiksel Modele İlişkin Sonuçlar

- Yapılan literatür araştırmasında doğrudan "davranışsal verilere dayanılarak kişi başına düşmesi gereken açık yeşil alan standardının bulunmasıyla ilgili belirli bir matematiksel model çalışmasına" rastlanılmamıştır. Bu eksikliğin bir ölçüde giderilmesi amacıyla çalışmada, mahalle parkları irdelenip davranışsal verilere dayanılarak kişi başına düşmesi gereken mahalle parkı birim alan büyüklüğünün ne olması gerektiğine yönelik matematiksel model geliştirilmiştir (Bkz. Tablo 3). Kolay erişilebilir bireysel ve ailesel özelliklerin etkili olduğu durumda ise Tablo 4'de geliştirilen modelden ayrıca yararlanılabilir.

Model, yalnızca, mahalle parkındaki dinlenme kısmıyla ilgilidir. Eğlence, spor vb. etkinliklerini kapsamamaktadır. Sosyal mahremiyet sınırının, geliştirilen matematiksel modelde etkili olduğu/etkili olabileceği söylenebilir. Ayrıca modelde, grup büyüklüğü ve eylemler de etkili olmaktadır. Örneğin kent parkında özellikle eylemin türü ağırlık kazanmaktadır. Diğer parklarda (kent parkı, semt parkı, komşuluk birimi parkı, vb.) benzer etkinlikler yer aldığından alan birimlerinin bulunmasında, geliştirilen modelden yararlanılabilir. Kişi başına düşmesi gereken açık yeşil alan büyüklüğünün bulunması için, kentteki tüm aktif açık yeşil alanların (makro ölçekten mikro ölçeğe kadar tüm parklar, çocuk oyun mekanları, spor alanları, vb.) ayrı ayrı hesaplanması gerekir (Bkz. Şekil 2 ve Tablo 9).

- Bireysel ve ailesel özellikler çok geniş bir dallanmayı gerektirdiğinden bu yönde yapılacak araştırma hem maliyeti artırmakta hem de uzun bir zaman alabilmektedir. Hassas değer elde etmek gerektiğinde etkili olan ve kolay erişilebilen bireysel ve ailesel özellikler de ayrıca işleme alınmalıdır. Bunun yanında asıl önemli olan, verilerin kolay elde edilebilir ve az emek harcanır olmasıdır. Zaten bulunan açık yeşil alan büyüklüğünün alt ve üst sınırdaki değerleri verildiğinden az etkili olan bireysel ve ailesel özellikler bu sınırların içinde sayılmaktadır.

- Toplumun sosyo-kültürel ve ekonomik yapısının zaman içinde değişebileceği kabul edildiğinden, önerilen m^2 /kişi büyüklükleri,

belli aralıklarla (örneğin 10-15 yıl sonra) tekrar sınanıp, değişimin olup/olmadığına, nasıl, hangi yönde ve ne ölçülerde olduğuna karar vermek gerekir.

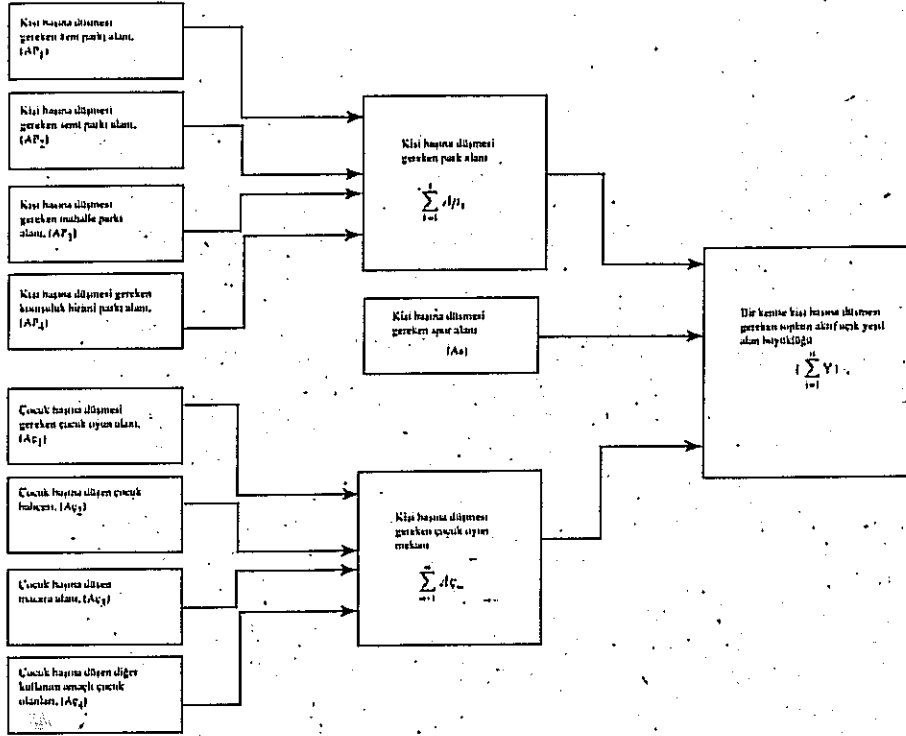
- Önerilen bu matematiksel model, ancak ideal bir açık yeşil alan dağılım sisteminin ve uygun tasarımın gerçekleştirilmesiyle değer kazanacaktır.

- Geliştirilen matematiksel model önerisi, bilim alanı açısından değişik ve gerçekçi bir yaklaşımı ortaya koymaktadır. Kişi başına düşmesi gereken açık yeşil alan büyüklüğünün bulunmasıyla ilgili yapılacak çalışmalarda, toplumsal yapıyı-davranışsal verileri baz alan bu matematiksel modelin uygulanması, kentlere özgü ölçütlerin geliştirilmesini kolaylaştıracaktır.

Örnek alan çalışmasına ilişkin sonuçlar

Geliştirilen model önerisinin, Trabzon kentindeki uygulamasıyla birim alan büyüklükleri bulunmuştur (Tablo 10). İmar yönetmeliğindeki yeşil alan standardı ile ($7m^2$ /kişi) bu araştırma sonucunda, önerilen büyüklükler karşılaştırıldığında, farklılıklar görülmektedir (Bkz. Tablo 1,10). İmar yönetmeliğindeki $7m^2$ /kişi standardı (Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, 1977), farklı sosyo-kültürel ve ekonomik yapıya sahip kentlerde uygulandığında, uygun ve gerçekçi sonuçlar ortaya çıkmamaktadır. Bu nedenle, açık yeşil alanlarla ilgili, her kentin kendi özel gereksinim ve davranışlarını yanıtlayacak biçimde birim alan büyüklükleri hesaplanmalı, imar yönetmelikleri yeniden gözden geçirilip, düzenlenmelidir.

- Trabzon kentinde, bireysel ve ailesel özelliklerin, park kullanımını açıklama güçleri yüksek çıkmamıştır (Bkz. Tablo 11). Dolayısıyla tüm bireylerin park kullanım istek ve eğilimlerinin birbirine benzediği ve zamanla benzeyeceği kabul edilmiştir. Bu nedenle, bireysel ve ailesel özelliklerin herbirine (yaş, mesleğe, eğitime, vb.) bağlı olarak nüfus başına düşmesi gereken mahalle parkı birim alan büyüklükleri, ayrıca hesaplanmamıştır. Toplumun sosyo-kültürel ve ekonomik yapısının kısa ve orta sürede değişmeyeceği, bununla birlikte fiziksel çevre koşullarının da kısa sürede değiştirilemeyeceği düşünülürse mevcut durumunda önerilen büyüklükler, Trabzon kenti için uygun görülebilir.

Şekil 2. Bir kentte, nüfus başına düşmesi gereken toplam aktif yeşil alan büyüklüğünün bulunmasında geliştirilen matematiksel modelin bileşenleri arasındaki ilişkiler

Tablo 9. Bir kentte, nüfus başına düşmesi gereken toplam aktif yeşil alan büyüklüğünün bulunmasında geliştirilen matematiksel model

Bir kentte, kişi başına düşmesi gereken toplam aktif yeşil alan büyüklüğünün hesaplanması için $\left(\sum_{i=1}^n Y_i \right)$:

$$\sum_{i=1}^n Y_i = \sum_{k=1}^4 A p_k + A s + \sum_{m=1}^m A \zeta_m + \dots + A r$$

Y_i = Bir kentte, kişi başına düşmesi gereken aktif yeşil alan büyüklüğü ($m^2/\text{kişi}$)

$A p_k$ = Kişi başına düşmesi gereken toplam park alanı ($m^2/\text{kişi}$)

$A s$ = Kişi başına düşmesi gereken spor alanı ($m^2/\text{kişi}$)

$A \zeta_m$ = Kişi başına düşmesi gereken çocuk oyun mekanı ($m^2/\text{kişi}$)

$$\sum_{k=1}^4 A p_k = A p_1 + A p_2 + A p_3 + A p_4$$

$A p_1$: Kent parkı, $A p_2$: Semt parkı, $A p_3$: Mahalle parkı, $A p_4$: Komşuluk birimi parkı,

$$\sum_{m=1}^m A \zeta_m = A \zeta_1 + A \zeta_2 + A \zeta_3 + \dots + A \zeta_m$$

$A \zeta_1$: Çocuk oyun alanı $A \zeta_2$: Çocuk bahçesi $A \zeta_3$: Macera alanı $A \zeta_m$: Diğer kullanım amaçlı çocuk alanları

Tablo 10. Trabzon Kenti İçin Varolan ve Olması Gereken Aktif Açık Yeşil Alan Büyüklükleri

MEVCUT	MEVCUT DURUMDA OLMASI GEREKEN **				TOPLUMUN TERCİH VE İSTEKLERİNE BAĞLI OLARAK OLMASI GEREKEN**	
Kişi başına düşen mahalle parkı alanı (m ² /kişi)	Olması gereken sosyal mahremiyet sınırı (m) min. max.		Kişi başına düşmesi gereken mahalle parkı alanı (m ² /kişi)	Kişi başına düşmesi gereken toplam aktif açık yeşil alan büyüklüğü (m ² /kişi) (mahalle parkı + spor alanı)	Kişi başına düşmesi gereken mahalle parkı alanı (m ² /kişi)	Kişi başına düşmesi gereken toplam aktif açık yeşil alan büyüklüğü (m ² /kişi) (mahalle parkı + spor alanı)
	1.derecede	7 m.	1.22 - 1.52	3.07 - 3.37	3.61 - 4.08	5.46 - 5.93
		9 m.	2.40 - 2.98	4.25 - 4.83	7.06 - 7.98	8.91 - 9.83
	2.derecede	4 m.	0.54 - 0.67	2.39 - 2.52	1.59 - 1.80	3.44 - 3.65
0.06		6 m.	0.96 - 1.20	2.81 - 3.05	2.85 - 3.22	4.70 - 5.07
	3.derecede	1 m.	0.13 - 0.16	1.98 - 2.01	0.39 - 0.44	2.24 - 2.29
1.29		3 m.	0.37 - 0.46	2.22 - 2.31	1.10 - 1.25	2.95 - 3.10
	4. derecede	10 m.	2.18 - 2.71	4.03 - 4.56	6.44 - 7.27	8.29 - 9.12
		12 m.	2.97 - 3.70	4.82 - 5.55	8.77 - 9.91	10.62 - 11.76

* Faaliyet parkı, Beziye parkı, 100.yıl parkı, Ganım çay bahçesi, Üşgeçir ahi (Emperyal)'nı kapsamaktadır.

** Kentteki tüm mahalle parklarını kapsamaktadır.

***Geliştirilen matematiksel modele göre hesaplanmıştır.

Not: 1.Kişi başına düşmesi gereken aktif açık yeşil alan büyüklüğünün bulunmasında, mahalle parkı birim alan büyüklüğü ile spor alanı hesaba katılmıştır. Çocuk oyun alanları ve diğerleri araştırılmadığından ilave alınmamıştır. 2.Kişi başına düşen spor alanlarının büyüklükleri, Aydemir (1993) başkentiğinde, yapılan "konut alanları, donatı standartları, Doğu Karadeniz Bölgesinde Kenti Ali Birimleri İçin geliştirilen spor donatıları çalışmasından alınmıştır. Araştırmada, Doğu Karadeniz Bölgesinin kent ali birimlerinde kişi başına düşmesi gereken spor alanı 1.85-2.50 m²/kişi olarak bulunmuştur. 3.Önerilen aktif açık yeşil alan büyüklükleri bir günün en yoğun kullanım dilimindeki nüfusu baz alınarak elde edilmiştir.

Tablo 11. Yaz Mevsimi Hafta İçinde Mahalle Parkı Kullanımını Etkileyen Bireysel ve Ailesel Özellikler

GİRİLEN PARKLAR	BAĞIMSIZ DEĞİŞKENLER											Stand.
	Genç	Çocuk	Elafe	Orta	Yaşlı	Kadın	Erkek	Konu	Yapıl	Sabit	R ²	
Yapıl 1	0,020	0,002	0,007	-	-	-	-	-	-	-	0,018	3,418
2	1,218	1,592	1,191	-	-	-	-	-	-	-	1,7913	-
Yapıl 1	-	-	-	0,018	-	-	-	-	-	-	0,018	5,233
2	-	-	-	-0,34	-	-	-	-	-	-	0,097	-
Yapıl 1	-	-	-	-	-	0,054	0,024	-	-	-	-	-
2	-	-	-	-	-	0,098	-0,026	-	-	-	0,098	-
Stand.												
GİRİLEN SIKLIĞI	BAĞIMSIZ DEĞİŞKENLER											Stand.
	Orta	Yapıl	Yaşlı	Orta	Kayıp	Aras	Kayıp	Orta	Yaşlı	Sabit	R ²	
Yapıl 1	0,016	0,017	0,013	0,019	-	-	-	-	-	-	0,018	1,1994
2	0,183	0,051	0,135	-0,068	-	-	-	-	-	-	0,018	-
Yapıl 1	0,042	-	-	-	0,041	0,011	0,017	0,010	-	-	0,018	1,2422
2	0,183	-	-	-	-0,161	-0,091	0,071	-0,235	-	-	0,018	-
Yapıl 1	-	-	-	-	-	-	-	-	0,097	0,011	-	0,018
2	-	-	-	-	-	-	-	-	0,097	0,011	-	0,018
Stand.												
KALIS SÖRÜST	BAĞIMSIZ DEĞİŞKENLER											Stand.
	Orta	Adm	Orta	Orta	Konu	Yapıl	Yaşlı	Orta	Yaşlı	Sabit	R ²	
Yapıl 1	0,014	0,014	0,013	0,011	-	-	-	-	-	-	0,018	0,9217
2	-0,206	0,152	-0,179	0,235	-	-	-	-	-	-	0,018	-
Yapıl 1	0,017	-	-	-	0,010	-	-	-	-	-	0,018	1,0152
2	-0,214	-	-	-	2,294	-	-	-	-	-	0,018	-
Yapıl 1	-	-	-	-	-	0,034	0,031	0,026	0,133	-	0,018	1,2671
2	-	-	-	-	-	0,291	-0,072	0,029	0,062	-	0,018	-
Stand.												
GİRİLEN KISM	BAĞIMSIZ DEĞİŞKENLER											Stand.
	Mer	Konu	Yapıl	Adm	Orta	Aras	Yapıl	Konu	Yaşlı	Sabit	R ²	
Yapıl 1	0,018	0,018	0,017	0,017	0,013	0,025	-	-	-	-	0,018	0,5491
2	0,018	-0,145	0,114	-0,066	0,014	-0,012	-	-	-	-	0,018	-
Yapıl 1	0,042	0,027	-	0,010	-	-	0,013	0,016	-	-	0,018	0,7371
2	0,040	-0,298	-	-0,108	-	-	0,17794	-0,138	-	-	0,018	-
Yapıl 1	-	-	-	0,028	-	-	-	-	0,049	0,035	-	0,018
2	-	-	-	-0,104	-	-	-	-	-0,258	0,2430	-	0,018
Stand.												
GRUP YÜRÜ	BAĞIMSIZ DEĞİŞKENLER											Stand.
	Orta	Yaşlı	Orta	Yapıl	Orta	Yapıl	Orta	Aras	Sabit	R ²		
Yapıl 1	0,014	0,017	0,015	0,015	-	-	-	-	-	-	0,018	0,9344
2	-0,174	0,014	0,133	0,063	-	-	-	-	-	-	0,018	-
Yapıl 1	0,067	0,011	-	-	-	-	-	-	-	-	0,018	1,1941b
2	0,298	0,041	-	-	-	-	-	-	-	-	0,018	-
Yapıl 1	0,105	0,192	-	-	0,041	0,024	-	-	-	-	0,018	1,2942b
2	-0,449	0,024	-	-	-0,337	-	-	-	-	-	0,018	-

PLANLAMA
2002/4

1. Değişkenlerin varyansını açıklama oranı
2. Regresyon katsayısı (Belirleme katsayısı "R²" oranları: -0.30 zayıf, 0.31-0.60 orta, 0.61-0.80 güçlü, 0.81+ çok güçlü ilişkiler olarak kabul edilmiştir)
* Not: Bireysel ve ailesel özelliklerin (bağımsız değişkenler) kodlamaları aşağıdadır.

Mahalle parkı kullanımını etkileyen özellikler ile ilgili kodlamalar şöyledir:

Bireysel özellikler; cinsiyet (cins), statü (statu), yaş (yas), eğitim (eit), meslek (mes), günde çalışma (gunc), hafta sonu çalışma (hafc), günde boş zaman (gunz), haftada boş zaman (hafz).

Ailesel özellikler; aile büyüklüğü (aibu), anne mesleği (anmes), baba mesleği (bames), konut sahipliği (kosa), konut cinsi (kocins), konut niteliği (konit), barınma yoğunluğu (barin), oto sahipliği (oto), oto sayısı (otos), oto cinsi (otoc), köy kullanımı ; köy sahipliği (koys), köye gitme durumu (koyg), köye gitme sıklığı; yaz hafta içi (yigit), yaz hafta sonu (ysgit), kış hafta içi (kigit), kış hafta sonu (ksgit), köyde kalış süresi; yaz hafta içi (yikal), yaz hafta sonu (yskal), kış hafta içi (kikal), kış hafta sonu (kskal), Gitme gerekçesi; yaz hafta içi (yigel, yige2), yaz hafta sonu (ysgel, ysge2), kış hafta içi (kigel, kige2), kış hafta sonu (ksgel, ksge2)

Mekansal Özellikler; mahalle (mah); konut bahçe sahipliği (kosa); mahallede oturma süresi (mahs);

Mahalle parkı kullanımının (bağımlı değişkenler) gruplama ve kodlamaları aşağıdadır:

Gidilen parklar (yipa); yaz mevsimi hafta içi (derecelendirme yipa1, yipa2, yipa3), yaz mevsimi hafta sonu (derecelendirme yspa1, yspa2, yspa3), kış mevsimi hafta içi (derecelendirme kipa1, kipa2, kipa3), kış mevsimi hafta sonu (derecelendirme kspa1, kspa2, kspa3),

Parka gitme sıklığı (yigits); yaz mevsimi hafta içi (derecelendirme yigits1, yigits2, yigits3), yaz mevsimi hafta sonu (derecelendirme ysgits1, ysgits2, ysgits3), kış mevsimi hafta içi (derecelendirme kigits1, kigits2, kigits3), kış mevsimi hafta sonu (derecelendirme ksgits1, ksgits2, ksgits3),

Günde kalış süresi (yikal); yaz mevsimi hafta içi (derecelendirme yikal1, yikal2, yikal3), yaz mevsimi hafta sonu (derecelendirme yskal1, yskal2, yskal3), kış mevsimi hafta içi (derecelendirme kikal1, kikal2, kikal3), kış mevsimi hafta sonu (derecelendirme kskal1, kskal2, kskal3),

Günde gidilen kısım (yikis); yaz mevsimi hafta içi (derecelendirme yikis1, yikis2, yikis3), yaz mevsimi hafta sonu (derecelendirme yskis1, yskis2,

yskis3), kış mevsimi hafta içi (derecelendirme kikis1, kikis2, kikis3), kış mevsimi hafta sonu (derecelendirme kskis1, kskis2, kskis3),

Gidilen grup türü (yigr); yaz mevsimi hafta içi (derecelendirme yigr1, yigr2, yigr3), yaz mevsimi hafta sonu (derecelendirme ysgr1, ysgr2, ysgr3), kış mevsimi hafta içi (derecelendirme kigr1, kigr2, kigr3), kış mevsimi hafta sonu (derecelendirme ksgr1, ksgr2, ksgr3),

KAYNAKÇA

Gedikli, R. (1998) *Kentlerde Kişi Başına Düşmesi Gereken Açık Yeşil Alan Büyüklüğünün Değerlendirilmesinde Kullanılabilecek Matematiksel Bir Model Önerisi: Trabzon Örneği*, (Basılmamış Doktora Tezi), Karadeniz Teknik Üniversitesi-Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.

T.C. Bayındırlık İskan Bakanlığı, (1993) *3194 Sayılı İmar Kanunu ve Yönetmelikleri*, Yayın No: 58, Ankara.

Duyguler, F. (1989) *İmar Mevzuatının Cumhuriyet Dönemi Mimarlığına ve Şehir Planlamasına Etkileri*. Ankara: TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayını.

Çetiner, A. (1972) *Şehircilik Çalışmalarında Donatım İlkeleri, Doçentlik Tezi*, İTÜ Mimarlık Fakültesi, İstanbul.

Gürel, S. (1974) *Türkiye'de Kent Mekansal Standartları Üzerine Bir Deneme*. İTÜ Mimarlık Fakültesi, İstanbul.

Eker, E. ve Ersoy, M. (1981) *Kent Planlamada Standartlar*, ODTÜ Mimarlık Fakültesi, Ankara.

Ergin, Ş. (1989) *Kentsel Açık Yeşil Alan Donanımının Niceliksel Değerlendirilmesine Yönelik Matematiksel Bir Model Önerisi*. İzmir: 9 Eylül Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Yayını.

Aydemir, S. ve arkadaşları. (1993) *Konut Alanları Donatı Standartları, Doğu Karadeniz Bölgesi'nde Nitelikli Konut Araştırması*. DPT 91.112.002.2, KTÜ, Trabzon, Cilt 1.

Ersoy, M. (1994) *Kentsel Alan Kullanım Normları*, Ankara: ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayını, 94.02.

Aydemir, Ş. ve arkadaşları. (1999) *Kentsel Alanların Planlanması ve Tasarımı*. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Ders notları, 54.

Aydemir, S. (1989) *İklimsel, Topografik, Psikolojik*

ve Ekonomik Açidan İmar Mevzuatı, Mimarlık, 5, 50-52.

Aydınlı, S. ve Turgutlu, H. (1989) *Yüksek Konut Binaları Tasarımında Sosyo-Kültürel ve Psikolojik Veriler, Yüksek Binalar Sempozyumu*. İTÜ İstanbul.

Çelik, Z. (1996) *19.Yüzyılda Osmanlı Başkenti-Değişen İstanbul*. İstanbul: Türk Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Hammit, W. (1987) "Visual Recognition Capacity During Outdoor Recreation Experiences". *Environment and Behavior*, 16/6, 651-672.

Haven-Smith, L. (1988) "Environmental Belief Systems Public Opinion on Land Use Regulation in Florida". *Environment and Behavior*, 20/3, 276-299.

Hull IV, R.B. ve Harvey, A. (1989) "Explaining the Emotion People Experience in Suburban Parks". *Environment and Behavior*, 21/3, 323-345.

İşçil, N. (1977) *Örnekleme Yöntemleri*. Ankara: Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayını.

Jackson, R. (1986) "Recreation and Generic Urban Housing Form". *Environment and Behavior*, 18/4, 502-532.

Kağıtçıbaşı, Ç. (1979) *İnsan ve İnsanlar*. İstanbul: Cem Ofset.

Kaplan, R. (1980). "Citizen Participation in The Design and Evaluation of a Park". *Environment and Behavior*, 12/4, 494-507.

Maw, R. (1972) "Analysing Demand For Leisure Facilities". *Built Environment*, 519.

Patmore, A.J. (1972) *Land And Leisure*. Middlesex: Pelican Books.

Perçin, H. (1982) *Ankara Kenti Toplu Konutlarının Peyzaj Mimarisi Yönünden Çevre Düzenleme İlkelerinin Saptanması*, (çoğaltma), Ankara.

Richman, A. (1979) "Planning Residential Environments: The Social Performance Standard". *Journal of the American Planning Association*, 45/4, 448-457.

Chreyes, R. ve Knopf, R.C. (1984) "The Dynamics of Change in Outdoor Recreation Environments-Some Equity Issues". *Journal of Park Research*, 1, 9-19.

Stokols, D. (1976) "The Experience of Crowding in Primary and Secondary Environment". *Environment and Behavior*, 1, 49-86.

Virden, R. ve Schreyer, R. (1988) "Recreation Specialization as an Indicator of Environmental Preference". *Environment and Behavior*, 20/6, 721-739.

Westover, T.N. (1989) "Perceived Crowding in Recreational Setting an Environment-Behavior Model". *Environment and Behavior*, 21/3, 258-276.

Westover, T.N. ve Collins, J.R. (1987) "Perceived Crowding in Recreation Settings: an Urban Case Study". *Leisure Science*, 9, 87-99.

Yıldızci, A.C. (1982) *Açık Alan, Kentsel Doku ve Yeşil Doku Kavramları, Kentsel Peyzaj Planlama*, Doçentlik Tezi, İTÜ Mimarlık Fakültesi, İstanbul.

Kentsel Yoksulluk*

Bahriye AK, ODTÜ ŞBP Böl. 3.Sınıf Öğrencisi
Melike KAZANÇ, ODTÜ ŞBP Böl. 3.Sınıf Öğrencisi
Ela KILIÇOĞLU, ODTÜ ŞBP Böl. 3.Sınıf Öğrencisi

Bu çalışma kavramsal olarak yoksulluk sorununu, Ankara'da yapılan bir alan çalışması kapsamında ele almaktadır. Yoksulluk fiziksel çevre koşulları ve sosyo-ekonomik veriler açısından incelenmiştir.

Yoksulluk, insanların en temel fiziksel gereksinimlerinin karşılanmamasına ilişkin bir sorundur. (ODTÜ UPL, 2000: 7) Yoksulluk tanımı, sorunu ele alış şekline göre ikiye ayrılır:

Mutlak Yoksulluk, toplumdaki birey ve ailelerin yaşamlarını sürdürerek üretebilecek mal ve hizmetlere sahip olmayan ve bu gereksinimlerini gidermek için yeterli gelir kaynaklarına ulaşamayanları kapsamaktadır. (O'Boyle, 1999:282) Göreli yoksulluk ise, nüfusun belirli bir bölümünün bazı nedenlerle farklı zaman aralıklarında tarihsel ve coğrafi olarak belirlenen minimum bir yaşam standardı sağlamak için yeterli kaynaklara ulaşamaması ve bu durumun toplumsal açıdan sorunlara yol açmasıdır. (Mingione, 1993:324) Birinci tanım, soruna bireysel açıdan yaklaşırken, ikinci tanım bireyi toplumun bir parçası olarak değerlendirerek yaşam standartlarını eşitlikçi bir biçimde ele alır. Buna karşın, insanların yaşam standartlarını belirleyen temel gereksinimler her iki yoksulluk tanımında da aynıdır:

1) Ailenin özel tüketimi (beslenme, barınma, +giyim, vb) için gerekli asgari düzey,

- 2) Devlet tarafından sağlanan toplu tüketime yönelik hizmetler (güvenli içme suyu, kanalizasyon, elektrik, kamu ulaşımı, sağlık, eğitim, vb),*
- 3) Kendilerini etkileyen kararların alınmasına katılma,*
- 4) Mutlak düzeydeki temel hak ve gereksinimlerinin daha geniş bir çerçevede karşılanması,*
- 5) İstihdamın temel gereksinimlere ulaşmada hem amaç hem de araç olarak görülmesi. (Tekeli, 2000).*

Yoksul kesimin genel özellikleri kötü konut koşulları, toplu halde yaşama, geniş ailelerin yaygınlığı, herhangi bir örgütlülüğün olmaması, çocukluk döneminin olmaması, çocuk ve eşlerin terk edilmesinin sıklığı, mahremiyet noksanlığı, marjinalite, bağımlılık, çaresizlik ve aşağılık duygusu, yüksek oranda zayıf kişilik yapısı, cinsel kimlik karışıklığı, gününü yaşama eğilimi, teslimiyet ve kadercilik hissi, erkek egemenliğine inanıştır. (ODTÜ UPL, 2000:60)

Yoksulluk, tarih içinde ekonomik ve siyasal etkenler çerçevesinde değişimlere uğramıştır.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında gelişmiş ülkelerde başlayan "refah devleti" uygulamaları ve kapitalizmin yeniden yapılanma süreci, kitlesel üretime dayanan Fordist üretimden esnek ya da Post-fordist olarak adlandırılan üretim şekline geçilmesine neden olmuştur. Fordist dönemin kitlesel üretimi-

*Bu çalışma, TMMOB Şehir Plancıları Odası'nın 8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 26.Kolokiyumu, yaşadığınız kent ve yoksulluk konulu öğrenci yarışmasında birincilik ödülüne layık görülen araştırmanın gözden geçirilmiş halidir.

Yoksulluk,
insanların en
temel fiziksel
gereksinim-
lerinin karşı-
lanmamasına
ilişkin bir
sorundur.

nin gerektirdiği geniş ve niteliksiz işgücü yerini daha nitelikli olan işgücüne bırakmıştır ve bunun sonucunda niteliksiz iş gücü emek pazarının dışına itilmiştir. Bu gelişmeler alt ve orta sınıfların doğmasına neden olmuştur. Genel anlamıyla alt sınıf, kendi kaynaklarıyla geçinemeyen, devletin veya başka kurumların desteğini almak zorunda kalan kesimler olarak tanımlanırken kendi içinde de bölünmelere ayrılır. Nitelikli işgücü, niteliksiz işgücü, işsiz ve devlet desteğine muhtaç olanlar. Nitelikli işgücü kendisini orta sınıfa daha yakın bulurken istenmeyen kesim olarak son gruptakiler toplumdan soyutlanmıştır.

Türkiye'de Yoksulluk

Birinci Dünya Savaşı'nın yarattığı olumsuz koşullar, kırsal alanlar kadar kenti de etkilemiş ve ciddi yoksulluk tabloları yaratmıştır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra batılı ülkeler refah devleti uygulaması kapsamında sosyal harcamalar yaparken, Türkiye'de sanayi uygulamalarını destekleyecek harcamalara gidilmiştir. Tarımsal alandaki teknolojik gelişmeler kırsal alanın itici gücünü artırırken, kentteki iş olanaklarının çekiciliğinin artması büyük bir nüfusun kente göçüne neden olmuştur. Kentlerde yapı stoğunun ve altyapı hizmetlerinin talebi karşılayamaması, gecekondulaşmanın ve enformal sektörün ortaya çıkışına zemin hazırlamıştır. Yani bu kesimlerin kendi ihtiyaçlarını kendilerinin karşılamaları yoluna gitmelerine neden olmuştur. Kente ilk gelenler, kronik yoksulluğu barındıran kesime yani çöküntü alanlarına yerleşmişlerdir. Bu dönemde kırdan kente göçleri karşılayacak bir sosyal devlet olgusunun yokluğu, Batıdaki refah devleti olgusunun yerini yerel topluluklar ve aile biriminin aldığı alternatif bir durumun ortaya çıkışına sebep olmuştur. Bu ise ayakta kalma stratejilerinin en temel dayanağıdır.

1980 yılları Türkiye'deki yoksulluğun artışı açısından önemli bir dönemdir. Dışa açık büyüme stratejileri ve savunma harcamalarının artması sosyal devlet harcamalarını sınırlandırarak, geçinmeyi daha da zorlaştırmıştır. Bunun yanında, lüks tüketim etrafında tanımlanan yeni bir orta sınıf doğmuş ve bu sınıf kent yoksullarını tamamen dışlayan bir yaşam biçimi sergilemeye başlamıştır.

Sonuç olarak, yoksullar da kendi içine kapanıp kent içinde cepler oluşturmuştur. Bu cepler, orta sınıf tarafından yasa dışı işlerin yapıldığı ve bir dizi olumsuzluğu barındıran mekanlar yani 'varoşlar' olarak tanımlanmıştır.

Ankara'da Yoksulluk

Ankara, başkent oluşundan itibaren, yoğun göçün de etkisiyle, yoksulluğun yansımalarının her yönden görüldüğü bir kent olmuştur. Alt gelir sınıfının nüfus üzerinde artan etkisi, Ankara için yapılan planlarda da etkisini göstermiştir. Jansen Planı'nda bir Amele Mahallesi ve 1990 Ankara Metropolitan Alan Nazım Planı'nda da alt gelir grupları için toplu konut alanları öngörülmüş olmasına karşın bu öneriler bu kesimlerin sosyal ve ekonomik beklentilerine cevap veremedikleri için amaçlarına ulaşamamışlardır.

Alan Çalışması

Alan çalışması kapsamında Ankara kentindeki yoksul halkın demografik özellikleri, çalışma ve eğitim durumları, gelir tüketim kalıpları, kökenleri, mahalle ve konut durumları hakkında bilgi sahibi olabilmek için eski kent merkezindeki Altındağ, Bentderesi ve Yenidoğan semtleri ile kentin doğusundaki Abidinpaşa ve Köstence semtlerinde toplam 50 anket yapılmıştır. Araştırma sonucunda, kent yoksulu olarak adlandırılan grubun, homojen bir yapı oluşturmadığı ve farklı bölgelerde konumlanmış alt gelir konutları arasında, gelir ve diğer toplumsal ve ekonomik göstergeler açısından farklılıklar taşıdığı gözlenmiştir.

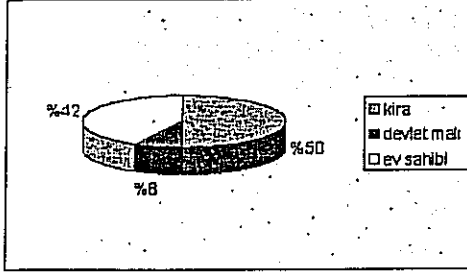
Alt gelir grupları gelir değişkeni esas alınarak üç grupta incelenmiştir:¹

- 1.grup (reel gelir / kişi < 40 milyon)
- 2.grup (40 milyon < reel gelir/kişi < 75 milyon)
- 3.grup (75milyon < reel gelir / kişi)

Gelir Grupları	Hane Sayısı
1.grup	20
2.grup	20
3.grup	10

Gelir gruplarına göre hane sayılarının dağılımı

Bu gruplamaya göre, üçüncü grubun daha çok Köstence ve Abidinpaşa'da kendilerine ait evlerde, ikinci grubun Bentderesi'nde belediye ait kira karşılığı olmayan evlerde, birinci grubun ise Yenidoğan ve Altındağ'da, daha çok kiralık konutlarda yoğunlaşmış oldukları saptanmaktadır.

Çalışma alanındaki konut sahipliği

Çalışmada, çoğunluğu üçüncü gelir grubuna giren Köstence ve Abidinpaşa'daki insanların büyük bir çoğunluğunun sürekli işlerde çalışmaları, gelir düzeylerinin yüksek olmasının nedenlerinden biri olarak değerlendirilmiştir. Birinci ve ikinci grubu ise daha çok enformal sektörde yer alan, nitelsiz işgücü oluşturmaktadır. Ancak, Bentderesi'nde yaşayanların işsiz olmaları ya da sürekli işlerde çalışmıyor olmalarına karşın yoksulluk sıralamasında ikinci gruba dahil olmasının nedeni, bu bölgede oturan insanların, belediye politikasına bağlı olarak altyapı ve konut giderlerinin olmaması olarak gösterilebilir.

Gelir getiren kişi mesleği	kişi sayısı
düzenli, düzenli işler	21
işsiz	6
enformal işler	40
emekliler	7

Çalışma alanındaki iş dağılımı

Araştırmanın sonuçlarından hareketle Ankara'da iki çeşit yoksulluktan söz edilebilir. Birincisi, plansız yerleşilen gecekondu bölgelerindeki mekansal kalite düşüklüğünün neden olduğu fiziksel yoksulluk; ikincisi ise fiziksel yoksulluk ile düşük eğitim seviyesinin birlikte yolaştığı kadercilik duygusunun neden olduğu sosyal yoksulluktur.

Fiziksel Yoksulluk

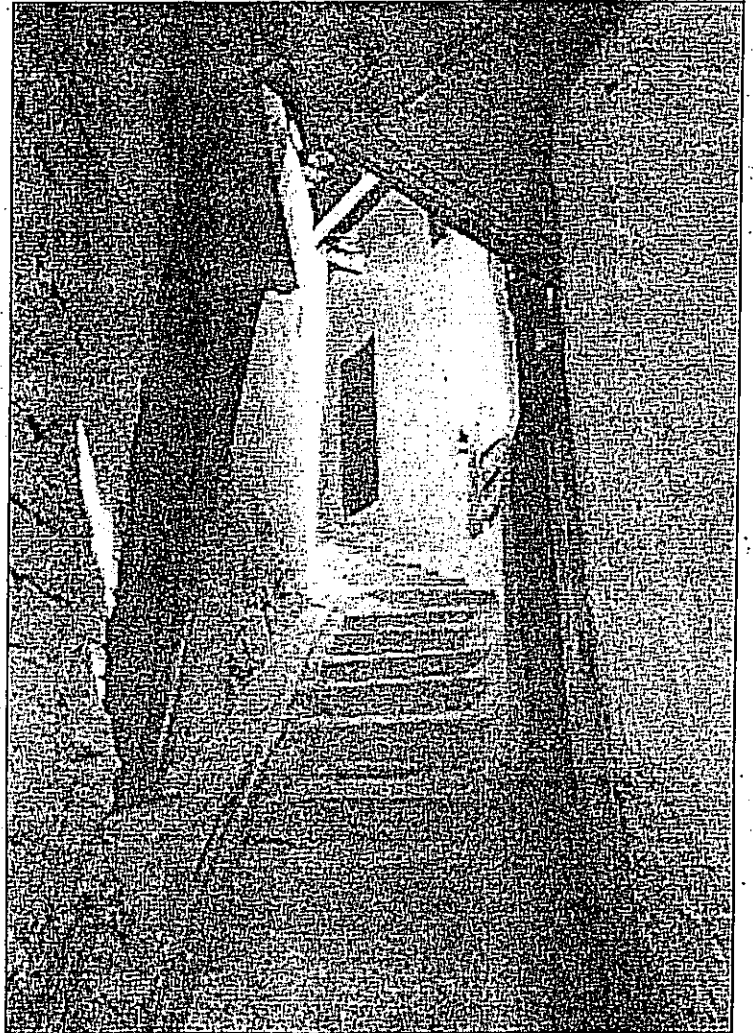
Mekan, kent yoksulluğunun ve yaşam stratejilerinin anlaşılmasında kilit bir rol üstlenmektedir.

Göçler sırasında sosyal bir devlet olgusunun olmaması, insanların kendi çözümlerini üretmelerine neden olmuştur. Bunun sonucunda bu kesimler, iş olanaklarına yürüme mesafesinde ulaşım imkanı sağlayan, buna karşın konut yapımına uygun olmayan eğimli arazilerde plansız bir şekilde yerleşmişlerdir.

Mahalle ve Sokak Koşulları

Plansız gelişme ve arazinin olumsuz koşullarının sonucu olarak örnek mahallelerde dağınık bir yerleşim düzeni ortaya çıkmıştır. Dar ve merdivenli sokak dokusu ulaşılabilirlik sorununu beraberinde getirmiştir. Özellikle Altındağ, Köstence, Yenidoğan gibi çok eğimli arazilerdeki konut alanlarında sokak dokusunu merdivenlerin ve

Mekan, kent yoksulluğunun ve yaşam stratejilerinin anlaşılmasında kilit bir rol üstlenmektedir.

Merdivenli Sokak Dokusu, Altındağ

PLANLAMA
2002/4

çıkma sokakların oluşturuyor olması konutların hizmet almasını zorlaştırmaktadır. 'Hiçbirşey istemiyorum sadece yol istiyorum! Kömür geliyor, yüzlerce basamak sırtımda taşıyorum!' sözleri Altındağ'da anket çalışmasına katılan bir kadına aittir. Bu ve diğer örnekler yoksul halkın ulaşım sorunlarından ne derece şikayetçi olduğunu göstermektedir. Abidinpaşa ve Bendiçerisi Mahalleri ise diğerlerine oranla daha düz bir arazide bulunmalarından dolayı ulaşılabilirlik açısından daha iyi durumdadır. Abidinpaşa'nın gecekondu sakinlerinin yanı sıra orta gelir grubunu da barındırması çalışma kapsamındaki diğer semtlere

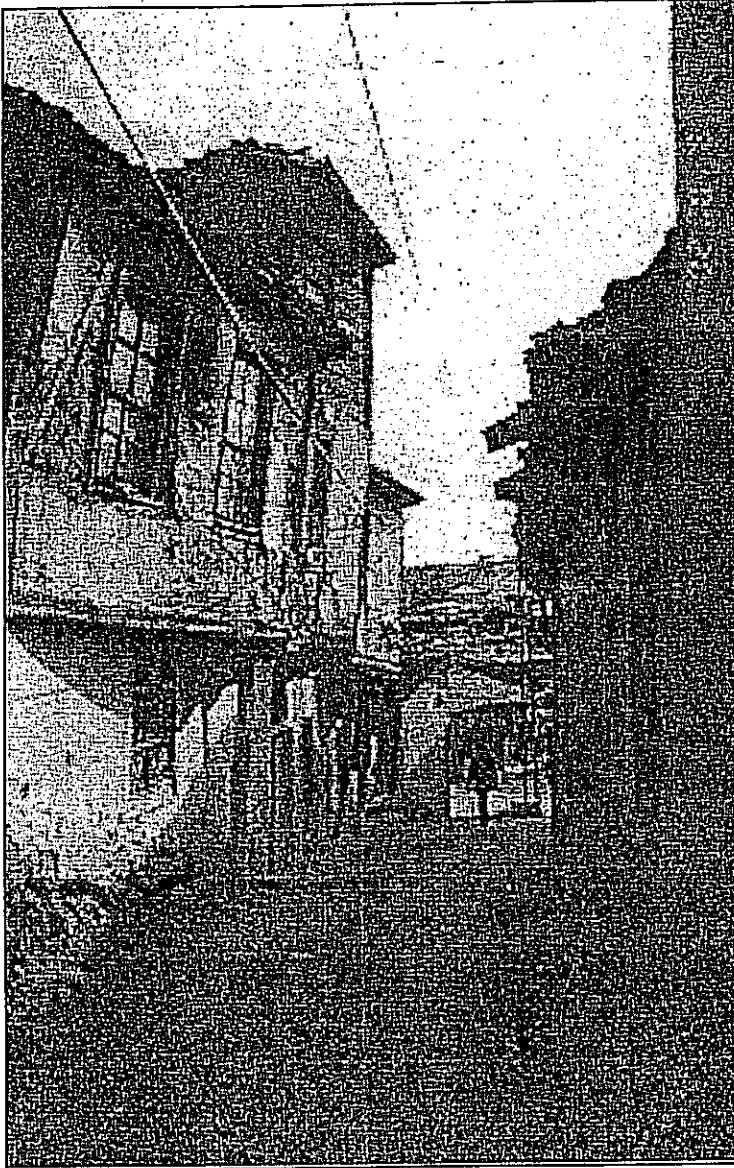
göre ulaşılabilirlik açısından ön plana çıkmasına sebep olmuştur.

Beş bölgede de kanalizasyon sistemi eski sistemin devamı olduğu için, konut yoğunluğunun ihtiyacını karşılayamamaktadır. Yine Altındağ bölgesinde anket çalışmasına katılan bir kadın bu sorunu ve belediyenin soruna olan ilgisizliğini, " ya taşıyor ya patlıyor, sokaklarda pislik içinde yürümek zorunda kalıyoruz! Belediyeyi aradığımızda da bize gülüyorlar!" sözleriyle dile getirmiştir. Dört bölgede de çöpler genellikle her gün, kimi zaman da iki günde bir toplanmaktadır. Yenidoğan semtinde ise belediye çöp varilleri olmadığı için çöpler sokak üzerinde ya da boş arazilerde biriktirilmekte, haftada bir toplanmaktadır. Bu da koku ve sağlık sorunlarına yol açmaktadır. Atık su sisteminin olmaması bütün çalışma alanlarında gözlenen ortak bir problemdir. Yağmur suları yüksek eğim nedeniyle alt kottardaki konutlarda su basmalarına sebep olmaktadır.

Konut Durumu

Kişinin ya da ailenin toplumdaki konumuna bakılmaksızın, yalnızca toplumun üyesi olması nedeniyle belli standartlara uygun konut hizmetlerinden yararlanması 'barınma hakkı'dır. (Kartal, 1992:279)

Anket çalışmalarında yoksul kesimin düşük standartlı konutlarda yaşadığı görülmektedir. İncelenen konutların tümünde elektrik altyapısı bulunurken, %28'i ortak bir hattı paylaşmaktadır. Hanelerin %4'ünde su boru hattı sadece bahçede, %26'sında ise boru hattı ortak kullanılmaktadır. Anket yapılan 50 haneden 25'inin tuvaleti dışarıda olup bu hanelerin 3'ü tuvaleti başka hanelerle ortak kullanmaktadır. Tuvaletlerin dışarda olması ve kanalizasyon sistemindeki sorunlar yoğun kokuya yol açmaktadır. 12 hane tuvaleti aynı zamanda banyo olarak kullanırken, sadece 21 hanede ayrı bir banyo bulunmaktadır. 17 hanede ise yıkanmak için hol, mutfak ya da oturma odası kullanılmaktadır. Hanelerin 11'inde mutfak bulunmamakta, bu evlerde yemeklerin genelde holde ya da salonda küçük tüpler üzerinde pişirildiği görülmektedir. Gerek mutfak gerek banyo ve tuvaletle ilgili temizlik sorunları, suyun kısıtlı kullanımı ile birlikte ele alındığında gecekonduya yaşayanların içinde bulundukları sağlıksız koşullar ve hastalık riskinin büyüklüğü

PLANLAMA
2002/4

Tarihi Ankara Evleri, Bendiçerisi

anlaşılabilecektir. Konutların %60'ının bahçesi bulunmadığı gözlenmiştir. 1978 yılında Kemal Kartal'ın (1978) Ankara gecekondualarında yaptığı çalışmada hanelerin %44,8'inin yetiştirdikleri ürünleri sattıkları, 1999 yılında ODTÜ tarafından yapılan çalışmada da bu oranın %2'ye düştüğü saptanmıştır (ODTÜ UPL; 2000). Çalışmanın bulgularına göre örnek alandaki 50 hane ne kendi tüketimleri için ne de gelir elde etmek için bahçe tarımı yapmaktadırlar. Bu da geçen süre içinde bahçenin tarımsal üretim yapılan bir kaynak olmaktan çıktığını göstermektedir.

Çalışma çok sayıda insanın az sayıda odada yaşam sürdüğünü göstermektedir. Ortalama oda sayısı hane başına 2.04'dür. Odalar genellikle özelleşme göstermemekte, çok amaçlı olarak kullanılmaktadır. Oturma mekanının aynı zamanda yatma mekanı olarak da kullanılması, bu odalarda sigara içilmesi, yetersiz havalandırma, pencerelerin küçük olması ve güneş alamaması gibi nedenler sağlık sorunlarına yol açmaktadır. Ayrıca, anne babaların çocukları ile aynı odada yatmalarının belli yaş üstündeki kız ve erkek kardeşlerin aynı yatağı paylaşmalarının çocuklar ve ebeveynler üzerindeki sakıncaları açıktır. Çalışma alanı içinde Bentderesi Mahallesi konut türü açısından diğer dört alandan farklılık göstermektedir. Diğer alanlar gecekondu bölgesi iken bu alan eski Ankara evlerinin bulunduğu bir çöküntü bölgesidir. Buradaki konutlar 5-6 aile tarafından ortak kullanılmaktadır. Gecekonduya yaşanan aile içi mahremiyet sorunlarına bu bölgede farklı ailelerin ortak kullanımlarından kaynaklanan sorunlar eklenmektedir.

Öneriler

♦ *Konut ailedeki bireylerin yaşamlarının büyük bölümünü geçirdiği, rahat ve huzur içinde olmak istedikleri bir çevredir. Çocukların sosyal ve kültürel gelişimi, büyüklerin mutluluğu ve topluma katkısı bu çevredeki fiziksel ve sosyal ortamla yakından ilgilidir. (İmamoğlu, 1986:58) Bu nedenle, birey başına yaklaşık 0.4 odanın düştüğü Ankara'daki yoksul konutlarında bir ıslah çalışmasına gidilmelidir. Bu ıslah çalışmasının çekirdeğini ise servis mekanları oluşturmali; ailenin ve bireyin beden ve ruh sağlığının temeli diyebileceğimiz tuvalet, banyo ve mutfak mekanları titizlikle ele alınmalıdır.*

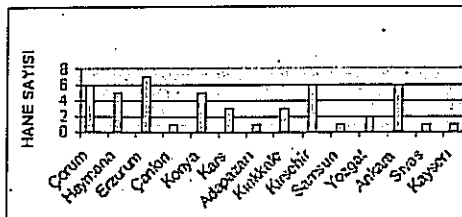
♦ *Altyapı sorunları ele alınmalı: Kanalizasyon sistemi iyileştirilmeli, atık su sistemi oluşturulmalı, tüm konutlara su boru hattı ulaştırılmalıdır.*

♦ *Yeni bir alt gelir konut alanı önerisi yapılması halinde, bu insanların kırdan kente geçiş aşamasında oldukları unutulmadan, açık alan ve komşuluk ilişkileri ihtiyaçları göz önüne alınarak planlama yapılmalıdır.*

♦ *Bentderesi'ndeki eski dokuya ait konutların belediye tarafından satın alınıp, kira karşılıksız oturma izni vermesi bu bölgedeki tescilli evlerin yıkılmaya yüz tutmasına sebep olmuştur. Bu da Ankara'nın tarihi dokusunun yok olmaya bırakılması demektir. Zaten belediyeye ait olan konutlar, iyileştirilip, çeşitli kültürel ve sosyal amaçlı kullanımlara açılmalıdır. Bu sayede bölgenin değeri artacak, turistik bir işlev kazanacaktır. Böylece, çevresindeki düşük gelirli insanlara da yeni istihdam olanakları sağlayacaktır.*

Sosyal Yoksulluk

Yoksulluk kültürü; yoksulların, toplumun değer ve amaçları doğrultusunda başarıya ulaşmalarının olanaksızlığını fark etmelerinin verdiği ümitsizlik duygusu ile başa çıkmalarındaki gücü temsil eder. Sorunlara yerel çözümler bulurlar (ODTÜ UPL, 2000: 20). Sosyal devlet olgusunun giderek zayıflaması ve gelir seviyelerinin düşüklüğü, alt gelir gruplarını akrabalık, hemşerilik ilişkilerine sıkı sıkıya bağlanmaya itmiştir. Bu da, bu toplumsal kesimlerin, kendilerini toplumdan soyutlamalarına ve kentin çeşitli bölgelerinde cepler oluşturmalarına yol açmıştır. Çalışma alanı içinde, Yenidoğan'da Erzurum ve Kars gibi doğu illerinden gelenler yoğunlaşırken, Bentdere'sinde Konya, Köstence'de de Kırşehir ve Kırıkkale gibi İç Anadolu illeri, Altındağ'da Ankara köylerinden gelenler yoğunlaşmaktadır. Abidinpaşa'da ise belli bir yoğunlaşma görülmemiştir. Kısacası, Ankara'nın daha çok, istihdamın az olduğu İç Anadolu ve Doğu Anadolu illerinden göç aldığı görülmektedir.

Hane Halklarının Doğum Yerlerine Göre Dağılımı

Yoksulluk kültürü; yoksulların, toplumun değer ve amaçları doğrultusunda başarıya ulaşmalarının olanaksızlığını fark etmelerinin verdiği ümitsizlik duygusu ile başa çıkmalarındaki gücü temsil eder. Sorunlara yerel çözümler bulurlar

Eğitimsizlik,
yoksulluğun
sadece sonucu
değil aynı
zamanda da
sebebidir.

Hane Halkı Büyüklüğü

Anket çalışması yapılan alanların yapısının, gerek mekan koşulları gerekse insan ilişkileri açısından kırsal karakterde olduğu göze çarpmaktadır. Konutların genelde tek katlı ve bahçeli oluşu, insanların kapı önlerinde birbirleriyle zaman geçirmeleri, sıkı ilişkilerin verdiği güven duygusu ve aile yapıları bu durumun tipik örnekleridir.

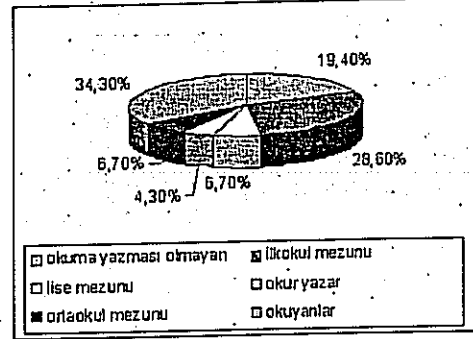
Hacettepe Üniversitesi Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA) verilerine göre kentlerde hane halkı büyüklüğü 4, kırdaki ise 4,9'dur (ODTÜ, 2000:36). Çalışma alanındaki aile büyüklüğü ise 4,6'dır. Aynı zamanda, hanelerin %16'sı kırsal aile yapısı olan geniş aile, geri kalanı ise kentsel aile yapısı olan çekirdek aile özelliği taşımaktadır. Bu yönüyle, çalışmaya katılan hanelerin geçiş sürecinde olduklarını söylemek anlamsız olmayacaktır.

Eğitim Durumu

Anket sonuçları, çalışma bölgelerindeki halkın eğitim seviyesinin düşük olduğunu göstermektedir. Okuma yazma bilmeyen kesim, 7 yaş üstü kişi sayısının %19,4'ünü oluşturmaktadır. Bu oran daha çok kadınları ve 50 yaş üstü erkekleri kapsamaktadır. Sorunun kökeni gelinen köydeki ilköğretim okulunun yetersizliği ve tarımsal üretimin getirdiği erken yaşta çalışmaya başlanması olarak tanımlanabilir. Okuma yazma bilmeyenlerin %52'sini kadınların oluşturmaları, tutucu bir zihniyetin varlığını göstermektedir.

Çalışma yaptırılan bölgelerden, Köstence ve Abidinpaşa'da eğitim durumu diğer semtlere oranla daha yüksektir. İlkokul sonrası eğitim alanların oluşturduğu yüzde, daha çok bu semtlerdeki insanları kapsamaktadır. Bu bölgelerdeki gelir düzeyinin diğerlerine göre yüksek oluşu ve ebeveynlerin eğitim seviyesi, çocukların eğitimine sağlayabildikleri olanaklara da yansımaktadır. Yenidoğan, Bentderesi ve Altındağ'a bakıldığında ise eğitim düzeyinin oldukça düşük olduğu görülmektedir. Günümüzde ilköğretimin zorunlu olmasına karşın, bu bölgelerde okul çağındaki birçok çocuğun hiç okula gitmediği gözlenmiştir. Buradaki ailelerin çok çocuklu ve çok düşük gelirli oluşu bu durumun sebebi olarak görülebilir. Altındağ'da ankete katılan ve okutulmadığından şikayetçi olan bir kadına

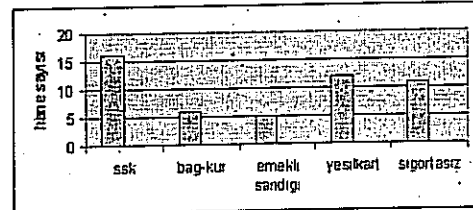
neden çocuklarını okutmadığı sorulduğunda 'karınlarını zor doyuruyorum, neyle okutayım' cevabının alınması sorunun boyutlarını ortaya koymaktadır.

Eğitim Durumu

Çalışma Koşulları

Eğitimsizlik, yoksulluğun sadece sonucu değil aynı zamanda da sebebidir. Alt gelir grubunun eğitim seviyelerinin düşüklüğü nedeniyle kamu kurum ve kuruluşlarında çalışmaları çok zordur. Aynı zamanda belli bir zanaat edinmedikleri için işçi olarak da sürekli bir iş bulamamaktadırlar. Bunun sonucu olarak, esnek ve az gelir getiren işlere yönelmektedirler. Enformal sektörde çalıştıkları için çoğunluğu belli bir sosyal güvenceye sahip değildir. Köstence ve Abidinpaşa'da SSK ve Bağ-kur'a kayıtlı hane reislerinin bulunmasına karşın, Yenidoğan, Altındağ ve Bentderesi'nde hane reislerinin çoğunluğunun hiçbir sosyal güvencesi bulunmamaktadır. Bu hanelerin bir kısmına devlet tarafından yeşil kart verilmiştir.

Sosyal Güvence

Çok sayıda çocuk sahibi olmalarına ve çocukların ihtiyaçlarını karşılayabilecek düzenli bir gelirleri olmamasına karşın, araştırmada kadınlardan sadece beşinin örgü örerek ya da temizliğe giderek aile ekonomisine katkıda bulunduğu saptanmıştır. Bunun nedenlerinden biri de aile reislerinin kadınların çalışmasına karşı çıkması ve kadınların da çaba göstermemesi olarak görülebilir.

Çocuklara bakıldığında ise evde önemli bir konumda olmadıkları görülmektedir. Kız çocuk küçük kardeşine bakmakla ve annesine yardım etmekle, erkek çocuk ise aile ekonomisine katkıda bulunmakla görevlidir. Anket yapılan bölgelerden, Yenidoğan ve Altındağ'da çalışan çocuk sayısının fazla olduğu, hatta bazı ailelerde birden fazla çocuğun çalıştığı gözlenmiştir. Buralarda haneye gelir getiren kişi sayısı fazladır.

Gelir getiren kişi	Hane	%
0	8	16
1	28	56
2	9	18
3*	5	10
Toplam	50	100

Haneye Gellir Getiren Kişi Sayısı

Bu bölgelerde, artan fiyatlar ve azalan gelir karşısında insanların geçinme stratejileri yetişkinler üzerinde artan iş yükü, çocuklar üzerinde okulu bırakıp aile gelirine katkıda bulunmaları için yapılan baskı, stres ve aile içi şiddetin artması, yetişkinler tarafından çocuklara daha az zaman ayrılması, daha az besleyici fakat daha ucuz gıdalara yönelmesi şeklinde özetlenebilir. (Haan, 1997:1-9)

Yoksulluk ve Çocuk

Yukarıda sayılan geçinme stratejilerinden kuşkusuz en çok etkilenen çocuklardır. Bunu en iyi örneği Ankara Büyükşehir Belediyesi Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Merkezi'nde (ASÇÇM)² bu çalışma kapsamında görüşülen 14 yaşındaki bir çocuğun anlattıklarıdır:

'Erzurum'un Oltu köyündeniz. Babam Ankara'ya gençken çalışmak için gelmiş. Çiçin'de gecekonduda oturuyoruz. Evi amcam yapmış, babama vermiş. Kira vermiyoruz. Annem babam ayrı. Zaten imam nikahlılardı. Annem beni ve kız kardeşimi bırakarak, marketi olan bir adama kaçtı. Kardeşim 11 yaşında ve ilkokul 2'ye gidiyor. Babam 38 yaşında ve ilkokul mezunu. Babamla

kalıyoruz. Ev 2 oda; bir küçük mutfak, banyo ve ara var. Tuvaletimiz dışarıda. Eşya olarak sadece iki yatak, iki yorgan buzdolabı ve televizyon var. Ne soba ne de elektrik ocağı var, kışları yorganın altına girip yatıyoruz. Kardeşim ve ben aynı odada aynı yatakta yatıyoruz. Babam diğer odada yatıyor. Babam hiçbir iş yapmıyor. Beni çalışmam için zorluyor. Hiç okula göndermedi ama ben okumak istiyorum, çalışmıyorum. O da beni ve kardeşimi içip içip dövüyor. İçki içtiği parayı amcamdan borç alıyor. Amcam emlakçı, babaannem manav sahibi, onlar da Çiçin'de oturuyor. Babam beni dövdüğü için artık eve gitmiyorum. Babaannem ve amcam da çalışmam gerektiğini düşünüyorlar, beni evlerine almıyorlar. Geceleri komşumuzun balkonunda yatıyorum. Yemek için ASÇÇM'ye gidiyorum, yemek bulamazsam yemiyorum. Kardeşim komşularda yemek yiyor, o kız olduğu için ona yardım ediyorlar. Babam da annesinde yemek yiyor. Annem bizi yanına almak istiyor ama babam göndermiyor.'

Bu ve benzeri olaylar birçok yoksul ailede görülmektedir. Çocuk artık bakılması gereken bir aile ferdinden çok, gelir kaynağı olarak görülmektedir. Okuma hakları ellerinden alınmış bu çocuklar, önceki neslin eğitimsizliğini sürdürmektedirler. Bunun gelecekteki yansıması, vasıfsız işçiler olarak babalarıyla aynı kaderi paylaşmak olacaktır. Bu ise yoksulluk kültürünün nesilden nesile aktarılmasına yol açacaktır.

Aynı zamanda gördükleri kötü muamele ve şiddet insan ilişkilerini de etkileyebilir.

Gecekodu ve Çocuk, Altındağ

PLANLAMA
2002/4

² ASÇÇM sokakta çalışan çocukların gün içerisindeki beslenme, sağlık, korunma ile ilgili problemlerine çözümler getiren, çocukların aileleri ile ilgili sorunlarını ortaya koyan ve çözümlerine yönelik çalışmalar yapan sosyal bir kurumdur.

Öneriler

♦Ebeveynler için yeni istihdam olanakları yaratılmalı, kredilerle küçük yatırımcılar desteklenmeli, yoksul halka sosyal güvence sağlayan işler verilmelidir.

♦Yoksul kadınların birtakım beceriler-kazanabilecekleri el sanatları kursları düzenlenmeli ve çeşitli teşviklerle bu beceriler gelir kaynağına dönüştürülmelidir

♦Ebeveynlerin belli bir yaştan üzerinde olması ve sahip oldukları değer yargıları, bu kişiler için yapılacak önerilerin amacına ulaşmasını zorlaştırmaktadır. Bu nedenle büyüme çağındaki çocuklara eğitim, okuma-yazma, mesleki beceri kazandırılması ile daha iyi gelir elde edebilecek nitelikli işgücü sağlama yoluna gidilmelidir. Bu amaç için açılacak çıraklık eğitim merkezleri çocuklara eğitim verirken gelir de sağlaması yönüyle aileler tarafından da desteklenebilir.

♦Sokakta çalışan çocukların sokakta daha az vakit geçirmelerini sağlayan, sosyal ve kültürel açıdan geliştiren ASÇÇM gibi merkezlerin sayıları artırılmalıdır.

♦Eğitim, sağlık vb. temel hizmetlerin sunumunda eşitlik sağlanmalıdır.

♦Yerel yönetimlerce, koruyucu sağlık hizmetlerine önem verilmeli ve gecekondu bölgelerinde sağlık taramaları yapılmalıdır. Bu sayede sağlık sorunlarına ilişkin harcamalar azaltılabilecektir.

KAYNAKÇA

1) Haan, de A. (1997), "Urban Poverty and Its Alleviation" *IDS Bulletin*, cilt: 28, sayı:2.

2) Işık, O. ve Pınarcıoğlu, M. (2001), *Nöbetleşe Yoksulluk*. İstanbul: İletişim Yayınları.

3) İmamoğlu, V. (1986), "Ankara'da Alt Sosyo Ekonomik Düzey Ailelerinin Konutları ve Yaşam Biçimleri", *Dar Gelirlilere Konut Sempozyumu*, ss: 47-59. Ankara: Tübitak Yapı Araştırma Enstitüsü.

4) Kartal, K. (1992), *Ekonomik ve Sosyal Yönleriyle Türkiye'de Kentleşme*. Ankara: Adım Yayınları.

5) Kartal, K. (1978) *Kentleşme ve İnsan*. Ankara: TODAİE Yayınları.

6) ODTÜ, Kentsel Politika Planlaması ve Yerel Yönetimler Anabilim Dalı (2000), *Kentsel Yoksulluk ve Geçinme Stratejileri Ankara Örneği*, (1999 Yılı Stüdyo Çalışması), Kentsel Politika Planlama ve Yerel Yönetimler Anabilim Dalı Yayını, Ankara.

7) Mingionie, E. (1993), "The New Urban Poverty and Underclass Introduction", *International Journal of Urban and Regional Research*, cilt:17, sayı:3, ss: 324-326.

8) O'Boyle, E. (1999), "Toward and Improved Definition of Property", *Review of Social Economy*, cilt:57, sayı:3, ss:281-301.

9) Şenyapılı, T. ve Türel, A. (1996), *Ankara'da Gecekondu Oluşum Süreci ve Ruhsatlı Konut Sunumu*, Bahbirlik Yayınları, Ankara.

10) Tekeli, İ. (2000), "Kent Yoksulluğu ve Modernitenin Bu Soruna Yaklaşım Seçenekleri Üzerine", yayınlanmamış bildiri, ODTÜ, Kentsel Politika Planlaması ve Yerel Yönetimler Anabilim Dalı (2000), *Kentsel Yoksulluk ve Geçinme Stratejileri Ankara Örneği* (1999 Yılı Stüdyo Çalışması) içinde, Kentsel Politika Planlama ve Yerel Yönetimler Anabilim Dalı Yayını, Ankara.

11) Tübitak Araştırma Enstitüsü (1986), *Dar Gelirlilere Konut Sempozyumu*, Ankara, ss: 261-269.

Dergilerden Seçmeler

Hazırlayan: Dr. Ömür KIZILGÜN, Şehir Plancısı

TÜBİTAK Merkez ve Enstitüler Eşgüdüm Ofisi

Planlamanın Yedi Işığı (The Seven Lamps of Planning)

Trevor Roberts

Town Planning Review, 73 (1), 2002, s. 1-9

Bu makalede, şehir planlamanın zaman içinde değişmeden kalan ve herhangi bir yer, zaman veya nesil için geçerli olan katı kuralları selinin dışındaki temel özelliklerini tanımlamak amaçlanmaktadır. Makalenin yapısında, John Ruskin'in 1849'da yayınlanan "Mimarlığın Yedi Işığı" adlı etkileyici eserinden esinlenilmiştir. Aynı terimler kullanılmakla beraber, "planlamanın ışıkları" Ruskin tarafından ileri sürülenlerden tamamen farklıdır, yine de "yönlendirici ilke" anlamında kullanılan "ışık" kavramı güçlü bir imge olarak tekrar edilmiştir. İyi ve başarılı bir şehir planına götüren, planlamada her zaman kullanılabilen, planlama politikalarını ve süreçlerini değerlendirmek üzere yararlanılabilecek bu yedi temel özellik ve uygulamacılar için ilgili soru solları şunlardır;

- Yer: Çevreyi doğru kullanarak; kimliğe saygı göstererek arazi kullanımları ile eylemler arasında etkin ve sürdürülebilir ilişkiler kurabiliyor muyuz?
- Zaman: Uzun erimi ve bugünkü eylemlerin uzun erimle ilişkilerini gözeliyor muyuz?
- Mantık: Önerilerimiz araştırmaya dayanıyor mu, analitik ve eşitçi mi?
- Fırsat: Yaklaşımımız esnek mi, genel amacı ve yönlenebilir kaybetmeden fırsatları algılayıp ölçebiliyor mu?
- Keyif: Bugünkü "en iyi" nin yarın en iyi fırsatları sunabileceğini gözönünde tutarak, fazladan bir kalite ve özen katıyor muyuz?
- Güç: Sonuç alabilmek için gerekli güç yapılarıyla, etik standartlarımızdan ödün vermeden bütünleşiyor muyuz?
- Yaşam: Gerektiğinde temizlik ve düzenden vazgeçme pahasına canlılığın, meydan okumanın, nezaketin, hoşgörünün incelikli özelliklerine yer veriyor muyuz?

Planlama: "Değer" Üzerine Bir Kavram (Planning: An Idea of Value)

Heather Campbell

Town Planning Review, 73 (3) 2002, s. 271-287

Planlama eyleminin entelektüel temelini gelişimi yavaş ve problemlili bir süreçtir. Bu makale mevcut entelektüel anlayışı geliştirme arayışı içindedir, çünkü planlama düşüncesinin gelecekteki gelişiminde etik değerlerle ilgili sorunlardan yola çıkılması gerektiği tartışılmaktadır. Makale üç bölüme ayrılmaktadır: Birinci bölümde 'dar bir düzenleyici uygulamalar seti olarak planlama' ile, 'bir kavram olarak planlama' veya daha özel olarak, 'uzun soluklu bir sosyal eylem olarak planlama' ayrımı yapılmaktadır. Bu ikinci planlama kavramı makalenin geri kalan kısmındaki tartışmayı şekillendirmektedir. İkinci bölümde, tartışmanın

özü geliştirilmekte ve 'bir eylem olarak planlama'nın doğası ortaya konmaktadır. Buna göre planlama özünde, daha iyi ve daha kötü hakkında, başkalarıyla/başkaları için ve doğru kurumlara etik yargılar üretmek olan bir eylemdir. Planlama, "değer" hakkındadır. Üçüncü bölümde bu bakış açısının, 'akademik bir çaba konusu olarak planlama' için sonuçları incelenmektedir. Tartışma yazının araştırmasından elde edilen örneklerle somutlaştırılmaktadır.

Planlama Pratiği: Etik, Değerler ve Teori (Planning Praxis: Ethics, Values and Theory)

Robert Uptown

Town Planning Review, 73 (3) 2002, s. 253- 269

Bu makalede, planlamanın esas olarak mekansal etik, uygulama eliğinin bir biçimi olarak anlaşılması gerektiği, bu nedenle etik kapsamındaki hangi temel fikirlerin planlama ile ilgili oldukları üzerine bir anlayış geliştirmemiz gerektiği tartışılmaktadır. Makalede, mevcut planlama uygulamasından örnekler ve Abercrombie'nin kaygılarına yer verilerek planlamanın ne kadar farklı etik hükümleriyle ilintili olduğu gösterilmektedir. Makale, planlamanın değerlerde ilintili olduğunu ve etik çerçevelerin, açıklanmasına ihtiyaç olduğunu kabul etmenin önemi tartışılarak, böylece bu çerçevelerin mekanın üretilmesinde ve uzamın birleştirici ortam olmasında uygulanabilirliğini vurgulayarak son bulmaktadır.

Walter Kurtz Olarak Doğu'ya Seyahat: Goa Hindistan'da Kimlik, Performans ve İşbirliği (Travelling East as Walter Kurtz: Identity, Performance, and Collaboration in Goa, India)

Paul Routledge

Environment and Planning D: Society and Space 2002 (20), s.477-498

Son yıllarda coğrafi araştırmanın politik önemi üzerine yeniden bir entelektüel ilgi oluştu. Bu ilgi, genellikle birbirinden uzak olan eylemcilerle akademisyenlerin farklı dünyaları arasında bir yakınlaşma ihtiyacını ifade etmektedir. Ian Maxey gibi eleştirel coğrafyacılarla Cindi Katz, Heidi Nast, Gillian Rose ve J-K Gibson-Graham'ın içinde bulunduğu feminist coğrafyacıların müdahaleleri, coğrafyacıların (onların) araştırmalarına getirdikleri politik bağlantılara, eleştirel ve yansıtıcı bağlantı biçimlerine, alan çalışmalarının politğine, temsil stratejilerine önemli açılımlar sağladı. Bu makalede, yazarın Hindis-

ları'daki Goa'da turizm gelişmesine karşı duran Goa Vakfı ve Jagrut Goenkaranchi Fouz (Telikte Bekleyen Goa Ordusu) adlarındaki iki örgülle eleştirel işbirliği bağlantısı incelenmektedir. İşbirliği, özellikle yazarın, otel yatırımcıları tarafından Goa çevresel kanunlarının nasıl ihlal edildiği konusunda bilgi üretmek üzere "tur operatörü Walter Kurtz"muş gibi davranmasını da içeren çeşitli biçimlerde olmuştur.

Alan çalışmasının yürütülmesinde yukarıda sayılan feminist coğrafyacıların kimlik, farklılık ve güçle ilgili yaklaşımlarına dayanılarak, ortak araştırmanın yürütülmesi sırasında karşılaşılan sorunlu ilişik ve güç ilişkileri incelenmiştir. Böylece, direnen karşı tarafla ortak bir zemin arayışında, farklılığa duyarlı, ilişkisel ve yansıtmacı bir araştırma eliği konusu ileri sürülebilmektedir.

Yerel ve Bölgesel Gelişme İçin Cinsiyet Temelli Yaklaşımlar (*Gender-aware Approaches to Local and Regional Development*)

Chels Booth and Rose Gilroy

Town Planning Review, 72 (2), 2001

Küreselleşmenin sadece yerel ve ulusal ekonomi üzerinde değil günlük yaşamımız ve kadınlar-erkekler olarak rollerimiz üzerinde de etkisi var. Bu makalede, yeni ortaya çıkan "nasıl yaşamak istiyoruz?" "planlama ve yönetim süreçlerimiz yaşam biçimlerimizle ne kadar örtüşüyor?" gibi temel sorularla yeniden uğraşma fırsatları tartışılmaktadır.

Günlük yaşam, yapı çevre ve hizmetlerin birbirine ne kadar uyduğu tekrar incelenince, insanların planlamanın merkezine tekrar yerleşime fırsatı olduğu ileri sürülmektedir. Gerçek yaşamlarla ilişkiye geçmenin önemini yeniden gündeme getirmekle, aynı zamanda, kentlilerle ilişkimiz kurma biçimimizi değiştirme ihtiyacını da ifade ediyoruz. Eurofem ağındaki 8 adet "daha iyi uygulama" projesinin özelliklerinden yola çıkılarak, yazıda, planlama ve yönetiminde hem sonuçların, hem de kültürün değişebileceği ortaya konmaktadır.

Kent Planlama Sürecinde Liberaller: Beş Ünlünün Görüşlerinden Hareketle Kirlilik Hakkında Bir Not (*Libertarians On The Road to Town Planning: A Note On The Views of Robert Mundell, Karl Popper, Friedrich Hayek, Robert Nozick, Milton Friedman and Ronald Coase Towards Pollution*)

Lawrence Wai-Chung Lai

Town Planning Review, 73 (2), 2002

Bu makale kapsamında, beş ünlü liberal akademisyenin yönlendirici nitelikteki beş çalışması incelenmiştir. Bu beş eser şunlardır: "Man and Economics" (Robert Mundell), "All Life is Problem Solving" (Karl Popper), "The Constitution of Liberty" (Friedrich Hayek), "Anarchy, State and Utopia" (Robert Nozick), "Free to Choose" (Milton Fri-

edman), "The Problem of Social Cost" (Ronald Coase). İnceleme sonucunda görülmüştür ki, hükümetin kirlilikle ilgili düzenlemesi, ünlü planlama eleştirmenleri tarafından açıkça uygun bulunmamaktadır. Yani liberaller; piyasanın yarattığı sorunlara karşı bir kamusal eylem olarak gelişen planlamanın karşısında değil yanındadırlar. Bu onaylamanın sonuçları, planlamanın düzenleyici bir araç olarak yeniden canlanması ve planlamanın bir meslek olarak gelişmesinde liberal ekonomik fikirlerin rolü açılarından tartışılmaktadır.

Örtük mü? Örtülüyor mu?: Planlama Sistemindeki Katılımda 'Halk' ile İlgili Algılamalar (*Hidden or Hiding?: Public Perceptions of Participation in The Planning System*)

Anna R. Davies

Town Planning Review, 72 (2), 2001, s. 193-214

Arazi kullanımını modernize eden, çevresel konuları demokratikleştiren bir araç olarak giderek geliştirilen halk katılımı uygulamaları Birleşik Krallık'ta övgüyle karşılanmaktadır. Bununla birlikte, katılım tartışmalarında son zamanlarda görülen canlanmanın aslında eski sorunların yeni söylemlerle tekrar ele alınması olduğu da ileri sürülmektedir. Planlamada katılım için 1969'dan itibaren uygulanan yasal mekanizmalara karşın, gerçek halk katılımı hep düşük düzeyde kaldı, mesleki tartışmaların ve örgütlü olmuş çıkarların konusu oldu. Bu makale, katılımı arzulanan "gerçek" halkla ilişki içinde olunarak, daha geniş katılımı başarmak üzere, bu başarısızlığı yorumlar getirmektedir. Küçük grup tartışmalarıyla, yeni katılım tekniklerinin cazbedemeyeceği kurumsal olarak dışlanmış kamu değerlerinden veya "örtük sesler"den oluşan karmaşık bir tablo ortaya konulmaktadır.

İnternette Halk Katılımı Coğrafi Bilgi Sistemi (CBS) (*Internet GIS For Public Participation*)

Zhong-Ren Peng

Environment and Planning B: Planning and Design 2001 (28), s. 889-905

İnternette CBS, sunduğu mekansal veriler ve CBS'nin işlevselliği nedeniyle, planlamada halk katılımı ve karar verme sürecini kolaylaştırmak açısından önemli ve özel bir araç sunmaktadır. Bu makalede, İnternet tabanlı bir halk katılımı sisteminin tasarımı için; İnternet CBS, İnternet haberleşmesi ve senaryo yazım araçlarını bütünleştiren bir çerçeve tartışılmaktadır. Bu tasarım, bilgi içeriği, kullanıcıların etkinliği ve sistemin işlevselliğine bağlı olarak halk katılımını sağlayan hizmetlerin seviyesini tanımlamak üzere oluşturulan bir sınıflamaya dayanmaktadır. Sistem, kamuoyuna veri, analiz araçları, bilgi bulmak, fikir açıklamak ve sorunları tartışma ortamı sunarak planlama ve karar verme süreçlerinde halk katılımını geliştirmek üzere tasarlanmıştır.

İnternet CBS'ni kullanan İnternet tabanlı halk katılımı sisteminin özgün yanı, kullanıcılara yalnızca değerlendirme, yorumlama ve alternatifleri seçme konusunda fırsatı vermekle kalmayıp kendi seçeneklerini de

oluşturabilme yeteneği sunmasıdır. Makalede ayrıca internet tabanlı halk katılımı sisteminin sistem bileşenleri ve tasarım konuları da tartışılmaktadır.

Halk Katılımı, CBS ve Sanal Demokrasi: İnternet Üzerindeki Mekansal Karar Destek Sistemlerinin Değerlendirilmesi (Public Participation, GIS, and Cyberdemocracy: Evaluating On-Line Spatial Decision Support System)

Steve Carver, Andrew Evans, Richard Kingston, Ian Turtton
Environment and Planning B: Planning and Design, 2001 (28), s. 907-921

Bu makalede halk katılımına internet temelli yaklaşımların ve özellikle de bilgisayardaki mekansal karar destek sistemlerinin gelişimi sunulmaktadır. Bir yere diğer bölgesel olmak üzere iki internet temelli halk katılımı geliştirme çalışması ayrıntılı olarak tarif edilmiştir. Bu sistemlerin canlı denemelerinin sonuçları verilmektedir. Bu örnekler son dönemdeki sanal demokrasi alanındaki gelişmelerin ışığında tartışılmakta, internette halk katılımı ve CBS'nin ilkeleri hakkında sonuçlara varılmaktadır. Yazıda ayrıca, halk katılımı, kullanıcı iletişimi ve bilgi teknolojisine aşinalık, çoğaltma hakları, internette erişilebilirlik ve ilgili politik yapılar üzerine sorunlar ortaya konmaktadır.

Şehir Suyu: Bir Politik Ekoloji Yaklaşımı (Urban Water: A Political-Ecology Perspective)

Eric Swyngedouw, Maria Kalka, Esteban Castro
Built Environment 28:2

Bu makalede kentleşme, sürdürülebilirlik, şehir suyunun üretimi ve dağıtım arasındaki ilişkiler üzerine politik-ekolojik bir yaklaşım geliştirilmektedir. Sosyal, ekonomik, politik ve çevresel süreçler şehir suyu sisteminin düzenleniş biçimine yansıdığı için, çalışmada bu süreçler arasındaki ilişkilere vurgu yapılmıştır. Birinci kısımda, kentin sosyo-çevresel sürdürülebilirliği sorunuyla bağlantılı olarak, politik-ekolojik yaklaşımın temel bileşenleri özellenmektedir. İkinci bölümde, kentsel su döngüsünün çağdaş örgütlenmesi, yönetimi ve dinamikleriyle bağlantılı olarak kritik durumlar ortaya konmakta ve bu çerçevedeki beş örnek olayın bulguları verilmektedir. Son bölüm kentsel sürdürülebilirlik temelinde ulaşılan sonuçlarla ilgilidir.

Şehir Suyu: Sürdürülebilirliğe Doğru (Water For The City: Towards Sustainability)

Giorgos Kallis, Henri L.F. De Groot
Built Environment 28: 2, s. 152-163

Geniş çevresel sorunlar yelpazesine uyan, dünyaca kabullenilen işlevsel bir sürdürülebilirlik tanımı henüz oluşturulmamıştır. Bununla

birlikte, sürdürülebilirlik kavramı şehir suyunun yönetimiyle ilgili birçok boyuta sahiptir. Bu makale, şehir suyunun sürdürülebilir yönetimi konusunda anlamlı ve uygulanabilir bir kavramsallaştırma sunmayı amaçlamaktadır. Buna bağlı olarak, sürdürülebilir şehir suyu yaklaşımını geliştirmek üzere, stratejik politika düzeyinde altı öncelik tanımlanmaktadır. Bunlar;

- Katılımcı yönetişime işlerlik sağlama
- Politikaları bütünleştirme
- Uygun fiyatlandırma
- Proaktif davranma
- Korumaya işlerlik sağlama
- Su ve ilgili yatırımların doğru tahsisi

Trinidad ve Tobago'da Kapsayıcı bir Kıyı Yönetimi İçin Kurumsal Ağlar (Institutional Networks For Inclusive Coastal Management in Trinidad and Tobago)

Emma Tompkins, W. Neil Adger,
Katrina Brown

Environment and Planning A 2002, vol 34, s. 1095-1111

Yazarlar Trinidad ve Tobago'da bütünleşik ve kapsayıcı kıyı yönetimi için kurumsal ağların etkisini tartışmaktadırlar. Sosyal kurumlara ilgili teorilerden yola çıkılarak, katılımcı yönetimin kurumsal önkoşullarını anlamak üzere bir çerçeve geliştirilmiştir. Bu çerçevede, ülkedeki kurumlar ayrıştırılmaktadır. Formel ve ulusal düzenleme seviyeleri ve kurumların bağımlılık ve değişim ağları açısından yeni konular öğrenme ve uyum sağlama mekanizmaları tanımlanmaktadır. Aktörler arasındaki doğrudan bağlar (bağımlılık mekanları), kurumlar arasında değişik seviyelerdeki (değişim mekanları) daha geniş ağlar tarafından daha da güçlendirilmektedir. Bu çerçeve Trinidad ve Tobago'daki kaynak yönetimi ile ilgili bir örnek duruma uygulanmıştır. Resmi kurumlarda çalışan şehir plancılar, ekonomi plancıları, balıkçılığı düzenleyenlerle mülakatlara yapılarak, kaynak yöneticileriyle katılımcı bir çalıştay düzenlenerek sosyal kurumlarda bütünleşik ve kapsayıcı bir kaynak yönetimine yönelik olarak algılanan fırsatlar ve sınırlamalar tanımlanmıştır. Bulgular, farklı kurumsal ölçeklerdeki sosyal ağlardaki bağımlılık ve değişim mekanları açısından irdelenmiş, bütünleşik ve kapsayıcı kaynak yönetimi için sosyal kurumlarda her düzeyde gerek duyulan değişimin doğası gösterilmiştir.

KURUMSALLAŞMADA 20 YIL VE SPMMO OLUŞUM VE ÇALIŞMALARA GENEL BİR BAKIŞ

Esat TURAK

Y. Şehir Plancısı-Mimar

SPMMO 1., 2. ve 3. Dönem Bşk.

Türkiye'de şehir planlama ve imar çalışmalarına yeni bir yön verme, bölge planlama çalışmalarına başlama ve yeter sayıda şehir ve bölge plancısı yetiştirme gereğini vurgulayan rapor, yazı, konuşma ve tartışmalar 1950'lerin ilk yıllarından başlayarak yoğunlaştı. Bunların kurumsallaşmaya yansımaları 1950'lerin sonlarına doğru başladı.

Bu yönde ilk önemli adım 1958'de İmar ve İskan Bakanlığı'nın kurulmasıdır. Böyle bir kuruluşla varolan ilgili örgütler çalışmalarında eşgüdüm sağlamak üzere bir bakanlığa bağlanıyordu. Ayrıca bu birimlerin daha geniş olanaklarla yeni den örgütlenip, kadrolaşarak gelişmelerine, yeni birimlerin oluşmasına ve merkez dışı örgütlenme ve çalışmalara kapı açılıyordu. Böyle bir görünüm o günlerde, ilgili çevrelerde bir umut havasının esmesine neden olmuştur.

1960'ta Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde Şehir ve Bölge Planlama Bölümü'nün kurulması ile ülkede planlamanın geliştirilmesi için gerekli işgücünü yetiştirebilecek, daha çok bel bağlanılabilir ve uzun vadede etkili olabilecek önemli ikinci kurum oluştu. 1967 yılı başında SPMMO'nu kurma girişimi başlarken, bu bölümün yetiştirdiği plancı sayısı henüz 100'e ulaşabilmişti. Sonraları bu sayı hızla artarak 1980 yılı başında 300'e ulaştı. Bugün Türkiye'deki şehir ve bölge plancılarının yaklaşık 800'ini ODTÜ'nde yetişenler oluşturuyor.

Şehir ve Bölge Planlama alanında önemli üçüncü kurum olan SPMMO'nu kurma girişimi 1969 yılının son günü sonuçlanabilir. Oda mesleği geliştirme, benimsetme çabalarını yoğunlaştırma ve etkinleştirmede önemli bir araç olarak kuruluyordu. Ayrıca sayıları gün be gün artan şehir ve bölge plancıları, hem topluma daha yararlı olmak hem de mesleki, ekonomik ve demokratik haklarını toplu olarak savunabilmek için ilgili yasanın öngördüğü yönde örgütlenmiş oluyordular.

Üye sayısı belli bir düzeye ulaşınca kadar Odamızın çok etkin bir mesleki kuruluş olamayaacağı biliniyordu. Ayrıca, bilindiği gibi, birinci genel kurulun hemen ardından gelen ve yasal olmayan kapatma kararı nedeniyle, Oda 1971 yılı ortasına kadar faaliyetlerini durdurmak zorunda kalmıştı. O günden bugüne iyileşemeyen politik ortam ise Odayı, TMMOB'ni oluşturan odalarla, diğer mesleki ve demokratik kuruluşların beraber yürüttükleri

ekonomik-demokratik mücadelede yerini almaya ve bu yöndeki çalışmalara öncelik vermeye zorladı. Bugün 340'a varan üye sayısı ve geçirdiği deneyimlerle oda, yeni atılımlar yapmak, meslek alanında tam söz sahibi olmak ve üyelerinin tüm haklarını daha iyi savunmak üzere, daha etkin bir mücadeleye girişmek için gerekli güce ulaşmıştır. İTÜ, EU ve İGSA'nda da şehir planlama öğrenimine başlanması ile hem on yıl kadar bir süre içinde ülkemizin acil şehir plancısı gereksinimi karşılanabilecek, hem de SPMMO daha büyük ve daha güçlü bir mesleki demokratik örgüt olarak toplumdaki yerini pekiştirecektir. İmar ve İskan Bakanlığı'nın kuruluşundan bugüne kadar geçen yaklaşık 20 yılda, bu üç temel kurum ve İTÜ, EU, İGSA dışında, DPT, Turizm ve Tanıtma Bakanlığı, Kültür Bakanlığı ve diğer bazı kuruluşlar ile büyük belediyelerin bir bölümünde ilgili birimler oluşturuldu. Böylece, şehir ve bölge planlama alanında, örgütlenme boyutu açısından oldukça yüksek bir kurumsallaşma düzeyine ulaştığımızı söylenebilmiz. Şimdi öbür boyutları da geliştirmek, varolan kurumları daha iyi, daha verimli işletmek için yeni atılımlarda bulunmak için çalışmalar başlamalıdır. Bu arada yeni atılım çalışmalarına da ışık tutmak üzere, varolan kurumların çalışmaları, ürünleri ve genel olarak alandaki etkinliklerinin toplu ve sistemli bir değerlendirmesini yaparak, bunların bir sistem oluşturacak biçimde daha verimli ve etkin olmaları ve gerekirse yeni kurumların oluşturulması için somut öneriler geliştirmek, hem bu kurumları hem de teker teker meslektaşları bekleyen önemli bir görevdir. Bu yönde öncülük yapmak SPMMO'na düşecektir. Oda kuruluşunun onuncu yılında, en az kendi başarı ve etkinliğini değerlendirmelidir.

Bu yönde bir başlangıç olmak üzere odanın ilk iki genel kurulunda önerilen başlıca görevleri hatırlatmak, çok kısa olarak bunlarda sağlanan ilerlemeleri belirtmek ve önümüzdeki yıllarda odayı bekleyen görevlerden bazıları üzerinde durmak istiyorum. Amacım şumullu bir değerlendirme ya da gelecek için çalışma programı önermek olmayıp, önemli gördüğüm bazı konuları vurgulamaktır.

İlk iki Genel Kurulun açılışlarında odanın öncelikle üzerinde durması önerilen çalışmalar şunlardı:

1) Şehir planları yapmakta olup bu alanda formal eğitimi bulunmadığı için Odaya üye olmayanlara, üyeler gibi mesleki çalışmalarda bulunan bilmeleri ve odanın bütün çalışmalarına katılabilmeleri için yetki belgesi verilmesi ilgili ölçütleri saptamak üzere Mimarlar Odası ile ortak bir çalışma yapılması.

Bu konudaki çabalar bir süre sonra durdu. Bugünkü etkisizliğimiz ve birçok sorunun çözümünün sürüncemede kalması, kanımızca önemli ölçüde bu ihmalden kaynaklanmaktadır.

(*) Var olan en önemli ilgili kurumlardan biri, İller Bankası, bu bakanlığa bağlanıyordu.

2) Mimarlar Odası ile yapılacak diğer bir ortak çalışmayla önce Türkiye'deki yerleşmelerin ve büyüklük grupları ile, planlama çalışmalarının farklı boyutlarının belirlenmesi, sonra da her grup ve çalışmanın hangi odanın yetki alanına gereceğinin saptanması. Kurulan bir ortak komite ciddi bir çalışmayla önerisini hazırladı. Fakat bu öneri ilgili kuruluşlar arasında bir protokole bağlanamadı.

3) Şehir ve bölge plancısı sayılarının artması ve planlama eğitimi ile, planlama teorisi ve pratiğinin gelişmesi için şu yönlere çaba gösterilmesi:

- * Şehir ve bölge planlama çalışmaları yapan mimar ve diğer meslek adamlarına, ülke içinde ve dışında planlama eğitimi yapma olanakları arama.

- * Ülkede, kendini sürekli olarak yenileyen bir planlama eğitim sisteminin saptanması ve kurulmasına yardım.

- * Dış ve iç meslek dünyası ile sürekli ilişki, deneyim ve bilgi alışverişine yardım, gelişmeleri izleme.

- * İlgili kuruluş ve çevrelerle işbirliği ile seminerler, konferanslar düzenleme ve yayınlar yapma.

Bu konuda, birinci husus dışında, yararlı bazı çalışmalar yapıldı.

4) Planlamayla ilgili daha geniş bir bilimsel, teknik, akademik, bürokratik, çevre örgütlü bir Türk plancılar topluluğu oluşturmak üzere "Türk Plancılar Enstitüsü"nü kurmak.

Burada öngörülen, "amaç-yaklaşım-fonksiyonlar-örgütlenme" açısından bir çok ülkede kurulmuş bulunan mesleki örgütler paralelinde, çok aktif ve etkin bir enstitünün oluşması idi.

5) Planlamayı, özellikle şehir ve bölge planlamalarını kamuya tanıtmak, onun ilgisini ve yapılacak çalışmalar ve mücadelelerde desteğini sağlama.

Bu konuda, çoğu dolaylı, bazı çalışmalar yapıldı.

6) İlgili idare ve eğitim kurumları kadrolarında ağırlığın, yasal gereklere de uyarak, belli bir süre içinde ŞPMMO üyesi plancılara geçmesini sağlamak üzere, bu kuruluşların "Şehir ve Bölge Plancılarına öncelik verme politikasını" benimsemelerinin sağlanması.

7) İlgili bütün kuruluşlarca, şehir ve bölge planlama konularında ŞPMMO Odası'nı başlıca yetkili, sorumlu ve muhatap olarak tanımalarını sağlama. Mesleki gelişme ve üye hakları ile ilgili olanlar da dahil, tüm ilgili yasa ve yönetmeliklerin hazırlanmasında, ilgili politika ve programların oluşturulmasında oda görüşüne ağırlık verilmesini sağlama.

Bu ve 6. konuda bir ölçüde ilerleme sağlandı, fakat fonksiyon ayrımının protokole bağlanamamasına koşut olarak etkin bir sonuca ulaşılamadı.

8) Üyelerin mesleki, ekonomik, sosyal ve demokratik haklarının savunulması, güvencelerinin pekiştirilmesi.

Bu konuda sonuç sağlayan bazı çalışmalar yapıldı.

9) Önemli, genel ya da belli durumlara ilgili planlama sorunlarına çözümler geliştirme, ilgili kuruluşlara tavsiyelerde bulunma, ilgili kurumların belli konulardaki tutum ve davranışlarına karşı ya da destekleyici tavır alma ve gereken eylemlerde bulunma.

Bu yönde de oldukça etkili bazı çalışmalar yapıldı.

10) Kısa bir zamanda oda mali gücünün, yukarıda belirtilen görev yükünü kaldırabilecek bir düzeye yükseltilmesi için, üye ödentilerinin zamanında yapılmasını sağlayan bir düzenin kurulması ve odanın ücret karşılığı verilen çeşitli ilgili belge yetkilerini biran önce devralması.

Bugün üye sayısının artması, ödentilerin oldukça düzenli bir biçimde toplanması ve bazı belge yetkilerinin kullanılması ile mali güç önemli ölçüde artmıştır. Ancak tüm ilgili belge yetkileri yukarıda belirttiğim protokoller yapılamadığı için henüz devralanamamıştır.

Yukarıdaki bütün konularda istenen ilerlemenin sağlanamaması ülke politik koşulları, Mimarlar Odası'nın bazı konulardaki politiksiz tutumu ve yönetim kurullarının bu çalışmalara gereken ağırlığı vermemesine bağlanabilir.

İkinci Genel Kurul, bilinen 12 Mart ortamında yapılmıştı. Ağır koşulların belki de uzunca bir süre değişmeyeceği, bu nedenle de yukarıdaki konuların çoğunda başarılı etkili çalışmalar yapmanın zor olacağı belli idi. Ancak bu koşulların çok uzun bir zaman da devam edemeyeceği umudu vardı. Üyelerden umutsuzluğa düşmemeleri, fakat daha da etkinleşebilecek mücadele günlerine hazır olmaları istenmişti.

Gelgelelim o zamandan beri geçen günlerde, politik ortamda birkaç kez beliren düzelmeye umutları her defasında sonerek yerlerini daha yoğun bunalımlara, baskılara, verimsizliklere, ilgisizliklere bıraktı. Bugün hükümet olma alternatifi olan siyasi partilerin farklı derecelerde ve farklı tercihlerden dolayı da olsa insan haklarını, demokratik hakları kısma ve kendilerince "mubah" görülen baskıları yapmaktan çekinmeyecekleri belli olmuştur. Bunların, demokratik mesleki kuruluşlarla, yüksek öğretim kurumlarıyla, diğer bilim-teknik çevreleriyle, etkili işbirliği bir yana, diyaloga girerek ekonomik-sosyal teknik-politik bunalımlara, teröre ve ülkenin yüzlerce diğer sorununa en gerçekçi, doğru çözümleri aramaya; ülkenin yaşamak için katılmak zorunda olduğu çağdaş ülkelerarası ekonomik yarışta tayin edici öğelerin başlıcalarından olan düşün ve el işgücünün tümünden yararlanmaya pek önem vermedikleri anlaşılmıştır.

Bu durumda meslek odaları ile bilim ve teknik çevrelerinin, ister ülke sorunları ister mesleki

sorunlarla ilgili olsun, çağrı, uyarı ve önerilerinin ilgili devlet kuruluşlarında yankı bulmaması doğaldır.

Sonuç olarak son on yılda, başka alanlar gibi şehir ve bölge planlama alanlarında pek az önemli ve kalıcı atılım, iyileştirme çabası görüldü. Kanımca, alanımızda bu dönemdeki en önemli gelişme bazı büyük kent belediyelerinin kendi planlamalarına sahip çıkıp bu yönde örgütlenmeye başlamalarıdır. Genellikle sağlam bir sistem oluşturamamış ya da hatalı biçimde örgütlenmiş bulunsa, işgücü ve diğer yönlerden eksikleri olsa da böyle planlama birimleri kurmakla büyük belediyeler merkezi idarenin fiili vesayetinden kurtulmak için önemli bir adım atmış olmaktadır.

Önemli ikinci adım bu büroların, programlama da dâhil, planlama ve imar uygulama araçları sistemlerini geliştirme çalışmalarına ağırlık vermeleri, bu araçları etkin bir biçimde kullanmaya başlamaları ve örgütlerini bu yönde geliştirmeleri olacaktır.

Özellikle büyük belediyeler ve belediye birlikleri bu adıma paralel olarak ya da onun ilk sonuçlarını alıp güçlendikten sonra, merkezi hükümetin vesayetinden kurtulmak, özellikle imar ve iskan Bakanlığının planlar üzerindeki denetiminin kapsam, süre, süre ve teknik yetenek yönlerinden değiştirilmesini sağlamak için hukuki ve yasal girişimlerde bulunmaları beklenir. Bugün denetim mekanizmasının bu dört boyuttaki yetersizliği ve hatalı tutumu, hem Türkiye'de şehir planlaması ve yapılaşmayı kontrol etme araçlarının gelişmesinde başlıca engellerden biri, hem de şehirlerin gelişmelerini yönlendirmede geride kalınmasının ve imar çalışmalarındaki gecikmelerin temel nedenlerinden biridir.

Küçük belediyeler de yukarıdaki adımları atabilmek için gerekli gücü oluşturmak üzere ya aralarında ya da komşu büyük belediyelerle birleşmeye başlamışlardır.

Belediyelerdeki bu gelişmeler üzerinde fazlaca durmanın nedeni şudur: Türkiye'de şehir planlama ve imar alanında etkili sonuçların ancak yukarıdaki adımlar atıldıktan sonra alınabileceği 30 yıla yakın bir süredir tekrarlandı. Kanımca son yıllardaki gelişmelere bakarak, gelecek on yıl içinde, Türkiye'nin birçok şehrinin yukarıdaki üç adımı atacağı ve bugünkünden daha etkili planlama-programlama-imar faaliyetine gireceği söylenebilir.

Bunun Odamız ve üyelerimiz açısından önemli yankıları olacaktır. Birinci olarak merkezi idare örgütlerindeki, özellikle Ankara'daki yığılma kırılmaya başlayacak, üyeler ülkenin her yanındaki belediyelerde görev almaya başlayacaklardır.

İkincisi, çoğunluğu genç olan bu meslektaşlar planladıkları ortam içinde yaşayarak ve uygulama sürecine katılarak gerçek deneyimlerden geçip yerel gereksinimler karşısında uygun araçlar, teknikler ve yeni görüşler geliştirip gerçekçi ve etkili plancılar olma yönüne girebileceklerdir.

Bunlar verdikleri bazı kararların yaptıkları bazı düzenlemelerin sonuçlarını görüp değerlendirmelerini yapabileceklerdir. Böylece genç üyelerimizin çoğu bugün olduğu gibi, yeterli kadar yapıcı çalışmayla planlama-uygulama deneyimi kazanmadan denetleme gibi hem büyük bir mesleki birikim gerektiren hem de pek yaratıcı olmayan görevler yüklenme zorunda kalmayacaklardır. Belediyeler kendilerine yaratıcı çalışmalar yapma olanakları verecektir.

Üçüncü olarak, özellikle büyük belediyelerin planlama büroları zamanla öbür şehirlerde de kullanılabilir, yeni yaklaşımlar, teknikler, modeller ve gelişmeyi, yapılaşmayı yönlendirme, denetleme araçları geliştirilerek Türkiye'de şehir planlamaya önemli katkılarda bulunabileceklerdir.

Başlıcalarını belirttiğimiz bu yankılar nedeniyle: Oda şubeler açmak ve temsilciliklerini çoğaltmak durumunda olacaktır ki bu bir anlamda yerel özellikleri vurgulayan çalışmaları çoğaltacaktır.

Öte yandan Oda, belediyelere örgütlenme ve nitelikli işgücünü bulmada ve bazı teknik ve hukuki konularda yardımcı olmak üzere kendini örgütlenme gereğini duyacak, belirttiğimiz adımları henüz atmamışlarsa bir an önce atmaları için belediyelere çağrıda bulunup yön gösterme durumunda olacaktır.

SONUÇ

SPMMO Türkiye'de şehir ve bölge planlamanın temel kurumlarından biridir. Oda geçen on yıl içinde mesleği tanıttı, benimsetti ve ilerletici üyelerin haklarını savunucu onları bir araya getiren önemli çalışmalar yapmış, öbür mesleki ve demokratik örgütlerle birlikte halkımızın bağımsızlık, özgürlük, ilerleme ve demokrasi mücadelesine katılmıştır.

Onümüzdeki yıllarda ise Odanın çalışma yükü çok daha ağır olacaktır. Çünkü, Odanın kuruluşundan bugüne sonuçlandıramadığı önemli bazı örgütlenme ve yetki devralma sorunları vardır. Oda, ilk genel kurullarında belirlenen öbür bazı çalışmaları da yeter etkinlikle yürütememiştir. Belediyelerin merkezi yönetimden bağımsızlaşma hareketi ve bunun sonuçlarına oda ve üyelerin bazı örgütlenme ve çalışmalarla uyum yapmaları gerekecektir.

Bir de benim burada üzerinde durmadığım üçüncü ve ondan sonraki genel kurulların belirlediği sonuçlanmamış çalışmalar ve gelecek genel kurullarda varılacak görevler vardır. Gelecek günlerde daha da çetinleşeceği anlaşılan demokratik mücadelenin talep edeceği çabalar da düşünülürse, Odanın gelecek yönetim kurullarının yükünün ne kadar ağır olacağı anlaşılır. Yükün altında ezilmemesi, başarılı olması isteniyorsa bütün üyelerin özveriyle çalışmalara katılarak Yönetim Kurulları'na yardımcı olmaları gerekir. Yönetim Kurulları'nın da çalışmaları tümüyle kitlelerine yayma yollarını bulması gerekir. Gerçekten demokratik ilercil örgütlenmenin temel ilkesi de budur.

Gelecek on yılın ülkemizin, halkımızın ve plancılar topluluğunun esenliğe çıkma yılları olmasını dilerim.

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ile Koruma Kurulları Yönetmeliğinin 8. Maddesinde Değişiklik Yapılması ve Geçici Bir Madde Eklenmesi Hakkında Yönetmelik

30.1.1989 tarihli ve 20065 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ile Koruma Kurulları Yönetmeliğini, 9.5.2000 tarihli ve 24044 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Yönetmelik ile değişik 8. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi ile üçüncü fıkrası değiştirilmiştir. Anılan yönetmelik 3.10.2002 tarihli ve 24895 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Yapılan değişiklikle, Koruma Kurullarına seçilecek üyelerin Kültür Bakanlığı'nda fiilen çalışmakta olan personelin üyelerinden seçilemeyeceği, Koruma Kurullarının Kültür Bakanlığı'nca seçilen üyelerin üyeliklerinin Yükseköğretim Kurulunca seçilen üyeler gibi beş yıl süreli olduğu ve iki dönemi aşmamak şartıyla yeniden seçilebileceği hükmüne bağlanmıştır. Eklenen Geçici Madde 1 ile; Kültür Bakanlığı'nca seçilen, görevini sürdürmekte olan Koruma Kurulu üyelerinden; görev süreleri dolan veya görev süreleri dolmayan Koruma Kurulu üyelerine bu yönetmelik hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiştir.

Çevre Sağlığı Denetimi ve Denetçileri Hakkında Yönetmelik

Çevre ve toplum sağlığının korunması, sağlığa zarar verebilecek etmenlerin yok edilmesi veya en aza indirilmesini sağlamak için Sağlık Bakanlığı Merkez ve Taşra teşkilatınca yapılacak çalışma ve denetim ilkelerinin belirlenmesi ile ilgili plan, program ve politikaların oluşturulması, denetimde standartizasyonun sağlanması, denetçinin eğitimi, geliştirilmesi, görev, yetki ve sorumluluklarının belirlenmesi ile değerlendirilmesini yapmak amacıyla 13.9.2002 tarihli ve 24875 sayılı Resmi Gazete'de Çevre Sağlığı Denetimi ve Denetçileri Hakkında Yönetmelik yayımlanmıştır. Yönetmelik, meskenler, topluma doğrudan veya dolaylı olarak hizmet verilen umuma açık yerler, sıhhi ve gayri sıhhi tüm müesseselerdeki toplum sağlığının korunması nedeniyle bu yerlerde çalışanlar ile, bu yerlerde fert, toplum ve çevre sağlığını doğrudan etkileyen faktörleri, ham ve işlenmiş maddeler ile bunların ambalaj ve etiketlerinin düzenlenmesini ve bu işlemlere yönelik çevre sağlığı denetiminin ve çevre sağlığı denetçilerinin çalışma usul ve esasları ile yönetmeliğin amacının gerçekleştirilmesi için yapılması gerekli idari, hukuki ve teknik iş ve usulleri kapsamaktadır.

Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliğinin 18. Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik

6.6.2002 tarihli ve 24777 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliğinin 18. maddesine, ikinci fıkradan sonra gelmek üzere "ÇED Gerekli Değildir kararı, Bakanlıkça bir belge ile proje

sahibine verilir" şeklinde bir fıkra eklenmiştir. Anılan yönetmelik 08.10.2002 tarihli ve 24900 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Gelibolu Yarımadası Tarihi Millî Parkındaki Yapıların Denetimi ve Yıkılması ile İzin ve İrtifak Hakkı Uygulamaları Yönetmeliği

4533 sayılı Gelibolu Yarımadası Tarihi Millî Parkı Kanunu ve bu Kanun hükümlerine uygun olarak hazırlanan planlara göre millî parkın doğal, tarihi ve kültürel kaynak değerlerinin korunmasını sağlamak üzere yapıların denetimi, yıkılması, izin ve irtifaka ilişkin hususlara açıklık getiren yönetmelik 21.10.2002 tarihli 24943 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Yönetmelikle Uzun Devreli Gelişme Planı, uygulama planları, uygulama İmar planı, kentsel tasarım projesi tanımlarına yer verilmiş, millî park alanının korunması, geliştirilmesi ile Uzun Devreli Gelişme Planına ve Kanuna göre Millî Parkın yapılmasında yapılacak esaslar hükmüne bağlanmıştır.

Danışmanlık Hizmet Alımı İhaleleri Uygulama Yönetmeliği

4734 sayılı Kamu İhale Kanununun ikinci kısmının beşinci bölümünde belirtilen danışmanlık hizmet ihalelerinde uygulanacak esas ve usulleri düzenlemek amacıyla Danışmanlık Hizmet Alımı İhaleleri Uygulama Yönetmeliği 06.11.2002 tarih ve 24498 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak, 01.01.2003 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Yönetmelik eki olarak, "Standart Formlar", "Danışmanlık Hizmet Alımı İhalelerinde Uygulanacak Tıp Ön Yeterlik Şartnamesi", "Danışmanlık Hizmet Alımı İhalelerinde Uygulanacak Tıp İdari Şartname", "Danışmanlık Hizmet Alımın Tıp Sözleşmesi" de yürürlüğe girmiştir.

Yönetmelik ÇED raporu hazırlanması, elüt ve proje, harita ve kadastro, plan, İmar uygulama, tasarım, denetim, teknik şartname hazırlanması gibi teknik, mali, hukuki veya benzeri alanlarda danışmanlık hizmetlerini veya niteliği itibarıyla kapsamlı ve karmaşık olan özel uzmanlık ve deneyim gerektiren benzeri alanlardaki danışmanlık hizmetlerini kapsamaktadır.

Yönetmelik genel hükümler, başlıklı. Birinci Kısım, ihaleye katılımda yeterlik başlıklı İkinci Kısım, ön yeterlik değerlendirilmesi, ihaleye davet ve ihalenin sonuçlandırılması başlıklı Üçüncü Kısım ve geçici ve son hükümler başlıklı Dördüncü Kısımdan oluşmaktadır.

Mimarlık, Peyzaj Mimarlığı, Mühendislik, Kentsel Tasarım Projeleri, Şehir ve Bölge Planlama ve Güzel Sanat Eserleri Yarışmaları Yönetmeliği

4734 sayılı Kamu İhale Kanunu kapsamındaki idarelerin, mimarlık, peyzaj mimarlığı, mühendislik, kentsel tasarım projeleri, şehir ve bölge planlama ve güzel sanat eserleri ile ilgili plan veya tasarım projesi elde edilmesine yönelik olarak yaptırılacak yarışmalara ilişkin esas ve usulleri düzenleyen yönetmelik 24.12.2002 tarih ve 24973 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak, 1.1.2003 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Yönetmeliğin Birinci Bölümünde amaç, kapsam, dayanak ve tanımlar, İkinci Bölümünde yarışmaların hedefleri, şekilleri ve türleri; Üçüncü Bölümünde yarışmaların düzenlenmesindeki esaslar; Dördüncü Bölümünde yarışma takvimi, soru sorma hakkı; Beşinci Bölümünde yarışma jürisi; Altıncı Bölümünde jüri çalışmaları ve yarışmanın sonuçlandırılması; Yedinci Bölümünde ön seçimli ve iki kademeli yarışmalar; Sekizinci Bölümünde ücretlerin ve ödüllerin tespiti ve ödeme biçimleri; Dokuzuncu Bölümünde tarafların hak ve sorumlulukları ve Onuncu Bölümünde son hükümlere ilişkin düzenlemelere yer verilmiştir.

Anayasa Mahkemesi Kararı (4706 sayılı Kanun)

29.6.2001 günü, 4706 sayılı "Hazineye Ait Taşınmaz Malların Değerlendirilmesi ve Katma Değer Vergisi Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun"un 3.

maddesinin Anayasa'nın 170. maddesine aykırılığı savıyla iptali ve yürürlüğünün durdurulması istemiyle dava açılmıştır.

4706 sayılı Kanunun iliraz konusu 3. maddesinde 6831 sayılı Orman Kanunu'nun 3302 sayılı Yasa ile değişik 2. maddesinin (b) fıkrası gereğince, Hazine adına orman sınırları dışına çıkarılan yerlerin, rayiç bedeli üzerinden; köylerde öncelikle kullanıcısı orman köylüsüne, Belediye ve mücavir alan sınırları içerisinde ise kullanıcılarına doğrudan satılabileceği gibi aynı amaçla harca esas metrekare birim değeri üzerinden ilgili belediyelere ve Arsa Ofisi Genel Müdürlüğü'ne de devredilebileceği öngörülmüştür.

Anayasa Mahkemesi bu düzenleme ile, orman sınırları dışına çıkarılan yerlerin satışı ve aynı amaçla da devrinin imkanı getirildiğini belirtmektedir.

Anayasa'nın 169. ve 170. maddeleri ile orman alanlarında yapılacak işlerin yapılması konusunda Devlete görevler yüklediği, ülke nüfusunun dörtte birine yakın bölümünün sağlıksız biçimde ve düşük sosyo-ekonomik yapı içinde yaşayan orman içi veya bitişik köyler halkına, bilim ve fen bakımında orman olarak işletilmesinde hiçbir yarar görülmeden yerlerin Devlet eliyle ihya edilerek yararlanılmak üzere tahsis edileceğinin açıklandığı, bu nedenle, orman sınırları dışına çıkarılan yerlerin yalnızca orman köyleri halkının nakli ve yerleştirilmesi amacıyla değerlendirilmesinin olanaklı olduğu, böylece, ormanların tahribi önlenerek ulusal ekonomiye katkısı sağlanmak suretiyle orman köylüsünün üretici haline getirilip kalkındırılmasının amaçlandığı,

Anayasa'nın bu emredici kuralı nedeniyle yasakoyucunun, bu alanların kullanıcılarına veya başkalarına, hatta orman içi köyler halkına satılmasını veya bu amaçla devredilmesini sağlayacak bir düzenleme yapmasının olanaklı olmadığı,

Anayasa'nın 169. maddesindeki orman sınırlarının daraltılmasına olanak tanıyan iki halde de, orman sınırları dışına çıkarma sonucu elde edilen alanların değerlendirilmesi açısından herhangi bir ayırım yapılamayacağı, bu yerlerden yararlanmaya ilişkin düzenlemelerin, Anayasa'nın 170. maddesinde öngörülen amaca uygun yapılması gerekeceğinin kuşkusuz olduğu,

Bu nedenle, Hazine adına orman sınırları dışına çıkarılan yerlerin satışı ve bu amaçla devri olanağını getiren dava konusu kuralın Anayasa'nın 169. ve 170. maddelerine aykırılığından oy çokluğu ile iptaline 23.1.2002 gününde karar verilmiş, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Fulya KANTARCIOĞLU ve Tülay TUĞCU bu görüşe katılmamışlardır.

Anayasa Mahkemesi'nin Esas Sayısı:2001/382, Karar Sayısı:2002/21 kararı 4.10.2002 tarih ve 24896 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Anayasa Mahkemesi Kararı (2981 sayılı Kanun)

2981 sayılı Yasa'nın Geçici 2. maddesinin 3290 sayılı Yasa'yla değiştirilen (e) bendinin Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varan Mahkeme iptali istemiyle dava açmıştır.

2981 sayılı Yasa'nın Geçici 2. maddesinin 3290 sayılı Yasa ile değiştirilen iliraz konusu (e) bendi "31.12.1981 tarihinden önce bilim ve fen bakımından orman niteliğini kaybetmiş yerlerden şehir, kasaba ve köy yapılarının toplu olarak bulunduğu yerleşim alanları orman sınırları dışına çıkarılmış sayılır. Bu yerler hakkında bu Kanun hükümlerine göre işlem yapılır.

İstanbul Adalar İlçesinde de bu hükümler uygulanmakla beraber tarihi eserler dışında 21.7.1983 tarih ve 2863 sayılı Kanunun bu Kanun hükümlerine uymayan hükümleri geçersizdir. Ancak bu alanlarda uygulama, belediyesince yapılacaktır. İslah İmar planları ve tip projelerine göre yapılır. Tip projelerini uygulayan hak sahibine tapusu derhal verilir" şeklinde düzenlenmiştir.

Anayasa Mahkemesi, Anayasa'nın 169. ve 170. maddelerinde orman alanların tahribinin önlenerek ulusal ekonomiye katkısının sağlanması ve orman köylüsünün üretici hale getirilip kalkındırılması için orman sınırları dışına çıkarılan yerlerin yalnızca orman köyleri halkının nakli ve yerleştirilmesi amacıyla öngörüldüğü, Anayasa'nın 169. maddesindeki orman sınırlarının daraltılmasına olanak tanıyan iki halde de, orman sınırları dışına çıkarma sonucu elde edilen alanların değerlendirilmesi açısından herhangi bir ayırım yapılamayacağı, bu yerlerden yararlan-

maya ilişkin düzenlemelerin Anayasa'nın 170. maddesinde öngörülen amaca uygun yapılmasının gerekeceği,

Bu durumda yasakoyucunun belirlenen alanların kullanıcılarına veya başkalarına, hatta orman içi köyler halkına satılmasını veya bu amaçla devredilmesini sağlayacak bir düzenleme yapmasının olanaklı olmadığı,

Gerekçeleri ile, 31.12.1981 tarihinden önce bilim ve fen bakımından orman niteliğini kaybetmiş yerlerin, orman sınırları dışına çıkarılarak 2981 sayılı Yasa hükümlerinin uygulanması suretiyle satışı ve devri olanağını getiren iliraz konusu kural Anayasa'nın 169. ve 170. maddelerine aykırı bulunmuştur.

24.2.1984 günü, 2981 sayılı İmar ve Gecekondu Mevzuatına Aykırı Yapılara Uygulanacak Bazı İşlemler ve 6785 sayılı İmar Kanunun Bir Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun'un; 3290 sayılı yasa ile değişik geçici 2. maddesinin (e) bendinin iptaline Anayasa Mahkemesi 27.9.1995 gününde oybirliği ile karar vermiştir.

Anayasa Mahkemesi'nin Esas Sayısı:1995/13, Karar Sayısı: 1995/51 kararı 28.11.2002 tarih ve 24950 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Anayasa Mahkemesi Kararı (4708 sayılı Yapı Denetimi Hakkında Kanun)

Anamuhalefet (Doğru yol) Partisi TBMM Grubu Adına Grup Başkanı Prof. Dr. Tansu Çiller; 29.6.2001 günü, 4708 sayılı "Yapı Denetimi Hakkında Kanun'un 2., 4., 5., 6., 11. maddeleri ile 13. maddesinin (a) fıkrasının, Anayasa'nın 7., 9., 10., 11., 87., 127., 128., 18., ve 153. maddelerine aykırılığı savıyla iptali ve 2., 4., 5., 6. ve 11. maddelerinin yürürlüğünün durdurulması istemiyle dava açmıştır.

Anayasa Mahkemesi yaptığı incelemede; İmar kolluğu faaliyetleri içinde yer alan ve yapı ruhsatı verme, vermeme ya da yapıyı durdurma, yıkma işlemlerin yerel yönetimlerin yetkisinde olup, dava konusu düzenlemeyle yapı denetim kuruluşlarına idari işlem yapma yetkisi verilmediği, yapı denetim kuruluşları, kamu gücü kullanmadan teknik inceleme yapmak ve bu konuda ilgili yerlere rapor; görüş ve bilgi vermekle görevlendirildiği,

Buna göre, yapı denetim kuruluşlarının hizmetlerinin Devletin genel idare esaslarına göre yürütmekte yükümlü olduğu asli ve sürekli görevler arasında bulunmadığı,

Gerekçeleri ile, Yasa'nın 2., 4., 5. ve 6. maddelerinin Anayasa'nın 127. ve 128. maddelerine aykırı olmadığı (Mustafa BÜMİN, Sacit ADALI; Nurettin TURAN ile Fulya KANTARCIOĞLU bu görüşe katılmadığı),

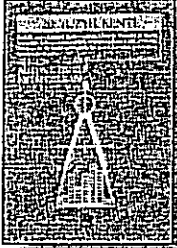
4708 sayılı Yasa'nın ülke genelinde uygulanmak üzere çıkarılmakla birlikte uygulamanın yüksek deprem riski ve hızlı şehirleşme gözlemlenerek 19 pilot ilde başlatılmasında Anayasa'nın 10. maddesine aykırılığından söz edilemeyeceği (Mustafa BÜMİN, Sacit ADALI, Nurettin TURAN ile Fulya KANTARCIOĞLU bu görüşe katılmadığı),

Yasa'nın 13. maddesinin (a) fıkrasının iptal kararı yayımlanmadan KHK'nin yürürlükten kaldırılması Anayasa'nın 87. ve 153. maddelerine aykırılık oluşturmayaacağına 26.6.2002 tarihinde karar vermiştir.

Anayasa Mahkemesi'nin Esas Sayısı: 2001/377, Karar sayısı: 2002/59 sayılı kararı 9.11.2002 tarih ve 24931 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Kitap Tanıtımı

Hazırlayan: Nevzat CAN

20. YÜZYIL KENTİ

Derleme ve Çeviri: Bülent DURU-
Ayten ALKAN

Kent konusunda günümüzde yapılan tartışmaların henüz Türkiye'ye kazandırılmaması, bu alanda büyük bir boşluğun doğmasına yol açmıştır. Bu boşluğun kısmen de olsa doldurulması, böyle bir derlemenin yayımına hazırlanması gerekçelerinden birini oluşturmuştur. Türkçede kentlerin tarihi, ekonomisi, toplumbilimi, kültürü gibi alanlarda kaynak olabilecek nitelikte kitaplar yer almasına karşılık sanayi öncesi kent, sosyalist kent, toplumsal cinsiyet ve kent, farklı ekonomik düzeylerin kentlere etkisi gibi konuları içeren yayımlar olmaması bu derlemenin hazırlanmasını sağlamıştır.

Kitap, kentlerin tarihi, sanayi öncesi kent, kent toplumbilimi, kent ekonomisi, kent kültürü, kentleşme, sosyalist kent, kent ütopyaları, kent büyüklüğü, feminist coğrafya, farklı ekonomik düzeylerin kentle etkisi ve kent toprağının türü işlevlere ayrılması gibi konuların ele alındığı on bir makaleden oluşmaktadır. Kitap içinde yer alan makalelerin değerlendirildiği, Bülent Duru ve Ayten Alkan'ın yazısıyla kılaba giriş yapılmaktadır. Giriş kısmında, geride bırakılan yüzyıl boyunca kentle ilgili olarak geliştirilen düşünce ve kuramların ana eksenlerine ışık tutmak amacı ile makalelerin seçildiğine, tarihle başlıca dönemleri ve bu dönemlerin kuramsal bileşenlerinin araştırılması ve anlaşılmasına yönlendirildiği olarak makalelerin değerlendirilmesi gerektiğine değinilmektedir. Derlemeye alınan makalelerin tarih boyunca kentlerin gelişim çizgisini ana hatları ile sergileyecek nitelikte olmasına özen gösterildiği derleme yapanlarca vurgulanmıştır. Hatt ve Reiss'in kentlerin tarihini özet biçimde sergileyen "Kentsel Yerleşimlerin Tarihi", Sjoberg'in kentin gelişiminde sanayinin baskın olmadığı kentleri inceleyen "Sanayi Öncesi Kenti", Harris ve Ullman'ın Batının sanayi kentlerinin niteliğini ortaya koyan "Kentin Doğası" ve Reiner ve Wilson'ın sosyalist kent modelinin ilkelerini ele alan "Sovyet Kentinde Planlama ve Karar Alma Süreci: Rant, Toprak ve Kent Biçimi" adlı yazıları kitapta yer almaktadır.

Chicago Okulu'nun etkisi altında olan Wirth tarafından kaleme alınmış "Bir Yaşam Biçimi Olarak Kentleşme", Paul K. Hatt ve Albert J., Reiss, Jr.'ın, "Kentsel Yaşam Toplumbilimi: 1946-1956", F. L. Wright ile birlikte Le Corbusier ve Ebenezer Howard'ı ele alan Fishman'ın "20. Yüzyılda Kent Ütopyaları: Ebenezer Howard, Frank Lloyd Wright, Le Corbusier" adlı diğer makaleleri yer almaktadır.

20. yüzyılın üçüncü çeyreğinde, kentsel araştırmalar ve kent kuramları alanında yeni arayışların gündeme geldiği, bu arayışların, genellikle, sermaye birikim süreçleri çerçevesinde ele alındığı dönemin önemli kent düşünürlerinden biri David Harvey'dir. Kitapta Harvey'in "Sınıfsal Yapı ve Mekansal Farklılaşma Kuramı" ile "Toplumsal Adalet, Postmodernizm ve Kent" yazıları yer almaktadır.

1970'li ve izleyen yıllarda kent çalışmalarının sınıf çözümlemeleri yanı sıra feminist yaklaşım, mekansal düzlemde de atarıkli düzgenin ve onun etkilerinin çözülmesini odağa almıştır. Mackenzie'nin "Kentle Kadınlar" makalesi coğrafya ve toplumsal cinsiyet üzerine kapsamlı araştırmasına dayanmaktadır.

Erward W. Soja'nın "Postmetropolis Üzerine Altı Söylem" adlı makalesi ise geleneksel ekonomi-politik yaklaşımlarıyla eleştirel kültür çalışmalarını bir araya getirmektedir.

KİTAP İSTEME ADRESİ

İmge Kitabevi

Konur Sokak No:3 Kızılay 06650 Ankara

Tel: (312) 4194610 e-posta:imge@imge.com.tr

ÇEVRE HUKUKUNA GİRİŞ

Ruşen KELEŞ-Birol ERTAN

"Çevre Hukukuna Giriş, çevre ile ilgilenen herkes için temel bilgileri içeren, çevreyi hukuk yollarından da yararlanarak korumak isteyenlere kaynak oluşturan bir kitaptır. Bu kitapta, Çevre Hukuku adıyla gelişmekte olan bilim dalının,

ulusal ve uluslar arası ilkeleri özetlemekte ve önemli yargı kararlarından örnekler verilmektedir.

Kitap on iki bölümden oluşmaktadır. Çevre ve çevre sorunları konularını inceleyen birinci bölüm, çevre ve çevre ile ilgili kavramlar ile çevre sorunsalı ve çevre sorunlarını ele almaktadır.

Çevre sorunları ile birlikte çevre duyarlılığının gelişmesi, çevresel değerlere hukuksal güvence kazandırma çabalarının gelişmesini desteklemiş ve bu çerçevede çevreye ilişkin hukuksal düzenlemeler ortaya çıkmıştır. Hukuk kavramının içeriğinden yola çıkarak çevre hukukunun gelişimi ve nitelikleri "Çevre ve Hukuk" başlıklı ikinci bölümde açıklanmıştır. İnsan hakları ve çevre hakkı arasındaki ilişki ise üçüncü bölümde yer almaktadır.

Çevre hukukunun temel kavram ve ilkeleri olarak sürekli ve dengeli gelişme, çevresel etki değerlendirilmesi yöntemi ve çevre hukukunda katılım ile çevre felsefesinde yeni gelişen bir düşünce olarak hayvan hakları dördüncü bölümde incelenmektedir.

Çevre konularında "Sorumluluk" başlıklı beşinci bölümde hukuki ve cezai sorumluluk ele alınmakta, çevre ve etik ilişkisi altıncı bölümde incelenmekte, uluslararası kuruluşların ve hükümet dışı kuruluşların önemi ve rolünün giderek artmasına paralel olarak "Uluslararası Hukuk ve Çevre" başlıklı yedinci bölümde bu konu açıklanmaktadır.

Avrupa Birliği'nin Çevre Hukuku alanında kabul etmiş olduğu başlıca yönergeler ve tüzüklerle bunların konuları seçtiğimiz bölümde açıklanmakta, çevresel güvenlik, insanlığın ortak mirası, egemenliğin ve bazı temel hakların sınırlandırılması ve kullanan öder ilkeleri çevre hukukunu etkileyen yeni kavram ve görüşler olarak dokuzuncu bölümde incelenmektedir.

Çevre ve ekonomi arasında sürekli ve dengeli bir ilişki kurmaya dönük olarak planlama, karar alma, politika benimseme ve uygulama süreçlerini toplumsal gelişme ile bütünleştirmeye çalışan bir araç olarak görülen çevre yönetimi onuncu bölümde ele alınmaktadır.

Türkiye'de ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde çevre mevzuatı konularına on birinci bölümde yer verilirken, Gökova Davası, Zafer Parkı Davası, Güvenpark Davası, Park Otel Davası, Aliağa Termik Santrali Davası, Bergama Davası, Koç Üniversitesi Davası, Köpeğin Sas Tellerinin Alınması Davası, Walt Disney ve C. Stone Davası on ikinci bölümde "Seçme Mahkeme Kararlarında Çevre" başlığı altında yer almaktadır.

KİTAP İSTEME ADRESİ

İmge Kitabevi

Konur Sokak No:3 Kızılay 06650 Ankara

Tel: (312) 4194610 e-posta:imge@imge.com.tr

PROF. DR. CEVAT GERAY'A ARMAĞAN

Mülkiyeliler Birliği Vakfı, "Armağan Kitap" geleneğini Prof. Dr. Cevat Geray için çıkardığı "Armağan"la sürdürmektedir. Onurlu yaşamı ile Mülkiye'nin önemli bir parçası ve simgesi haline gelmiş olan, emekli olduktan sonra da Mülkiye'ye her bakımdan katkı vermeye devam

ederek sayısız öğrenci yetiştirmiş bulunan Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin eski dekanlarından, Mülkiyeliler Birliği ve Mülkiyeliler Birliği Vakfı'nın eski genel başkanlarından değerli öğretim üyesi Prof. Dr. Cevat Geray Hoca için hazırlanan "Armağan", ona olan sevgi ve saygıyı ifade etmek amacıyla yayımlanmıştır.

Kitap Cevat Geray'a yönelik sunuş, yaşam öyküsü, akademik özgeçmişi ve yapıları ile başlamakta, Prof. Dr. Cevat Geray üzerine Prof. Dr. Ruşen Keleş, Prof. Dr. Ömer Kürkçüoğlu, Prof. Dr. Kemal Kartal, Prof. Dr. Tayfur Özgen, Dr. Ramazan Günlü'nün yazıları ile söyleşi kısmı yer almaktadır.

Kitapla, Ayda Eraydın'ın "Küreselleşme-Yerelleşme ve İşlevleri Farklılaşan Kentler", Rifat Mıser'in "Köyden Kente Göçün Algısal Etmeni", Erol Demir'in "Ankara'da Komşuluk İlişkilerinin Farklılaşması", Ferhat Bayram'ın "Sürdürülebilir Kentsel Gelişme: Araçlar Yaklaşımlar ve Türkiye", Bülent Duru'nun "Gökdelenler ve Kent", Sevilay Kaygıalak'ın "Sembolik Sermaye, Yoksulluk ve Kent" başlıklı kentleşme ile ilgili yazıları,

Azila Göktürk'ün "Bugünden Yarıya Planlama ve Bölgesel Gelişme", Yeşim Edis Şahin'in "Postmodern Durum ve Planlama", Halil Akdeniz'in "Toprak Mülkiyetindeki Değişim Süreci ve Gölbaşı Yöresindeki Yansımaları", Ayşe Tekel'in "Türkiye'de Metropoliten Planlama ve Yönetimi", Eyüp Zengin'in "Türkiye'de Ülke ve Bölge Planlaması: Bölge Planlamasında Yeni Beklentiler:KAP, İBAP ve KOP" başlıklı kent ve bölge planlama ile ilgili yazıları,

Ruşen Keleş'in "Küreselleşme ve Yerel Yönetimler", Adalet Bayramoğlu Alada'nın "Türkiye'de Belediye'nin Yetmiş Yıllık Tarihine Kronolojik Bir Yaklaşım:1930-2000, Yüksel Akkaya'nın "Toplumsal Hareket Sendikacılığı ve Belediyelerde Sendikacılık" başlıklı yerel yönetim ile ilgili yazıları,

İlhan Tekel'in "Sürdürülebilirlik Kavramı Üzerinde İrdelemeler", Kemal Kartal-Mihriban Şengül'ün "İktisadi ve İdari Bilimler Fakültelerinde ÇED Dersinin Okutulması Gerekliği, İnönü Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler

Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü Örneği", Ayşegül Kaplan Mengi'nin "Avrupa Birliği'ne Üye Ülkelerin Anayasalarında Çevre ile İlgili Düzenlemeler", Mehmet Tunçer'in "Gelecek Yüzyılda Biyolojik Yaşam Odaklı (Bio-Centric) Kültür Nasıl Oluşturabilir?Kent Planlamasının Önemi", Mihriban Şengül'ün "Çevre Yönetimine Katılım Açısından Belediye Yönetimine Katılımın Önemi", Tayfun Çınar'ın "Çevremerkezcilik ve Derin Ekoloji Akımı", Ekber Doğan'ın "Turizm Etkinlikleri ve Doğal - Tarihî Çevre İlişkisinde Sürdürülebilirlik Nosyonunun Ötesine Geçmek", Birol Ertan'ın "Hayvan Hakları ve Türkiye" başlıklı çevrebilim ve çevre politikaları ile ilgili yazıları,

Hıfzı Topuz'un "Türkiye'de Kültür Politikaları", Ahmet Duman'ın "Türkiye'de Eğitim ve Öğretimin Genel İske ve Amaçlarına Yetişkinler Eğitimi Açısından Eleştirel Bir Bakış", Gökçen Alpkaya'nın "UNESCO'nun 1997 Tarihli Kararı Işığında Akademik Özgürlük", Ramazan Günlü'nün "Kentsel Hareketler ve Halk Eğitimi: Oluşum, Görünüm, Tipleştirme", Fevziye Sayılan'ın "Paradigma Değişirken: Küreselleşme ve Yaşam Boyu Eğitim" başlıklı kültür, eğitim ve akademik yaşamla ilgili yazıları,

Melvin Kazancı'nın "Kamu Yönetiminin Üzerine Olumsuz Notlar", Mehmet Yüksel'in "Yönetişim (Governance) Kavramı Üzerine" başlıklı yönetim bilimi ile ilgili yazıları yanısıra,

Alpaslan Işıklı'nın "Yeni Dünya Düzeninde Emek Sermaye Çelişkisi", Fatih Güngör ve Melin Özügür'ün "İngiliz Yoksul Yasaları: Paternalizm, Piyasa ya da Sosyal Devlet", Sina Akşin'in "27 Mayıs ve Kısmi Karşı Devrim", Murat Baskıcı'nın "Bizans'ta İmparatorluk Kurumu", Murat Sevinç'in "Eski Yunan'da Kent, Kent Devleti (Polis) ve Tiyatro", Ayhan Yalçınkaya'nın "Dede Korkut İçin Bir Kırılma Denemesi", Erel Tella'nın "SSCB'nin Türkiye'den İstekleri: Soğuk Savaş Sonrası Bir Değerlendirme", Yücel Vural'ın "Değişen Uluslararası Koşullarda Kıbrıs Sorunu ve Yeni Siyaset", Halil Sanaslan'ın "Türkiye'de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler İçin Kredi Garantili Uygulamaları", Serdar Şahinkaya'nın "Bölgesel İktisadi Dengesizlikleri Giderme Çabaları/Politikaları Üzerine Bazı Değerlendirmeler", Ayten Alkan'ın "Yirmibininci Yüzyıl Başında Dünya Kooperatifçiliğinin Gündemi" ve Robert Whelan (Çev. Yusuf Şahin) "Arkadya'dan Ütoppyaya" makaleleri yer almaktadır.

KİTAP İSTEME ADRESİ

Mülkiyeliler Birliği Yayınları:25

Konur Sokak No:1 06650 Kızılay-Ankara

Tel: (0312) 4178098 – (0312) 4185572

Tez Özetleri

Hazırlayan: Pervin ŞENOL, Gülçin TUNÇ

KENTSEL YENİLEMENİN DEĞİŞEN DİNAMİKLERİ: UZUNDERE (İZMİR) KENTSEL YENİLEME PROJESİ

EGERCİOĞLU, Yakup

Yüksek Lisans

İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü

Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı

Şehir Tasarımı Programı

Tez Danışmanı: Yrd.Doç.Dr. Erkal SERİM

Eylül, 2001

Ekonomik, sosyal ve politik değişim süreci kentlerdeki yaşamı sürekli olarak etkilemektedir. Değişen kent dinamikleri içinde planlamanın da yeniden değerlendirilmesi ve gözden geçirilmesi ihtiyacı doğmuştur. Kentsel yenileme Birinci Dünya Savaşı'nın ardından kent plancısının güncesinde yer almaya başlamıştır. Fakat zaman içerisinde amaçları, organizasyon ve yönetim modelleri değişime uğramıştır. Günümüzde ise, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin büyüyen kentleri içinde kalan alanlar yeni mekansal dağılımlar sonucu bir yenileme süreci ile yüz yüze kalmaktadır. Bu durum kentsel yenilemeyi yerel yönetimlerin ve plancıların en önemli problemlerinden birisi haline getirmektedir. Bu çalışmanın amacı kentsel yenileme projelerinin dinamiklerini araştırmak ve bunların bize yenileme politikaları, yerellik ve halk katılımı ilkeleri geliştirmek adına neler kazandırabileceğini araştırmaktır. Bunu gerçekleştirebilmek için dünyadan ve Türkiye'den pek çok farklı yenileme projeleri incelenmiştir. Tez araştırmasında kullanılan yöntemin, literatür ve internet araştırmalarından ve geçmiş deneyimlere temellendirilmiş yorumlamalardan oluştuğunu söylemek mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Kentsel Çevrelerde Değişim ve Dönüşüm Süreçleri, Kentsel Yenileme Politikaları, Katılım, Kamu-Özel Sektör Ortaklığı, Organizasyonlar (Geliştirme Kurumları).

YÜRÜNEBİLİR SOKAKLAR (KENTSEL TEORİ, YASAM, FORM ÇERÇEVESİNDE SOKAKLARIN GELİŞİMİ)

VELİBEYOĞLU, Koray

Yüksek Lisans

İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü

Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı

Şehir Tasarımı Programı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Akın SÜEL

Temmuz, 1998

Bu çalışma şunları amaçlamaktadır: Kentsel sokakların ve sokak tasarımı yaklaşımlarının tarihsel gelişimini belirtmek; sokak tasarımı kavramlarını

ve yaya-dostu sokak tasarımı politikalarını genel bir çerçevede incelemek; trafik sakinleştirme metotlarının sokak yaşamının yeniden canlandırılmasında yeni ve etkili bir yöntem olduğunu göstermek ve Türk kentlerindeki sokakların yeniden yapılandırılmasında, trafik sakinleştirme yöntem ve politikalarını yeni bir sokak tasarımı seçeneği olarak sunmaktır.

Örnek çalışma İzmir'de yoğun kentleşmiş bir alanda trafik sakinleştirme tekniklerinin uygulamasına yoğunlaşmıştır. Pratik yaklaşım göstermiştir ki, eğer uzun vadeli yerel trafik geliştirme programları uygulanabilirse trafik sakinleştirme metotları Türk kentlerinde de etkin bir biçimde gerçekleştirilebilir. Bu programlar geniş bir çerçevede şu yaklaşımları içerebilir: yetişkin ve çocuklara trafik güvenliği eğitiminin verilmesi, şehir ve mahalle sokaklarının toplumun kullandığı mekanlar olduğu otomobil alanı olmadığının gösterilmesi, güvenli ve yaşanabilir çevreler için yeni kentsel tasarım yöntemlerinin uygulanması, trafik kanunlarının etkinliğinin artırılması ve trafik kanunlarında ve fonlarında sokak kullanıcılarının güvenliği ve erişimini sağlamak için yasal değişiklikler yapılması.

Diğer yandan, trafik sakinleştirme metotlarının ülke çapında yaygınlaştırılması için yerel yönetimler trafik sakinleştirme tasarım rehberleri hazırlamalı ve örnek projelerin uygulanmasını sağlamalıdır. Şüphesiz alan bazındaki trafik sakinleştirme şemalarının uygulanması kentlerimizde "yürünebilir sokaklar"ın yaratılmasında önemli bir role sahip olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Tarihte Sokaklar, Trafik Sakinleştirme Metotları, Paylaşımlı Sokak, Trafik Yönetimi

ENERJİ ETKİN KENTSEL TASARIM

PEKER, Zeynep

Yüksek Lisans

İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü

Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı

Şehir Tasarımı Programı

Tez Danışmanı: Yrd.Doç.Dr. Erkal SERİM

Nisan, 1998

Tezin amaçları; kentsel enerji kullanımının neden olduğu problemleri tanımlamak; bu enerji tüketimini azaltmanın gerekliliğini göstermek; planlamanın ve kentsel tasarımın enerji etkinliği ve sakinimi sağlamadaki önemini vurgulamak; "enerji etkin kentsel tasarım"ı tanımlamak; enerji etkin kentsel tasarım sürecini ve değişkenlerini bütüncül bir yaklaşımla ortaya koymak; bundan

sonra yapılacak olan çalışmalara kaynak olması için bu konuya ilişkin teorik bilgileri detaylı olarak sunmaktır.

Tezde verilen teorik bilgiler geniş, yoğun ve düzenli bir literatür taramasına dayanmaktadır. Diğer yandan, tezin içerdiği pratik yaklaşım, ki teorik bilgilerin İzmir örneği ile ilişkilendirilmesi üzerine oturtulmuştur, iklim, yapı ve çevre ve planlama ve gelişim süreçlerinin, İzmir'in enerji tüketim ve enerji sakinimi durumları üzerindeki etkilerini içermektedir.

İklim verileri ve İzmir'in kentsel gelişim dokusu şunu gösteriyor ki; enerji etkinliğini sağlamak için yapılacak bir çalışma hem ısıtma, hem de soğutmada tüketilen enerjinin azaltılmasını içermelidir. Isıtma veya soğutmanın önceliği alanın özelliklerine ve mikroklimaya göre değişir.

Enerji sakinimi ve enerji etkinliği kavramları planlama ve tasarım pratiğimizde henüz yer almamaktadır. Bu bir gerçek ki, enerji etkinliği ve sakinimi bütüncül bir planlama ve tasarım süreci ile sağlanmalıdır. Enerji etkinliği kavramı master planlarda yer almalı ve yapılanma koşulları enerji etkinliği sağlanmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Enerji Etkin Kentsel Tasarım, Enerji Sakinimi, Kentsel Enerji

OYUN ALANLARININ ÇOCUK GELİŞİMİNDEKİ ÖNEMİ VE OYUN ALANLARININ TASARIM KRİTERİ

KİPER, Nügin

Yüksek Lisans

İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü

Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı

Şehir Tasarımı Programı

Tez Danışmanı: Prof.Dr. Akın SÜEL

Ekim, 1999

Oyun çocuğun en temel ihtiyacıdır. Onun fiziksel, psikolojik ve sosyal gelişimi için önemlidir. Bugün özellikle 2-12 yaş grubu çocuklar kentsel çevrede dış mekanı oyunları için etkin biçimde kullanamamaktadırlar. Bu sorunun teknolojinin gelişimine, yaşam biçiminin değişimine, sosyal ve fiziksel çevreye bağlı nedenleri vardır. Modern kentsel yapının sunduğu oyun alanları da onların ihtiyacına cevap verememektedir. Çocuğun dış mekandaki aktivitelerin kısıtlanması, özellikle sosyal gelişimlerinde problemlere neden olmakta, iç mekanda yaşamaya zorlanan çocuk modern dünyanın tüketici, paylaşımdan, sosyal dayanışmadan ve üretkenlikten uzak bireyleri olarak yetişmektedirler.

Çalışmanın temel amacı; çocuğun gelişimi ve mekânla kuracağı ilişki dikkate alınarak, okul öncesi ve okul çağı çocukların ev girişinden çocuk oyun alanlarına kadar uzanan oyun yerlerinin tarifi ve mevcut ve gelişme konut bölgelerinde oyun alanlarının etkin kullanımını sağlayacak tasarım kriterlerinin geliştirilmesidir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk Oyun Alanı, Dış Mekan, Sokak, Oyun Alanları-Tasarım Kriterleri

ÖZELLEŞTİRME KAPSAMINDA KAMU ARAZİLERİNİN TOPLU KONUT AMAÇLI KULLANIMI-İZMİR ÖRNEĞİ

YÖRÜK, Neriman

Yüksek Lisans

İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü

Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı

Şehir Planlama Programı

Tez Danışmanı: Doç.Dr. Semahat Özdemir

Kasım, 1999

Kentlerimizdeki bugünkü fiziksel yapı, sosyal sınıfların kent mekânındaki yer seçimleri mülkiyet olgusunun da etkisiyle olmuştur. Bu nedenle, kent toprağının mülk sahipliği biçimi ve bu toprakların kentsel arsaya dönüşümüne ilişkin politikalar, kurumsal yapılar ve uygulamaların sorgulanması önem taşır.

Kentsel gelişmenin yönlendirilmesinde, eksik kentsel donatıların karşılanmasında ve yeni ihtiyaç duyulacak donatılara giderilmesinde kamu arazileri stoku çok önemli bir potansiyel oluşturmaktadır. Ülkemizde kamu arazilerinin stoku ve kullanımına yönelik bütüncül politikalar geliştirilmemiş, uygun konum ve büyüklükte olup olmadığına bakılmaksızın sadece kamu arazisi niteliği nedeniyle büyük alan ihtiyacını gerektiren kentsel kullanımlar rastgele yer seçmiş ve kent makroformunu etkilemişlerdir. Ayrıca bir çok kamu arazisi üzerinde yapılaşma olduktan sonra imar affı çıkarılmış ve planlanması daha sonra yapılmıştır. Bu süreç sonunda da kamu mülkiyeti özel mülkiyete dönüştürülmüştür.

İzmir kentinde de yapılaşmamış alanlardaki belediye ya da hazine mülkiyetinde olan kamu arazileri 1985'lere kadar yoğun olarak gecekondularla, 1985 sonrası gecekondularla birlikte büyükşehir ve ilçe belediyeleri, kooperatifler ve Emlak Bankası gözetiminde yapılan toplu konut alanları ile dolmaya başlamıştır.

İzmir Büyük Kent bütününde kamu arazilerinin toplu konut alanı olarak yerleşmeye açılmasında mülkiyet sunum ve kullanım biçiminde ne tür politikalar oluşturulmuş ve uygulamalarda nelerle karşılaşmış olduğu bu çalışmanın temel sorgulamasıdır. Bu soruların yanıtlarının aranmasındaki amaç ise kamu arazilerinin kullanımına yönelik daha tutarlı

politikaların oluşturulmasına katkı sağlamaktır.

Bu çalışmada İzmir Büyükşehir bütünü içerisinde bulunan özellikle kamu arazileri üzerinde yapılmış olan toplu konut alanlarının mülkiyet sunum ve kullanım biçimi temelinde incelenmesi hedeflenmiştir, öncelikle bu toplu konutların genel özelliklerine ve yer seçimlerine ilişkin bilgiler sunulmuştur. El değiştirme ve kullanım sahipliğinin sürecine ilişkin olarak da örnek alanlar olarak seçilen Evka-1, İzkonut-1, İzkonut-1 konutlarının ilk sahipleri dışında kiraya verilerek kullanıma ve el değiştirme yüzdeleri sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kamu Arazileri, Arsa ve Konut Politikası, Özelleştirme, Toplu Konut.

ŞEHİR PLANLAMA AÇISINDAN SULAK ALAN KORUNMASI

SEVİNÇ, Nuray

Yüksek Lisans

İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü

Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı

Şehir Planlama Programı

Tez Danışmanı: Prof.Dr.Cemal Arkon

Yardımcı Tez Danışmanı: Doç.Dr. Semahat Özdemir

Eylül, 2000, 200 sayfa

Sulak alanlar yeryüzüne, dolayısıyla insanlara ve çeşitli türler bir dizi değer ve yarar sağlayan doğal kaynaklardır. Fakat önemli anlaşılana kadar sulak alanlar yararsız ve sağlıksız alanlar olarak kabul edilerek, tarımsal üretim, endüstriyel ve şehirselleşme alanları oluşturmak amacıyla kurutularak yok edilmiştir. Son zamanlarda çevre koruma bilincinin artması sonucunda, ekosistem içindeki önemini anlaşılmasıyla koruma çalışmaları hız kazanmıştır.

Sulak alan kayıplarının çoğu, bu kaynak değerlerinin bilinmemesi ve faaliyetlerin etkilerinin dikkate alınmamasının sonucudur. Bu sorunlara nasıl yaklaşılacağı konusunda şehir planlama süreci içinde dikkatli analizlerin yapılması ve koruma politika ve metodolojisinin oluşturulması önem kazanmaktadır.

Tezin temel amacı, sulak alanların önemini, kayıplarının nedenlerini, koruma yaklaşımlarını ve politikalarını inceleyerek, daha etkin koruyabilmek amacıyla şehir planlama sürecinde yapılması gereken çalışmaları oluşturarak, sulak alan koruma planlamasının geliştirilmesine katkıda bulunmaktır.

Araştırma sonucunda, çalışma alanında bulunan zarar verici arazi kullanım ve gelişmelerin önlenmesi ya da azaltılmasını sağlayıcı önerilerin geliştirilmesi ile Gediz Deltasının önemini ortaya konulmasına çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sulak Alan, Sulak Alan Koruma Planlaması, Bütüncül Yönetim Planı, Gediz Deltası

İZMİR YERLEŞİK ALANI İÇERİSİNDEKİ POTANSİYEL AFET

ALANLARI ÖRNEK ÇALIŞMA

ALANI: HEYELAN BÖLGELERİ

KUTLUCA, Ahmet Kıvanç

Yüksek Lisans

İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü

Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı

Şehir Planlama Programı

Tez Danışmanı: Doç.Dr. Semahat Özdemir

Eylül, 2001

Tezin temel iddiası, İzmir kenti yerleşik alanı içerisinde doğal afet riskinin yüksek olduğunun ve bu tehlikenin yeterince dikkate alınmadığının ortaya konmasıdır. Herkes tarafından bilinmesine rağmen, doğal afet tehlikesi boyutlarının ciddiye alınmaması sebebiyle üzerinde durulmamakta ya da afetlerin üzerinden kısa bir süre geçtikten sonra unutulmaktadır. Bu tez kapsamında, İzmir kent risk alanları üzerinde somut ve noktasal araştırmaların ışığında da, İzmir için afet riskinin büyüklüğü gözler önüne serilmektedir.

Tezin hedeflediği bir diğer iddia, doğal afetler konusunda Türkiye'de uygulanan kanun, yönetmelik, uygulama ve kurumsal düzen üzerine bir eleştiri getirip farklı önerilerle irdelerek politika ve planlama anlayışı bütününde yeni önerilerin oluşturulmasına çalışılmıştır.

Doğal afet olgusu afet öncesi ve sonrası ile geniş bir perspektife sahip olması sebebiyle fiziksel anlamda mekâna yönelik alınacak önlemler bu tez kapsamında araştırılmamış, fakat bu yönde ileride yapılacak çalışmalara bir referans olması düşünülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Doğal Afet, Doğal Afet Riskli Alan, Heyelan, Afet Yönetimi, Afet Politikaları ve Planlamaları

METROPOLİTEN KENTLERDE YASADIŞI YAPILAŞMANIN İNCELENMESİ: İZMİR ÖRNEĞİ

ÇINAR, Ali Kemal

Yüksek Lisans

İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü

Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı

Şehir Planlama Programı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Semahat ÖZDEMİR

2002, 160 sayfa

Bu tezin temel amacı, yasadışı konut, sanayi, ticaret ve diğer tipteki binaların üretim süreçlerini araştırmak ve belediyelerin yasadışı-kontrol edilemeyen yapılaşmaya karşı eylem ve tavırlarını sorgulamaktır. Tezin amacına yönelik olarak ve yerel özelliklerle ilgili bilgi üretmek amacıyla İzmir'deki yasadışı yapılaşmayla ilgili sayısal ve fiziksel veriler araştırılmış, bu aşamada istatistiksel veriler ve Coğrafi Bilgi Sistemleri araç olarak kullanılmıştır.

Yasadışı fiziki gelişim, bir kentleşme sorunudur. Buradan hareketle problemin karakterini ve dinamiklerini anlamak ve arkasındaki sebepleri

ortaya çıkarmak için, tezin araştırdığı konuların sanayileşme, göç, kentleşme gibi sorunun sosyal, ekonomik ve politik belirleyicilerini de kapsamı gerekir. Bu nedenle, yasadışı fiziki yapılaşma sürecini anlayabilmek için olgunun arka planı da tartışılmıştır.

Bu çalışmada yasadışı fiziki gelişim konusu, 3. dünya ülkelerindeki ekonomik, sosyal, politik ve kültürel niteliksel ve niceliksel dönüşümlerin bir sonucu olarak kabul edilmiştir. Bu bağlamda, 3. dünya ülkeleri kentlerinden, Türkiye kentlerinden ve İzmir'den, birbirinden farklı ve karşılaştırmalı örnekler verilmiştir. Yasadışı yapılaşma kavramıyla ilgili politikalar, yasalar, düzenlemeler, uygulamalar ve kurumlar değerlendirilmiştir. Tezin alan çalışması kısmının oluşturulan bölümde, İzmir Büyükşehir Belediyesine bağlı 9 ilçe belediyesi özelinde, yapılan denetimler sonucu yapılara uygulanan cezalar, Ocak 2000 ve Aralık 2000 zaman aralığında incelenmiştir. Son olarak ise, kentsel alandaki yasadışı - kontrol edilemeyen gelişmeleri önleyecek bir stratejik yaklaşım geliştirilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yasadışı Fiziki Yapılaşma, Yasadışı Yerleşmeler, Yasadışı Bina Yapım Süreçleri, Konut ve Arsa Politikalarının Değerlendirilmesi, Belediyelerin Eylem ve Tavrıları.

İZMİR METROSUNUN MEVCUT DURUMUNUN VERİMLİLİK ANALİZİ

SELVİ, Ömer
Yüksek Lisans
İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü
Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı
Şehir Tasarımı Programı
Tez Danışmanı: Doç. Dr. Güneş GÜR
2002, 108 sayfa

Bu tez, İzmir Metro Sisteminin mevcut durumunun verimliliğini, Karşılaştırmalı Standart Belirleme Yöntemi ile analiz etmektedir. Teorik çerçeve içerisinde toplu ulaşım türlerinin gereği ve ortaya çıkışı tartışılmış ve toplu ulaşımın önemine değinilmiştir. Toplu ulaşım türlerinin gelişimi ve günümüzde dünya çapında yaygın olarak kullanılan toplu ulaşım türleri incelenmiştir. Türlerin maliyet ve kapasite karşılaştırılması yapılmıştır.

En etkin ve kaliteli hizmetin zaman, para ve enerji kaybetmeden sunulması olarak tanımlanan verimlilik kavramı analiz edilmiştir. Farklı verimlilik yaklaşımları açıklanmıştır. Çerçeve olarak da ulaşım karar ve eylemlerine, doğru yolculuk tahmini sonucunda, yerinde mod seçimi ve güzergah tayini gibi kriterler tartışılarak toplu ulaşım için verimlilik kriterleri belirlenmiştir. Verimlilik ölçümü için Karşılaştırmalı Standart Belirleme Yöntemi incelenmiş, bu yöntemin uygulamaları ve

toplu ulaşım alanındaki ve metrolardaki kullanımı yorumlanmıştır.

Performans artırıcı olan bu yöntemin, performans ölçüm aşaması özel olarak İzmir metrosuna uygulanmıştır. İzmir Metro analiz edilmiş ve dünyadaki benzerleri ile karşılaştırılmıştır. **Anahtar Sözcükler:** İzmir Metrosu, Verimlilik, Kentsel Toplu Ulaşım, Karşılaştırmalı Standart Belirleme Analizi.

KENTSEL MEKANLARDAKİ BİLDİRİM ÖGELERİNİN TASARLANMASI, İZMİR KEMERALTI ÖRNEĞİ

GEÇER, Feral
Yüksek Lisans
İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü
Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı
Şehir Tasarımı Programı
Tez Danışmanı: Doç. Dr. Semahat ÖZDEMİR
Eylül, 1999

Bugün, şehirlerimizin en önemli sorunlarından biri herhangi yasal bir kurum ya da yönetmelik olmaması nedeniyle reklam tabela ve levhalarının yarattığı görsel kirlilik ve karmaşadır. Bu görsel kirliliği engellemek için reklam panoları dikkatle incelenmelidir. Bu araştırma; reklam levhalarının ve bunların tasarım sürecinin Türkiye ve yabancı ülkelerdeki yönetmelikleri baz alarak incelenmesini ve korunacak yapılar da göz önünde bulundurularak İzmir'in tarihi ve gelecekteki merkezi Kemeralı'na yönelik bir yönetmelik denemesinin sunulmasını amaçlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Kentsel Tasarım; Bildirişim Öğeleri, Tabelalar ve Levhalar; Kurumsal Yönetmelikler, Tabela Yasal Düzenlemeleri

DÜNYA ÜNİVERSİTELERARASI SPOR YARIŞMALARI ÇERÇEVESİNDE KAMPÜS İÇİ SPOR ALANLARININ TASARIMI; İYTE KAMPÜS ÖRNEĞİ

AGAN, Hande
Yüksek Lisans
İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü
Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı
Şehir Tasarımı Programı
Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Erkal Serim
Eylül, 2000, 193 sayfa

Bu tezin konusu, üniversite kampüslerinde öğrencilerin, akademik ve teknik personelin eğlence amaçlı kullanıma olduğu kadar, ulusal ve uluslararası spor müsabakalarının düzenlenmesine olanak sağlayacak spor tesislerinin programlanması ve tasarım kriterlerinin saptanması; bunun ışığında da henüz gelişmekte olan İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü'nün kampüs alanında bir spor parkı tasarlanmasıdır.

Spor tesislerinin programlanması ve tasarımına yönelik terminolojiyi anlamak için öncelikle, sporun sosyal, kültürel, ve profesyonel anlamdaki

boyutlarını kavrayabilmek gereklidir. Bu sebeple, başlangıç noktası olarak genel anlamda spor ve sporun insan hayatındaki artan önemi tanımlanmıştır ve daha sonra spor aktiviteleri doğal yapılarına ve ilgi gruplarına göre sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırma, çalışmanın sonraki aşamalarında hangi tür sporların resmi olduğunun ve dünyada hemen her üniversitedeki öğrencilere ortak olarak sağlandığının saptanmasına yardımcı olacaktır. Bu ön bilgilerin ışığında ve yabancı ülkelere ve Türkiye'den seçilen örnek üniversitelerden edinilen bilgiler doğrultusunda spor tesisleri için nüfusa göre gerekli açık ve kapalı alan gereksinimleri ve kapasiteleri belirlenmiştir. Buna ek olarak, dünya üniversitelerarası spor müsabakaları için gerekli mekan standartları verilmiştir. Tüm bu standartlar ve kapasiteler, spor tesislerinin planlanmasında gerekli tasarım kriterlerinin saptanmasına ve çalışma alanında uygulanmasına olanak sağlamıştır.

Final projenin tasarım süreci öncesinde yapılan çalışmalar, üniversite kampüslerindeki spor tesislerinin sadece eğlence amaçlı kullanılmadığını, birçok müsabakalara ve değişik kapsamlardaki organizasyonlara sahne olabildiğini göstermiştir. Bu sebeple, final projede amaçlanan, İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü kampüsünde yer alacak spor tesislerinin daha önce belirtilen standartlara uygun olarak en efektif biçimde nasıl tasarlanması gerektiğinin tespiti.

Anahtar Kelimeler: Spor, Üniversite, Kampüs Alanı, Açık Spor Alanları, Kapalı Spor Alanları, Planlama Prensipleri, Tasarım Kriterleri, İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü.

AQUAPARKLARIN YERSEÇİM İHTİYAÇLARI VE TASARIM KRİTERLERİNİN İNCELENMESİ

NACAK, Hanife
Yüksek Lisans
İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü
Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı
Şehir Tasarımı Programı
Tez Danışmanı: Doç. Dr. Semahat ÖZDEMİR
Şubat, 2000

Boş zamanın değerlendirmesine yönelik etkinlikler ve mekansal gereksinimleri tarih içinde sürekli bir değişim göstermiştir. Özellikle endüstri devrimi ile iş ve yaşam koşullarındaki farklılaşmaların keskinleşmesi eğlence anlayışını da etkilemiştir. Bu etkileşimin sonucunda yeni aktiviteler ve arazi kullanım türleri ortaya çıkmıştır. Günümüzde ise eğlence alanları arasında eğlence (amusement) parkları, tematik (theme) parklar ve aquaparklar hızla yaygınlaşmaktadır. Bu tür aktivitelerin ilk teori ve uygulamalarına 1900'ü yılların başında ABD'de gerçekleştiği görülmektedir.

Tez, boş zamanın değerlendirilmesinin

değişiminin sonucu ortaya çıkan aquaparkları ele almaktadır. Bu çalışmada ülkemizde çoğalmakta olan aquaparkların gelişim süreci, organizasyonları, örnekleri ve tasarım kriterleri incelenmektedir. Yapılan araştırmalar, özellikle ABD'de, aquapark kullanımının fizibilite çalışmalarından; açılış tarihine kadar tüm aşamalarla ilgilenen kuruluşlarının bulunduğunu ve güvenlik koşullarının sürekli denetlendiğini göstermiştir. Ülkemizde de aquaparkların sayıları hızla artmaktadır. Buna karşın yapım süreçleri incelendiğinde ise; toplumun talepleri, yapılacak olan alanın fiziki koşulları, aquaparkların standartları ve güvenlik koşullarına uygunluğu ve denetleme mekanizmalarının oluşturulmadığı görülmektedir. Bu çerçevede tezin amacı, bugüne dek hiç incelenmemiş olan aquaparkların yerleşim ihtiyaçları, tasarım kriterleri ve alan gereksinimlerini saptamak olarak belirlenmiştir. Tez araştırmasında izlenen yöntem; literatür ve internet araştırması, aquaparkların bulunduğu yerlerdeki belediye yetkilileri ve aquapark girişimcileri ile görüşmeleri ve Türkiye'de gerçekleştirilmiş olan aquaparkların fiziki planlarının ve yerleşimlerinin analizini kapsamaktadır.

Araştırma sonucunda, ülkemiz için yeni bir kullanım olan aquaparklar ile ilgili yer seçim kriterleri, mekan gereksinimleri ve tasarım ilkeleri geliştirilmiş ve İzmir - Bornova aquapark tasarımı denenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Boş Zaman Değerlendirmesi, Aquapark, Aquapark Tasarım Kriterleri

KENTSEL MEKANIN BELİRLEYİCİSİ OLARAK YÜKSEK YAPILARIN GELİŞİMİ - İZMİR ÖRNEK ALAN ÇALIŞMASI

ÇELİK, Zühre
Yüksek Lisans
İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü
Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı
Şehirsel Tasarım Programı
Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Erkal Serim
Eylül, 1999

Son yıllarda, ülkemizde yüksek binaların inşasında önemli oranda artış görülmektedir. Ne yazık ki bu binalar, kente ait sosyal, tarihi, çevresel, görsel faktörler dikkate alınmadan planlanmakta ve tasarlanmakta, bu nedenle kentsel mekana entegre olamamakta ve çevrelerini olumsuz yönde etkilemektedirler. Genellikle ülkemizde yüksek binaların yerleşimi ve inşasıyla ilgili kararlar araştırma ve analizlere dayanılmadan verilmekte, sonuç sadece yoğunluk ve yükseklik artırma yönünde olmakta, bu da yüksek bina olgusunun ülkemizde çok tartışılan bir konu olmasına sebep olmaktadır. Bu nedenlerle, bu tez,

Türkiye'deki yüksek binalarla ilgili yaşanan problemlerin çözümüyle ilgili araştırmalara ısrık tutacağı düşünülmektedir.

Bu tez kapsamında amaçlar kentsel mekan oluşumunda yüksek binaların rolünü, kentsel çevreye olan fiziksel, fonksiyonel ve sosyal etkilerini incelemek, yüksek binaların avantaj ve dezavantajlarını belirlemek ve şehir planlama ve şehirsel tasarım kriterleri geliştirmektir. Ayrıca tez kapsamında İzmir'deki yüksek binalar yerleşimleri ve çevresel etkileri açısından analiz edilmiş, önerilerde bulunulmuştur.

Yüksek binalar, yasaklanmak yerine faydalarını artırıcı kriterler geliştirilmeli; sebep oldukları kentsel problemlerin çözümü için şehir planlama ve şehirsel tasarım süreci içinde ele alınmalıdır. **Anahtar Kelimeler:** Yüksek Binalar, Gökdelen, Çevresel Etki, Yükseklik Kontrolü, Kentsel İmaj.

MEZARLIKLAR, "PLANLAMA VE TASARIM KRİTERLERİ"

CÖMERTLER, Seval
Yüksek Lisans
İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü
Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı
Şehir Tasarımı Programı
Tez Danışmanı: Prof. Dr. Akın SÜEL
Eylül, 2001

Mezarlıklar, kentsel doku içerisinde yer alan özel arazi kullanım biçimleridirler, ve kavramı hijyenik ve fonksiyonel özelliklerinin yanı sıra sembolik, sosyal, kültürel, ekolojik ve rekreasyonel boyutlarıyla da değerlendiren özel bir planlama ve tasarım yaklaşımı gerektirirler. Ne var ki, ülkemizde 20. yüzyılda yaşanan hızlı kentleşme, buna paralel toplumsal, ekonomik, ve demografik yapıdaki değişimler ve diğer faktörlerin de etkisiyle özellikle büyük şehirlerde önemli bir kentsel sorun alanına dönüşmüş olan mezarlıklar henüz hala bir planlama ve tasarım problemi olarak değerlendirilmemektedir. Dolayısıyla, Türkiye'de mezarlıklar genellikle kurumsal, yasal, eğitimsel, ekonomik, sosyal ve kültürel temelli olmak üzere planlama, tasarım, bakım, işletim, koruma ve teknik konularda sorunlarla karşı karşıyadır. Ayrıca, sorunların çözümüne ısrık tutabilecek nitelikte, konuyu geniş bir perspektiften ele alan kapsamlı araştırmaların olmaması da çok önemli bir açıktır.

Ülkemizdeki mezarlık sorununu konu alan tezin iki temel amacı vardır: İlk amacı mezarlık çalışmaları için (pratik ve entelektüel düzeyde) kapsamlı bir rehber çalışma ortaya koymak, ve ikinci amacı ise çağdaş kent mezarlıkları için uygulamalı bir çalışma ile desteklenmiş planlama ve tasarım kriterlerini geliştirmektir. Tez içerdiği amaçları dört

aşamalı bir süreçte gerçekleştirmeyi hedeflemiştir: Konunun kavramsal, tarihsel, felsefi, kültürel ve yasal zeminin kurulması; mezarlık planlama ve tasarım prensiplerinin geliştirilmesi; bu prensiplerin Doğançay Mezarlığı özelinde sınaması; genel bir tartışma ve bulguların, ayrıca çözüm önerilerinin değerlendirilmesi.

Çalışmada kullanılan metod üç adımdan oluşmaktadır. Söz konusu yöntemin öngördüğü ilk adım, teorik, çalışmanın ilerleyen bölümlerinde kapsamlı tartışmalara olanak sağlayacak düzeyde kavramsal bir veritabanının oluşturulması içindir. Yöntemin analitik olan ikinci adımı ise İzmir mezarlıklarının değerlendirilmesinde kullanılan kriterleri ortaya koymaktadır. Son olarak üçüncü adım İzmir şehri için problem çözümü bir sistem geliştiren pragmatik bir yaklaşım içermektedir.

Anahtar Kelimeler: Mezarlık, Mezar, Ölüm, Doğançay-İzmir, Planlama ve Tasarım

ENGELLİLERE YÖNELİK KENTSEL TASARIM

GÖKÇEN, Tankut
Yüksek Lisans
İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü
Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı
Şehir Tasarımı Programı
Tez Danışmanı: Doç. Dr. Semahat ÖZDEMİR
Eylül, 1999

Bu araştırmanın ana konusu, engelli insanların ihtiyaçları doğrultusunda dış mekanların tasarım standartlarının ve ölçülerinin belirlenip, seçilen kent mekanlarının bu standartlara göre tekrar tasarımı içermektedir. Bu amaçla sadece kentsel dış mekanlar ele alınmıştır. Başlangıç olarak evrensel tasarım prensipleri, detaylı olarak açıklanmış, daha sonra engelli insanların sosyal ve ekonomik hayata katılımlarının önemi ve engelli insan sayısının artış sebepleri vurgulanmıştır. Sırasıyla genel terminoloji, tanımlar, dış mekan ve engelli insanlar için minimum mekan ölçüleri verilmiştir. Daha sonra dış mekan bileşenleri belirlenip bunlara ait tasarım ve bakım standartları verilmiştir. Araştırmanın sonunda araştırma konusu olarak seçilen tüm İzmir'de yaşanan mevcut çevre belirlenen tasarım ve bakım standartları, engelli insanların ihtiyaçları doğrultusunda ele alınıp hataları ve eksiklikleri belirlenmiştir. Uygulama projesi olarak İzmir'de eksiklikleri ve hataları belirlenen ve standartlara uymayan mekanlar seçilmiş ve tasarım standartlarına uygun olarak tekrar ele alınıp tasarlanmıştır. **Anahtar Kelimeler:** Kentsel Tasarım, Engelli İnsanlar, Dış Mekan Tasarımı, Dış Mekan Tasarım Standartları, Mimari Bariyerlerden Arındırılmış Kentsel Mekan

LOJMANLARIN SATIŞINDAKİ TEHLİKE!*

AKP Genel Başkanı Tayyip Erdoğan'ın milletvekillerine yaptığı "lojmanlarda oturmayın" çağrısı üzerine, lojmanların satılması ve bu yolla devlete kaynak yaratılması yönündeki tartışmalar hız kazandı. Tayyip Erdoğan'ın çağrısı sadece kendi partisi içerisinde değil, başka bazı parti ve örgüt liderlerinden de destek aldı. CHP Genel Başkanı Deniz Baykal ve Kamu-Sen Genel Başkanı Bircan Akyıldız da çağrıyla destek verdiklerini açıkladılar. Kamu-Sen Genel Başkanı Akyıldız, bu görüşün kapsamını daha da genişleterek kamuya ait tüm lojman, kamp ve benzeri sosyal tesislerin, devlete kaynak yaratmak amacıyla satılması gerektiğini vurguladı.

Bu tartışmaların arkasındaki düşünce, "milletvekillerinin halkla iç içe olması" ve kapsamı da sadece "milletvekilli lojmanları" değildir. Önceki tecrübelerimiz de gösteriyor ki, buradan hareketle kamuya ait tüm gayrimenkuller ile sosyal tesislerin özelleştirilmesi ve buraların arsaları üzerinde spekülasyon yapılarak rant sağlanması arayışları hız kazanacaktır.

Lojmanların ve Sosyal Tesislerin Satışı Günübürlük ve Popülist Bir Çözümdür

Öncelikle belirtmek isteriz ki, kamuya kaynak yaratmak ve kamunun kayıplarını en aza indirmek yönündeki çabaların günübürlük ve popülist çözümlere değil konunun gerçek mecralarına yönelmesi gereklidir. Kaynak yaratma çabaları, ülkenin sahip olduğu kaynakların, yeralli zenginliklerinin, üretim potansiyelinin harekete geçirilmesine yönelmeli ve kamunun kayıplarının en aza indirilmesi için de yolsuzluk düzenine ve bu düzenden beslenenlere, vergi kaçaklarına engel olunmalıdır. Lojmanların ve kamuya ait sosyal tesislerin satışı yani kamu mülkiyetinde olan gayrimenkullerin özelleştirilmesi başta sosyal devletin tasfiyesi olmak üzere kentsel spekülasyona varana kadar pek çok sorun taşımaktadır.

Halen barınma ve konut sorunu ile dar gelirli toplum kesimlerinin dinlenmelerini sağlamaya dönük kamusal tesis ve rekreasyon alanlarının yok olması sorununun yaşanmakta olduğu ülkemizde, giderek yoksullaşmakta olan kamu çalışanlarının yararlandığı lojmanlar ile sosyal tesislerin satılması ile yaratılacak kaynak, bu kesimlerin konut ve toplu tüketim sorununun bir nebze de olsa çözülmesi ile sağlanan sosyal faydanın çok çok altına kalacaktır. Yoksulluğun ve başta sağlıklı konutta yaşama hakkı olmak üzere temel kentsel haklarından yoksun olmanın giderek arttığı ülkemizde devlet, kamu mülkiyetindeki gayrimenkulleri satmak yerine toplumun tüm kesimlerinin ihtiyacını kapsayacak bir konut politikası oluşturmak zorundadır. Bu konut politikasının temel eksenini ise daha fazla konut üretmek değil mevcut konut stokunun yaşanabilir ve sağlıklı konutlara dönüşmesini sağlayacak nitelikte bir iyileştirme oluşturmalıdır. Ayrıca ülkemizde konut alanındaki diğer bir sorunun da konut sahipliğinin

deki kutuplaşma sorunu olduğu düşünüldüğünde, piyasa koşulları içerisinde konut ihtiyacını karşılayamayan toplum kesimlerinin konut sahibi olmalarının sağlanması da oluşturulacak konut politikasının hedeflerinden biri olmalıdır.

Halihazırda kamunun sahip olduğu lojmanlar ile sosyal tesislerin kullanılmasından kaynaklanan sorunlar varsa, bu sorunlar "sat kurtul" mantığı ile çözülmeye çalışılmamalıdır. Lojman ve sosyal tesislerin kamunun mülkiyetinde kalması ve bunların kamu çalışanları tarafından kullanılması ilkelerinden vazgeçilmeden de bu sorunları çözmek mümkündür.

Lojman ve Sosyal Tesislerin Satışı Spekülasyona Alet Edilecektir

Birkaç gündür gündemde olan söz konusu satış ile ilgili olarak gündeme gelebilecek bir tehlikeye de önceden işaret etmek isteriz. Lojman ve sosyal tesislerin satılarak kamuya kaynak yaratılması düşüncesi bir süre sonra, yaratılması düşünülen kaynağı daha da arttırmak için buraların mevcut kullanımları korunmak kaydıyla değil ek imar hakları verilerek arsa olarak satılmasına da dönüşebilecektir. Böylelikle kamu mülkiyetinde olan gayri menkullerin ve arsaların satılması ile spekülasyonun önü açılacak ve kentsel rantların özel ellerde toplanması sağlanacaktır. Bunun örneklerini KİT'lerin özelleştirilmesi çalışmaları sırasında da yaşadık. KİT'lerin işletme zararları gerekçesi ile satılması gündeme geldiğinde buralara talip olanların arasında KİT'lere değil arsalarına talip oldukları anlaşılmıştı. Özelleştirme İdaresine verilen planlama yetkileri ile de bu arsalarındaki rantı artırma çabaları kamu politikası haline getirilmişti. Benzer bir tehlike de şimdi kamuya ait lojmanların ve sosyal tesislerin satılması ile gündeme getirilmiştir.

Ülkemiz kentleri uzun yıllardır, kenti alınıp satılan mülkler üzerinde yaratılan rantlar ve değer artışları ile zenginlik sağlamanın ortamı olarak gören anlayışların hakimiyetinde sürekli krizlere sürüklenmektedir. Böylesi kentsel/toplumsal bir ortamda ise; toplumun hemen her kesiminin ihtiyaçlarına cevap verecek nitelikte kentsel hizmetlerin üretilmesi ile kentsel haklarının somut olarak yaşanabilirdiği kentsel çevrelerin yaratılması büyük ölçüde bir hayal olarak kalmıştır.

Seçim bildirgelerinde kentleşme ve planlama ile ilgili politikalarla neredeyse hiç yer vermeyen "seçim galibi" partileri, seçimlerin ardından bu eksikliklerini gidermeye dönük çalışmalar içerisinde görmek isterdik.

Sosyal devlet ilkesini göz ardı eden, kamu mülkiyetindeki lojman ve sosyal tesisleri, spekülatif uygulamalara ve rant sağlamaya dönük çabalara konu edecek günübürlük ve popülist söylemler içerisinde bulunmalarını ise talihsizlik olarak değerlendiriyor, bu yanlışlarını ve eksikliklerini kısa sürede düzeltmelerini bekliyoruz.

Şehir Plancıları Odası olarak, kentleri spekülasyonun ve özelleştirme-nin mekanı haline getirmeye dönük çabaların karşısında olacağımızı vurgular, yukarıdaki görüşlerimizi kamuoyunun bilgisine sunarız.

*12.11.2002 tarihinde TMMOB Şehir Plancıları Odası Yönetim Kurulu tarafından yapılan basın açıklaması metnidir.

Planlama Dergisi'nde Yer Alacak Yazılara İlişkin Notlar

1. KAYNAKÇA YAZIM KURALLARI

Yazıda gönderme yapılan tüm kaynaklar, yazarlarının soyadı sırasına göre kaynakçada yer almalıdır. Kaynak gösterilen kitap ya da makalenin kaynakçada yer alışıdaki genel kural aşağıdaki gibidir:

Öncelikle yazarın soyadı ve adı ya da adının ilk harfi yazılır. Bundan sonra kitabın yayım yılı parantez içinde yazılır. Daha sonra ise italik olarak yazılmış kitap adı gelir. En son olarak, yayım yeri ve konacak noktalı virgülden sonra yayımcının adı yazılır.

Bu genel kural ışığında kaynak gösterim örnekleri şöyledir:

KİTAPLAR

Fukuyama, F. (1992) *The End of History and The Last Man*. New York: Free Press

ÇEVİRİ KİTAPLAR

Marx, K. (1979) *Ekonomi Politikin Eleştirisine Katkı*, çev. S. Belli, Ankara: Sol.

DERLEME KİTAPLAR

Deckker, T. (2000) (der.) *The Modernist City Revisited*. Londra: Spon Press

MAKALELER

Cohen, J ve Joel, R. (1992) 'Secondary Associations and Democratic Governance', *Politics and Society*, Vol. 20, n.4, ss. 393-472

DERLEME KİTAPTAN ALINMIŞ MAKALELER

Healey, P. (1993) 'Planning Through Debate: The Communicative Turn in Planning Theory', F.Fisher ve J.Forester (der.), *The Argumentative Turn in Policy Analysis and Planning* içinde, Londra: UCL Press

2. METİN İÇİNDE KAYNAK GÖSTERME KURALLARI

a. Yazar adı metin içinde geçiyorsa,

Gönderme yapılan yazarın adı metin içinde ilk defa anıldığında, kaynağın yayım yılıyla birlikte yazarın adı soyadı, aynı yazar daha sonra tekrar anıldığında ise sadece soyadı ve kaynak tarihi kullanılır.

İlk Kullanım- David Harvey'e (1972) göre.....

Diğer Kullanımlar- Harvey (1972).....öne sürmüştür.

b. Yazarın adı metin içinde geçmiyorsa, metin sonunda

(Marx, 1964) şeklinde belirtilir.

- Belli bir sayfa numarasına gönderme yapılıyorsa (Marx, 1964: 38) şeklinde gösterilir.

- Kaynak iki yazara ait ise ve yazarların adı metinde geçmiyorsa (Urry ve Lash, 1993) şeklinde ifade edilir.

- Kaynak 3 ya da daha fazla yazara ait ise ve metinde yazar adları geçmiyorsa (Urry vd., 1993) şeklinde gösterilir.

- Aynı yazarın aynı yıl içinde basılmış eserlerine gönderme yapmak için yayım yılına harfler eklenir. (Thompson, 1978a) gibi.

- Aynı konuyla ilgili olarak değişik kaynaklara gönderme yapmak için yazar adı, yayım yılı ve gerekiyorsa sayfa numaraları birbirinden noktalı virgülle ayrılır ve yazarların soyadları alfabetik olarak sıralanır. (Marx, 1964: 34; Thompson, 1978a: 47) gibi.

3. PLANLAMA DERGİSİ'NDE YAYIMLANACAK YAZILARA İLİŞKİN DİĞER BAZI NOTLAR

- Planlama Dergisi'ne gönderilen yazıların daha önce başka bir yerde yayınlanmamış veya yayınlanmak üzere eşzamanlı olarak başka bir yere gönderilmemiş olması gerekir.

- Yazılar açık ve anlaşılabilir bir dil ve üslupla yazılmış olmalıdır.

- Yazılar yayın kurulu tarafından değerlendirilir ve yayımlanıp yayınlanmamasına karar verilir. Yazarlardan değişiklik, düzeltme yapması istenebilir. Gerekli görmesi halinde yayın kurulu yazım kurullarına uygunluk ve arı türkçe kullanımı açısından düzeltmeleri kendisi yapabilir.

- Yazarlar yazıları ile ilgili kısa bir özet ve yazarın adını, adresini, telefon numarasını, e-posta adresini ve yazarın tanıtım notu birer fotoğraflarıyla birlikte yazılarına eklemelidir.

- Planlama Dergisi'nde yayınlanmak üzere gönderilecek yazıların, 9000 kelimayı geçmemesine özen gösterilmelidir.

- Metnin içinde geçen ve dikkat çekilmek istenen cümleler, sayfa yanlarında yer almak üzere yazının sahibi tarafından 25 kelimayı geçmeyecek şekilde belirlenmelidir.

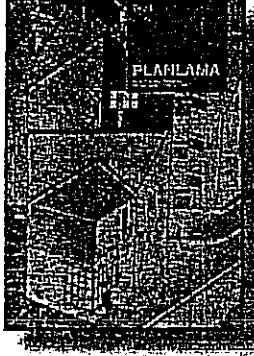
- Planlama Dergisi'nde yer alacak çevirilerde, "çevirilen metin" ifadesi kullanılarak çevirilen metnin orijinal adı, yazarı, kaynağı vb. belirtilecektir.

- Planlama Dergisi'nde yer almak üzere dijital ortamda gönderilen görsel malzemeler (plan, harita, resim, fotoğraf vb.) en az 400 dpi çözünürlükte ve orijinal boyutta taranmalıdır.

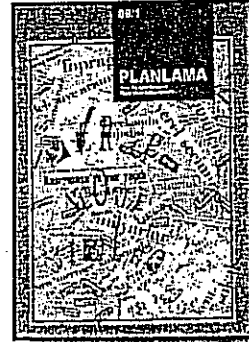
- Yazı ve çevirilerin sorumluluğu yazar ve çevirmenlere aittir.

Planlama Dergisi

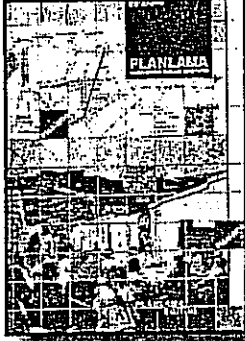
1986-2002 Yılları Arası Dizin

Yıl/Sayı	Makale Konusu	Makale Adı	Yazarın Soyadı/Adı	Yazarın/ Yazarların Mesleği	Sayfa
86/1	Sanayi Alanları/Sanayi Alanları Planlaması	Az gelişmiş Ülke Kentlerinde Sanayi: Sanayilerin Yapısı ve Yerleşim Süreçleri Üzerine Bazı Gözlemler	BADEMLİ, Raci	Öğretim Üyesi, Şehir Plancısı	7-10
86/1	Çevre Sorunları, Ekoloji ve Çevre Planlaması	Çevre Sorunları ve Haliç Örneği	ERDEMİR, Alım; TILGEN, Ayhan; ÇİLLİ, Aytekin; KAVAKOĞLU, Erdem; ÇAKIR, Erkan; KAYA, Ergun; ALP, Hakan	Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Öğrencileri	24-29
86/1	Planlama/Tasarım Kuram ve Pratikleri	Kentlerde Ortak Kullanım Alanları: Etkinlik Oranı Üzerine Ampirik Bir Araştırma	GÖKSU, Sezai	Araştırma Görevlisi, Şehir Plancısı	11-12
86/1	Çevre Sorunları, Ekoloji ve Çevre Planlaması	Çevre Planlamasında Eşik Yaklaşımı	KOZŁOWSKI, Jerzy (Çev: Emel KIVAN)	Öğretim Üyesi, Mimar, Şehir Plancısı	18-23
86/1	Planlama/Tasarım Kuram ve Pratikleri	Ömer AĞAÇLI ile Söyleşi	ŞPO Yayın Kurulu		30-31
86/1	Planlama/Tasarım Kuram ve Pratikleri	Türkiye'deki Fiziksel Planlama Olayına Genel Bir Bakış	TEKELİ, İlhan	Öğretim Üyesi, Bölge Plancısı	3-6
86/1	Planlama/Tasarım Kuram ve Pratikleri	Çevresel Psikoloji, Planlama ve Kentisel Bütünleşme	TÜRKSOY, Ömür	Şehir Plancısı	13-17
86/2	Planlama/Tasarım Kuram ve Pratikleri	Bodrum'un Bodrumlaşması	ADAM, Mehmet Y.	Mimar, Araştırmacı	16-17
86/2	Turizm ve Turizm Planlaması	Turizmin Ülke Ekonomisindeki Yeri ve Planlama	ATAÇ RÖSCH, İnci	Şehir Plancısı	18-22
86/2	Turizm ve Turizm Planlaması	Varolan Biçimleriyle Turizm, Turizm Planlaması ve Planlar	ATAUZ, Akın	Şehir Plancısı	7-10
86/2	Turizm ve Turizm Planlaması	Turizm İnsanlarımızın Dünyaya Bakış Açısını Değiştirecektir	BİLKİÇ, Cevat	Bodrum Belediye Başkanı	31
86/2	Turizm ve Turizm Planlaması	Bir Turizm Alanının Gelişme Süreci: Kaynakların Yönetimi Konusunda İpuçları	BUTLER, R.W. BUTLER (Çev: Pervin BİLGİN)	Öğretim Üyesi	11-15
86/2	Turizm ve Turizm Planlaması	Sosyal Turizm	ÇAMUR, Seydihan	Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Öğrencisi	23-25
86/2	Mimarlık/Mimarlık-Planlama İlişkisi	Kızılay Binası Üzerine	ÖZBAY, Hasan	Mimar	32
86/2	Şehir Planlama Mesleği ve Pratiği	Türkiye'de Kent Planlamasının Kurumsallaşması ve Günümüzdeki Sorunlar	TEKELİ, İlhan	Öğretim Üyesi, Bölge Plancısı	2-6
86/2	Turizm ve Turizm Planlaması	Antalya ve Turizmin Katkısı	ULUSOY, Yener	Antalya Belediye Başkanı	28-30

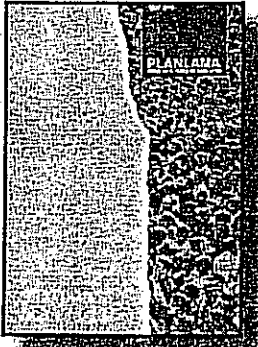
88/1	Siyaset ve Kent Yönetimi, Toplumsal Sorunlar ve Planlama	Planlamada Katılım Bir Amaç Mı? Bir Strateji Mi?	AKSOY, Asu AKSOY, Erdem	Ekonomist Mimar, Öğretim Üyesi	9
88/1	Çevre Sorunları, Ekoloji ve Çevre Planlaması	Türkiye Çevre Gündeminde Alman Çözümleri	BOSTANOĞLU, Özer	Şehir Plancısı	27-29
88/1	Planlama/Tasarım Kuram ve Pratikleri	Güvenpark Güncesi	ERİM, Ayden	Mimar	10-12
88/1	Planlama/Tasarım Kuram ve Pratikleri	Bir "Kentsel İmece" Örneği: Zafertepe Geçeköndü Çevresi Geliştirme Projesi	GÖKSU, A. Faruk	Şehir Plancısı	13-15
88/1	Siyaset ve Kent Yönetimi, Toplumsal Sorunlar ve Planlama	Demokratikleşen Belediyeler Mi? Yoksa Merkezileşen Yönetim Mi?	KESKİNOĞLU, H. Çağatay	Araştırma Görevlisi, Şehir Plancısı	3-5
88/1	İmar Mevzuatı, Kent Yönetimi	Yeni İmar Yasası: Yerel Demokrasinin Gelişmesi Mi?, İşbirlikçilik Mi?	TANIK, Bülent	Şehir Plancısı	6-8
88/1	Kentsel Koruma ve Kentsel Yenileme	Kentsel Korumada Değişik Yaklaşımlar Üzerine Düşünceler	TEKELİ, İlhan	Öğretim Üyesi, Bölge Plancısı	19-22
88/1	Şehir Planlama Mesleği ve Pratiği	3 Nasıl Yaklaşımı	ÜLKÜ, Sevgin; DEMİREL, Meltem; DEMİREL, Bora; KILIÇ, Sami	Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Öğrencileri	23-25
88/1	Kentsel Yenileme Siyaset ve Kent Yönetimi	Kent Yenilemesinde Sakinlerin Planlamaya Katılması-Federal Almanya'dan Örnekler	VARDAR, Ali	Şehir Plancısı	16-18
88/2	Şehir ve Bölge Planlama Eğitimi	Tasarım ve Planlama Eğitimi Üzerine Düşünceler	AKSOY, Erdem	Öğretim Üyesi, Mimar	26
88/2	Planlama/Tasarım Kuram ve Pratikleri	Çankaya Belediyesi'ne Açık Çağrı	ÇELİK, Ayhan	Mimar	18-20
88/2	Planlama/Tasarım Kuram ve Pratikleri	Nasıl Bir Kentsel Çevre	ÖKTEM, Kerem	Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Öğrencisi	17
88/2	Siyaset ve Kent Yönetimi, Toplumsal Sorunlar ve Planlama	Kent Yönetimi, Yöneticiler, Şehir Plancıları	ÖZCAN, Ümit	Şehir Plancısı	3-5
88/2	Mimarlık/Mimarlık-Planlama İlişkisi	Kentin Mimarisine Giriş	ROSSI, Aldo (Çev: Erdem AKSOY)	Mimar	26-29
88/2	Siyaset ve Kent Yönetimi, Toplumsal Sorunlar ve Planlama	"Şehircilik, Hukuk ve Yönetim Sorunları" Kolokyumu Değerlendirmesi	TANKUT, Gönül	Öğretim Üyesi, Şehir Plancısı	14-16
88/2	İmar Planlaması Kentsel Ekonomi	Mülkiyet Kurumu, Kamu Yararı Kavramı ve İmar Planları Üzerine	TEKELİ, İlhan	Öğretim Üyesi, Bölge Plancısı	6-13
88/2	Şehir ve Bölge Planlama Eğitimi	Tasarım Stüdyosuna Bir Bakış	ULUOĞLU, Belkıs	Mimar	21-25
89/1	Planlama/Tasarım Kuram ve Pratikleri	Mekan Kuramı Üzerine Tartışma-KentselPraksise Doğru	GOTTDIENER, H. (Çev: H.Çağatay KESKİNOĞLU)	Öğretim Üyesi	35-45
89/1	Kentli Ulaşım Planlaması	Kentsel Ulaşım Planlamasında Erişilebilirlik-Yeri ve Önemi	KAPLAN, Halağözü	Öğretim Üyesi, Şehir Plancısı	28-34
89/1	Siyaset ve Kent Yönetimi, Toplumsal Sorunlar ve Planlama	Bugünkü Büyükşehir Modelinin Alternatifi Var Mı?	KARA, Nihal KÖKSAL, Sema	Siyaset Bilimci Sosyolog	3-6
89/1	Kentli Ulaşım Planlaması	Kentsel Ulaşımında Çağdaş Yaklaşım	MENTEŞ, Gökhan	Şehir Plancısı, Ulaşım Plancısı	11-21

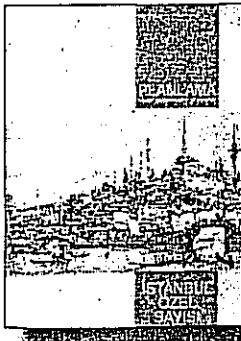
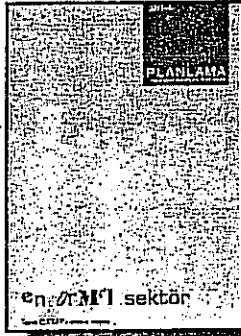

89/1	Siyaset ve Kent Yönetimi, Toplumsal Sorunlar ve Planlama	Çağdaş Kentlerde Katılım ve Sivil Organizasyonlar	ÖZCAN, Ümit	Şehir Plancısı	7-10
89/1	Siyaset ve Kent Yönetimi, Toplumsal Sorunlar ve Planlama	Yerel Yönetimler ve Demokrasi (İstanbul Deneyi) FÖRUM KARARLARI İstanbul'89	ŞPO Yayın Kurulu		22-27
89/2-3-4	İmar Mevzuatı	İmar Mevzuatının İktiselsel, Topografik, Psikolojik ve Ekonomik Açılardan İrdelenmesi	AYDEMİR, Salih E.	Şehir Plancısı	51-55
89/2-3-4	Planlama/Tasarım Kuram ve Pratikleri	Yüksel Yaya Bölgesi	BAŞARAN, Sedef; ÇAMUR CİHANGİR, Kübra; HİSARLIGİL, Hakan; KAPLAN, Hölügü; KIVAN, Emel; KİTAPÇI, Senihi	Şehir Plancıları	62-70
89/2-3-4	İmar Mevzuatı	İmar Mevzuatı ve Kentlerin Biçimlenişinde Güneş Işınımı Etkisi	BULDURUR AYSAN, Mesture	Şehir Plancısı	56-57
89/2-3-4	Kentçi Ulaşım Planlaması	Kent İçi Ulaşımın Olup Bitenleri: Merak Edip Sorsak Mı?	ERTUNA, Berker	Endüstri Mühendisi, Ulaşım Plancısı	73-76
89/2-3-4	Kentçi Ulaşım Planlaması	Konut Alanlarında Yaya Ağırlıklı Trafik Düzenlemeleri (Hollanda Örneği-Woonerf)	GÖRER, Nilgün	Şehir Plancısı	58-61
89/2-3-4	Şehir ve Bölge Planlama Eğitimi	Nasıl Bir Kent Planlama Eğitimi?	GÜNDOĞDU, Gürsel; TOKCAN, Selma	Şehir Plancıları	34-35
89/2-3-4	Şehir ve Bölge Planlama Eğitimi	Şehir ve Bölge Planlama Eğitiminde Yurtdışı Örnekleri: İngiltere'de Planlama Eğitimi ve Ülkemiz Şehir ve Bölge Planlama Eğitimi İçin Bazı Sonuçlar	KAPLAN, Hölügü	Öğretim Üyesi, Şehir Plancısı	27-33
89/2-3-4	Şehir ve Bölge Planlama Eğitimi	Planlama ve Eğitim Süreçlerinde Plancıların ve Oda'nın Rollerinin Yeniden Tanımlanması Üzerine Bir Deneme	KİTAPÇI, V. Senihi	Şehir Plancısı	16-21
89/2-3-4	Planlama/Tasarım Kuram ve Pratikleri	Yüksel Yaya Bölgesi İçin Ne Dediler?	KURTTAŞ, Erdal vd.	Şehir Plancısı	71-72
89/2-3-4	Kentsel Ekonomi ve Planlama	Hazine Arazilerinin Satışı Üzerine	ODTÜ ŞBP Bölümü Öğretim Üyeleri		36-37
89/2-3-4	Şehir ve Bölge Planlama Eğitimi	Dünyada Üniversitenin Yaşamakta Olduğu Dönüşüm Üzerine Düşünceler	TEKELİ, İlhan	Öğretim Üyesi, Bölge Plancısı	3-11
89/2-3-4	Şehir ve Bölge Planlama Eğitimi	Kent Planlama Eğitimi Veren Kurumların İşlevi Sadece Kent Plancısı Yetiştirme Olmamalıdır	TÜRKÖĞLU, Kamutay	Mimar, Şehir Plancısı	25-26
89/2-3-4	Şehir ve Bölge Planlama Eğitimi	Türkiye'de Planlama Eğitiminin Niteliksel ve Niceliksel Durumu	UZEL, Ahmet	Şehir Plancısı	22-24
89/2-3-4	Planlama/Tasarım Kuram ve Pratikleri	Başkent'in İlk Planları	VARDAR, Ali	Şehir Plancısı	38-50
89/2-3-4	Şehir ve Bölge Planlama Eğitimi	Şehir Planlama Eğitimi Pratiği ve Belirlediği Plancı Tipi Üzerine Düşünceler	YENER, Selçuk	Şehir Plancısı	12-15

90/1-2	Kentlçi Ulaşım Planlaması	Kentlçi Ulaşım Hizmetleri ve Özeleştirme	AKŞİT, Salih	Şehir Plancısı	35-37
90/1-2	İmar Planlaması Kentlçi Ulaşım Planlaması	İmar Planları ve Ulaşım	ARIGÜMÜŞ, Kürşad	Şehir Plancısı	20-25
90/1-2	Kentlçi Ulaşım Planlaması	İzmir Kentlçi Ulaşımında Planlamanın Önemi	ARKON, Cenal	Şehir Plancısı	12-15
90/1-2	Kentlçi Ulaşım Planlaması	Kentsel Ulaşım Giriş	BOSTANOĞLU, Özer	Şehir Plancısı	3-5
90/1-2	Kentlçi Ulaşım Planlaması	Kentlçi Ulaşım uyumsuz Bir Bakış	ERTUNA, Berker	Endüstri Mühendis, Ulaşım Plancısı	6-11
90/1-2	Kentsel Ekonomi ve Planlama	Kentsel Arsa Olan Talebin Fiyat Esnekliği ve Bunun Mekansal Dağılım Özellikleri	GÖKSU, Sezai	Öğretim Üyesi, Şehir Plancısı	64-66
90/1-2	Kentlçi Ulaşım Planlaması	Ülkemizde Karayolu Gözergah Planlaması, Arazi İrdelemesi ve Gelişiminin Anlamı Üzerine Bir İnceleme I	KAPLAN, Hölögü	Öğretim Üyesi, Şehir Plancısı	45-47
90/1-2	Kentlçi Ulaşım Planlaması Planlama/Tasarım Kuramları ve Pratikleri	Ankara'da Kent Planları ve Toplulaşım Politikaları	KİTAPÇI, V.Senih	Şehir Plancısı	16-19
90/1-2	Kentlçi Ulaşım Planlaması	Erişilebilirlik, Kesin Bir Öncelik	KUNTAY, Orhan	Öğretim Üyesi, Mimar	38-44
90/1-2	Kentlçi Ulaşım Planlaması	Kentsel Ulaşım Yatırımlarında Karar Süreçleri ve Türkiye İçin Bir Öneri	ÖNCÜ, Erhan	Mimar, Şehir Plancısı	26-34
90/1-2	Kentlçi Ulaşım Planlaması	Toplulaşımın Tamamlayıcısı Olarak Bisiklet	ÖNCÜ, Erhan	Mimar, Şehir Plancısı	47-51
90/1-2	Siyaset ve Kent Yönetimi, Toplumsal Sorunlar ve Planlama	İç Göçler: Nedenleri, Sonuçları ve Çözüm Önerileri	ÖZCAN, Ümit	Şehir Plancısı	67-70
90/1-2	Kentlçi Ulaşım Planlaması	YAYA HAKLARI BİLDİRGESİ	ŞPO Yayın Kurulu		56-58
90/1-2	Kentlçi Ulaşım Planlaması	YAYA HAKLARI BİLDİRGESİ GEREKÇELİ UYGULAMA PLANI	ŞPO Yayın Kurulu		59-63
90/1-2	Kentlçi Ulaşım Planlaması	Bir Ulaşım Türü Olarak Yaya ve Yaya Mekanları Üzerine Düşünceler	TOP, Nehare	Şehir Plancısı	52-55
90/3-4	Siyaset ve Kent Yönetimi, Toplumsal Sorunlar ve Planlama	Bir Kolokyumun Ardından: Türkiye'de 14. Dünya Şehircilik Günü Kutlamaları İzlenimleri	AKBULUT, Mehmet Rifat	Şehir Plancısı	4-7
90/3-4	Siyaset ve Kent Yönetimi, Toplumsal Sorunlar ve Planlama	Planlama ve Katılım	AKKOYUNLU, Kıvılcım	Şehir Plancısı	14-21
90/3-4	Siyaset ve Kent Yönetimi, Toplumsal Sorunlar ve Planlama	Planlamada Halk Katılımı: Sincan Belediyesi Deneyimi	ŞPO Planlamada Halk Katılımı Komisyonu		22-25
90/3-4	Kentlçi Ulaşım Planlaması	Gelişmekte Olan Ülkelerde Metro Sorunu	DÖKMECİ, Vedia	Şehir Plancısı	44-47
90/3-4	Planlama/Tasarım Kuram ve Pratikleri	Toprağın Korunmasında Mekansal Planlama İlke ve Aletleri	EKE, Feral	Mimar, Şehir Plancısı	48-49

90/3-4	Kentçi Ulaşım Planlaması	Türkiye'de Kentsel Ulaşım İlişkin Sorunlar	SABANCILAR, Serpil; KANTAR ÜSTÜNDAĞ, Kevser	Şehir Plancıları	42-43
90/3-4	Çevre Sorunları, Ekoloji ve Çevre Planlaması	Daha İyi Bir Çevre İçin Planlamada Çevre Duyarlı Bir Katılım	SOYDAN, Mehmet Harun	Şehir Plancısı	26-29
90/3-4	Siyaset ve Kent Yönetimi, Toplumsal Sorunlar ve Planlama	Kent Planlaması ve Katılım Üzerine Düşünceler	TEKELİ, İlhan	Öğretim Üyesi, Bölge Plancısı	8-13
90/3-4	Kentsel Koruma ve Kentsel Yenileme	Ankara Tarihi Kent Dokusu Nasıl Korunuyor? Ne Yapılabilir?	TUNÇER, Mehmet	Şehir Plancısı	50-53
90/3-4	Planlama/Tasarım Kuram ve Pratikleri	Meydansız Kentler	VARDAR, Ali	Şehir Plancısı	30-41
92/1-4	Kentsel Ekonomi ve İktisadi Politikalar	Enformel Sektör Üzerine Enformel Tartışmalar	ATAUZ, Akın; GÖKÇELİ, Raşit	Şehir Plancıları	22-27
92/1-4	Kentsel Ekonomi ve İktisadi Politikalar	Enformel Sektör, Kentsel İlgücü Pazarları, Sosyal ve Ekonomik Yapılanmalar Üzerine Betimsel Tartışmalar	ATAUZ, Sevil ATAUZ, Akın	Psikolog Şehir Plancısı	4-21
92/1-4	Kentsel Ekonomi ve İktisadi Politikalar	Başka Bir Dünya: Enformel Ekonominin Kökenleri, Dinamikleri ve Sonuçları	CASTELLS, Manuel; PORTES, Alejandro (Çev. Çağrı ERENULUĞ)	Öğretim Üyesi	28-39
92/1-4	Kentsel Ekonomi ve İktisadi Politikalar	Enformelliğin Politika Sonuçları	CASTELLS, Manuel; PORTES, Alejandro, BENTON, Lauren A. (Çev. Cihan BALKAN, Oğuz IŞIK)	Öğretim Üyesi	40-47
92/1-4	Kentsel Ekonomi ve İktisadi Politikalar	Postmodernizm: Örgütsüz Kapitalizmin Mekansal Etkisi	GÜNDOĞDU, Gürsel	Şehir Plancısı	66-69
92/1-4	Şehir Planlama Mesleği ve Pratiği	Bir Plancının Günlüğünden	IŞIK, Oğuz	Şehir Plancısı	62-65
92/1-4	Kentçi Ulaşım Planlaması	Ankara Kenti Ulaşımı Hakkında Düşünceler Üzerine	MENTEŞ, Gökhan	Şehir Plancısı, Ulaşım Plancısı	70-75
92/1-4	Kentsel Ekonomi ve Planlama	Kentsel Topraklarda Mülkiyet Kurumunun Varlığının Toplumsal Sonuçları ve Yeniden Düzenleme Olanakları Üzerine	TEKELİ, İlhan	Öğretim Üyesi, Bölge Plancısı	48-57
92/1-4	Çevre Sorunları, Ekoloji ve Çevre Planlaması	Kent Planlamada Yeni Gündem: Çevre ve Katılım	TÜRKSOY, Ömür	Şehir Plancısı	58-61
93/1-4 (İstanbul Özel Sayısı)	Planlama/Tasarım Kuram ve Pratikleri	Henry Prost ve İstanbul'un İlk Nazım Planı	ANGEL, Aron	Mimar, Şehir Plancısı, Arkeolog	6-9
93/1-4 (İstanbul Özel Sayısı)	Planlama/Tasarım Kuram ve Pratikleri	Son 10 Yıl İçinde Boğaziçi Fizik Mekanını Şekillendiren Kurum ve Gruplar	AYSU, Emre; AKIN, Oya; BERKMAN YAKAR, Hülya	Şehir Plancıları	38-45
93/1-4 (İstanbul Özel Sayısı)	Planlama/Tasarım Kuram ve Pratikleri	İstanbul'da İçme Suyu Havzaları	BUDAK, Sevim TÖZÜN, Gül	Kamu Yön. & Siy. Bilimci Şehir Plancısı	46-51

93/1-4 (İstanbul Özel Sayısı)	Şehir Planlama Mesleği ve Pratiği	Planlamada Yeni Eğilimler ve Şehir Plancısının Değişen Rolü ve Konumu Üzerine	ÇIRACI, Hale	Şehir Plancısı	57-58
93/1-4 (İstanbul Özel Sayısı)	Planlama/Tasarım Kuram ve Pratikleri	İstanbul Şehir Merkezinin Dinamizmi	DÖKMECİ, Vedat; BERKÖZ AKKOL, Lale	Mimar	26-28
93/1-4 (İstanbul Özel Sayısı)	Planlama/Tasarım Kuram ve Pratikleri	Metropolitan Şehir Merkez- lerinde Değişen İşlevsel ve Mekansal İlişkiler-İstanbul Metropolü Şehir Eski Merkezi- nin Yeniden Organizasyonu	GİRİTLİOĞLU, Cengiz vd.	Şehir Plancıları	18-25
93/1-4 (İstanbul Özel Sayısı)	Planlama/Tasarım Kuram ve Pratikleri	Bir Dünya Kenti Olarak İstan- bul'un Değişen Kimliği	GÖRGÜLÜ, Zekai; GÖR- GÜLÜ, Tülin; RAMAZANO- ĞULLARI, Sırma	Şehir Plancıları	12-14
93/1-4 (İstanbul Özel Sayısı)	Planlama/Tasarım Kuram ve Pratikleri	İstanbul Metropolünde Yapısal Değişimler	KILINÇASLAN, İsmet	Şehir Plancısı	16-17
93/1-4 (İstanbul Özel Sayısı)	Planlama/Tasarım Kuram ve Pratikleri	İstanbul Metropolünde Deprem Tehlikesi ve Bir Deprem Senaryosu	SAYIN ŞENGEZER, Betül	Şehir Plancısı	30-37
93/1-4 (İstanbul Özel Sayısı)	Planlama/Tasarım Kuram ve Pratikleri	Kent Aydınlatması ve İstanbul 2000	ŞEREFHANOĞLU, Müjgan	Mimar	55-56
93/1-4 (İstanbul Özel Sayısı)	Planlama/Tasarım Kuram ve Pratikleri	Görsel İzlenim Yönünden İstanbul ve Reklam Öğeleri	ŞEREFHANOĞLU, Müjgan; YENEN, Zekiye	Mimar	52-54
93/1-4 (İstanbul Özel Sayısı)	Planlama/Tasarım Kuram ve Pratikleri	Geçmişten Gündümüze Beyoğlu	TEOMAN, Tijen	Şehir Plancısı	59-60
93/1-4 (İstanbul Özel Sayısı)	Planlama/Tasarım Kuram ve Pratikleri	İstanbul İçin Bir Planlama ve Yönetim Örgütlenmesi	TÜRKSOY, Cengiz	Şehir Plancısı	10-11
94/25.Yıl Özel	Şehir ve Bölge Planlama Eğitimi	ODTÜ Ş.B.P Bölümü Eğitim Programları Işığında Kentisel Politika Planlaması ve Yerel Yönetimler Yükseltilen Programının Oluşumu	ERSOY, Melih	Öğretim Üyesi, Şehir Plancısı	35-39
94/25.Yıl Özel	Planlama/Tasarım Kuram ve Pratikleri	Ankara'da Atatürk Bulvarı Üzerine Projelendirilen Katlı Kavşakların Mantığına Bir Bakış	KAPLAN, Hülagü	Öğretim Üyesi, Şehir Plancısı	49-57
94/25.Yıl Özel	Siyaset ve Kent Yönetimi, Top- lumsal Sorunlar ve Planlama	Siyasi ve İdari Yapının Kent Planlamasına ve Kent Plancıla- rına Etkisi	KELEŞ, Ruşen	Öğr. Gör., Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimcisi	40-47

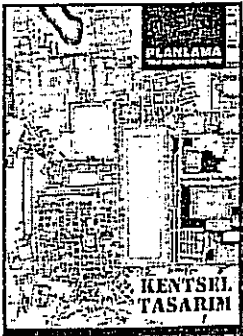

94/25.Yıl Özel	Şehir Planlama Mesleği ve Pratiği	Kent Plancısı Kent Planlama Sürecinde Misafir Sanatçı Değildir	KUBİN, Gülsen	Şehir Plancısı	29-34
94/25.Yıl Özel	Konut ve Barınma Sorunları/ Politikaları	Türkiye'de Konut ve Yerleşim Sorunları Sempozyumu	ÖZDEMİR, Kenan	Şehir Plancısı	61-62
94/25.Yıl Özel	Şehir Planlama Mesleği ve Pratiği	Bir Tutsak Mesleği Olmayan Plancılık İçin	TANIK, Bülent	Şehir Plancısı	28-29
94/25.Yıl Özel	Şehir Planlama Mesleği ve Pratiği	Şehir Planlama Mimarlık Mühendislik Üzerine Sürülen Bir Krema Değildir	TEKELİ, İlhan	İnşaat Mühendisi/ Şehirci	10-21
94/25.Yıl Özel	Şehir Planlama Mesleği ve Pratiği	Kurumsallaşma: Şehir ve Bölge Planlamasının Son 15 Yılı Çalışmaları, Şehir Plancıları Odası'nın Gelecek 5 Yılı	TURAK, Esat	Şehir Plancısı	22-27
95/1-2	Planlama/Tasarım Kuramı ve Pratikleri	Bir Kültürel ve Doğal Miras; Bir Kentin Kolektif Emegi: Kültürpark	KARAÇORLU, A. Tuncay	Şehir Plancısı	32-36
95/1-2	Kentsel Ekonomi ve Planlama	Kent Planlamasında Kamu Arazileri	ŞPO Özelleştirme ve Kamu Arazileri Komisyonu		44-47
95/1-2	Çevre Sorunları, Ekoloji ve Çevre Planlaması	Ekolojiye Yöneltilmiş Bütünleştirilmiş Planlama Metodolojisi-Polonya Örneği	AKSOYLU, Sevin	Mimar	65-69
95/1-2	Kentsel Koruma ve Kentsel Yenileme	Türkiye'de Toplumsal Gelişme Sürecinde Kentsel Korumanın İşlevinin Yeniden Tanımlanma- sına Yönelik Öneriler	ŞPO Koruma Komisyonu		60-64
95/1-2	Kentsel Ekonomi ve Planlama	Kentsel Mekanın Üretimini Anlamada Toplumsal Ekonomi Kuramı Merkezli Sermaye Birikim Süreci Yaklaşımının Sağladığı Olanaklar-1	ALTINÇEKİÇ, Funda; GÖKSU, Sezi	Şehir Plancıları	5-8
95/1-2	Planlama/Tasarım Kuramı ve Pratikleri	İzmir Büyükşehir Bölündeki Nazım Plan Çalışmaları Üzerine Bir İnceleme	ARKON, Cemal; GÜLER- MAN, Ali Rıza	Şehir Plancıları	14-20
95/1-2	Planlama/Tasarım Kuramı ve Pratikleri	Möğün ve Eymir Gölleri Çevresinin Planlama Sorunları- nın Belirlenmesi ve Yaklaşım Önerileri	CIHANGİR ÇAMUR, Kübra	Şehir Plancısı	53-59
95/1-2	Kentsel Ekonomi ve Planlama	Özelleştirme ve Planlama	ERSOY, Melih	Öğretim Üyesi, Şehir Plancısı	48-52
95/1-2	Kentsel Koruma ve Kentsel Yenileme Planlama/Tasarım Kuram ve Pratikleri	Modernist Planlama Anlayı- şında Doğal Sit Alanlarına Yönelik Pozitivist-Determinist Yaklaşım Eleştirisi	GÖKSU, Emel	Şehir Plancısı	21-24
95/1-2	Konut ve Barınma Sorunları/ Politikaları	Ege Kıyılarında Tatil Konutu Olgusu	KOÇ, Hülya; SEYMEN, Öker	Şehir Plancıları	25-31
95/1-2	Kentsel Ekonomi ve Planlama	Kamu Arazilerinin Özelleş- tirilmesi Sürecinde İzmir'in Payına Düşenler...	ÖZDEMİR, Semahat	Öğretim Üyesi, Şehir Plancısı	9-13
95/1-2	Kentsel Ekonomi ve Planlama	Kentin Biçimlenişi ve Kapital Birikim Süreçleri	TEKELİ, İlhan	Öğretim Üyesi, Bölge Plancısı	3-4

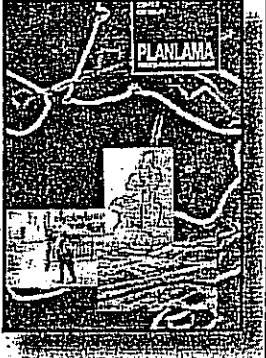

95/3-4	Kentsel Ekonomi ve Planlama	Kentsel Mekanın Üretimini Anlamada Toplumsal Ekonomi Kuramı Merkezli Sermaye Birikim Süreci Yaklaşımının Sağladığı Olanaklar-2	ALTINÇEKİÇ, Funda GÖKSU, Sezal	Arş. Görevlisi, Şehir Plancısı Öğr. Üyesi, Şehir Plancısı	62-67
95/3-4	Planlama/Tasarım Kuram ve Pratikleri	Çukurova Bölgesi Planlama Deneyimleri	ATİK, A. Saffet	Şehir Plancısı	54-58
95/3-4	Çevre Sorunları, Ekoloji ve Çevre Planlaması	Sürdürülebilir Kalkınmada Katılım ve Planlamanın Önemi	ÇETİNKAYA, Fatma; GÖRER, Nilgün	Şehir Plancıları	16-20
95/3-4	Kent Planlama ve Yeni Teknolojiler	Bilgisayar Destekli Kent Planlaması	ÇİMEN, Bayar	Mimar	59-61
95/3-4	Siyaset ve Kent Yönetimi, Toplumsal Sorunlar ve Planlama	Habitat II, Geniş Tabanlı Katılım ve Sürdürülebilirliğin Sağlanmasında Yerellik Boyutu	EKMEKÇİ GÜVEN, Ayşe	Şehir Plancısı	27-31
95/3-4	Siyaset ve Kent Yönetimi, Toplumsal Sorunlar ve Planlama	Türkiye'nin Ev Sahipliği Yapacağı Dünya Konferansı: Habitat II	ERSON, Leyla	Şehir Plancısı	10-15
95/3-4	Siyaset ve Kent Yönetimi, Toplumsal Sorunlar ve Planlama	Habitat II Kapsamında İstanbul'un Kazanımları	GEZİCİ, Ferhan	Şehir Plancısı	46-47,
95/3-4	Siyaset ve Kent Yönetimi, Toplumsal Sorunlar ve Planlama	Habitat II Gündemi	GÜLÖKSÖZ, Yigit	Mimar, Şehir Plancısı	8-9
95/3-4	Siyaset ve Kent Yönetimi, Toplumsal Sorunlar ve Planlama	Habitat II'ye Doğru	GÜVEN, Hayri	Şehir Plancısı	6-7
95/3-4	Siyaset ve Kent Yönetimi, Toplumsal Sorunlar ve Planlama	İnsan Hakları ve Habitat II	ÖNDÜL, Hüsnü	Hukukçu	35-38
95/3-4	Siyaset ve Kent Yönetimi, Toplumsal Sorunlar ve Planlama	Güncel Bir Tartışma: Sürdürülebilir Kalkınma	ÖZER, Ayşe Özner	Şehir Plancısı	21-26
95/3-4	Siyaset ve Kent Yönetimi, Toplumsal Sorunlar ve Planlama	Habitat II'ye Doğru Neleri Sorgulamalı?	ŞPO Habitat II Komisyonu		3-5
95/3-4	Şehir Planlama Mesleği ve Pratiği	Şehir Planlama Mesleğinin Tanımı, Çalışma ve Yetki Alanları	ŞPO Meslekte Uzmanlık Ayrımı Komisyonu		50-53
95/3-4	Siyaset ve Kent Yönetimi, Toplumsal Sorunlar ve Planlama	Kentli Hakları Bildirgesi'nde İki Eksiklik: İletişim ve Örgütlenme Hakları	TANIK, Bülent	Şehir Plancısı	32-34
96/1-4	Konut ve Barınma Sorunları/ Politikaları	Bankacılık Sistemi İçinde Konut Finansmanının Yeri	AKÇAY, Belgin	Ekonomist	39-45
96/1-4	Kentsel Ekonomi ve Planlama (İmar Affarı)	Gözerimi Yumartım Affımı Sunarım	AYDIN, Ali Rıza	Şehir Plancısı	3-4
96/1-4	Kentsel Ekonomi ve Planlama (İmar Affarı)	İmar Islah Planlarının Ankara Kenti Makroformu Üzerindeki Yoğunluk Etkileri	CIHANGİR ÇAMUR, Kübra	Şehir Plancısı	15-19
96/1-4	Kentsel Ekonomi ve Planlama (İmar Affarı)	Bir Şehir Plancısının İmar Affı Sonrasındaki Kişisel Deneyimleri Üzerine	DOĞAN, Aysel	Arş. Görevlisi, Şehir Plancısı, Felsefeci	27-30
96/1-4	Kentsel Koruma ve Yenileme	Kentsel Yenilemenin Değişen Anlamı ve Boyutları	GÖKBULUT, Özlem	Şehir Plancısı	34-38
96/1-4	Siyaset ve Kent Yönetimi, Toplumsal Sorunlar ve Planlama	Habitat II Ulusal Raporlar Üzerine Bir İnceleme: Ulusal Raporlar Dünyanın Çukur Aynası	GÖRER, Nilgün; KARADUMAN, E. Serdar	Şehir Plancıları	51-61

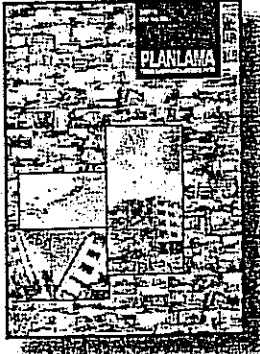

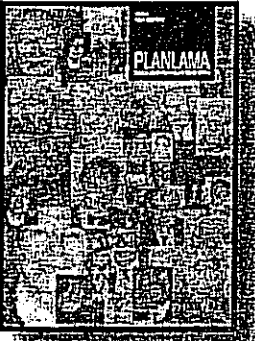
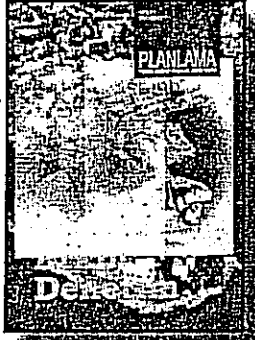
96/1-4	Kentsel Ekonomi ve Planlama	Ekonomik Rasyonalitenin Biçimlendirdiği Mekanlar	KOÇGİL, Oya Deniz	Şehir Plancısı	31-33
96/1-4	Kentsel Ekonomi ve Planlama (İmar Afarı)	İslah İmar Planları ile Kentsel Arsa Rantlarının Yeniden Dağıtılması Kente Refah Aktarımları Yaratmış Olabilir Mi? Ankara Örneğinde Bir Analiz Çalışması	TAŞAN, Tuna	Arş. Görevlisi, Şehir Plancısı	20-26
96/1-4	Kentsel Ekonomi ve Planlama (İmar Afarı)	Günümüze Değin İmar Afarı	TERCAN, Binali	Şehir Plancısı	5-8
96/1-4	Kentsel Ekonomi ve Planlama (İmar Afarı)	İmar Afı mı?!	TÜRKSOY, H. Cengiz	Şehir Plancısı	9-14
97/1	Siyaset ve Kent Yönetimi, Toplumsal Sorunlar ve Planlama	1980'lerin İzlerini Ege'de Okumak	BARBAROS, R.Funda	Ekonomist	33-42
97/1	Bölge Planlama, Kırsal Alanlar ve Sorunları	Türkiye'de Kentleşme Sürecinin Bölgesel Farklılaşma Analizi	ÇALIŞKAN, Gülhanım; ÖZELÇİ, Tanyel; VAROL, Çiğdem	Şehir Plancıları	22-32
97/1	Bölge Planlama, Kırsal Alanlar ve Sorunları	Değişen Dünyada Bölge Planlamasının Yeniden Tanımlanması: Bir Ekonomik Bölünleşme ve Demokratikleşme Projesi	ERAYDIN, Ayda	Öğretim Üyesi, Bölge Plancısı	1-10
97/1	Bölge Planlama, Kırsal Alanlar ve Sorunları	Bölge Gerçeği ve Avrupa	KELEŞ, Ruşen	Öğr. Gör., Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimcisi	17-21
97/1	Kent Planlama ve Yeni Teknolojiler	Coğrafi Bilgi Sistemlerinde Mekanın Tanımı ve Bölgenin Değişen Anlamı	SAYGIN, Ömür	Şehir Plancısı	49-53
97/1	Siyaset ve Kent Yönetimi, Toplumsal Sorunlar ve Planlama	Bir Demokrasi Projesi Olarak Yerel (Bölge) Planlama	TEKELİ, İlhan	Öğretim Üyesi, Bölge Plancısı	11-16
97/1	Konut ve Barınma Sorunları/ Politikaları	Türkiye'de Devletin Konut Sektörünü Destekleme Mekanizmaları	TÜREL, Ali	Öğretim Üyesi, Şehir Plancısı	43-48
97/2	Planlama/Tasarım Kuram ve Pratikleri	Kentsel Tasarımın Kültürü ve Yaratıcılığın Sınırları	GÜNAY, Baykan	Öğretim Üyesi, Şehir Plancısı	54-61
97/2	Şehir ve Bölge Planlama Eğitimi	Kentsel Tasarım Eğitimi	GÜREL, Sümer	Öğretim Üyesi, Mimar	4-5
97/2	Kentsel Ekonomi ve Planlama	Kentsel Tasarımı Gayrimenkul Geliştirme Projeleri	KIRAL, Ömer	Şehir Plancısı	14-18
97/2	Planlama/Tasarım Kuram ve Pratikleri	Kentsel Tasarımın Tarihsel ve Felsefi Temelleri	ÖZCAN, Ümit	Şehir Plancısı	51-53
97/2	Planlama/Tasarım Kuram ve Pratikleri	Fransa'da Planlama Araçları	TEBER, Ferhan	Mimar, Şehir Plancısı	35-39
97/2	Konut ve Barınma Sorunları/ Politikaları Planlama/ Tasarım Kuram ve Pratikleri	Toplu Konut Projelerinde Kentsel Tasarım	TOKMAN, L. Yıldız	Şehir Plancısı	19-21
97/2	Planlama/Tasarım Kuram ve Pratikleri	Cumhuriyet Formundan Güvenpark'a	VARDAR, Ali	Şehir Plancısı	48-49
97/2	Planlama/Tasarım Kuram ve Pratikleri	Mısır Çarşısı	VARDAR, Ali	Şehir Plancısı	50
97/2	Planlama/Tasarım Kuram ve Pratikleri	Kentsel Tasarımın Farklı Çehreleri	VARDAR, Ali	Şehir Plancısı	6-13

97/2	Planlama/Tasarım Kuram ve Pratikleri	Paris'te Bir Şehircilik Galerisi	VARDAR, Ali	Şehir Plancısı	40
97/2	Planlama/Tasarım Kuram ve Pratikleri	Lyon'dan 2 Proje Konusu	VARDAR, Ali	Şehir Plancısı	41-44
97/2	Planlama/Tasarım Kuram ve Pratikleri	Berlin'e Suni Kalp	VARDAR, Ali	Şehir Plancısı	45-47
97/2	Planlama/Tasarım Kuram ve Pratikleri	Hollanda'dan 4 Proje	YENER, Selçuk	Şehir Plancısı	26-34
01/1-2	Planlama/Tasarım Kuram ve Pratikleri	Raci Bademli ile Söyleşi: Dursa II Planı Deneyimi	SPO Yayın Kurulu		12-21
01/1-2	Sanayi Alanları/Sanayi Alanları Planlaması	Türkiye'de Organize Sanayi Bölgeleri Politikasına İlişkin Durum Değerlendirmesi	BALABAN, Osman	Şehir Plancısı	61-75
01/1-2	Sanayi Alanları/Sanayi Alanları Planlaması	Küresel Hukuk ve Endüstri Bölgeleri Hakkında Kanun Tasarısı	CAN, Nevzat	Şehir Plancısı	3-6
01/1-2	Sanayi Alanları/Sanayi Alanları Planlaması	4562 Sayılı OSB Kanunu'nun İlgili Mevzuat Kapsamında Değerlendirilmesi	CAN, Nevzat	Şehir Plancısı	76-85
01/1-2	İmar Planlaması Planlama/Tasarım Kuram ve Pratikleri	Tasarım İmar'a Karşı	GÜNAY, Baykan	Öğretim Üyesi, Şehir Plancısı	31-44
01/1-2	Şehir Planlama Mesleği ve Pratiği	Değişen Dünyada Planlama	GÜNDOĞDU, Gürsel	Şehir Plancısı	45-49
01/1-2	Planlama/Tasarım Kuram ve Pratikleri	Erişilebilir -Engelsiz Yerleşmeler Arayışında	KOÇ, Hülya	Şehir Plancısı	50-56
01/1-2	Şehir Planlama Mesleği ve Pratiği	Yeniden Düşünmek...	ÖZDEMİR, Semahat	Öğretim Üyesi, Şehir Plancısı	7-11
01/1-2	Kentsel Ekonomi ve Planlama	Metropolitan Kentin Etki Alanında Kalan Kentlerin Çeperindeki Arsaların Dönüşüm Süreci	SAZAK, Şazuman	Mimar	22-30
01/1-2	Planlama/Tasarım Kuram ve Pratikleri	Çevre Düzeni Planı Nereden Nereye	TEKİNBAŞ, Belma	Şehir Plancısı	57-60
01/3	Siyaset ve Kent Yönetimi, Toplumsal Sorunlar ve Planlama	İkiz Kulelerin Yerini Ne Alacak?	BALABAN, Osman	Şehir Plancısı	73-76
01/3	Mimarlık/Mimarlık-Planlama İlişkisi	Paris'te Yeni Yapılar	BOSTANCI, Seda	Şehir Plancısı	77-80
01/3	Afetler ve Planlama	Deprem Sonrası Planlama Deneyimi	BOZKURT, Gürdal	Şehir Plancısı	50-53
01/3	Afetler ve Planlama İmar Mevzuatı	Doğu Marmara Depremi Sonrası İmar Yönelik Hukuki Düzenlemeler	CAN, Nevzat	Şehir Plancısı	40-49
01/3	Afetler ve Planlama	Fiziksel Planlama Sistemimiz ve Doğal Afetler	ERSOY, Melih	Öğretim Üyesi, Şehir Plancısı	16-23
01/3	Afetler ve Planlama	Adapazarı'nda Doğu Marmara Depreminin Sonuçlarının Kentleşme ve Planlama Süreçleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi	GEDİKLİ, Bahar	Araştırma Görevlisi, Şehir Plancısı	54-64

01/3	Afetler ve Planlama	17 Ağustos Depremi, Kentleşme ve Planlama Sorunları Üzerine Düşünceler	KESKİNOĞ, Çağatay	Öğretim Üyesi, Şehir Plancısı	33-39
01/3	Afetler ve Planlama	Doğal Afet Planlama İlişkisi	KİPER, Perihan	Şehir Plancısı	4-15
01/3	Afetler ve Planlama	Doğu Marmara Depreminin Kentlerin Yapılanması Üzerine Düşündürdükleri	ŞENGÖL, H.Tarik	Öğretim Üyesi, Şehir Plancısı	24-32
01/3	Afetler ve Planlama	17 Ağustos 1999 İzmit Depremi Bilgi Notu	TMMOB Jeofizik Mühendisleri Odası		70-72
01/3	Afetler ve Planlama	17 Ağustos'un İkinci Yılında Kentler ve Planlama	UYAR, Necati	Şehir Plancısı	65-69
01/4	Konut ve Barınma Sorunları/ Politikaları	Depremzedelerin Konutlandırılmasında Sorunlar	BALAMIR, Murat	Şehir Plancısı	4-10
01/4	Afetler ve Planlama	Deprem Güvenliği ve Ulaşılabirlik	CANARAN, Cansu	Şehir Plancısı	19-26
01/4	Planlama/Tasarım Kuram ve Pratikleri	Kentsel Gelişim Yönetimi Konusunda Yenilikçi İki Sınır Yaklaşımı	DUVARCI, Yavuz	Şehir Plancısı	59-66
01/4	Afetler ve Planlama	Sınırlanmışlığı Mükün Olan Afet: Yangın	KARS, Figen	Mimar	31-38
01/4	Afetler ve Planlama İmar Mevzuatı	1939 ve 1992 Erzincan Depremleri Şehircilik Düzenimizde Hasar Yaratı mı? Sivil Şehircilik Reformuna Doğru	KIRAL, Ömer	Şehir Plancısı	11-18
01/4	Afetler ve Planlama	1998 Yılında Yaşanan Batı Karadeniz Sel Felaketinden Üç Yıl Sonra Neredeyiz?	ÖZCAN, Ümit	Şehir Plancısı	39-42
01/4	Afetler ve Planlama	Afet, Kent ve Özgürlük	TANIK, Bülent	Şehir Plancısı	50-54
01/4	Afetler ve Planlama	Afet Sonrası Yeniden Yapılaşmada Yerleşim Süreci	TERCAN, Binali	Şehir Plancısı	43-49
01/4	Afetler ve Planlama Kent Planlama ve Yeni teknolojiler	Afete Duyarlı Kentler ve Yeni Bilgi Teknolojileri	YALÇINER, Özge	Araştırma Görevlisi, Şehir Plancısı	27-30
01/4	Kentsel Yenileme ve Kentsel Koruma	Kentsel Yenileme Olgusu ve Gelişim Süreci	YİĞİTCANLAR, TAN	Şehir Plancısı	55-58
02/1	Bölge Planlama, Kırsal Alanlar ve Sorunları	Değişen "Bölge" Anlayışının Türkiye'ye Yansımaları Üzerine Yapılan Çalışmalar	AVCIOĞLU, Başak; ÇELEBİ, Deniz; ÇEVİK, Murat; SARAL, Gökdem; YAŞAR, Suna Senem	Şehir Plancıları	19-36
02/1	Afetler ve Planlama	Depremin Ardından Kocaeli'nde Gerçekleştirilen Planlamaya Yönelik Uygulamalar ve Sorunlar	CANSEVER, Nesrin	Şehir Plancısı	51-61
02/1	Siyaset ve Kent Yönetimi, Toplumsal Sorunlar ve Planlama	Yeni Kentli Ailelerde Geçimlik Üretim ve Yoksulluk	DEMİR, Erol	Sosyolog	62-69
02/1	Bölge Planlama, Kırsal Alanlar ve Sorunları	Türkiye'nin Bölge Planlama Deneyimleri	EKE, Feral	Öğretim Üyesi, Mimar, Şehir Plancısı	12-18
02/1	Bölge Planlama, Kırsal Alanlar ve Sorunları	Kırsal Alanlara Yeni Yaklaşımlar	ÖÜDÜL, Hürriyet	Şehir Plancısı	45-50

02/1	Şehir Planlama Mesleği ve Pratiği	Türkiye Kent Planlamasının Yeniden Kurumsallaşmasını Dözenlerken Düşünmesi Gerçekleri Üzerine	TEKELİ, İlhan	Öğretim Üyesi, Bölge Plancısı	4-11
02/1	Kentsel Yenileme ve Kentsel Koruma	Kentte Yeni Bir Dönüşüm - Süreci ve Yasal Düzenlemeler	UZUN, C. Nil	Öğretim Üyesi, Şehir Plancısı	37-44
02/2-3	Bölge Planlama, Kırsal Alanlar ve Sorunları	Avrupa Ülkelerinde Bölge Planlama Yaklaşımları	Avrupa Konseyi (Çev: Ergun ERGANİ)		74-79
02/2-3	İmar Planlaması ve İmar Mevzuatı	Harita Tahditlerinin İmar Planlamada Yeri ve Önemi	AÇIKALIN, Mehmet Ali	Şehir Plancısı	44-55
02/2-3	Bölge Planlama, Kırsal Alanlar ve Sorunları	Değişen "Bölge" Anlayışının Türkiye'ye Yansımaları Üzerine Yapılan Çalışmalar (Devam)	AVCIOĞLU, Başak ÇELEBİ, Deniz ÇEVİK, Murat SARAL, Güldem YAŞAR, Suna Senem	Şehir Plancıları	80-89
02/2-3	Kentsel Yenileme ve Kentsel Koruma	Kent Merkezinde "Unutulmuş" Olan Konut Alanlarının Yeniden Konut Stokuna Kazandırılması: Beyoğlu Örneği	BERKMEN YAKAR, Hülya RAMAZANOĞULLARI TURGUT, Sırma	Şehir Plancıları	65-73
02/2-3	Bölge Planlama, Kırsal Alanlar ve Sorunları	Türkiye'de Kırsal Yerleşmeler ve Geliştirilen Politikalar	DOĞANAY, Filiz	Sosyal Antropolog	90-96
02/2-3	Planlama/Tasarım Kuram ve Pratikleri	Enerji Kullanımı ve Yerleşme Alanları Planlaması	ERBAŞ, A. Erdem	Şehir Plancısı	56-64
02/2-3	Şehir Planlama Mesleği ve Pratiği	Planlamada Yenilik Arayışları Üzerine	OÖKSÜ, Sezai	Öğretim Üyesi, Şehir Plancısı	31-34
02/2-3	Siyaset ve Kent Yönetimi, Toplumsal Sorunlar ve Planlama	Dışlanma Süreçleri ve Kent Mekanı	ÖZBEK SÖNMEZ, İpek	Öğretim Üyesi, Şehir Plancısı	35-43
02/2-3	Şehir Planlama Mesleği ve Pratiği	Planlama Paradigmalarının Dönüşümü Üzerine Eleştirel Bir Değerlendirme	ŞENGÖL, H. Tarık	Öğretim Üyesi, Şehir Plancısı	8-30
02/2-3	Planlama/Tasarım Kuram ve Pratikleri	Aydın Kozak'la Birlikte Dalga'yı Düşünmek	VARDAR, Ali; KIRAL, Ömer	Şehir Plancıları	4-7
02/4	Siyaset ve Kent Yönetimi, Toplumsal Sorunlar ve Planlama	Kentsel Yoksulluk	AK, Bahriye KAZANÇ, Melike KILIÇOĞLU, Ela	ODTÜ, ŞBP Bölümü 3. Sınıf Öğrencileri	77-84
02/4	Planlama/Tasarım Kuram ve Pratikleri	Ankara Metropolitan Alan Planlama Deneyimi	ALTABAN, Özcan	Öğretim Üyesi	32-45
02/4	Planlama/Tasarım Kuram ve Pratikleri	Kentlerde, Kişi Başına Düşmesi Gereken Açık Yeşil Alan Büyüklüğünün Değerlendirilmesinde Kullanılabilecek Matematiksel Model Önerisi	GEDİKLİ, Reyhan	Öğretim Üyesi	62-76
02/4	Şehir Planlama Mesleği ve Pratiği	Yeni Planlama Paradigması ve Kurumsallaşma Süreçleri Üzerine	KAYASÜ, Serap	Öğretim Üyesi, Şehir Plancısı	52-54
02/4	Şehir Planlama Mesleği ve Pratiği	Aktör ve Eylem: Plan ve Kurumsalcı Planlama Üzerine	KÖROĞLU, N. Tunga	Araştırma Görevlisi, Şehir Plancısı	46-51
02/4	Planlama/Tasarım Kuram ve Pratikleri	Cumhuriyetin 75. Yılında Planlama Sergisi	KÖROĞLU, N. Tunga, ÖLMEZ, Ebru	Araştırma Görevlisi, Şehir Plancısı	7-21
02/4	İmar Planlaması/İmar Mevzuatı	İdari Yargıya Konu Olan 18. Madde Uygulamaları; Konya Kenti Örneği	MESİHUR, Çağlar	Öğretim Görevlisi, Şehir Plancısı	57-61
02/4		8 Kasım DŞG 26. Kolokiyumunda Katkı ve Teşekkür Ödülleri Alan Bilim ve Meslek İnsanları	ŞPO Yayın Kurulu		4-6
02/4	Planlama/Tasarım Kuram ve Pratikleri	Haluk Ataman ile Söyleşi: Ankara Metropolitan Alan Nazım Plan Bürosu Deneyimi	ŞPO Yayın Kurulu		22-31
02/4	Siyaset ve Kent Yönetimi, Toplumsal Sorunlar ve Planlama	"Yoksulluk, Kent Yoksulluğu ve Planlama" Konulu Kolokiyumun Değerlendirmesi	ŞPO Yayın Kurulu		55-56